

TES-İS

TÜRKİYE ENERJİ, SU VE GAZ İŞÇİLERİ SENDİKASI

OCAK 2009

'KUMLU YENİDEN BAŞKAN'

Sektörel deneyimler

Türkiye'de özelleştirme:

BAŞYAZI

“DÜN, DÜNLE BERABER GİTTİ”

TES-İŞ, kurulduğundan bu yana bir çok badire atlatmıştır. Kayyum dönemleri görmüş, üst üste olağanüstü genel kurullar yaşamıştır. Ama TES-İŞ, 46 yıllık geçmişinde 27-28 Aralık 2008 Olağanüstü Genel Kurulu sürecinde yaşananlar kadar düzeysiz bir yıpratılma kampanyasına maruz bırakılmamıştır.

Aday olup seçilmek için çaba sarfetmenin yolu açıkken, yazılı ve görsel medya kullanılmaya çalışılarak şahsımın ve sendikanın mal varlığına ilişkin hayali ithamlar ve çeşitli konulardaki iftiralar etrafında bir yıpratma kampanyası sürdürülmüş, bu yolla TES-İŞ'in, dolayısıyla benim şahsımda TÜRK-İŞ'in, dolayısıyla sendikal hareketin itibarı yerle bir edilmeye çalışılmıştır.

Tüm bu yıpratma çabalarına en güzel cevap, Olağanüstü Genel Kurulda TES-İŞ delegeleri tarafından verilmiştir. TES-İŞ, 27-28 Aralık'ta güven tazelemiş ve yenilenmiş yönetimiyle yeni bir başlangıç yapmıştır.

Hiç kimsenin kuşkusu olmasın ki, TES-İŞ, yaşananlardan aldığı ders ile yaralarını hızla saracak, üyesi binlerce işçinin hak ve menfaatleri için dolu dizgin yoluna devam edecektir.

Hız. Mevlana demiş ki, “Dün, dünle beraber gitti cancağızım
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım.”

Dün, dünle beraber gitmiştir. Artık, dün yaşanan her şeyi geride bırakıp, ortak sorunlarımız için kenetlenip, yeniden birlik ve beraberlik içinde daha güçlü yolumuza devam etme zamanıdır.

Mustafa Kumlu
Genel Başkan

TES-İŞ

TÜRKİYE ENERJİ, SU ve GAZ İŞÇİLERİ
SENDİKASI'nın Eğitim ve Kültür Yayın Organıdır

Sayı: 2009-1
Ocak 2009
ISSN: 1301-4714

TES-İŞ Sendikası adına sahibi
Mustafa Kumlu
Genel Başkan

Genel Yayın Koordinatörü
Bayram Eren
Genel Eğitim Sekreteri

Yazı İşleri Müdürü
Sevkuthan Nevsuhan

Yayın Kurulu
Mustafa Şahin
İsmail Bingöl
Bayram Eren
Kenan Eren
Gökhan Atılğan
Sevkuthan Nevsuhan

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
TES-İŞ Genel Merkezi
Şenyuva Mah. Meriç Sk. No: 23
06510 Beştepe - Ankara
Tel: 0312 212 65 52 - 212 65 42
www.tes-is.org.tr
info@tes-org.tr

TES-İŞ Dergisi,
3 ayda bir yayımlanır ve üyelerine ücretsiz dağıtılır.
Dergide yayımlanan yazılar yazarların görüşünü
yansıtır. Gönderilen; yazı, resim, karikatür, grafik
vb. iade edilmez. TES-İŞ Dergisi'nde yayımlanan ya-
zılardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Grafik Tasarım ve Mijanpaj
Mehmet Ali Yıldırım

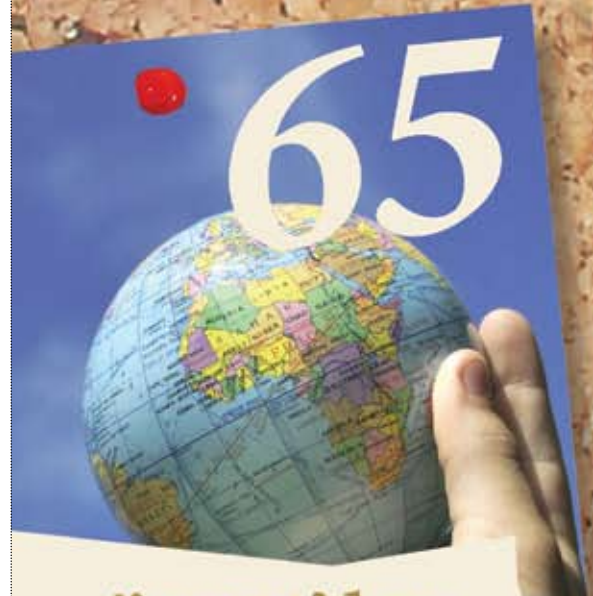
Baskı
Korza Basım
Tel: 0312 342 22 08 Faks: 0312 341 14 27
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1 İskitler - Ankara

Baskı Tarihi
9 Ocak 2009

TES-İŞ'ten

Mustafa Kumlu Yeniden TES-İŞ Genel Başkanı	6
Kumlu: "Alımda tek bir kara leke yok"	10
'iddiaların tümü yalan'	11
TES-İŞ delegelerine ve kamuoyuna duyuru	12
TES-İŞ Yönetim Kurulu'ndan iddialara yanıt	13
ICEM Türkiye Koordinasyon Kurulu TES-İŞ'te toplandı	14

DÜNYA'dan

Krizin dünyadaki bir aylık bilançosu: 100 bin işsiz	66
Meksika'da 8 yılda 24 gazeteci öldürüldü	67
Dünyada 1.4 milyar insan yoksulluk sınırının altında	68
Kolombiya'da 2008 yılında 38 sendikacı öldürüldü	68

17

TÜRK-İŞ'ten

- TÜRK-İŞ'ten Ekonomik Krize Karşı Önlemler Raporu 18
 Kumlu: Krizin nedeni sosyal devlet politikalarından uzaklaşmak 24
 TÜRK-İŞ: 'Bundan böyle HAK-İŞ'in olduğu yerde biz yokuz 26
 Kumlu: 'İşveren kriz fırsatçılığı yapmamalı' 28
 97. Uluslararası Çalışma Konferansı yapıldı 32

54

SEKTÖR'den

- Akaryakıtta bak, elektriği gör 56
 Nisyan: Örkek 30 milyar dolar 59

YURT'tan

- Asgari ücret 527.13 TL 40
 İşsizlik koptu gidiyor 42
 TÜRK-İŞ Krize Karşı Emek Masası verileri 43
 Gençler umutsuz 44
 Kriz Türkiye'yi teğet geçmedi 45
 TÜİK: Açlık sınırı acından ölmek demek 48
 Her üç saatte iki işçi ölüyor 50
 22 milyonluk istihdamın 10 milyonu kayıt dışı 52
 OECD verileriyle Türkiye'nin durumu 53

69

DOSYA

- Türkiye Maden-İş 70
 Petrol-İş 75
 Tekgıda-İş 80
 Şeker-İş 84
 Türkiye Çimse-İş 92
 Türk Metal 94
 TES-İŞ 96
 Hava-İş 112
 Liman-İş 119
 Türkiye Haber-İş 121
 Sağlık-İş 131
 Belediye-İş 132

135

MAKALE

- İşçilerin sendikalara yönelik tutum ve davranışları: Kocaeli örneği 136
 Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU
 Yrd. Doç. Dr. Betül URHAN
 Ekonomik kriz döneminde kurumsal sosyal sorumluluk 150
 Dr. Naci ÖNSAL
 Bağımsız Sosyal Bilimciler: 152

TES-İŞ'ten

Mustafa Kumlu Yeniden TES-İŞ Genel Başkanı

Kumlu: "Alnımda tek bir kara leke yok"

'iddiaların tümü yalan'

TES-İŞ delegelerine ve kamuoyuna duyuru

TES-İŞ Yönetim Kurulu'ndan iddialara yanıt

ICEM Türkiye Koordinasyon Kurulu TES-İŞ'te toplandı

TES-İŞ'ten •

Mustafa KUMLU

Yeniden TES-İŞ Genel Başkanı

TES-İŞ Sendikası Olağanüstü Genel Kurulu 27-28 Aralık 2008'de gerçekleştirildi. Yapılan seçimler sonucunda Mustafa Kumlu yeniden Genel Başkan seçildi. Kumlu, "Olağanüstü Genel Kurulumuzun kazananı, kaybedeni yok. Kazanan TES-İŞ'tir" dedi.

TES-İŞ Sendikası Olağanüstü Genel Kurulu 27-28 Aralık 2008'de Ankara'da TES-İŞ Genel Merkez Konferans Salonunda yapıldı. Genel Kurulda iki liste yarıştı. 286 delegenin oy kullandığı seçimlerde Genel Başkan Mustafa Kumlu'nun listesi 180, Trabzon Şube Başkanı Cengizhan Gündoğdu'nun listesi 104 oy aldı.

Olağanüstü Genel Kurul'da TES-İŞ merkez yönetim organları Kumlu'nun listesine göre şu şekilde oluştu:

YÖNETİM KURULU

Genel Başkan Mustafa Kumlu, **Genel Başkan Yardımcısı** Ferudun Yükselir, **Genel Sekreter** Mustafa Şahin, **Genel Mali Sekreter** Hasan Tahsin Zengin, **Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri** İsmail Bingöl, **Genel Teşkilatlandırma Sekreteri** Esat Durmuş, **Genel Eğitim Sekreteri** Bayram Eren.

DENETİM KURULU

Nevzat Özbay, Sedat Çokol, Ramazan Düzme

DİSİPLİN KURULU

Naif Balandi, Necati İçöz, Ö. Lütfi Ergin, Mustafa Ögüt, Sinan Türkel

Genel Başkan Mustafa Kumlu, seçim sonuçlarının açıklanmasının ardından delegelere hitaben bir konuşma yaptı. Sözlerine "Canlarım, kardeşlerim" diye başlayan Kumlu, "Oy verene de, vermeyene de teşekkür ediyorum. Olağanüstü genel kurul sürecinde teşkilatımız çok örselendi. Sadece teşkilatımız değil, Türk İşçi Hareketi de örselendi. Çünkü ben aynı zamanda TÜRK-İŞ Genel Başkanıyım" dedi. Olağanüstü Genel Kurulun kazananı ya da kaybedeni olmadığını dile getiren Kumlu "Kazanan TES-İŞ'tir. Sonuç, başta TES-İŞ camiası olmak üzere Türk İşçi Hareketi ve ülkemiz için hayırlı olsun" şeklinde konuştu.

Delegelerin "TES-İŞ Seninle Gurur Duyuyor" sloganları arasında konuşmasını sürdüren Kumlu, bağımsız yargıya veremeyecekleri hiçbir hesabının olmadığını vurgulayarak "Bundan sonra da, her şeyi kanunlara, tüzüklere ve yönetmeliklere uygun olarak yapacağımızdan hiç kimsenin kuşkusu olmasın" diye konuştu.

TES-İŞ'in üye ve yöneticileriyle et ve tırnak gibi olduğunu belirten Kumlu, sözlerini, "Oy veren vermeyen, burada olan olmayan tüm arkadaşlarımızı kucaklıyorum" diye tamamladı.

Mustafa KUMLU (Genel Başkan)

1951'de Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Büyükkaramanlı köyünde doğdu. İlkokulu Büyükkaramanlı'da, ortaokulu ve liseyi Kayseri'de okudu. Liseden sonra askere gidene kadar özel sektörde çalıştı. Askerlik görevini yerine getirdikten sonra 1974'te DSİ 12'nci Bölge Müdürlüğü'nde işçi olarak çalışmaya başladı. 1977'de bu işyerinde faaliyet gösteren TES-İŞ Sendikası Kayseri Şubesi'nin sekreterliğine seçildi. 1986'ya kadar şube sekreterliği ve mali sekreterlik görevlerini yaptı. 1986'da TES-İŞ Kayseri Şube Başkanlığına seçildi. 16 Eylül 1990'da yapılan TES-İŞ Olağanüstü

Genel Kurulunda Genel Mali Sekreterlik görevine getirildi. 28-30 Mayıs 1999'da yapılan 6. Olağan Genel Kurula kadar bu görevini sürdürdü. 6. Olağan Genel Kurulda TES-İŞ Genel Başkanlığına seçildi. TÜRK-İŞ 18. Olağan Genel Kurulunda TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri oldu. 11-13 Nisan 2003'te yapılan TES-İŞ 7'nci Olağan Genel Kurulu'nda yeniden Genel Başkanlığına, 3-7 Aralık 2003'te yapılan TÜRK-İŞ 19. Genel Kurulunda da Genel Sekreterliğine seçildi. 22-24 Aralık 2006'da yapılan TES-İŞ 8. Olağan Genel Kurulunda üçüncü kez Genel Başkanlık görevine getirildi.

6-9 Aralık 2007'de gerçekleştirilen TÜRK-İŞ 20. Olağan Genel Kurulunda TÜRK-İŞ Genel Başkanı seçildi. 31 Mart 2005 tarihinde gerçekleştirilen Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) 44. Olağan Genel Kuruluna TÜRK-İŞ Temsilcisi olarak katılan Kumlu, Yönetim Kurulu Başkanlığına seçildi, bu görevi bir yıl sürdürdü. 27-28 Aralık 2008'de gerçekleştirilen TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulunda yeniden TES-İŞ Genel Başkanı seçilen Kumlu, halen MPM Yönetim Kurulu Üyesidir. Mustafa Kumlu evli ve iki çocuk babasıdır.

Ferudun YÜKSELİR
(Genel Başkan Yardımcısı)

1 Mart 1955'te doğdu. Balıkesir ili Merkez ilçesi Vicdaniye Mahallesi nüfusuna kayıtlıdır. Kayabey İlkokulu'nu, Muharrem Hasbi Koray Or-

taokulu'nu, Balıkesir Lisesi'ni, Balıkesir Necati Bey Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü'nü bitirdi. 1976 yılında Balıkesir DSİ 12. Başmühendisliği'nde işçi olarak göreve başladı. Değişik tarihlerde işyeri temsilciliği ve baştemsilciliği görevlerinde bulundu. 1984 yılında TES-İŞ Sendikası Balıkesir Şube Sekreterliğine, 1989 yılında Balıkesir Şube Başkanlığına seçildi. Aynı zamanda TÜRK-İŞ Balıkesir İl Temsilciliği görevini üstlendi. 27-28 Aralık 2008 tarihlerinde gerçekleştirilen TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulunda Genel Başkan Yardımcılığına seçildi. Ferudun Yükselir evli ve üç çocuk babasıdır.

Mustafa ŞAHİN
(Genel Sekreter)

1952'de Osmaniye'nin Kadırlı ilçesine bağlı Cıgıcık köyünde doğdu. İlkokulu Cıgıcık'ta ortaokul ve liseyi Kadırlı'da bitirdi. Askerlik görevini yaptık-

tan sonra 14 Eylül 1976'da DSİ 6. Bölge Müdürlüğü DSİ 66'nı Şube Müdürlüğü/Ceyhan'da işe başladı. 1983'te TES-İŞ Sendikası Adana 1 Nolu Şube Eğitim Sekreterliğine, 1986'da Teşkilatlandırma Sekreterliğine, 1989'da Şube Sekreterliğine, 1994'te Şube Başkanlığına seçildi. 11-13 Nisan 2003'te yapılan TES-İŞ 7. Olağan Genel Kurulunda Genel Sekreter oldu. 22-24 Aralık 2006'daki 8. Olağan Genel Kurulunda TES-İŞ Genel Sekreterliğine yeniden seçildi. 27-28 Aralık 2008'de gerçekleştirilen TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulunda Genel Sekreterlik görevine üçüncü kez seçildi. Mustafa Şahin evli ve beş çocuk babasıdır

Hasan Tahsin ZENGİN
(Genel Mali Sekreter)

1953 Trabzon doğumlu. İlk ve orta eğitimini Dernekpazarı ilçesinde tamamladı. Çaykara Lisesi'ni bitirdi. 1969 yılında çalışma hayatına başladı. 1973 yılında vatani görevini Dağcı Komando Çavuşu olarak Kıbrıs'ta yaptı. 1. ve 2.

Bariş Harekati'nde vurularak gazi oldu. 1975 yılında TEK Silahlar Termik Santrali'nde vardiya amiri olarak göreve başladı. Sendikal hayatı 1976 yılında başladı. Amatör Mali Sekreter, sonra da Şube Sekreteri oldu. 1991 yılında TES-İŞ Sendikası İstanbul 1 Nolu Şube Sekreterliği ile profesyonel yönetici oldu. Bu görevi 1996 yılına kadar sürdürdü. 1996 yılında Şube Başkanı seçildi. 11-13 Nisan 2003 tarihinde gerçekleştirilen TES-İŞ 7. Olağan Genel Kurulunda Genel Mali Sekreter Seçildi. 22-24 Aralık 2006 tarihinde yapılan 8. Olağan Genel Kurulda aynı göreve tekrar seçildi. 27-28 Aralık 2008'de gerçekleştirilen TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulunda Genel Mali Sekreterlik görevine üçüncü kez seçildi. Hasan Tahsin Zengin evli ve üç çocuk babasıdır.

İsmail BİNGÖL
(Genel Ar. ve Mev. Sekreteri)

14 Ağustos 1955'te Erzurum'da doğdu. İlk ve ortaöğretimini tamamladıktan sonra Sanat Enstitüsü Elektrik Bölümü'nden mezun oldu. TEİAŞ'ta trafo bakım ustası olarak işe

başladı. Bu arada Erzurum'da yabancı diller yüksekokulunda okumaya başladı ve 1977'de mezun oldu. İşyeri temsilciliği ve baştemsilciliği görevlerinde bulundu. 1983 yılında TES-İŞ Sendikası Erzurum Şube Teşkilatlandırma Sekreterliğine seçildi. Bu görevi 1986 yılına kadar sürdürdü. 1986 yılında Erzurum Şube Sekreterliğine seçildi. Şube Sekreterliği görevi 1999 yılına kadar devam etti. 1999 tarihinde yapılan Erzurum Şube Olağanüstü Genel Kurulunda Şube Başkanlığına seçildi. 27-28 Aralık 2008 tarihinde yapılan TES-İŞ Sendikası Olağanüstü Genel Kurulunda Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreterliğine seçildi. İsmail Bingöl evli ve üç çocuk babasıdır.

Esat DURMUŞ
(Genel Teşk. Sekreteri)

1945 Elazığ doğumlu. 1966-1967 dönemi Elazığ Erkek Sanat Enstitüsü mezunu. İşçilik hayatına 1970 yılında Elazığ Çimento Fabrikasında elektrik teknisyeni olarak başladı. Bu işyerinde üç yıl

çalıştı. Askerlik dönüşü, 1974 yılında, TEAŞ Keban HES İşletme Müdürlüğü'nde elektrik teknisyeni olarak göreve başladı. 1986 yılında TES-İŞ Sendikası Elazığ Şube Sekreterliği görevine seçildi. 1987 Ağustos ayında açılan TES-İŞ Keban Şubesi Kurucu Heyetine Başkan olarak atandı. Sırasıyla 1988, 1991, 1994 ve 1997 yıllarında gerçekleştirilen Şube Genel Kurullarında Şube Başkanlığına seçildi. 28-30 Mayıs 1999, 11-13 Nisan 2003 ve 22-24 Aralık 2006 tarihlerinde yapılan TES-İŞ Sendikası Merkez Genel Kurullarında Genel Teşkilatlandırma Sekreterliğine seçildi. 27-28 Aralık 2008'de gerçekleştirilen TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulunda, Genel Teşkilatlandırma Sekreterliği görevine yeniden seçildi. Esat Durmuş evli ve beş çocuk babasıdır

Bayram EREN
(Genel Eğitim Sekreteri)

1954 Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde doğdu. İlkokulu Alemdar Köyünde, ortaokulu Afşin'de, liseyi İskenderun ve Afşin'de okudu. 1976 yılında

TEK Afşin Elbistan Termik Santrali Tesis Grup Müdürlüğü'nde işçi statüsünde çalışmaya başladı. 1977 yılında TES-İŞ Sendikası Afşin Şubesi'nin Heyet Başkanı olarak görev aldı. TES-İŞ Afşin Şube Başkanlığı görevini aralıksız olarak 1999 yılına kadar sürdürdü. 28-30 Mayıs 1999, 11-13 Nisan 2003 ve 22-24 Aralık 2006 tarihlerinde yapılan TES-İŞ Sendikası Merkez Genel Kurullarında Genel Eğitim Sekreterliğine seçildi. 27-28 Aralık 2008 tarihinde gerçekleştirilen TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulunda Genel Eğitim Sekreterliği görevine tekrar seçildi. Bayram Eren evli ve dört çocuk babasıdır.

Kumlu:

“Alnımda tek bir kara leke yok”

TÜRK-İŞ ve TES-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, 27-28 Aralık 2008 tarihinde yapılan TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulu öncesinde ANKA Haber Ajansı'nın sorularını yanıtlarak hakkındaki iddialara yanıt verdi. Kumlu, “İddiaların hepsinin yalan olduğunu teşkilat biliyor. Alnımda bir tek kara leke yok. Ben öyle kuru gürültüye pabuç bırakmam. Adayım ve yeniden kazanacağım” dedi.

TÜRK-İŞ ve TES-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, 27-28 Aralık'ta yapılan TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulu öncesinde muhalif grubun öne sürdüğü iddiaları “Karalama kampanyasının bir ürünü” olarak değerlendirerek, “Seriledikleri tavır seçim yarışına yakışır bir durum değil. Bu, sendikacılığa ve TÜRK-İŞ'e karşı başlatılmış bir oyunun parçası. Olağanüstü Genel Kurulda bu oyunu bozacağım” diye konuştu.

Kumlu, olağanüstü genel kurul sürecinde yaşananlar ve muhalif grubun öne sürdüğü iddialarla ilgili olarak ANKA Haber Ajansı'nın sorularını yanıtladı. TES-İŞ Yönetim Kurulu'nun iki üyesinin kişisel nedenlerle istifası ve teşkilatta baş gösteren yenilenme ihtiyacı nedeniyle Olağanüstü Genel Kurul kararı aldıklarını belirten Kumlu, “Ortak bir liste çıkabilmesi için çok uğraştım. Şube başkanlarımla teker teker görüştüm. Ama bu çabamı bile çarpıttılar. Yaptıkları açıklamalarda beni acz içinde göstermeye çalıştılar. 20 yıl değişik kademelerinde görev aldığım, 10 yıldır da genel başkanı olduğum TES-İŞ camiası, benim şantaja boyun eğip pazarlıkla liste oluşturmayacağımı, hele hele, hiç kimseye tarihsiz istifa dilekçesi veremeyeceğimi çok iyi bilir” dedi.

Kuru gürültüye pabuç bırakmam

Alnında bir tek kara leke bulunmadığını, aday olacağını ve kazanacağını belirten Kumlu, şöyle konuştu:

“Ben öyle kuru gürültüye pabuç bırakmam. Yolsuzluk hırsızlık diyeceksin, elinde bir tek belgen olmayacak. Yok öyle yağma. Bu teşkilatı yeminli mali

Lüzumsuz hiçbir harcamamız yoktur. İçkim yok, kumarım yok. Kazandıklarımız yıllar içinde elbette bir mal varlığına dönüştü. Ama basına yansıtış biçimi abartılı” diye konuştu.

‘Masum değil’

Kumlu, yaşananlar nedeniyle “üzgün” olduğunu belirterek, “TES-İŞ, bunları hak etmedi. Bizim şahsımızda TES-İŞ'in itibarını yerle bir etmeye çalıştılar ama bizim ‘bir’ kaybettiğimiz yerde teşkilat ‘bin’ kaybeder.

Bu iddiaları ortaya atanlar da bu durumdan kazançlı çıkmaz.” dedi.

K u m l u
şöyle konuştu:

müşavirler denetliyor. Bu teşkilatta bir tek kuruş yayı olamaz. Buna hiç birimiz izin vermeyiz. Pazarlık yaptılar. Olmadı, beni, edindikleri yalan yanlış bilgilerle mal varlığımı basına açıklamakla tehdit ettiler. Düpedüz şantaj yaptılar. Benim verilemeyecek hesabım yok ki, onlara boyun eğeyim. ‘gidin, ne yaparsanız yapın’ dedim. Yaptıkları da ortada işte. Belgesiz suçlamalarla basın toplantısı düzenlediler. Bazı gazetelere yalan yanlış mal varlığımı yazdırdılar. Düşünün, sendikayı 250 milyon YTL zarara uğrattığımı söylüyorlar, harcamaların toplamı bile 250 bin YTL değil.”

Mal varlığı ile ilgili iddiaların gerçeği yansıtmadığını belirten Kumlu, “57 yaşındayım, 11 yaşımdan beri çalışıyorum. Eşim de emekli. Biz Kayseriliyiz. Kazancımızın kıymetini bilir, çar çur etmeyiz.

“Asılsız suçlamalarla TES-İŞ'i ve benim şahsımda TÜRK-İŞ'i yıpratmaya çalışmak öyle masum bir seçim yarışı sınırlarında değerlendirilemez. Sadece seçim yarışı olsaydı, aday olmakla, kazanmakla, kazandıktan sonra da bizi savcılığa vermekle, ya da hemen savcılığa vermekle yetinirlerdi. Sonuçta genel kurullar herkesin aday olabileceği platformlardır, sandık konulur, aday olan herkesin seçilme şansı vardır. Eğer bana ‘Sen aday olma, yoksa mal varlığımı açıklarız’ diye tehdit yağdırılıyorsa, yönetim kurulum mesnetsiz bir şekilde yolsuzlukla suçlanıyorsa, bu başka bir oyun. Ne olduğunu şimdi çok tarif etmek istemiyorum ama bu sendikalara ve TÜRK-İŞ'e karşı başlatılmış olan büyük bir oyunun parçası. Benim arkadaşlarım da bilinçli ya da bilinçsiz alet oluyor. Genel kurulda bu oyunu bozacağım.”

'İddiaların tümü yalan'

TÜRK-İŞ ve TES-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Olağanüstü Genel Kurul öncesinde Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamada "Sendikanın zarara uğratıldığı ve parasının çarçur edildiğine ilişkin iddiaların tümü yalandır. Mal varlığıma ilişkin yazılanlar ve biçilen değer de gerçeği yansıtmamaktadır, abartılıdır" dedi.

Genel Başkan Mustafa Kumlu, 27-28 Aralık 2008 tarihinde gerçekleştirilen TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulu öncesinde bazı şube başkanlarının, "sendikanın zarara uğratılması ve kişisel mal varlığıyla" ilgili iddiaları konusunda, AA muhabirinin sorularını yanıtladı.

Asla acz içine düşmem

TES-İŞ'in olağanüstü genel kurul sürecine birlik ve bütünlük içinde girmesi için çaba sarf ettiğini anlatan Kumlu, bu çabanın, "Yönetimi siz oluşturun, bana 2 ay süre verin, sonra istifa edeyim, istifa edeceğime ilişkin de boş kağıt imzalayayım" şeklinde yansıtılmasının, gerçeklerle taban tabana zıt olduğunu söyledi. Kumlu, "20 yıl değişik kademelerinde görev aldığım, 10 yıldır da genel başkanı olduğum TES-İŞ camiası, benim hiçbir koşulda böylesi bir acz içine düşmeyeceğimi bilir" diye konuştu.

Kendilerini "muhafeft" olarak tanımlayan şube başkanlarının, aday olup, güvenilirliklerini sandıkta sınamak yerine, genel kurul sürecini "pazarlık" alanı haline getirdiklerini savunan Kumlu, şunları kaydetti:

"Nihayet istediklerinin yapılmaması durumunda benim mal varlığım başta olmak üzere, TES-İŞ'in maddi ve manevi şahsiyetini yıpratmak nitelikteki iddialarını kamuoyuna açıklayacaklarını bildirmişlerdir. Nitekim, 'çamur atmaları' halinde 'izin kalacağını' hesab eden bu arkadaşlar, dediklerini yapmışlar, düzenledikleri basın toplantısı ile hiçbir belgeye dayanmayan yalan, yanlış iddialarını açıklamışlardır.

Yönetim Kurulunun iki üyesinin 'yapılanlara dayanamadıkları için istifa ettiği' yönündeki iddialar da yalandır.

Yapılan her işlemde sorumlu olduklarını başkanlar kurulu toplantılarımızda açıklamışlardır. İki üyemiz sadece kişisel nedenlerle istifa etmiştir ve görüşülmesi durumunda bu gerçeği kendileri de ifade edecektir."

11 yaşından beri çalışıyorum

Mal varlığına ilişkin iddialara da tepki gösteren Kumlu, şöyle konuştu:

"Mal varlığıma ilişkin yazılanlar ve biçilen değer de gerçeği yansıtmamaktadır, abartılıdır. 11 yaşından beri çalışıyorum. Eşim emekli, kızım, oğlum çalışıyor, elbette mala dönüştürdüğümüz bir birikimimiz vardır. Ama basına sızdırılan bilgiler tamamıyla abartılıdır. Mesela, kooperatif evine villa muamelesi yapılmıştır. Üstelik, eşime miras yoluyla kalan mallar konu edilmiştir. Kızımın iki dairesi olduğu belirtilmektedir ama hiç mal varlığı yoktur. Emin olu-

nuz ki mal varlığı konusunda hesabını veremeyeceğim hiçbir şey yoktur.

Maksat TES-İŞ'i ve TÜRK-İŞ'i yıpratmak

Biz bu yola, atılan çamurların izinin kalacağını ancak bu izlerin 27-28 Aralık tarihlerinde yapılacak olağanüstü genel kurulda silineceğini bilerek girdik. Sendikanın zarara uğratıldığı ve parasının çarçur edildiğine ilişkin iddiaların tümü yalandır. Varsa belgesi çıkarsınlar. Bu, TES-İŞ'i ve benim şahsımda TÜRK-İŞ'i yıpratmak için kurgulanmış bir oyundur. İddia edildiği gibi 24 şube başkanının bana başkaldırdığı da doğru değildir. Üstelik o grupta yer alan şube başkanlarının çoğunun arkasında delegesi yoktur ve tüm bu yalanlara cevabı olağanüstü genel kurulda TES-İŞ delegeleri verecektir. İddialar gerçek dışı. Genel kurulda yeniden adayım, kazanacağım."

TES-İŞ'ten •

TES-İŞ eski Genel Başkan Yardımcısı M.Murat Aytemiz ve TES-İŞ eski Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri Mehmet Özyılmaz, isimlerinin TES-İŞ için karalama kampanyası başlatan bir grup şube başkanı tarafından kullanılmasına tepki gösterdi. Aytemiz ve Özyılmaz imzasıyla TES-İŞ delegelerine ve kamuoyuna yapılan açıklamada şöyle denildi:

TES-İŞ delegelerine ve kamuoyuna **DUYURU**

TES-İŞ Olağanüstü Genel Kurulu öncesinde kendilerini "Değişim İsteyen Şube Başkanları" olarak tanımlayan bir grup, 23 Aralık 2008 tarihinde bir basın toplantısı düzenlemiş ve bu basın toplantısında şahsımızla ilgili olarak "Üye işçilerin bu korkunç manzara karşısında artık susmadığını gören M.Murat Aytemiz ve Mehmet Özyılmaz, bu kötü gidişe daha fazla ortak olmamak için yönetimden ayrılınca olağanüstü genel kurul kaçınılmaz hale gelmiştir" sözlerine yer verilmiştir.

Bizlerin istifa nedeni "üye işçilerin korkunç manzara karşısında artık susmadığını görmemiz" değildir. Bizim istifa nedenimiz tamamiyle "kişisel, özel" nedenlere dayanmaktadır. Kaldı ki, yönetimde bulunduğumuz süre içinde üyelerimizin "yapılanlar karşısında artık susmadığını" şahit olduğumuz bir durum da oluşmamıştır. Yönetim Kurulumuz, üye siyle her zaman yürek yüreğe var olmuştur ve mesaisinin her dakikasını üyelerine hizmet için kullanmıştır. TES-İŞ 2006 Genel Kurulu'nda şimdi muhalif olan şube başkanları da dahil tüm şube başkanlarının ve delegelerin oy birliği ile seçilmemiz bunun bir ifadesidir.

Bizler, Yönetim Kurulu'dan istifa etmiş olsak da, Yönetim Kurulu'nun yapmış olduğu her türlü faaliyetin altında imzamız ve onayımız vardır. M.Murat Aytemiz olarak, eleştirilen yatırımların ihale komisyon başkanlığını ben yaptım, Mehmet Özyılmaz olarak eleştirilen yatırımların ihale komisyonunda üye olarak yer aldım. Attığımız her imzaya sahip çıkıyoruz, usulsüzlük ve yolsuzluk iddialarına şiddetle karşı çıkıyoruz.

Kıbrıs'ta yapılan TES-İŞ Başkanlar Kurulu toplantısında istifa nedenlerimizin kişisel olduğunu açıklamamıza rağmen, Genel Kurul sürecinde muhalif grubun sürdürdüğü TES-İŞ'i yıpratma kampanyasında adımızın kullanılmasını kınıyor, eğer delege olsaydık, oyumuzu Mustafa Kumlu ve beraberindeki arkadaşlar için kullanacağımızı ilan etmeyi bir görev sayıyoruz.

M. Murat AYTEMİZ
TES-İŞ eski Genel Başkan Yardımcısı

Mehmet ÖZYILMAZ
TES-İŞ eski Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri

TES-İŞ Yönetim Kurulu'ndan iddialara yanıt

TES-İŞ Yönetim Kurulu, Olağanüstü Genel Kurul öncesinde ortaya sürülen iddialarla ilgili olarak yaptığı açıklamada "Gündeme getirilen konular, tamamıyla 'çamur at, izi kalsın' yaklaşımının bir ürünüdür. Yapılmak istenen TES-İŞ'in yıpratılmasıdır. Ayrıca Mustafa Kumlu'nun şahsında TÜRK-İŞ yıpratılmaya çalışılmaktadır. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın ki, bu oyun bozulacaktır" denildi.

TES-İŞ Yönetim Kurulu, bazı şube başkanlarının olağanüstü Genel Kurul öncesinde gündeme getirdikleri iddiaları üzerine yazılı bir açıklama yaptı. Açıklamada şöyle denildi:

"TES-İŞ Yönetim Kurulu, iki üyesinin kişisel nedenlerle istifası ve teşkilatta doğan ihtiyaç üzerine Olağanüstü Genel Kurul kararı almıştır ve Genel Kurul 27-28 Aralık 2008 tarihinde gerçekleştirilecektir.

Şantaj prim verilmedi

Genel Başkanımız Mustafa Kumlu, yapılacak genel kurulla oluşacak yeni yönetime teşkilatın iradesinin tam olarak yansiyabilmesi için şube başkanlarımız ile tek tek defalarca görüşmüş, onların eğilimleri doğrultusunda bir liste hazırlamak için çaba sarfetmiştir. Gelinek noktada tek liste ile genel kurula gitmenin mümkün olamadığı anlaşılmıştır. Bir grup şube başkanımız, yönetim kurulunun oluşumunda genel kurul iradesinin hiçe sayılmasını da beraberinde getirecek isteklerinin gerçekleştirilmesi için talepte bulunmuş, bu taleplerinin gerçekleşmeyeceğini anlamaları üzerine de "ya isteklerimizi yaparsınız, ya da ..." ile başlayan ve tehdit içeren cümleler kurmaya başlamışlardır. Genel Başkan Mustafa Kumlu'nun ya da sendikanın mal varlığı ile ilgili hayali usulsüzlüklerin konu edildiği bu "ya da..." lı yaklaşımlar şantaj boyutuna vardığında ise Genel Başkanımız Mustafa Kumlu, böyle bir yaklaşıma prim veremeyeceğini bildirmiştir.

Bugün (23 Aralık 2008 Salı) düzenlenen basın toplantısı, kimi şube başkanlarının tehdit ve şantajla isteklerini

yaptıramadıkları noktada gerçekleşmiştir. Basın toplantısında gündeme getirilen konular, tamamıyla "çamur at, izi kalsın" yaklaşımının bir ürünüdür. Genel Başkan Mustafa Kumlu ile TES-İŞ Yönetim Kurulu üyelerinin gerek kişisel mal varlıkları, gerekse sendika faaliyetleri ile ilgili veremeyecekleri hesap yoktur. Mustafa Kumlu 30 yılı aşkın süredir sendikacılık yapmaktadır ve sahip olduğu mal varlığının bildirimi devletin ilgili kurumlarına yapılmıştır.

Ayrıca, bugün bu basın toplantısını düzenleyen şube başkanlarının çoğu, en az 15 yılı aşkın bir süredir TES-İŞ bünyesinde sendikacılık yapmaktadır ve TES-İŞ'te her ne yapıldıysa kendilerinin Başkanlar Kurulu Toplantıları ve Genel Kurullar vasıtasıyla onayı bulunmaktadır. TES-İŞ son genel kurulunu Aralık 2006 tarihinde yapmıştır ve bu genel kurulda yönetim kurulu faaliyetleri, konu ettikleri Akay Hastanesi ile Didim ve Akçay tesislerine yapılan harcamalar da dahil, tüm şube başkanlarının onayı ile aklanmıştır. Ayrıca TES-İŞ hesapları yeminli mali müşavirlerin denetimindedir.

İddialarını belgeleyemediler

Basın toplantısında dile getirilen iddiaların hiç birisi doğru değildir ve bu nedenle iddiaların belgesini basın mensuplarına verememişlerdir. İddialara konu olan Akay Hastanesi, Mersin Otel, Enerji Otel, Didim ve Akçay tesisleri için yapılan tüm harcamalar usulüne ve ilgili mevzuatlara uygun olarak yapılmıştır. Sosyal sorumluluğumuz gereği tamamıyla devletin denetiminde yaptırdığımız ve Milli Eğitim Bakanlığı'na devrettiğimiz okulların ve Mehmetçik

Vakfı'na yaptığımız bağışın bile "usulsüzlük" olarak gündeme getirilmesi, iddialardaki kötü niyetin ifadesidir. Yapılan harcamaların toplam tutarı 250 milyon YTL'yi tutmazken, sendikamızın 250 milyon YTL zarara uğratıldığı iddiası da komik ve kasıtlıdır.

TES-İŞ'in hesapları açıktır

TES-İŞ'in hesapları açıktır. Devletin ilgili her kurumu, mali müşavirlerin denetiminde olan sendikamızda istediği incelemeyi yapabilir. TES-İŞ Yönetim Kurulu, TES-İŞ'i maddi anlamda zarara uğratacak tek bir faaliyetin içinde yer almamıştır. İddia sahiplerini iddialarını ispata davet ediyor, TES-İŞ'in maddi ve manevi varlığına ilişkin hakaretleri nedeniyle kendilerini dava edeceğimizi bildiriyoruz.

Olağan ya da olağanüstü genel kurullar sendikaların yenilenmesi için bir fırsattır. Basın toplantısını düzenleyen şube başkanlarının, 27-28 Aralık'ta yapılacak olan olağanüstü genel kurulda, aday olma, seçilme ve kazanmaları durumunda eleştirdikleri bütün konuları değiştirme ve üzerine gitme imkanına sahipken, genel kurul öncesinde sendikaya yönelik bir karalama kampanyası başlatmış olmaları düşündürücüdür.

Yapılmak istenen TES-İŞ'in yıpratılmasıdır. Ayrıca Mustafa Kumlu'nun şahsında TÜRK-İŞ yıpratılmaya çalışılmaktadır. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın ki, bu oyun bozulacak, Mustafa Kumlu'nun yeniden genel başkanlığa aday olacağı olağanüstü genel kurulda söz konusu iddialara en güzel cevabı TES-İŞ delegeleri verecektir."

ICEM Türkiye

Koordinasyon Kurulu TES-İŞ'te toplandı

Uluslararası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçileri Federasyonu (ICEM) Türkiye Koordinasyon Kurulu toplantısı TES-İŞ Genel Merkezinde toplandı. TÜRK-İŞ ve TES-İŞ Genel Başkanı, ICEM Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Kumlu: "Yaşanan küresel ekonomik kriz, hangi ülkede yaşıyor olursak olalım sorunlarımızın özde aynı olduğunu bizlere bir kez daha hatırlatmaktadır."

ICEM Genel Sekreteri Manfred Warda: "Yönetenler, bu krizle birlikte, dünyanın böyle yönetilemeyeceğini anlamış olmalılar. Bu aşamada gerek ulusal düzeyde gerekse de uluslararası düzeyde birlik içinde olmamız her zamankinden önemli."

Uluslararası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçileri Federasyonu (ICEM) Koordinasyon Kurulu toplantısı 20 Kasım 2008 günü TES-İŞ Sendikası Genel Merkezi'nde yapıldı. Toplantıya ICEM Genel Sekre-

ter i kan Ramazan Şafak, Genel Sekreter Yusuf Çırak, Eğitim Müdürü Bahri Topçu; Genel Maden-İş Sendikası'ndan Genel Mali Sekreter Muharrem Sarıçam, Genel Eğitim Sekreteri Eyüp Alabaş; Belediye-İş Sendikası'ndan Genel Başkan Yar-

den-Sen'den Uzman Yılmaz Kızılırmak; Türk Enerji-Sen'den Genel Sekreter Ahmet Özcan da katıldı.

Toplantının açış konuşmasını Mustafa

Manfred Warda, ICEM Yönetim Kurulu Üyesi, TÜRK-İŞ ve TES-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, ICEM Kimya ve Lastik İşkolları Sorumlusu Kemal Özkan, Alman Maden, Kimya ve Enerji İşçileri Sendikası (IG BCE) Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanı Micheal Mersmann, FEV'den Cihan Hüröğlu ve Levent Kaşoğlu katıldı. Toplantıya ayrıca, TES-İŞ Sendikası'ndan Genel Sekreter Mustafa Şahin, Genel Mali Sekreter Hasan Tahsin Zengin, Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Esat Durmuş, Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren; Türkiye Çimse-İş Sendikası'ndan Genel Baş-

dımcısı Şükrü Erol, Uzman Selçuk Kutupoğlu, Petrol-İş Sendikası'ndan Genel Başkan Mustafa Öztaşkın, Uzman Rıza Köse; Türkiye Maden-İş Sendikası'ndan Genel Başkan Ekrem Fedai, Uzman Kenan Dikbıyık; Kristal-İş Sendikası'ndan Genel Başkan Bilal Çetintaş; Selüloz-İş Sendikası'ndan Genel Başkan Vekili Hüseyin Canbal; Lastik-İş Sendikası'ndan Genel Başkan Yardımcısı Alaattin Sarı, Toplu Sözleşme Daire Başkanı Üzeyir Ataman; ESM'den Genel Başkan Kemal Bulut; TUMKA-İŞ'ten Genel Sekreter İlhan Özel; Türk-Tarım-Orman-Sen'den Genel Sekreter Yüksel Bilgin; Dev-Ma-

Kumlu yaptı. Kumlu konuşmasında özetle şu görüşlere yer verdi:

Kumlu: 'İşsizleştirme sistem açısından intihar olur'

"Amerika'da baş gösteren ve tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz, tüm ülkelerin canını yakmaya başlamıştır. TÜRK-İŞ, dünyada yaşanan krizin temel nedenini, sosyal devlet politikalarından uzaklaşılmasının bir bedeli olarak görmektedir. Kapitalizm, varlığını sürdürmenin mutlak koşulu olan sosyal devlet uygulamasından uzaklaştık-

ça, kendisini içten içe yiyip bitiren kriz nüvelerini biriktirmeye başlamıştır. Neo liberal politikalar, sistemin aynı zamanda en büyük müşteri kitlesi olan emekçilerin toplam gelirlerini en az seviyeye indirmiştir. Bu nedenle, bu kriz, faturayı yoksul halka daha da yükleyerek aşılabilecek bir kriz asla değildir. Bunun yapılması halinde krizden çıkabilmek tümüyle bir hayal olacaktır. Bu dönemde işsizleştirme sistem açısından bir intihardır.

'Dönem istihdamı genişletme dönemi'

"Krizden çıkışın yolunu işçileri işten çıkartmakta bulan işverenlerimiz büyük hata yapmaktadır. Dönem işsizleştirme değil, istihdamı genişletme dönemidir. Bu nedenle iş kanunu-
güven-
ilişkin
yetersiz
kalan

kesimi oluşturan işçilerin, memurların, emeklilerin, çiftçilerin, yani dar gelirli halkın yaşam koşullarını iyileştirmek, alım güçlerini artırmak, dolayısıyla iç talebin artırılmasını sağlamaktır.

'Krizin bedelini emekçiler ödemesin'

"Hal böyleyken krizin faturası her zaman olduğu gibi en çok emeği ile geçinenlere kesilmektedir. Dünyanın her yanında, işçi çıkarmalar devam etmektedir. Türkiye'de de işten çıkarmalar başlamıştır. En fazla işten çıkarma, metal, gemi, tekstil, petrol, çimento iş kolalarında görülmektedir. Tabii işten çıkarmalarda bir yıl içinde 5 kez yapılan doğalgaz ve elektrik zamlarının da etkisinin olduğu bilinmektedir.

"Türkiye'de yaşanan her krizin bedelini ödeyen kesim olarak artık hiç hak etmediğimiz bir bedel daha ödemek istemediğimiz açıktır. TÜRK-İŞ ve diğer örgütler olarak, Türkiye'de kriz fırsatçılı-

mümkün değildir.

'Uluslararası dayanışma önem kazanıyor'

"Yaşanan bu küresel ekonomik kriz, hangi ülkede yaşıyor olursak olalım sorunlarımızın özde aynı olduğunu bizlere bir kez daha hatırlatmakta ve daha sık, daha yakın ilişkiler kurmamızı zorunlu hale getirmektedir. Hiç kuşkusuz özelleştirmeler de küreselleşmenin acımasız yüzünün bir yansımasıdır.

'Enerji özelleştirmelerine karşı çıkıyoruz'

"Özelleştirmeler, hangi alanda olursa olsun Türkiye'ye bir yarar sağlamamıştır. Hatta bu kriz ortamındaki fakirleşme, özelleştirmelerin etkisiyle daha da artmıştır, artacaktır.

"Enerjide özelleştirmeler genel olarak özelleştirme sürecinin en önemli ayağını oluşturmaktadır, çünkü enerji her ülke için stratejik bir öneme sahiptir. Türkiye'nin içinde bulunduğu bölge açısından anlamı da aşikardır. İşte bu nedenle biz, Türkiye'deki enerji özelleştirmelerine her şeyden önce memleketimizin çıkarları açısından karşı çıktık. Ancak, uluslararası sermaye tarafından yönlendirilen ekonomik politikalar nedeniyle özelleştirilmeleri sadece geciktirebildik.

"Bunların yanı sıra enerjide dışa bağımlılığın ulaştığı düzeyden de her zaman rahatsızlık duyduk. Yerli ve yenilenebilir kaynaklara yönelmesi konusundaki görüşlerimizi her platformda dile getirdik, getiriyoruz.

"Bugün burada, ICEM Türkiye koordinasyon kurulu toplantısını gerçekleştireceğiz. Sorunlarımızı bir kez daha dile getirip, daha güçlü olabilmek için neler yapabileceğimizi konuşacağız. Hepinize tekrar hoş geldiniz diyor, sözünüzü bırakıyorum."

Warda: 'Türkiye'nin güçlü sesine ihtiyacımız var'

ICEM Genel Sekreteri Warda, Tür-

hükümlerinin gözden geçirilmesinin ve çalışılan süre, işyerindeki işçi sayısı gibi sınırlamaların işçiler lehine genişletilmesinin tam zamanıdır. Kriz sosyal devletin tahribi sonucu ortaya çıkmıştır, çözüm de sosyal devletin yeniden ve daha güçlü olarak uygulanmasındadır.

'Sosyal devleti güçlendirmek krizin panzehiridir'

"Şu bilinmelidir ki, sosyal devleti güçlendirecek her adım kriz için panzehir niteliğinde olacaktır. Yapılması gereken, satın alma potansiyeli en yaygın

ğına izin verilmemesi, kriz bahane edilerek yapılmak istenen işsizleştirme, işsizlik tehdidiyle ücret düşürme ya da çalışanları mağdur edecek benzeri uygulamaların önüne geçilmesi, kıdem tazminatı müessesesi başta olmak üzere çalışanların kazanılmış haklarına kesinlikle el uzatılmaması konusundaki duyarlılıklarımızı sık sık dile getirmektir.

"İşsizlik sigortası fonunun sahibinin işçiler olduğunun kavranması gerekmektedir. Kriz bahanesiyle bu fona göz dikilmesine çalışanların onay vermesi

kiye Koordinasyon Kurulu'nun ICEM'e bağlı sendikalar arasında dayanışmayı güçlendirdiğini belirterek "ICEM olarak Türkiye'nin güçlü sesine ihtiyacımız var" dedi. Warda, küresel çapta yaşanan ekonomik krize değinecek "Yönetenler, bu krizle birlikte, dünyanın böyle yönetilemeyeceğini anlamış

ları ile düzenlenecek etkinlikleri açıkladı. Türkiye'deki faaliyetleri hakkında da bilgi veren Warda, ICEM'in Türkiye'de en çok üyeli küresel konfederasyon olduğuna dikkat çekti. Warda, Türkiye'de dört farklı konfederasyona bağlı on dört sendikanın ICEM üyesi olduğunu hatırlatarak şöyle konuştu:

Türkiye'de yürüteceği faaliyetleri de ayrıntılı bir biçimde anlatan Warda, uluslararası sendika hareketi içinde Türkçe yayın yapan tek internet sitesinin ICEM tarafından yayınlandığını bildirdi.

Warda'nın ardından Kemal Özkan Irak'taki işçi ve sendika hareketinin durumu hakkında ayrıntılı bir sunuş yap-

Mustafa Kumlu

Manfred Warda

olmalılar. Bu aşamada gerek ulusal düzeyde gerekse de uluslararası düzeyde birlik içinde olmamız her zamankinden önemli. Herkes şunu bilmeli ki, bu kriz çalışanlar ve sendikalar gözardı edilerek aşılamaz" diye konuştu.

Warda, konuşmasında ICEM'in Kasım 2007'de Bangkok'ta yapılan Dördüncü Kongresi'nden bu yana dünya çapındaki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgiler vererek, önümüzdeki dönemde yürütülecek kampanyalar ve eylem plan-

"Türkiye'deki bütün sendikalarla dayanışma için her an hazırız. Hem tek tek sendikaların hem de Türkiye işçi sınıfının mücadelesine her türlü desteği vermeye hazırız. Türkiye'yi Avrupa'nın bir parçası olarak görüyoruz ve Avrupa Birliği üyeliği sürecini destekliyoruz. Buna karşılık Türk Hükümeti işçi ve sendikal haklar konusunda gerekli adımları atmazsa Avrupa Birliği üyeliği sıkıntıya girecektir" dedi.

ICEM'in önümüzdeki dönemde

rak Türk sendikaları ile Irak sendikaları arasındaki işbirliğinin önemine dikkat çekti.

Micheal Mersmann da Türk ve alman sendikaları arasındaki işbirliğini konu alan bir konuşma yaptı.

Toplantıya katılan sendika temsilcileri tek tek söz alarak ICEM'in dünya ve Türkiye'deki faaliyetleriyle ilgili değerlendirmeler yaptılar ve önerilerini dile getirdiler.

TÜRK-İŞ'ten

TÜRK-İŞ'ten Ekonomik Krize Karşı Önlemler Raporu ■

Kumlu: Krizin nedeni sosyal devlet politikalarından uzaklaşmak ■

TÜRK-İŞ: 'Bundan böyle HAK-İŞ'in olduğu yerde biz yokuz' ■

Kumlu: 'İşveren kriz fırsatçılığı yapmamalı' ■

97. Uluslararası Çalışma Konferansı yapıldı ■

TÜRK-İŞ'ten

TÜRK-İŞ'ten Ekonomik Krize Karşı Önlemler Raporu

TÜRK-İŞ küresel çapta yaşanmakta olan kriz ve Türkiye'ye yansımalarını konu alan kapsamlı bir rapor yayımladı. Rapor, krizin, IMF ve Dünya Bankası patentli programların isabetsizliğini, çarpıklığı ve yanlışlığını apaçık ortaya çıkardığı vurgulandı. IMF-DB patentli politikaların terk edilerek, insana öncelik veren ekonomik ve sosyal politikaların benimsenmesi ve uygulanması gerektiği savunulan raporda "IMF-DB patentli politikaların uygulandığı ekonomilerde; birikim, kalıcı büyüme, yapısal değişme, insani gelişim, istihdam, sanayileşme, teknolojik dönüşüm, adil-gelir dağılımı, sosyal adalet, ekonomik bağımsızlık gibi temel ve orta uzun döneme dönük hedefler göz ardı edilmektedir" denildi. Krizin temel nedenini, sosyal devlet politikalarından uzaklaşılması olarak saptayan rapor, krize karşı alınması gereken bazı acil önlemleri de sıraladı. İşte TÜRK-İŞ tarafından hazırlanan raporun tam metni:

Giriş

Dünyada finansal alanda başlayan ve giderek tüm sektörleri etkileyen ekonomik krizin yansımaları ülkemizde de görülmektedir. Türkiye ekonomisinde varolan sorunlar yaşanan küresel krizle birlikte derinleşmiştir. Geçmiş dönemde ülkemizde yaşanan deneyimlerden de görüleceği üzere, ekonomik krizin yıkıcı etkisi dar ve sabit gelirli kesimlerde yaşanmaktadır. Çalışma ve yaşama şartları, ekonomik kriz nedeniyle daha da olumsuz hale gelmekte, çalışanların işleri ve satın alma güçleri için kaygıları artmaktadır.

Türkiye'de 1998'de Yakın Gözetim anlaşması ile başlayan ve ardından gelen stand-by anlaşmalarıyla sürdürülen Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) patentli istikrar politikalarının bizi nereye getirdiği yaşanan süreç ile açığa çıkmıştır.

Bu programların isabetsizliği, çarpıklığı ve de yanlışlığı bugün artık apaçık ortaya çıkmıştır. TÜRK-İŞ IMF-DB patentli politikaların terk edilerek, insana öncelik veren ekonomik ve sosyal politikaların benimsenmesi ve uygulanması gerektiği görüşündedir.

Kendi kriz deneyimimiz ve başka ülke deneyimleri gösteriyor ki, IMF-DB patentli politikaların uygulandığı ekonomilerde; birikim, kalıcı büyüme, ya-

pisal değişme, insani gelişim, istihdam, sanayileşme, teknolojik dönüşüm, adil-gelir dağılımı, sosyal adalet, ekonomik bağımsızlık gibi temel ve orta uzun döneme dönük hedefler göz ardı edilmektedir. Dolayısıyla, mevcut programın sürdürülmesi durumunda sözü edilen bu hedeflere ulaşabilmek mümkün olmayacaktır.

IMF-DB patentli programlarının alternatifleri vardır. İnsandan yana ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi, demokratik planlamayla mümkündür. Özel kesim için yönlendirici, kamu kesimi için bağlayıcı, bölgesel ve sektörel bağlantıları etkin bir şekilde oluşturmuş ve demokratik katılıma açık planlama süreci başlatılmalıdır. Ülkenin gerçekleriyle uyumlu, kalkınma hedef ve politikalarıyla donatılmış, ülkeyi ve insanını temel alan yeni bir programa acilen

ihtiyacımız vardır. Türkiye'nin önünde böyle bir fırsat bulunmaktadır.

TÜRK-İŞ, dünyada yaşanan krizin temel nedenini, sosyal devlet politikalarından uzaklaşılmasının bir bedeli olarak görmektedir.

Küreselleşme ile birlikte yaygınlaşan piyasa ekonomisi uygulamaları devletin ekonomideki rolünün azaltılması amacıyla dönük olmuş ve bu kapsamda birçok düzenleme yapılmaya başlanmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak 1980'li yıllarda ülkemizde de "sosyal devlet" kavramı tartışma konusu yapılmaya başlanmış ve insanlığın yüzyıllardır mücadelesiyle elde ettiği birçok temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, geriye götürülmesi veya ortadan kaldırılması gündemde yerini almıştır.

Bilindiği üzere sosyal devlet anlayışı, 1929 yılında yaşanan büyük ekonomik krizin ardından gelişmiştir. Ancak kapitalizm, varlığını sürdürmenin koşullarından olan sosyal devlet uygulamasından uzaklaştıkça, kendisini içten içe yiyip bitiren kriz nüvelerini biriktirmeye başlamıştır.

Yaşanan bu kriz, neo-liberal diye adlandırılan ve ücretleri düşüren, kamusal harcamaları azaltan, zenginlerin vergilerini düşürüp yoksul sınıfların doğrudan veya dolaylı vergilerini arttıran, tüm kamu hizmetlerini paralı hale ge-

tiren ve kamuyu üretim alanından çekip her şeyin özelleştirilmesini savunan ekonomik ve siyasi politikaların sonucudur.

Kriz sosyal devletin tahribi sonucu ortaya çıkmıştır, çözüm de sosyal devletin yeniden ve daha güçlü olarak uygulanmasındadır.

Sosyal devlet yaklaşımı çağdaş bir hak ve anayasal gerekliliktir. Anayasamızda, iktisaden güçsüz durumda olanları korumak üzere sosyal adalet ve toplumsal dengeyi sağlamakla görevli olan sosyal devlet anlayışı birlikte düzenlenmiş bulunmaktadır.

Çağdaş devlet, sadece kişi hak ve özgürlüklerini tanımakla yetinen bir yapıda örgütlenen değil, aynı zamanda kişilerin insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyine ulaşmasını sağlamaya dönük düzenlemeleri gerçekleştiren nitelikte olmalıdır. Toplum içinde onurlu yaşam

esas itibariyle sosyal devlet anlayışıyla başlamaktadır.

Sosyal devleti güçlendirecek her adım kriz için panzehir niteliğinde olacaktır. Yapılması gereken; öncelikle istihdamın korunması ve geliştirilmesidir. Satın alma potansiyeli en yaygın kesimi oluşturan işçilerin, memurların, emeklilerin, çiftçilerin, esnafın yani dar gelirli halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi, alım güçlerinin artırılması, dolayısıyla iç talebin yükselmesinin sağlanmasıdır.

Yapılması gereken, Anayasanın emrettiği sosyal devlet anlayışının uygulamada unutturulmaya çalışılması değildir. Bunun yerine, kamu harcamalarında sosyal adaletin sağlanması ve sosyal devlet anlayışının gereklerinin yerine getirilmesine öncelik verilmelidir.

Ülke ekonomisinin “kriz” noktasına gelmesinde çalışanların bir sorumluluğu bulunması bir yana uygulamalardan en fazla zararı, artan hayat pahalılığı karşısında yaşama koşulları ağırlaşan, yaygınlaşan işten çıkarmalara maruz kalan, temel hakları tehdit altında olan dar ve sabit gelirli kesimler görmektedir. Gelir dağılımında ülkemizde varolan dengesiz ve çarpık yapı yoksulluğun artmasına ve yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Bunun önlenmesi için, ekonomik krizden en fazla zarar gören toplum

kesimlerinin durumu özenle izlenmeli ve krizle mücadele edebilmeli

meleri için kendilerine ilave bir gelir artışı sağlanmalıdır.

Yaşanan/yaşanacak ekonomik krizin işçi sınıfına, çalışanlara ve emeklilerine yansımalarının asgari düzeyde kalmasını sağlamak üzere birtakım önlemlerin uygulamaya sokulması, alınan/alınması gereken kararlarda istihdamın korunması ve çalışan kesimin satın alma gücünün artırılması temel yaklaşım olmalıdır.

Bunun için uygulanması gereken politikalara ilişkin emek kesiminin taleplerini ana hatlarıyla şu şekilde sıralamak mümkündür:

Öneriler

1- İstihdamın korunması ve geliştirilmesi sağlanmalıdır

- 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz ile birlikte işsizlik Türkiye'nin en önemli sorunu haline gelmiştir. Kriz sonrası yaygınlaşan işten çıkarmalar ve azalan istihdam, kriz sonrası sağlanan ekonomik büyümeye rağmen artmamış ve istihdamsız bir büyüme ortaya çıkmıştır.

- Bu durum dikkate alınarak bu kriz döneminde istihdamın korunması ve hatta geliştirilmesi temel yaklaşım olmalıdır. Ekonomik kriz gerekçe yapılarak işçilerin işlerinden çıkarılmaları önlenmelidir. İşyerlerine/firmalara sağlanacak teşvik, istisna ve muafiyet önlemlerinde işçi çıkarılmaması temel koşul olmalıdır.

-Ekonomiyi canlandırıcı önlem olarak faiz oranları azaltılmalı, işletme kredisi üretim ve istihdam şartı ile uzun vadeye yayılmış bir biçimde uygulanmalıdır. Bu çerçevede Hükümet tarafından yapılmaya çalışılan düzenlemelerin yanı sıra halen çalışmakta olan işçilerin dışında ilave istihdam yaratan işletmelerin sosyal güvenlik prim ödemeleri belli bir süre hazine tarafından üstlenilerek, hem işsizlik sorununa karşı bir tedbir hem de talebi destekleyecek bir uygulama olarak hayata geçirilmelidir. Ya-

tırım yapanlara bu şartlarda yeni teşvik uygulamaları sağlanmalıdır.

-Krizden daha az etkilenmek ve sosyal devletin zorunlu bir ön koşulu olarak, Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) standartlarında bir iş güvencesi, işe iadeyi sağlayacak biçimde yeniden ve öncelikle düzenlenmelidir. İş Kanununun yetersiz kalan iş güvencesine ilişkin hükümleri derhal gözden geçirilmeli, çalışılan süre, işyerindeki işçi sayısı gibi sınırlamalar işçiler lehine genişletilmelidir. İşten çıkarmaların kolay olması ve işverenlerin en kolay önlem olarak gördüğü işçi çıkarma yoluna gitmeleri toplumda satın alma gücünü azaltıcı etki yaptığı için krizin derinleşmesi sonucunu doğuracaktır.

- Kriz sürecinde devlet hiçbir kesimi dışarıda bırakmayan bütüncül politikalar izlemeli, özel sektörü (reel sektörü) desteklerken istihdamı genişletecek projelere öncelik vermelidir. Kamu kurum ve kuruluşlarının personel ihtiyaçlarını bekletmeden giderilmeli, emekli olanlar yerine derhal yeni personel istihdam edilmelidir.

-Ekonomik kriz döneminde işyerlerinde fazla mesai uygulaması yapılmamalı, yasal haftalık çalışma süresine uygun mesai uygulanmalıdır. İşten çıkış yerine çalışma saatleri düşürülmelidir (OECD üyesi ülkeler ortalaması olarak ortalama yıllık çalışma süresi 1777 saattir. Bu süre Fransa'da 1564, Almanya'da 1436, İspanya'da 1764, Türkiye'de 1918, Polonya'da 1985 saat olarak uygulanmaktadır).

-Ekonomik gerekçelerle işten çıkarılma kararı, her ilde/sektörde oluşturulacak, işçi-işveren temsilcilerinin de bulunduğu bir komite tarafından karara bağlanmalıdır.

-Ekonomik kriz döneminde işveren kesimi tarafından daha da yaygınlaştırılmak istenen esnek çalışma biçimleri kabul edilemez niteliktedir. Çalışma ilişkilerini daha esnek hale getirme uygulamaları sorunları daha da arttırıcı sonuçlara yol açacaktır. İşe almada, gö-

revlendirmede, işten çıkarmada, çalışma saatleri ve şartlarının tespitinde kayıtları azaltmayı amaçlayan tedbirler, sonuç itibarıyla, istihdamı artırmaya değil, maliyetleri azaltma hedefine dönük olmaktadır. Türkiye'de bu ağır işsizlik sorununu yoksulluk yaratarak çözmek yaklaşımı benimsenmemelidir.

-İstihdamdan amaçlanan, Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) tarafından da benimsenen "insan onuruna yaraşır iş" tanımı çerçevesinde üretken istihdam olmalıdır. Sendikal hak ve özgürlüklerin kullanıldığı, sosyal güvenlik hakkının tanındığı, çalışma koşullarının olumlu olduğu, işçi sağlığı ve iş güvenliğine gereken önem ve özenin verildiği bir yaklaşım esas alınmalıdır.

-Krizi aşabilmenin önemli hususlarından birisi de kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması zorunluluğudur. Vergi ve sigorta gelirlerinde azalmaya, işletmeler arasında rekabet koşullarında eşitsizliğe, çalışanlar açısından kötü çalışma koşullarına ve sosyal güvenceden yoksunluğa neden olan kayıtdışı ile mücadelede bu dönemde de vazgeçilmemelidir.

-Ekonomik kriz dönemleri kayıt dışılığı etkileyen önemli bir unsurdur. Çoğu kişi, gelirsizlik ya da düşük gelir nedeniyle kayıtdışı istihdama razı olmaktadır. Ek iş talebi olanlar, nitelikleri itibarıyla işgücü piyasasına dahil olmayan kadınlar, çocuklar üretken istihdam alanlarının yetersiz olması veya konumlarının zorlaması nedeniyle büyük ölçüde kayıtdışı piyasada şanslarını aramaktadırlar. Krizin toplumsal maliyetini kadın ve çocuk emeği üzerine yığacak yaklaşımlara izin verilmemelidir.

-Türkiye'de kayıt dışı istihdamın ve işsiz olarak gözükmeye karşı geçimini sağlamak üzere geçici ve kayıtdışı çalışma olasılığı yüksek olanların, kayıtlı ekonomiye ve sosyal güvenlik sistemine maliyeti fazladır. Asgari ücret temel alınarak yapılacak bir hesaplama, ücretli-yevmiyeli olarak kayıtdışı istihdam edilenler ile işsiz gözükp veya işgücü kapsamında olmayıp bir şekilde

geçimini sürdürmek için kayıtdışı çalışanlar nedeniyle alınamayan sosyal sigorta ve vergi kaybının boyutunu ortaya koymaktadır. Bu kaynak ekonomiye kazandırılmalıdır.

- Çalışma Bakanlığı yeni müfettişlerle takviye edilmeli ve ülkemizde bir kara delik olan kayıt dışılığı azaltmak için bu dönemde denetimlerine hız vermelidir. Kayıt içinde dönen bir ekonomi, krizin aşılmasında önemli bir yer tutacaktır.

-İşverenler, esnaf ve sanatkârlar kredi faizlerinin düşürülmesini, borçlarının ve faizlerin yeniden yapılandırılmasını istemektedir. Bu talep karşılanmalıdır. Ama bu kesimleri harcamaları ile besleyen çalışanların tüketici kredileri ve borçları için onları rahatlatacak düzenlemeler de yapılmalıdır. Türkiye'de hanehalkı borçluluğu, özellikle düşük gelirli ailelerde daha yüksektir. Bu kesimlerin kredi kartı borç faizleri dondurulmalıdır.

-Sanayide üretimi ve özellikle aramalı üretimini teşvik edecek bir politika geliştirilerek, nihai ürün içinde yerli katma değer oranını artıracak teşvik politikaları geliştirilmeli, dışa bağımlılık ve ithalata dayalı büyümenin yarattığı sorunlara karşı yeni bir politika olarak benimsenmelidir. Bu politika aynı zamanda "istihdam dostu" bir yaklaşımı da içermektedir.

-Yaşanan krizi yaratan yapısal nedenleri onarak krizden çıkmak mümkün değildir. Türkiye'yi böylesi bir krizde zayıf kılan özelleştirme ve yabancılaştırma uygulamalarıdır. Örneğin bankacılık sektörümüzün ağırlıklı bir oranı yabancıların eline geçmemiş olsaydı krizin etkisine bu kadar açık olmayacaktı. Bu nedenle özelleştirme uygulamaları derhal durdurulmalıdır. Yabancı ekonomilerde batan şirketleri kamulaştırma süreci yaşanırken, bizim özelleştirmeyi sürdürmemizin yanlış artık anlaşılmalıdır. Üretici kamu kurum ve kuruluşlarının ekonomimiz için denge ve garanti unsuru olduğu bilinmelidir.

II- Koruyucu sosyal politikalara önem ve öncelik verilmelidir

-Yapısı ve kuruluş amaçları gereği, İşsizlik Sigortası Fonu'nda birikmiş olan paranın başka amaçlarla kullanılması mümkün değildir. İşsizlik Sigortası Fonu'nda biriken paranın tamamıyla işçinin olduğu bilinmelidir. İşsizlik Fonu'nda biriken para Fonun oluşturulma amaçları doğrultusunda kullanılmalı, Fon kaynaklarının istismarına imkân verilmemelidir. Bu paranın amacı dışında kullanılması rasyonel de değildir. İşverenlere destek anlamında harcanacak her kuruş dipsiz kuyuya akacaktır. Ama işçiye verilecek her kuruş, satın alma gücünü artıracak ve krizin aşılmasında bir katkı sağlayacaktır. İşsizlik sigortası kapsamında olan işçilerin fondan yararlanma koşulları geliştirilmelidir. Bu çerçevede işsizlik sigortasının amacı dışında kullanılması bir yana, işçinin Fona ulaşımı kolaylaştırılmalı, Fondan yararlandırılma süresi ve miktarı artırılmalıdır.

-Ücret Garanti Fonu ile ilgili düzenleme iş kanunu metninden çıkartılarak işsizlik sigortası kanununa aktarılmış, bu maddeye göre de işverenin ödeme aczine düşmesi halinde işçinin ücretinin belirlenen süre içinde ücret garanti fonunca ödenmesi imkânı yaratılmıştır. Bu imkânın istismara yol açmadan kullanılması sağlanmalıdır.

-İşten çıkarılmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda, işçiye alacaklarının hemen ve kesintisiz olarak ödenmesi ön koşul olmalıdır.

-Kamu eliyle kullanılmakta olan tüm yardım fonları sosyal güvenlik kurumuna devredilmeli, 9. sigorta kolu olan aile yardımları şeklinde sürdürülmelidir. Ekonomik krizlerin olumsuz etkilerinin sosyal ve siyasi bozulmalara da neden olup, toplumda güvensizlik ve belirsizlik yaratarak krizi daha da derinleştirdiği unutulmamalıdır.

-Çağdaş devlet, sadece kişi hak ve özgürlüklerini tanımakla yetinen bir yapıda örgütlenen değil, aynı zamanda kişilerin, insan onuruna yaraşır bir yaşam

düzeyine ulaşmasını sağlamaya dönük düzenlemeleri gerçekleştiren nitelikte olmalıdır. Toplum içinde onurlu yaşama, esas itibarıyla sosyal devlet anlayışıyla başlamaktadır. İşçi kesimi, sosyal yardım olayına bu çerçevede bakmakta ve bu doğrultuda, temel hak ve özgürlüklere sahip bireye ve ailesine, insan onuruna yaraşır bir yaşama düzeyinin sağlanması gereğini talep etmekte ve savunmaktadır. Bu alanda öncelikle yapılması gereken, ülkedeki yurtttaşların, ailesiyle birlikte günün kabul edilir koşullarında temel gereksinimlerini karşılayabilecek bir gelir elde etmeleridir. Bu gelirin elde edilemediği durumlarda yapılması gereken, elde edilen ve fakat düşük kalan gelir tutarı farkının karşılanmasıdır.

III- Yaşama koşulları insan onuruna yaraşır olmalıdır

- Asgari ücret 1 Ocak 2009 itibarıyla yenilenecektir. Asgari ücretle ilgili Komisyon toplantıları önümüzdeki günlerde başlayacaktır. Bu yenilenme bir fırsat olarak görülmeli, krizin aşılabilmesi için asgari ücret bir ailenin geçimini sağlayacak şekilde, tüm ülke için tek rakam olarak belirlenmeli ve her şeyden önce vergi dışı bırakılmalıdır. Böylece tüm ücret gelirlerinin asgari ücret kadar kısmı vergiden muaf tutularak satın alma gücü yaratılmalı, krizin talep daltıcı etkisini aşmak için asgari ücrete yapılacak vergi indirimi bir araç olarak kullanılmalıdır. Bölgesel asgari ücret, gençler için düşük ücret gibi düşünceler ise gündeme bile getirilmemelidir.

- İşsizlik sigortası kapsamında olmayan işten çıkarılan işçilerin zorunlu giderlerini karşılamaya yönelik olarak "dayanışma geliri" uygulaması gündeme gelmeli, ayrıca elektrik, su, doğalgaz, yakacak, kira gibi ödemeleri belirli bir süre kamu bütçesinden sağlanmalıdır.

-Ağırlıklı olarak dar ve sabit gelirli kesimlerin tükettiği zorunlu temel ihtiyaç maddeleri üzerindeki dolaylı vergiler kaldırılmalıdır.

TÜRK-İŞ'ten

-Elektrik ve doğalgaza yapılan zararlar hem üreticiyi hem de tüketiciyi olumsuz etkilemektedir. Doğalgaz zammı geri alınmalı, elektrik ve doğalgaza yeni zam yapılmamalıdır.

-Kapasite kullanım oranlarındaki gerileme, üretim artışının yavaşlaması, tüketim harcamalarının azalması, ekonomideki durgunluk tehlikesi, hanehalkının borçluluğu da dikkate alınarak; işçi-memur-emekli kesimine "cumhuriyet ikramiyesi" olarak bir defalık ödeme yapılmalı ve piyasaların canlanması sağlanmalıdır.

-Yaşanan ekonomik krize bağlı olarak bir dizi temel mal ve hizmetin fiyatları arttırılmıştır ve görünen odur ki, fiyat artışları bir süre daha sürecektir. Bu fiyat ayarlamalarının piyasaya yansımalarıyla enflasyon önümüzdeki aylarda hedeflenenin üzerinde gerçekleşecektir. Bunun sonucu çalışanların yaşam koşulları daha da olumsuz olacaktır. Yaşanan ekonomik krizden çıkış sürecinde, ekonomik daralmanın ve işsizliğin asgari düzeyde tutulabilmesi için uygun bir gelirler politikası uygulanmalıdır.

-İşçilerin ücretlerine ilişkin en alt düzeydeki talepleri, varolan yaşama standartlarının korunması ve -varsa- sağlanan refah artışından pay alınmasıdır. Dolayısıyla fiyatların yükseldiği, geçim koşullarının buna bağlı olarak ağırlaştığı bir ortamda en azından gerçekleşen fiyat artışını karşılayacak bir ücret zammı oranı belirlenmesi önem taşımaktadır.

-Kamu kesiminde çalışan memur ve sözleşmeli personelin maaşları gerçekleşen enflasyon oranını yansıtacak biçimde belirlenmelidir. İşçi ücretlerinin satınalma gücü istihdam kaybına yol açılmadan artırılmalıdır.

-Bir bütün olarak aynı ekonomik ve sosyal uygulamaların etkisinde bulunan işçi ve memur kamu çalışanları arasında yapay ayırımlar yaratılmamalıdır.

Kamuoyuna yansıyan biçimiyle yaşanan süreç "kapitalist sistemin yaşı-

dığı en ağır kriz" biçiminde ifade edilebilmektedir. Yaşanan ekonomik kriz fırsatçılığa neden olmamalıdır. Sosyal sorumluluk kavramını bilen ve kurumsal yönetim iddiasında bulunan Türk özel sektörünün bu sorumluluğa uygun olarak tavır koyacağı gün bu kriz dönemidir. Türk özel sektörü kendisini var eden ve yaşatan topluma ve çalışanlarına karşı sosyal sorumluluğunu işyeri kapatarak, işçileri ücretsiz izinlere çıkararak, işçileri işten atarak mı gösterecektir? Böyle olursa "sosyal sorumluluk özel sektör için sadece yeni bir reklam düzeni ve imaj düzeltme aracıdır" diyenler haklı olacaktır.

Çalışanların, yaratılan ulusal gelirden hakça pay alamadıkları, yaşanan kriz ortamında ekonomik ve sosyal faaturayı ödeyen kesim oldukları kuşkusunun egemen olduğu bir yapının çalışma yaşamına ve sosyal barışa yansımaları da -hiç kuşku yok ki- olumsuz

olacaktır.

Sosyal devleti güçlendirmeden, işçi sınıfının ve emekçi halkın satın alma gücünü arttırmadan, bu krizden kurtulmak mümkün değildir.

Sonuç olarak ve özetle;

- Kriz döneminde istihdamın korunması ve geliştirilmesi temel yaklaşım olmalıdır. Ekonomik kriz gerekçe yapılarak işçilerin işlerinden çıkarılmaları önlenmelidir.

- İşyerlerine/firmalara sağlanacak teşvik, istisna ve muafiyet önlemlerinde işçi çıkarılmaması temel koşul olmalıdır. Halen çalışmakta olan işçilerin dışında ilave istihdam yaratan işletmelerin sosyal güvenlik prim ödemeleri belli bir süre hazine tarafından üstlenilmelidir

-Ekonomiyi canlandırıcı önlem olarak faiz oranları azaltılmalı, işletme kre-

disi üretim ve istihdam şartı ile uzun vadeye yayılmış bir biçimde uygulanmalıdır.

-Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) standartlarında bir İş Güvencesi, işe iadeyi sağlayacak biçimde yeniden ve öncelikle düzenlenmelidir.

-Kriz sürecinde devlet hiçbir kesimi dışarıda bırakmayan bütüncül politikalar izlemeli, özel sektörü (reel sektörü) desteklerken istihdamı genişletecek projelere öncelik vermelidir. Kamu kurum ve kuruluşlarının personel ihtiyaçlarını bekletmeden giderilmeli, emekli olanlar yerine derhal yeni personel istihdam edilmelidir.

-Ekonomik kriz döneminde işyerlerinde fazla mesai uygulaması yapılmamalı, yasal haftalık çalışma süresine uygun mesai uygulanmalıdır.

-Ekonomik gerekçelerle işten çıkarılma kararı, her ilde/sektörde oluşturulacak, işçi-işveren temsilcilerinin de bulunduğu bir komite tarafından karara bağlanmalıdır.

-Ekonomik kriz döneminde işveren kesimi tarafından daha da yaygınlaştırılmak istenen esnek çalışma biçimleri kabul edilemez niteliktedir.

-Krizi aşabilmenin önemli hususlarından birisi de kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması zorunluluğudur.

-Krizin toplumsal maliyetini kadın ve çocuk emeği üzerine yığacak yaklaşımlara izin verilmemelidir.

-Türkiye'de kayıt dışı istihdam nedeniyle alınamayan sosyal sigorta ve vergi, ekonomiye kazandırılmalıdır.

-Çalışma Bakanlığı yeni müfettişlerle takviye edilmeli ve ülkemizde bir karadeliğin kayıt dışılığı azaltmak için bu dönemde denetimlerine hız vermelidir.

-İşverenlerin, esnaf ve sanatkârların talebi olan kredi faizlerinin düşürülmesi, borçlarının ve faizlerinin yeniden yapılandırılması konusu düzenlenirken, bu kesimleri harcamaları ile besleyen

çalışanların tüketici kredileri ve borçları için onları rahatlatacak düzenlemeler de yapılmalıdır.

-Türkiye'de hanehalkı borçluluğu, özellikle düşük gelirli ailelerde daha yüksektir. Bu kesimlerin kredi kartı borç faizleri dondurulmalıdır.

-Sanayide üretimi ve özellikle aramalı üretimini teşvik edecek bir politika geliştirilerek, nihai ürün içinde yerli katma değer oranını artıracak teşvik politikaları geliştirilmeli, dışa bağımlılık ve ithalata dayalı büyümenin yarattığı sorunlara karşı yeni bir politika olarak benimsenmelidir.

-Türkiye'yi böylesi bir krizde zayıf kılan özelleştirme ve yabancılaştırma uygulamaları derhal durdurulmalıdır.

-İşsizlik Fonu'nda biriken para Fonu oluşturulma amaçları doğrultusunda kullanılmalı, Fon kaynaklarının istismarına imkân verilmemelidir.

-İşsizlik sigortası kapsamında olan işçilerin fondan yararlanma koşulları geliştirilmelidir. Bu çerçevede işçinin Fona ulaşımı kolaylaştırılmalı, Fondan yararlandırılma süresi ve miktarı artırılmalıdır.

-Ücret Garanti Fonu'nun istismara yol açmadan kullanılması sağlanmalıdır.

-İşten çıkarılmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda, işçiye alacaklarının hemen ve kesintisiz olarak ödenmesi ön koşul olmalıdır.

-Kamu eliyle kullanılmakta olan tüm yardım fonları sosyal güvenlik kurumuna devredilmeli ve aile yardımları şeklinde sürdürülmelidir.

-Ülkedeki yurttaşların, ailesiyle birlikte günün kabul edilir koşullarında temel gereksinimlerini karşılayabilecek bir gelir elde etmeleri sağlanmalıdır. Bu gelirin elde edilemediği durumlarda, elde edilen ve fakat düşük kalan gelir tutarı farkı karşılanmalıdır.

-Asgari ücret bir ailenin geçimini

sağlayacak şekilde, tüm ülke için tek rakam olarak belirlenmeli ve her şeyden önce vergi dışı bırakılmamalıdır.

-Bölgesel asgari ücret, gençler için düşük ücret gibi düşünceler ise gündeme bile getirilmemelidir.

-Ağırlıklı olarak dar ve sabit gelirli kesimlerin tükettiği zorunlu temel ihtiyaç maddeleri üzerindeki dolaylı vergiler kaldırılmalıdır.

-İşsizlik sigortası kapsamında olmayan işten çıkarılan işçilerin zorunlu giderlerini karşılamaya yönelik olarak "dayanışma geliri" uygulanmalı, ayrıca elektrik, su, doğalgaz, yakacak, kira gibi ödemeleri belirli bir süre kamu bütçesinden sağlanmalıdır.

-Elektrik ve doğalgaza yapılan zam- lar hem üreticiyi hem de tüketiciyi olumsuz etkilemektedir. Doğalgaz zamını geri alınmalı, elektrik ve doğalgaza yeni zam yapılmamalıdır.

-Kapasite kullanım oranlarındaki gerileme, üretim artışının yavaşlaması, tüketim harcamalarının azalması, ekonomideki durgunluk tehlikesi, hanehalkının borçluluğu da dikkate alınarak; işçi-memur-emekli kesimine "cumhuriyet ikramiyesi" olarak bir defalık ödeme yapılmalı ve piyasaların canlanması sağlanmalıdır.

-Yaşanan ekonomik krizden çıkış sürecinde, ekonomik daralmanın ve işsizliğin asgari düzeyde tutulabilmesi için uygun bir gelirler politikası uygulanmalıdır.

-Kamu kesiminde çalışan memur ve sözleşmeli personelin maaşları gerçekleştiren enflasyon oranını yansıtabilecek biçimde belirlenmelidir. İşçi ücretlerinin satınalma gücü istihdam kaybına yol açılmadan artırılmalıdır.

-Bir bütün olarak aynı ekonomik ve sosyal uygulamaların etkisinde bulunan işçi ve memur kamu çalışanları arasında yapay ayrımlar yaratılmamalıdır.

Kumlu: Krizin nedeni sosyal devlet politikalarından uzaklaşmak

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, dünya çapında yaşanan ekonomik krizin temel nedeninin sosyal devlet politikalarından uzaklaşmak olduğunu bildirdi. Kumlu, "Bu kriz neo-liberal diye adlandırılan ve ücretleri düşüren, kamu harcamalarını azaltan, zenginlerin vergilerini düşürüp yoksul sınıfların doğrudan veya dolaylı vergilerini arttıran, tüm kamu hizmetlerini paralı hale getiren ve kamuyu üretim alanından çekip her şeyin özelleştirilmesini savunan ekonomik ve siyasi politikaların sonucudur" dedi.

TEKSİF Sendikası Başkanlar Kurulu 20 Kasım 2008 günü toplandı. TÜRK-İŞ Başkanı Kumlu, toplantıda yaptığı konuşmada, küresel çapta yaşanan ekonomik krizin nedenlerini, Türkiye işçi sınıfı açısından sonuçlarını değerlendirdi ve alınması gereken tedbirleri açıkladı.

Kumlu'nun konuşması şöyle:

"Dünyada, finansal alanda başlayan ve giderek tüm sektörleri etkileyen ekonomik kriz maalesef ülkemize de yansımaya başlamıştır. TÜRK-İŞ "Krizle Karşı Emek Masası"na bu güne kadar gelen bilgilere göre; tersaneler bölgesinde işçi çıkartmalar giderek artmaktadır. Gemi siparişleri iptal edilmekte, yeni sipariş alınmamaktadır. Bu alanda ilk belirlemelere göre, sendikalı 250 işçi işini kaybetmiştir. Türk Metal Sendikamızın örgütlü olduğu MESS kapsamındaki iş yerlerinde çalışan 4014 işçinin iş akdi fesihi edilmiştir. MESS dışındaki işyerlerinde de 1353 işçi işten çıkarılmış, 4328 işçi de belli sürelerle ücretsiz izine ayrılmıştır.

Petrol-İş Sendikamızın örgütlü olduğu DYÖ ve POLİFEN işyerlerinde

200 işçi işten çıkarılmıştır. Türkiye Maden-İş Sendikamızın örgütlü olduğu Barış Madencilik A.Ş.'de 30 işçi işten çıkarılmıştır. Çimse-İş Sendikamızın örgütlü olduğu seramik, çimento, toprak ve cam işyerlerinde küresel krizin etkileri ve son bir yıldır yapılan doğalgaz ve elektrik zamları sonucunda, 8281 işçi işten çıkarılmış, 510 işçi de ücretsiz izine ayrılmıştır. Teksif Sendikamız ise gerek elektrik ve doğalgaza yapılan zamların, gerekse küresel krizin etkisini en çok hisseden sendikamız olmuştur. Son bir yılda sendikamıza üye 10 bin işçimiz işten çıkarılmıştır. Sonuç olarak; Kriz nedeniyle T.Metal + Dok Gemi-İş + Petrol-İş sendikalarımıza üye toplam 5817 işçi işten çıkarılmıştır. Teksif ve Çimse-İş Sendikalarımızın örgütlü olduğu işyerlerinde ise, üst üste yapılan doğalgaz ve elektrik zamlarının da etkisiyle son bir yılda 18.281 işçi işten çıkarılmıştır. İşten çıkarılan toplam sendikalı işçi sayısı bugün itibariyle 24.098 kişidir.

Tabii krizden en çok etkilenen iş kollarından biri tekstil iş koludur. Ama bu iş kolunun daha kriz gündemde yokken de zaten zor günler geçirdiği malumumuzdur. İhracatın ve istihdamın lo-

komotifi olan ve bu görevi yıllarca başarı ile sürdüren sektör, son yıllarda izlenen ekonomik politikalar sonucu sadece pamukta değil, her alanda unutulmuştur, teşvik ve kredi kapıları kapatılmıştır. Dünya pazarlarının Çin istilasından yavaş yavaş kurtulmaya başladığı bir dönemde patlak veren küresel kriz ise, zaten bıçak sırtında duran tekstil sektörüne büyük bir darbe indirmiştir. Bu gün itibarı ile sendikamızca derlenen bilgilere göre kayıt dışı dahil en az 200 bin tekstil ve konfeksiyon işçisi işini kaybetmiş durumdadır. Kapanan fabrika ve atölye sayısı ise ilk tespitlere göre bin 500 civarındadır.

Değerli Başkanlar, değerli basın mensupları;

TÜRK-İŞ, dünyada yaşanan krizin temel nedenini, sosyal devlet politikalarından uzaklaşılmasının bir bedeli olarak görmektedir. Hatırlanmalıdır ki, sosyal devlet anlayışı, 1929 yılında yaşanan büyük ekonomik bunalımın ardından gelişmiştir. Kapitalizm, varlığını sürdürmenin mutlak koşulu olan sosyal devlet uygulamasından uzaklaştıkça, kendisini içten içe yiyip bitiren kriz nüvelerini biriktirmeye başlamıştır.

Bu kriz neo-liberal diye adlandırılan ve ücretleri düşüren, kamu harcamalarını azaltan, zenginlerin vergilerini düşürüp yoksul sınıfların doğrudan veya dolaylı vergilerini arttıran, tüm kamu hizmetlerini paralı hale getiren ve kamuyu üretim alanından çekip her şeyin özelleştirilmesini savunan ekonomik ve siyasi politikaların sonucudur.

Bu politikalar sistemin aynı zamanda en büyük müşteri kitlesi olan emekçilerin toplam gelirlerini en az seviyeye indirmiştir. Bu nedenle, bu kriz, faturayı yoksul halka daha da yükleyerek aşılabilecek bir kriz asla değildir. Bunun yapılması halinde krizden çıkabilmek tümüyle bir hayal olacaktır.

Bu dönemde işsizleştirme sistem açısından bir intihardır. Krizden çıkışın yolunu işçileri işten çıkartmakta bulan işverenlerimiz büyük hata yapmaktadır. Dönem işsizleştirme değil, istihdamı genişletme dönemidir. Bu nedenle iş kanunun iş güvencesine ilişkin yetersiz kalan hükümleri derhal gözden geçirilmeli, çalışılan süre, işyerindeki işçi sayısı gibi sınırlamalar işçiler lehine genişletilmelidir.

Kriz sosyal devletin tahribi sonucu ortaya çıkmıştır, çözüm de sosyal devletin yeniden ve daha güçlü olarak uygulanmasındadır. Şu bilinmelidir ki, sosyal devleti güçlendirecek her adım kriz için panzehir niteliğinde olacaktır. Yapılması gereken, satın alma potansiyeli en yaygın kesimi oluşturan işçilerin, memurların, emeklilerin, çiftçilerin yani dar gelirli halkın yaşam koşullarını iyileştirmek, alım güçlerini artırmak, dolayısıyla iç talebin artırılmasını sağlamaktır.

Bunun için bizce atılacak en önemli adımlar şöyle sıralanmaktadır:

1- Asgari ücret 1 Ocak 2009 itibarıyla yenilenecektir. Asgari ücret toplantıları önümüzdeki günlerde başlayacaktır. Buradan sesleniyorum. Bu yenilenme bir fırsat olarak görülmeli, krizin aşılabilmesi için asgari ücret 4 kişilik bir ailenin geçimini sağlayacak şekilde tüm ülke için tek rakam olarak belirlenmeli ve her şeyden önce vergi dışı bırakılmalıdır. Böylece tüm ücret gelirlerinin asgari ücret kadar kısmı vergiden muaf tutularak satın alma gücü yaratılmalı, krizin talep daraltıcı etkisini aşmak için asgari ücrete yapılacak vergi indirimi bir araç olarak kullanılmalıdır. Bölgesel asgari ücret, gençler için düşük ücret gibi düşünceler ise gündeme bile

getirilmemelidir.

2- Bununla bağlantılı olarak bizce krizi aşabilmenin ikinci önemli ayağını kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması oluşturmaktadır. Çalışma Bakanlığı müfettişler ordusunu genişletmeli ve ülkemizde bir kara delik olan kayıt dışılığı azaltmak için bu dönemde denetimlerine hız vermelidir. Kayıt içinde dönen bir ekonomi, krizin aşılmasında önemli bir yer tutacaktır.

3- Belirttiğim bu önemli hususların yanı sıra, bir diğer önemli konu da İşsizlik Sigortası Fonu'dur. Birincisi İşsizlik Sigortası Fonu'nda biriken paranın tamamıyla işçinin olduğu bilinmelidir. Bu paranın amacı dışında kullanılmasına işçilerin izin vermesi elbette ki mümkün değildir ama zaten bu amacı dışında kullanım rasyonel de değildir. İşverenlere destek anlamında harcanacak her kuruş dipsiz kuyuya akacaktır. Ama işçiye verilecek her kuruş, satın alma gücünü artıracak ve krizin aşılmasında bir katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede işsizlik sigortasının amacı dışında kullanılması bir yana, bu fondan yararlandırılma süresi ve miktarı artırılmalıdır.

4- Türkiye'yi böylesi bir krizde zayıflatan etkenler arasında özelleştirme ve yabancılaştırma uygulamaları da vardır. Örneğin bankacılık sektörümüzün yüzde 51'i yabancıların eline geçmemiş olsaydı krizi ithal etmemiz bu kadar kolay olmayacaktı. Bu nedenle özelleştirme uygulamaları derhal durdurulmalıdır.

5- Kriz sürecinde devlet hiçbir kesimi dışarıda bırakmayan bütüncül politikalar izlemelidir. Özel sektörü desteklerken, istihdamı genişletecek projelere öncelik vermelidir. Kamu kurum kuruluşlarının personel ihtiyacını bekletmeden gidermeli, emekli olanlar yerine derhal yeni personel istihdam edilmelidir.

6- İşverenler, esnaf ve sanatkârlar kredi faizlerinin düşürülmesini, borçlarının ve faizlerin yeniden yapılandırılmasını istemektedir. Bu talep karşılanmalıdır. Ama bu kesimleri harcamaları

ile besleyen çalışanların tüketici kredileri ve borçları için onları rahatlatacak düzenlemeler de yapılmalıdır.

7 - Ekonomiyi canlandırıcı önlem olarak faiz oranları azaltılmalı, işletme kredisi üretim ve istihdam şartı ile uzun vadeye yayılmış bir biçimde uygulanmalıdır. Bu çerçevede Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Zafer Çağlayan'ın açıkladığı destek paketi olumludur. Ama bunun yanı sıra şu ana kadar çalışan işçilerin dışında ilave veya ek istihdam yaratan işletmelerin sigorta primlerinin en az bir yıl için kamu tarafından üstlenilmesi halinde işsizlik sorununa karşı önemli bir adım atılmış olacaktır.

8- Elektrik ve doğalgaza yapılan zamlar hem üreticiyi hem de tüketiciyi olumsuz etkilemektedir. Doğalgaz zammı geri alınmalı elektrik ve doğalgaza yeni zam yapılmamalıdır.

Değerli Başkanlar değerli basın mensupları;

TÜRK-İŞ, krizin nedenlerine ve Türkiye'ye olası etkilerine ilişkin raporunu krizin hemen ardından kamuoyu ile paylaşmıştır. O raporda var olan öneriler bölümünü yaşananları da gözetecek daha da genişleten bir rapor hazırlığımız sürmektedir. Bugün burada bir kısmını dile getirdiğim önerilerle ilgili geniş çalışmamız, önümüzdeki günlerde sizlerle, kamuoyu ile paylaşılacaktır.

Ancak tekrar söylemek istediğim şudur ki, bu krizin panzehiri sosyal devletin yeniden inşasıdır ve bunun ilk adımlarından birini de asgari ücretin vergi dışı bırakılması oluşturmaktadır. Devletin vatandaşına sahip çıkması ve sosyal devlet anlayışının yeni koşullar dikate alınarak yeniden oluşturulmasıyla birlikte zaten topluma bir güven duygusu yayılacak ve belki de krizin yıkıcı etkisi yaşanmayacaktır.

Bu duygu ve düşüncelerle konuşma son verirken, hepinize saygılarımı sunuyor, beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum."

TÜRK-İŞ: 'Bundan böyle HAK-İŞ'in olduğu yerde biz yokuz'

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, AK Parti'nin, TÜRK-İŞ'i zayıflatarak etkisiz hale getirmeyi amaçladığını belirterek "Buna, ülkemiz için, demokrasimiz için, işçilerimiz için izin vermeyeceğiz. Mesele, tek tek sendikalarımızın değil, TÜRK-İŞ'in meselesidir. TÜRK-İŞ, Hükümetin HAK-İŞ üzerinden yürüttüğü bu politikaya karşı sessiz kalmayacaktır. Hükümeti, HAK-İŞ'e verdiği destek nedeniyle protesto ediyoruz. Ve burada ilan ediyoruz. TÜRK-İŞ'i yok etmeye çalışanlar, karşısında işçinin gücünü görecekler" dedi. Kumlu, TÜRK-İŞ'in HAK-İŞ'in katılımcı olduğu hiçbir etkinlik içinde yer almayacağını da açıkladı.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, HAK-İŞ'e bağlı sendikaların Hükümet desteğiyle TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların örgütlü olduğu işyerlerinde örgütlenme faaliyetlerini yoğunlaştırmalarını değerlendirmek amacıyla 5 Kasım 2008 günü TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde bir basın toplantısı düzenledi. Hükümeti HAK-İŞ'e verdiği destek nedeniyle sert bir şekilde eleştiren Kumlu, TÜRK-İŞ'in bundan böyle HAK-İŞ'in de katılımcı olduğu hiç bir etkinlik içinde yer almayacağını açıkladı. Mustafa Kumlu, basın toplantısında aşağıdaki konuşmayı yaptı:

"Bilindiği gibi, Hak-İş'e bağlı sendikalar son yıllarda özellikle TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların örgütlü bulunduğu işyerlerine yönelik örgütlenme faaliyetlerini Hükümet desteği ile yoğunlaştırmış bulunmaktadır. İşin acı yanı, HAK-İŞ'e bağlı sendikaların girdiği iş yerlerinde işçilerimizin refah ve huzur bir yana, yıllarca süren bir kâbusa mahkûm edilmeleridir. Söz konusu işyerlerindeki işçiler, büyük bir mağduriyet yaşamaktadır. Belediye işçilerinin yaşadığı sıkıntılar ile orman işçilerinin 5 yıldır toplu iş sözleşmesinden mahrum kalması bu mağduriyetin en çarpıcı örneğidir.

İşçilerin sendika değiştirmeleri, sendika seçmeleri konusunda iki meselenin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Birincisi işçinin özgür iradesiyle sendikasını değiştirmesidir. Bu bir insan hakkıdır. Anayasal haktır. İşçilerimizin sendika seçme hakkının korunması için

birgün mücadele etmek gerekirse bu mücadeleyi yine en ön saflarda TÜRK-İŞ verecektir.

İkincisi ise işveren-iktidar desteğiyle işçilerin sendika değiştirmeye zorlanmasıdır. Bu zorlama nasıl yapılmaktadır? Tabii ki devletin bürokrata verdiği tüm yetkileri, o bürokratin emeginden başka hiçbir serveti olmayan işçi üzerinde kullanmasıyla yapılmaktadır. Yani, 'sürgün' tehdidiyle, işçiyi çoluğuyla çocuğuyla perişan etme tehdidiyle, işçiyi hiç hak etmediği cezalara çarptırma tehdidiyle yapılmaktadır.

Sendikaların demokrasi içindeki yerini ve önemini bilen güçlü iktidarlar, 'yandaş' işçi örgütü arayışına girmez.

Güçlü işçi örgütleri ise örgütlenme

faaliyetlerinde iktidar desteğine minnet etmez. Onlar, güçlerinin iktidarla koydukları mesafe ile pekişeceğinin farkındalığı ile, iktidar yanışmacılığı yapmayı varlık nedeninin reddi ve zul sayar. Onlar için doğru olan, her daim bağımsızlıklarını korumaktır. Çünkü doğruya doğru, yanlışla yanlış diyebilmelerinin ön koşulu tüm siyasi partilerle, eşit mesafede olabilmektir.

Kurulduğundan bu yana, işçiyle yaşadığı güven sorunu nedeniyle örgütlenme alanını genişletemeyen HAK-İŞ Konfederasyonu ile Konfederasyona bağlı sendikalar, AK Parti iktidarıyla birlikte TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların örgütlülüğündeki iş yerlerine göz dikmiştir.

Bunun iki amacı vardır. Birincisi, kendi öz gücüyle büyüymeyen HAK-İŞ, siyasete yakınlığı nedeniyle iktidar yardımıyla büyütülecektir. İkincisi, HAK-İŞ büyütülerek, TÜRK-İŞ küçültülecek, böylece ülkedeki önemli bir muhalefet odağı etkisiz hale getirilecektir. Yani esasen amaç örgütlülüğünden kaynaklanan gücün, 'yandaş' hale getirilerek etkisizleştirilmesidir.

ÇAY-KUR'da ÖZ GIDA-İŞ'in örgütlenebilmesi için AK Parti Yerel Örgütlerinin, ÇAY-KUR bürokratlarının el ele vererek çalışması, varılmak istenen hedef için neler yapılabileceğinin en çarpıcı göstergesidir.

Evet, ÇAY-KUR'da iktidarın yerel tüm imkânları kullanılarak, işçilerin bir

bölümü baskı ve zorla ÖZ GIDA-İŞ'e üye yaptırılmıştır. Ama çoğunluk hala TEK GIDA-İŞ Sendikamızdadır. Buna rağmen, bu kez de iktidarın daha üst düzeyde bir başka organı devreye girmiş, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, ÇAY-KUR Genel Müdürlüğü'nün 14 bine yakın işçisinin 9 bin 695'inin TEK GIDA-İŞ üyesi olduğuna ilişkin noter tasdikli resmi belgelerine rağmen, yetki tespitini ÖZ GIDA-İŞ lehine yapmıştır. Tüm resmi bilgi ve belgeler gayet açık ve net bir şekilde yetkili sendika olarak

çünkü, 'o gün' geldiğinde, hiç bir iktidarı yandaş konfederasyonlar bile kurtaramaz. TÜRK-İŞ, sırtını iktidara dayayarak sendikacılık yapanlara da acıtmaktadır. Çünkü, iktidarlar gelip geçicidir. Bugün iktidarın gücüyle gelişip büyüyenler, yarın iktidar değiştiğinde ve taşlar yeniden yerli yerine oturduğunda, bugünkü hatalarının bedelini ağır bir şekilde ödeyecektir.

Ben sendikacılık hareketinde TÜRK-İŞ'ten üstün güç tanımıyorum. Bugün iktidar gücünü arkalarına alıp, üye iş-

AK Parti'nin amacı, TÜRK-İŞ'i zayıflatarak etkisiz hale getirmektir.

Buna, ülkemiz için, demokrasimiz için, işçilerimiz için izin vermeyeceğiz. Me-sele, tek tek sendikalarımızın değil, TÜRK-İŞ'in meselesidir. TÜRK-İŞ, Hükümetin HAK-İŞ üzerinden yürüttüğü bu politikaya karşı sessiz kalmayacaktır.

Hükümeti, HAK-İŞ'e verdiği destek nedeniyle protesto ediyoruz. Ve burada ilan ediyoruz. TÜRK-İŞ'i yok etmeye çalışanlar, karşısında işçinin gü-

TEK-GIDA-İŞ'i gösterirken, tüm belge ve veriler Bakanlığın arşivlerinde her türlü ayrıntısı ile yer alırken, Bakanlık, hepsini yok saymış, görmemiş, işçi bildirimlerini kayıtlara geçmemiş, mevzuata uygun davranmayarak ÖZ GIDA-İŞ'i kayırmıştır.

Sendikamız, bu tespiti itiraz etmiştir ve yargı elbette ki TEK GIDA-İŞ'e hakkını teslim edecektir. Ancak yıllar alacak bu süre içinde, olan işçimize olacaktır. Çay-Kur işçileri hukuki süreç tamamlanıncaya kadar toplu iş sözleşmesinden mahrum olacaktır. Üstelik, 2009 ulusal programında yer alan ÇAY-KUR özelleştirmesine engel olacak tek gücün, yani TEK GIDA-İŞ Sendikamızın da önu kesilmiş olacaktır.

TÜRK-İŞ, yandaş konfederasyon arayışındaki iktidarlara acıtmaktadır,

çilerimizi çalanlar, gaflet içindedir. Türkiye'nin ilinde ilçesinde mahallesinde köyünde var olan isim TÜRK-İŞ'tir. Bu isimden medet umanların sayısı milyonları bulmaktadır.

Değerli Basın mensupları, sendikalarımıza yapılan saldırılar karşısında bu güne kadar ağır başlı davrandık. Başbakan'a olanları anlattık, AK Parti'nin ÇAY-KUR'dan elini çekmesi için talimat vermesini istedik. Bakanlara anlattık, yerel örgüt yöneticileri ve bürokratlar nezdinde girişimlerimiz oldu.

Yetki tespitiyle ilgili olarak ortaya çıkan durum, hiç bir girişimimizin fayda etmediğini ve TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların iktidarın desteğiyle sistemli bir saldırıyla karşı karşıya olduğunun çarpıcı kanıtı olmuştur. Artık çok bellidir ki, AK Parti, TÜRK-İŞ'i istememektedir.

cünü görecektir.

Bundan böyle, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ'in de katılımcı olduğu hiç bir etkinlik içinde yer almayacaktır. Sendikalarımızın bu haksızlığa karşı başlatacağı eylem süreci, TÜRK-İŞ'in eylem süreci olacaktır. TÜRK-İŞ, bu kararının ilk adımı olarak gündemdeki ETUC ve Alman Türk Sendika Diyalogu projelerinde HAK-İŞ ile bir arada olmama kararı almıştır.

İkinci olarak TÜRK-İŞ, İŞ-KUR tarafından düzenlenen ve 15-16 Kasım'da Çorum'da yapılacak olan 1. Ulusal Gençlik İstihdamı Zirvesi'ne de katılmayacaktır.

TÜRK-İŞ'in bu yönde alacağı kararlar, yeri geldiğinde kamuoyu ile paylaşılacaktır."

Kumlu: 'İşveren kriz fırsatçılığı yapmamalı'

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, kimi işverenlerin ekonomik krizi fırsat bilerek dereyi görmeden paçaları sıvamaları ve farklı hiçbir yaklaşımı akıllarından dahi geçirmeden, krizden daha az etkilenmenin yolu olarak hemen gözlerini çalıştırdıkları işçilere, onların haklarına, işsizlik fonuna, kıdem tazminatına dikmelerinin son derece tehlikeli olduğunu bildirdi. Kumlu, "daha 2001 krizinin neden olduğu işsizleştirmenin sıkıntılarını aşamamış Türkiye'nin, yeni bir işsizler ordusunu kaldırmaya gücü yoktur" diye konuştu.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, Mustafa Kumlu başkanlığında 28 Ekim 2008 günü TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde toplandı. Genel Başkan Kumlu, Başkanlar Kurulu'nun açılışında özetle şunları söyledi:

'TÜRK-İŞ Cumhuriyet ilkelerini yürekten benimsemiştir'

Yarın Cumhuriyetimizin 85'nci yılını kutlayacağız. Cumhuriyetimizin, Atatürk Devrimlerinin bütün başarılarını toplu olarak içinde barındıran bir özelliği bulunmaktadır. O sadece bir devlet

yapısı ve idare şekli değildir. O aynı zamanda, varlığımızın benimsediği bir yaşayış biçiminin, modern, medeni, iletirli toplum düzeyine ulaşmak için yaptığımız fikir ve gönül birliğinin de adıdır.

Sendikacılık hareketi, dünyanın neresinde olursa olsun demokrasinin, özgürlüğün, sosyal ve ekonomik yönden gelişmenin savunucusu ve yardımcısıdır. Bu anlayış içindeki TÜRK-İŞ, Türkiye'nin gerçek uygarlık seviyesine ulaşmasında ilk ve büyük adımlarından biri olarak Cumhuriyeti ve Cumhuriyetin ilkelerini yürekten benimsemiş, varo-

luşunun temel dayanağı saymıştır. Uluşumuzun Cumhuriyet Bayramını kutluyor, Cumhuriyeti bize armağan eden Mustafa Kemal Atatürk'ü saygıyla anıyoruz.

Hiç kuşkusuz Atatürk, Osmanlı Devleti'nin yıkıntıları üzerinde bir Cumhuriyet inşa ederken, attığı her adımda, Türkiye'nin dünya atlası üzerindeki önemini gözetmiştir. Atatürk, Türkiye'de farklı din ve inançlara sahip değişik etnik grupların yaşıyor olmasının farkındalığı ile "Ne mutlu Türk olana" değil, 'Ne mutlu Türküm diyene' de-

miştir. Yani onun için önemli olan, soy, sop, köken değil, 'bugün burada bizimle olanlar'dır. Doğu ile Batı arasında köprü vazifesi gören Türkiye medeniyetlerin birleştiği yerdir ve Atatürk, bu özelliklere sahip Türkiye'de "yurtta sulh" istemektedir.

Çünkü bilmektedir ki, Türkiye'de sulh olursa, dünyada da sulh olacaktır. Bu maya ile Türkiye Cumhuriyeti her zaman barışçı olmuştur. Kimseye düşmanlık yapmamıştır. Ama küreselleşme

değildir. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın, birlik ve bütünlük içindeki Türkiye, Doğu'ya medeniyeti, Batı'ya insanlığı öğretecektir. Dünyada savaş isteyenlerin karşısında barış isteyenlerin dediği olacaktır. Ülkemiz, dolayısıyla küresel barış üzerinde oyun oynayanlar bir gün mutlaka etkisiz hale gelecektir.

Tüm bunların yanı sıra Türkiye, Güneydoğu'daki vatandaşlarımızın yaşam ve eğitim kalitesini yükseltmek için elinden gelen her çabayı göstermelidir. Dünyanın her neresinde olursa olsun, çocukların eline silah, taş, sopa değil, kitap, defter, oyuncak yakışır.

'Gerçek gündeme dönülmeli'

TÜRK-İŞ, kavga ve kamplaşmalardan en büyük zararı çalışanların, dar gelirlielerin gördüğünü yaşayarak öğrenmiştir. AK Parti'nin kapatılması davası ve Ergenekon operasyonu sürecinde yargının bağımsızlığının tartışılır hale gelmesi; halkımızın kamplara ayrılmaya teşvik edilmesi; tarafların yargıyı kullanarak kozlarını paylaştığı şeklindeki yorumlar, siyasetteki çatışmacı ve sert üslup... tüm bunlar, bizim bize verdiğimiz, telafisi çok güç zararlardır. TÜRK-İŞ, bu süreçte olaya demokratik hukuk devleti penceresinden bakmış, hukukun üstünlüğüne olan inancını her fırsatta ifade etmiştir. Şimdi Ergenekon davası başlamış, Ak Parti ile ilgili verilen kararın gerekçeleri açıklanmıştır. Artık yakın geçmişin hataları yinelenmemeli, kazanan hukuk sistemi, kazanan laik demokratik Türkiye Cumhuriyeti olmalıdır. Ve en önemlisi ülkeyi yönetenler, ülkenin gerçek gündemi üzerinde, yani ekonomik kriz, yani işsizlik, açlık ve yoksulluğun çözümünde yoğunlaşmalıdır. Muhalefet partileri de bu sorunların çözümü için iktidarı zorlamalıdır.

sürecinde başrolü oynayanlar, medeniyetlerin bir arada huzur içinde yaşamamasından rahatsızlık duymakta, Türkiye'yi de 'medeniyetlerin savaştırılması' tezi önünde büyük bir engel olarak görmektedir. Ülkemizdeki 'bölücü' unsurların, terörün varlık nedeni budur.

'Yeni yüzyıl birleşmeler yüzyılı olacak'

Ama bilinmelidir ki, ülkemizi bölme çabaları sonuçsuz kalacaktır. 21. yüzyıl, bölünmelerin değil, birleşmelerin yaşanacağı bir yüzyıldır ve 21'nci yüzyıl 19'uncu yüzyıl gibi yaşamak mümkün

almasını beraberinde getirmiştir. İşte bu koşullarda sosyal güvenceye olan gereksinim giderek artarken sosyal devlet daha da küçültülmekte, çalışanlar, gün geçtikçe daha da güvencesiz hale gelmektedir.

Küreselleşen dünyada, ekonomik krizler de küresel yaşanmaktadır. Amerika'da baş gösteren ve tüm dünyayı etkisi altına alan kriz, kontrol altına alınmaya çalışılsa da uzmanlar, bütün ülkelerin krizin olumsuz etkisinden nasibini alacağı yorumunu yapmaktadır. Yaşanılarak görülmüştür ki ekonomik krizler en çok emek cephesini etkilemektedir. Krizin vurduğu tüm ülkelerde işsizlik artmakta, toplumsal dengeler bozulmaktadır.

'IMF'ye bağımlı politikalarla kurtulmalıyız'

Türkiye'de, krizin olası etkilerinin tartışılması son derece doğaldır. Ancak doğru olan bu tartışmanın, bir 'kavga' malzemesi olmaktan çıkarılması, 'çözüm' odaklanılmasıdır. Kriz, 'bir müsibet bin nasihatten iyidir' misali, yeni bir yapılanmanın kapılarını açmalıdır. Bunun için, Hükümetin değişik kesimlerden gelen seslere kulak vermesi gerekmektedir. Türkiye için IMF'ye bağımlı politikalarla kurtulup, istihdam yaratacak yatırım ağırlıklı politikalara yönelmenin, kayıt dışı ekonomiyi devre dışı bırakacak politikalar uygulamanın tam zamanıdır. Hiç kuşkusuz, özelleştirmeler, krizin etkisini Türkiye'de daha kuvvetli hissetmemizi beraberinde getirecektir. Özelleştirme hatasına son verilmeli, gündemde olan özelleştirmelerden vazgeçilmelidir.

'Yeni bir işsizler ordusunu kaldıramayız'

Şunu çok açık ve net belirtmek istiyorum, vergisini veren, sigortasını ödeyen, devletine, çalıştırdığı işçiye olan sorumluluğunu her dönem yerine getiren işverenlerimize teşekkür ediyorum. Ama kimi işverenlerimizin ekonomik krizi fırsat bilerek dereyi görmeden pa-

çaları sıvılamaları ve farklı hiç bir yaklaşımı akıllarından dahi geçirmenden, krizden daha az etkilenmenin yolu olarak hemen gözlerini çalıştırdıkları işçilere, onların haklarına, işsizlik fonuna, kıdem tazminatına dikmeleri son derece tehlikelidir. Tehlikelidir, çünkü daha 2001 krizinin neden olduğu işsizleştirmenin sıkıntılarını aşamamış Türkiye'nin, yeni bir işsizler ordusunu kaldırmaya gücü yoktur.

'Kıdem tazminatı işçinin alınteridir'

Unutulmamalıdır ki, kıdem tazminatı yükümlülüğü işverenindir. Kıdem tazminatı, işçinin alın teridir. Fon teorilerine zemin oluşturan, "Özel sektörde işçilerin büyük bir bölümü kıdem tazminatı zaten alamıyor" yaklaşımı çarpık bir yaklaşımdır. Bu gerekçe elbette önemlidir ama yapılması gereken kıdem tazminatlarının eksiltilmesi, geleceği belli olmayan bir fona devredilmesi değil, özel sektörde çalışan işçilerin kıdem tazminatı hakkının güvence altına alınmasıdır.

TÜRK-İŞ, kıdem tazminatlarının ödenme biçiminin değiştirilmemesi konusunda azami bir hassasiyete sahiptir. Kriz bahane edilerek kıdem tazminatı müessesesinin farklılaştırılmasına ve işçilerden yapılan kesintileri de içeren işsizlik sigortası fonunun amacı dışında kullanılmasına TÜRK-İŞ'in onay vermesi mümkün değildir. Yine kriz bahane edilerek, işten atma tehdidiyle ücretlerin düşürülmesi ve kölelik düzenine yaraşır çalışma biçimlerinin gündeme getirilmesi Türkiye'nin ayıbidır.

'Kriz Karşı Emek Masası'

Değerli Başkanlar, Değerli Basın Mensupları, TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, ekonomik krizin çalışma hayatı ve işçiler üzerindeki etkisini ve gelişmeleri izlemek, değerlendirmek ve izlenecek politikaları belirlemek üzere Konfederasyon Genel Merkezi'nde "Kriz Karşı Emek Masası" oluşturmuştur. Sendikalarımızın örgütlü olduğu iş yerlerindeki gelişmeler, bu masaya an an yansiyacak

TÜRK-İŞ değerlendirmelerinde bu bilgilerden de yararlanılacaktır. Ayrıca Başkanlar Kurulu toplantımızın birinci gündemi ekonomik kriz ve çalışma hayatına yansımalarıdır. Konu toplantımızda ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

Çalışma hayatında temel sorunlar

Değerli Dinleyenler, sosyal güvenlik sistemimizin sorunlarını çözeceği iddiası ile yasallaştırılan ve sistemimizi yeniden yapılandıran Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası, 01.10.2008

tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Ana Muhalefet Partisi, yasanın kimi maddeleri ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuş, ancak Mahkeme kararı henüz açıklanmamıştır. Yüce Mahkemenin başvuru maddelere ilişkin iptal kararı vermesi halinde gerek kısa süredeki uygulamaların ortaya koyduğu ihtiyaçlar, gerekse haklı olduğumuz taleplerimiz dikkate alınarak toplumun büyük bir kesiminin uzlaşacağı düzenlemelerin yapılması sistemin sürdürülebilirliği için gereklidir.

Biliyorsunuz, 2821 ve 2822 sayılı

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu Bildirisi:

'Krizin faturası çalışanlara ödetilemez'

TÜRK-İŞ, çalışanların sebep olmadığı bir ekonomik krizin faturasının çalışanlara ödetilmesi yaklaşımına şiddetle karşı olduklarını bildirdi.

28 Ekim 2008 günü Ankara'da TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde toplanan TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu bir sonuç bildirisi' yayımladı. Bildiride, bazı işverenlerin başka hiçbir tedbire yönelmeden krizin olası etkilerine karşı işçi çıkarmaya yönelmesi 'kriz fırsatçılığı' olarak değerlendirildi.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu Sonuç Bildirisi'nde şu görüşlere yer verildi:

"TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, 28 Ekim 2008 tarihinde TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde toplanmıştır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, ülkemizin bölünmez bütünlüğüne yönelik gerçekleştirilen terör saldırılarını kınamakta ve ülkemizi bölme çabalarının sonuçsuz kalacağını vurgulamaktadır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, ABD'de başlayan ve tüm dünyaya yayılan eko-

yasaları yeniden düzenleyen yasa tek-lifi TBMM komisyonlarından geçmiştir, meclis genel kurul gündemindedir. TÜRK-İŞ, bu hali ile söz konusu Kanun teklifinin içerdiği değişikliklerin, endüstri ilişkileri sistemimize olumlu katkı sağlamayacağı inancındadır. Eğer 2821 ve 2822 sayılı yasalarda bir değişiklik yapılacaksa, bu Türkiye'de sendikal özgürlüğün kapılarını açmalı, toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt prosedürünü, gerçekten çağdaş demokratik ülkeler seviyesine getiren bir nitelikte olmalıdır.

Bilindiği gibi, iş sağlığı ve güvenliği konusu çalışma hayatının en temel konularından biridir. TÜRK-İŞ'in de temsil edildiği Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi, bir dizi toplantı sonucunda 'Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi'ni kabul etmiş, bu belge doğrultusunda 2006- 2008 Eylem Planını belirlemiştir. Eylem planının en önemli amacı AB normlarına uygun bir İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun çıkarılmasıdır. 2008 yılının sonuna yaklaştığımız şu günlerde, maalesef Politika Belgesi'ndeki hedeflere ulaşamadığı görül-

mektedir. TÜRK-İŞ bu kanunun ivedilikle çıkarılmasını istemekte, kanunun yeterli sayıda tüzük ve yönetmelikle de desteklenmesini istemektedir. Konfederasyonumuz ayrıca, inşaat, maden ve tarım alanındaki ILO Sözleşmelerinin de hükümet tarafından onaylanmasını ve ulusal mevzuata yansıtılmasını talep etmektedir.

Bu duygu ve düşüncelerle beni dinlediğiniz için teşekkür ediyor, hepinizi saygılarımla selamlıyor, toplantımıza başarılar diliyorum.

nomik krizin Türkiye'ye ve çalışanlara etkileri konusunu değerlendirmiştir.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, hükümetten, krizden alınacak ders ile yeni bir ekonomik yapılanmaya yönelmesini istemektedir. Bunun için, Hükümetin değişik kesimlerden gelen seslere kulak vermesi ve sağlıklı bir diyalog ortamını geciktirmeden oluşturması gerekmektedir. Başkanlar Kurulu, Türkiye'de IMF endeksli politikalardan uzaklaşarak reel üretimi teşvik eden ve emeği koruyup iş güvencesini etkin hale getiren istihdam yaratacak uygulamalara yönelmenin tam zamanı olduğunu düşünmektedir.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, krizin özel sektöre işsizleştirme, işsizlik tehdidiyle ücret düşürme, ücretsiz izne ayırma v.b şeklinde yansımaya başladığını tespit etmiştir.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, çalışanların sebep olmadığı bir ekonomik krizin faturasının çalışanlara ödettirilmesi yaklaşımına şiddetle karşıdır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, bazı işverenlerin başka hiç bir tedbire yönelmeden, krizin olası etkilerine karşı direkt işçi çıkarmaya yönelmesini 'kriz fırsatçılığı' olarak değerlendirmektedir. Başkanlar Kurulu, Hükümeti, kriz bahanesiyle işten çıkarmaları engelleyecek önlemler almaya çağırmaktadır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, yine kriz ortamı fırsat bilinerek, işçilerin kazanılmış haklarına göz dikilmesinin sakıncalarına dikkat çekmektedir. Başkanlar Kurulu, kimi işverenlerin kıdem tazminatı yükümlülüklerinden kurtulmak için gözlerini işsizlik sigortası fonuna diktiğini, TÜRK-İŞ'in örgütlülüğünden aldığı güç ile ne kıdem tazminatlarına ve de işsizlik sigortası fonuna dokunulmasına asla izin vermeyeceğini ilan etmektedir.

Özelleştirmeler, krizin etkisini Türkiye'de daha kuvvetli hissetmemizi beraberinde getirecektir. Başkanlar Kurulu, Hükümetten özelleştirme hatasına son vermesini, gündemde olan özelleştirmelerden vazgeçilmesini istemektedir.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, 2009 yılında yenilenecek olan kamu kesimi toplu iş sözleşmeleri görüşmelerinin koordineli bir şekilde sürdürülebilmesi için kamu kesiminde sözleşmesi olan sendikalardan oluşan bir 'Kamu Kesimi Toplu İş Sözleşmeleri Koordinasyon Kurulu' oluşturmuş, sözleşme görüşmelerinin temel prensiplerini belirlemiştir. Buna göre hak kaybına yönelik önerilerin müzakeresi bile reddedilecek, ücret talebi ise 'insanca yaşam' gözetilerek belirlenecektir.

Demokratik ülkelerde siyasi iktidarlara, 'yandaş işçi konfederasyonu' yarat-

maz, yanaşmaya çalışan konfederasyonlara da prim vermez. Demokratik ülkelerde iktidarlara, toplumun örgütlü tüm kesimlerine eşit mesafede olur ve her birinin kendi alanında özgürce hareket edebilmesi için gerekli olanakları sağlar. TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, iktidar partisinin desteğini alarak baskı, zor ve sürgün tehdidiyle TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalardan üye çalma girişimlerini ve bu girişimlere verilen iktidar desteğini kınamaktadır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, Deri-İŞ Sendikamızın DESA'daki; TEK GIDA-İŞ Sendikamızın Yörsan, LSG SKY CHEFS Havacılık Hizmetleri ve BEL Karper işyerlerindeki; Petrol-İŞ Sendikamızın Contiteck işyerindeki; Belediye-İŞ Sendikamızın Çarşamba Belediyesi ve Çapa Tıp Fakültesi'ndeki; Liman-İŞ Sendikamızın Haramidere Arkas işyerindeki; Tez Koop-İŞ Sendikamızın İBM işyerindeki; Teksif Sendikamızın Bieseci, Orteks, Saygın Tekstil, Menderes Tekstil işyerlerindeki, Türkiye Gazeteciler Sendikamızın ATV-Sabah işyerleri; TÜMTİS Sendikamızın Gazi- Ulaş, Burulaş, Ünilever ile Tarsus Taşımacılık işyerlerindeki verdikleri örgütlenme mücadelesini desteklemekte, söz konusu işyerlerindeki işverenleri uzlaşmaz ve sendikalı işçileri yıldırmaya yönelik baskıcı tutumu nedeniyle kınamakta; Basın-İŞ Sendikamızın E- Kart işyerindeki grevini desteklemektedir."

97. Uluslararası Çalışma Konferansı Yapıldı

Conference
Internationale du Travail
Geneve - Mai - Juin 2008

97. Uluslararası Çalışma Konferansı 28 Mayıs-13 Haziran 2008 tarihleri arasında İsviçre'nin Cenevre kentinde yapıldı. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Konferansta yaptığı konuşmada önemli mesajlar verdi. İşte Kumlu'nun konuşmasından satır başları:

- İçinde bulunduğumuz şu dönemde tüm ülkeler işsizlik ve istihdam yaratma sorunu ile karşı karşıyadır. 'Ekonomik büyümeyi istihdam odaklı hale getirmek' uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların önceliği olmalıdır.
- Verimlilik artışı sağlamayan, istihdamı daraltan ve beraberinde taşeronlaşmayı getiren özelleştirme uygulamaları ülkemde çalışanların tepkisini çekmektedir.
- Yeterli iş güvencesi olmayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde esnek çalışma biçimleri çalışanların tercihi olmaktan çıkarak ucuz işçi çalıştırma yöntemine dönüşmektedir.
- Örgütlenmelerin engellenmesi nedeniyle sendikaların üye kayıpları giderek artmaktadır. Son 4-5 yılda 35 bini aşkın işçinin iş akdi, sendikalara üye olmaları nedeniyle feshedilmiştir.

Kumlu: "Açlık ve yoksullukla mücadelede uygulanan politikalar yeterli değil"

97. Uluslararası Çalışma Konferansı 28 Mayıs-13 Haziran 2008 tarihleri arasında İsviçre'nin Cenevre kentinde yapıldı. Konferans gündeminde bu yıl Aplikasyon Komitesi'nin yanında üç ayrı komite daha oluşturuldu. Bunlar; "ILO'nun Kapasitesinin Güçlendirilmesi Komitesi", "Yoksulluğun Azaltılması İçin Kırsal İstihdamın Teşvik Edilmesi Komitesi" ve "Geliştirilmiş Verimlilik, İstihdamın Gelişmesi ve Kalkınma Becerileri Komitesi"ydi.

Konferans gündemi içerisinde yer alan Küresel Raporun tartışılması çerçevesinde Hükümet adına Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ve TİSK Genel Başkanı Tuğrul Kutadgobilik birer konuşma yaptılar.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Hükümet adına yaptığı konuşmasında, "Sosyal güvenlik, örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkı, işgücü piyasaları, mesleki eğitim, istihdam ve endüstriyel ilişkiler alanlarında reform niteliğinde yasal düzenlemeyi başlattık ve uygulamaya koyduk" dedi. Bakan ayrıca, istihdam paketinde iş sağlığı güvenliği konusunda koruyucu hükümlerin yer aldığını ifade etti ve sosyal güvenlik kanununda yapılan değişikliklerin "saygın İş" anlayışına uygun olduğunu söyledi.

TİSK Genel Başkanı Tuğrul Kutadgobilik de yaptığı konuşmasında, sosyal diyalogun varlığına değindi, esnek çalışmanın artırılmasını istedi ve "Düzgün İş" konusunda değerlendirmelerde bulundu.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ise konuşmasında şu görüşleri dile getirdi:

"Konuşmama Sayın Genel Direktörü bugüne kadar sürdürdüğü başarılı ve özverili çalışmalarından dolayı kutlayarak ve kendisine teşekkür ederek başla-

mak istiyorum. Gelecek yıllarda dünyayı daha adil ve yaşanabilir hale getirmek için vereceğimiz mücadelede yine kendisi ile birlikte çalışmaktan onur duyacağımızı ifade etmek istiyorum.

Her yıl burada raporlar hazırlıyor, küreselleşmeyi ve küresel sorunları tartışıyor, sorunlara çözüm yolları arıyoruz. Şunu açıkça ifade etmek gerekir ki,

bugüne kadar küreselleşmenin çalışanlar için olumlu bir getirisi olduğuna şahit olmadık.

Küreselleşme ile geldiğimiz noktaya baktığımızda sadece alt üst olmuş ekonomiler, ahlaki değerlerini yitirmiş toplumlar, tahrip edilmiş sosyal değerler, işçi maliyetlerini rekabet aracı olarak gören anlayışlar, çalışan kesimde hak

kayıpları, işten çıkarmalar, artan yoksulluk, değişmiş tüketim alışkanlıkları ve sermaye lehine gelişen refah artışı görüyoruz.

İçinde bulunduğumuz şu dönemde tüm ülkeler işsizlik ve istihdam yaratma sorunu ile karşı karşıyadır. 'Ekonomik büyümeyi istihdam odaklı hale getirmek' uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların önceliği olmalıdır. İstihdam sorununun çözümünde dengeli ve eşitlik ilkesini gözetken, sürdürülebilir ekonomik kalkınma modellerinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Ancak, insan onuruna yakışır iş ve geçim şartları sağlanması gerekenler, işsizlerin ve yoksulların çaresizliğinden faydalanmaya çalışmaktadır.

Ülkemde işgücü maliyetleri konusunda yapılan son değişiklikler işverenlerin yükünü azaltmıştır. Ancak, açlık ve yoksullukla mücadelede uygulanan politikalar yeterli değildir.

Verimlilik artışı sağlamayan, istihdamı daraltan ve beraberinde taşeronlaşmayı getiren özelleştirme uygulamaları ülkemde çalışanların tepkisini çekmektedir. Özelleştirilen işyerlerinde işten çıkarma ve sendikasılaştırma gibi yollara başvurulmaktadır.

Burada vurgulanması gereken diğer bir konu da işsizlik sorunun çözümünde esnek çalışma biçimlerinin önerilmesidir. Özellikle yeterli iş güvencesi olmayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde esnek çalışma biçimleri çalışanların tercihi olmaktan çıkarak ucuz işçi çalıştırma yöntemine dönüşmektedir.

Örgütlenmelerin engellenmesi nedeniyle sendikaların üye kayıpları giderek artmaktadır. Son 4-5 yılda 35 bini aşkın işçinin iş akdi, sendikalara üye olmaları nedeniyle feshedilmiştir.

Türkiye, 87 ve 98 Sayılı Sözleşmelerin ihlali nedeniyle yıllardır Aplikasyon Komitesinin gündemine gelmektedir. Hükümetimizin örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkına ilişkin mevzuatımızda yapılan değişikliklere yönelik

çalışmaları sürmektedir. Bu değişikliklere ilişkin görüş ve taleplerimizin dikkate alınacağını ümit ediyoruz.

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının uygulanması noktasında karşılaştığımız sorunlar devam etmektedir. İş teftişinin etkinleştirilmesi ile bu sorunların ortadan kaldırılmış olacağına inanıyoruz.

Ülkemde kamu çalışanlarının toplu sözleşme ve grev haklarını düzenleyen 4688 Sayılı yasa konusunda karşılaştıkları sıkıntılar hâlâ devam etmektedir. Uzlaştırma Kurulu kararları yeterli düzeyde dikkate alınmamakta, sendika üyeleri ve yöneticileri sendikal güvenceden yeterince faydalanamamaktadır. Sendikalara üye olamayan kamu çalışanlarının sayısı da oldukça fazladır.

Ülkemde sosyal tarafların kısmi mutabakatı ile yapılan sosyal güvenlik reformundaki emeklilik yaşı ile ilgili düzenlemeler ülke gerçeklerini yansıtmamaktadır.

Türk çalışanları barıştan, kardeşlikten ve insan haklarından yanadır. Savaş ve terör, insan haklarının, demokrasinin, emeğin, işçi hak ve özgürlüklerinin en büyük düşmanıdır. Türk işçileri başta Ortadoğu olmak üzere tüm dünyada savaşların sona ermesini, dünyaya barışın egemen olmasını istemektedir.

Konuşmamı küresel iklim değişikliğine, su ve enerji sorununa ve ardından gelen gıda krizine değinerek bitirmek istiyorum. Yoksulluğa karşı verdiğimiz mücadelede başarılı olmak istiyorsak sosyal hakları korumak kadar temiz ve yaşanabilir bir dünya yaratmak için de çalışmalıyız. Bu nedenle Uluslararası Çalışma Örgütünü ve tüm insanlığı bu konuda harekete geçmeye davet ediyorum."

ILO Aplikasyon Komitesi

Komite toplantısının ilk günü, Nisan 2008'de vefat eden İşçi Gurubu Danışmanı Janek Kuczkiewich anıldı. Daha sonra, Tavsiye ve Sözleşmelerin uygulanması ve üye devletlerin standartlarla

ilgili zorunlulukları yerine getirip getirmediikleri konusunda genel durumun görüşülmesine başlandı. Görüşmelerin başında kamu sözleşmelerinde yer alan ve işçileri ilgilendiren hükümler konusunda yapılmış olan "Genel Araştırma" tartışıldı. Genel Görüşmenin ardından çeşitli ülke vakalarının değerlendirilmesine geçildi.

Komite, 29 Sayılı Zorla Çalıştırma Sözleşmesi'nin uygulanması çerçevesinde Myanmar için özel bir oturum gerçekleştirdi. Yıllardır sendikal hakların en kötü biçimlerde ihlal edildiği, sendikacıların öldürüldüğü ve Aplikasyon Komitesine gelmesine özellikle işverenlerin itiraz ettiği Kolombiya'nın gündeme alınması bu yıl yine tartışmalara neden oldu. TÜRK-İŞ, İşçi Gurubunda Kolombiya'nın bu yıl da gündeme alınmaması durumunda ILO ve temel ilkelere olan güvenin sarsılacağını, bu nedenle sendikal ihlalin en fazla yaşandığı ülke olan Kolombiya'nın gündeme alınması noktasında taviz verilmemesi gerektiğini söyledi. Yoğun tartışmaların ardından sonuç olarak, Kolombiya Hükümeti'nin gönüllülüğü üzerine bu ülke 87 Sayılı Sözleşmeden ayrı bir yöntemle ve önceden görüşüldü. Ancak, bu yöntem İşçi Grubu tarafından istisna olarak değerlendirildi ve Komite çalışmalarına zarar vermemesi için bir daha kullanılmaması gerektiğinin altı çizildi. İkinci haftasında Komite, 23 ülke vakasını görüştü.

Geçen yıl gerçekleştirilen Uluslararası Çalışma Konferansında Türkiye, Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına İlişkin 87 Sayılı Sözleşmenin ihlali nedeniyle Aplikasyon Komitesi'nde görüşülmüştü. Komite'de Türkiye görüşülürken 2821 ve 2822 Sayılı Kanunlarla örgütlenmenin ve grevlerin önündeki engeller gündeme gelmişti. Hükümet, Komiteye yaptığı açıklamada bu kanunların değiştirilmesine ilişkin taslak hazırlıklarının sürdüğünü ve konunun sosyal ortaklarla görüşülmekte olduğunu ifade etmişti. Komite; sosyal taraflar arasında bir uzlaşma sağlanması durumunda gereğini yapaca-

ğını bildiren Hükümetimize, Türkiye'nin yıllardır defalarca 87 ve 98 Sayılı Sözleşmelerden gündeme geldiğini ve anlamı olmayan nedenlerle bu işin hükümet tarafından geciktirildiğini söylemişti. Hükümetimizin buna cevabı açıktı ve ilgili kanunların bir sonraki Konferansa kadar ILO Sözleşmelerine uygun bir şekilde değiştirileceği konusunda oldukça umut vericiydi.

Aradan bir yıl geçti ve 97. Uluslararası Çalışma Konferansı da gerçekleştirildi. Bu yıl hazırlanan Sözleşme ve Tavsiyelerin Uygulanmasına yönelik Uzmanlar Komitesi Raporunda ülkemiz birisi yine 87 Sayılı Sözleşme olmak üzere 12 Sözleşmeyle yer aldı. Bu Sözleşmeler şunlardır; 29 Sayılı Zorla Çalıştırma, 105 Sayılı Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması, 42 Sayılı İşçinin Tazmini (Meslek Hastalıkları), 118 Sayılı Sosyal Güvenlikte Eşit Muamele, 158 Sayılı Hizmet İlişisine İşveren Tarafından Son Verilmesi, 44 Sayılı Üçlü Danışma, 100 Sayılı Eşit İşe Eşit Ücret, 111 Sayılı Ayrımcılık (İş Meslek), 88 Sayılı İş ve İşçi Bulma Servisi Kurulması, 96 Sayılı Ücretli İş Bulma Büroları (Revize), 122 Sayılı İstihdam Politikası Sözleşmesi, 87 Sayılı Sendika Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması.

Bu yıl Konferansın başlayacağı günlerde Hükümet, 2821 ve 2822 Sayılı Kanunların değiştirilmesi yönünde başlattığı çalışmalara ivme kazandırmıştı. Bu nedenle Aplikasyon Komitesi için önemli olan Hükümetin bahsi geçen kanunlarda değişiklik yapma konusunda samimiyeti ve sendikaların yıllardır dile getirdikleri ve örgütlenirken karşılaştıkları sorunların çözümü için talep ettikleri değişikliklerin ne kadar dikkate alınacağıydı.

Özellikle 2821 ve 2822 Sayılı kanunların değiştirilmesi noktasında hükümetin ne kadar kararlı olduğunu tespit etmek amacıyla ILO, hükümet, işçi ve işveren örgütleri ile görüşmek üzere Standartlar Bölüm Direktörü ve hukuk danışmanından oluşan üst düzey bir

heyeti Türkiye'ye gönderdi. ILO heyeti'nin Türkiye ziyaretinde aldığı olumlu izlenimler ve görüşülecek ülkeler belli olurken Türkiye'de değişikliklerle ilgili müzakere ve çalışmaların hâlâ devam ediyor olması nedeniyle Komite, Türkiye'nin bu yıl görüşülecek ülkeler arasında yer almasına gerek olmadığına karar verdi. TÜRK-İŞ; Komiteden, yayınlanacak Genel Rapora Türkiye ile ilgili şu paragrafın eklenmesini ve Türkiye'nin izlenmesini istedi: "Mevzuatın sendika ve işçi haklarına saygı gösterecek şekilde ILO Sözleşmelerine uygun hale getirilmesi açısından gerçek bir ilerleme olmamasına rağmen Türkiye vakası seçilmemiştir. Kısa bir süre önce değişiklikler yapılacağı ilan edilmiştir. Söz verilen değişiklikler daha sonra değerlendirilmeye alınmalıdır." Sonuç olarak, bu paragrafın genel rapora girmesi ile birlikte Türkiye için bir önceki ILO Konferansında görüşülen tüm konuların hâlâ geçerliliğini koruduğu ve gelişmelerin komite tarafından izleneceği açık bir şekilde ifade edilmiş oldu.

ILO Kapasitesinin Güçlendirilmesi Komitesi

Bu yıl oluşturulan diğer bir komite olan ILO Kapasitesinin Güçlendirilmesi Komitesi'nin görüşmelerine, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün geçen yıl gerçekleştirilen Konferansında başlanmıştı. Komite ilk toplantısında, Konferans öncesi hazırlanan raporu irdelemek üzere bir Taslak Hazırlama Grubu oluşturuldu. Komitenin üçüncü oturumunda Taslak Hazırlama Grubu, bir taslak önerge hazırlayıp komiteye sundu.

Komite özel danışmanı, 2007 yılında gerçekleştirilen Konferans çerçevesinde yapılan görüşmeler hakkında genel bilgiler verdikten sonra hazırlanan taslak metni yorumladı. ILO'nun amaçları, yaklaşımı ve eylemlerinin küreselleşme ile derinleşen eşitsizliğe karşı en uygun yaklaşım olduğunu ifade etti. Tecrübelerin üye devletlerin gönüllü eylemlerine olan gereksinimi ortaya koyduğunu belirten komite özel danışmanı, hazırlanan

metnin ideal bir metin olmadığına ve küreselleşme çerçevesindeki amaçların önemini dış dünyaya bir mesaj olarak iletemediğine değindi. Danışman, konu ile ilgili ilerleme kaydedilmesine rağmen, çalışmanın henüz tamamlanmadığını söyledi.

İşçi Grubu, metnin küresel bir hedef olarak İnsan Onuruna Yaraşır İş konusunu tanıması gerektiğini söyledi. Hedefe ulaşılabilmesi için ise Birleşmiş Milletler'in kilit kuruluşlarının nasıl koordine edilebileceğini ve katkıda bulunmalarının nasıl sağlanabileceğini de metnin belirlemesi gerektiğini vurguladı.

İşçi Grubu, ILO bileşenlerinin yanında çok uluslu şirketlerin, uluslararası işveren örgütlerinin, küresel sektörel birliklerin ve uluslararası işçi sendikalarının rollerinin de metinde belirtilmesini istedi. İşçi grubu ayrıca, işsizlik, eşitsizlik ve yoksullukta toplu pazarlığın rolünü ve kayıt dışı çalışanlar da dâhil olmak üzere işçilerin korunması konusunda istihdam ilişkilerinin merkezileştirilmesini metnin teyit etmesini istedi.

Komite, esasen bir defada bir Deklarasyon ve bir önerge olmak üzere iki ürün ortaya çıkardı. Önerge, Deklarasyonun uygulanmasına yönelik bir rehber niteliğinde oldu. Önergenin hazırlanışında İşveren Grubu Başkan Yardımcısı çok iyi bir sosyal diyalog örneği sergiledi. Hükümet kesiminin de katkılarıyla metin son halini aldı.

Metin üzerinde son düzeltmeler yapılırken İşveren Grubu Başkan Yardımcısı, küreselleşmenin her şeyi değiştirdiği bir ortamda ILO'nun bu değişikliklerin belirlenmesinde en ön planda yer alması gerektiğini ve başta üyeleri olmak üzere dünya için kapasitesini ve konuyla ilgili çalışmalarını artırmak zorunda olduğunu vurguladı.

Sonuç olarak Komite, Büronun bilgi temelini ve analitik kapasitesinin güçlendirilmesini, Örgüt içerisinde ve Büro çalışmalarında stratejik hedeflere daha

bütünleşmiş bir yaklaşımın teşvik edilmesini, duyarlılığın ve anlayışın artırılmasını, daha uygun bir ortaklığın inşa edilmesini istedi. Komite ayrıca, üye devletlerin kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi için ILO'nun gösterdiği çabaya destek verilmesi gerektiğini ve bunun için de ILO'nun üçlü yapısının kullanılmasının zorunlu olduğunu vurguladı.

Yoksulluğun Azaltılması İçin Kırsal İstihdamın Teşvik Edilmesi Komitesi

ILO Yönetim Kurulu, 2006 Mart ayında yapılan 295. oturumunda "Yoksulluğun Azaltılması İçin Kırsal İstihdamın Teşvik Edilmesi" konusunun Uluslararası Çalışma Konferansında görüşülmesine karar vermişti. Böylece, 97. Uluslararası Çalışma Konferansında kırsal istihdamın doğası, önemi ve değişen biçimleri ile ilgili bir envanter hazırlamak amacıyla bir başka komite daha oluşturuldu. Yoksulluğun Azaltılması İçin Kırsal İstihdamın Teşvik Edilmesi adı altında oluşturulan ve kırsalda istihdam sorunun çözümünde tarımın anahtar rol oynadığını ortaya koyan Komite, aynı zamanda kırsal alanlarda istihdamı ve insan onuruna yaraşır iş kavramını teşvik etmek için kapsamlı bir strateji ve eylem planı oluşturulmasını da hedeflemekteydi.

Kırsal alanlarda süregelen yoksulluk, kentleşme, küreselleşme, iklim değişikliği, gıda krizi, gıda kıtlığı ve hızla artan gıda fiyatları gibi faktörler nedeniyle kırsal sektörün önemi ulusal ve uluslararası düzeyde yoğun bir biçimde vurgulanmaktadır. Bu açıdan önem taşıyan Komitede, aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılmasını ve herkes için insan onuruna yaraşır iş sağlanmasını amaçlayan Birleşmiş Milletler Milenyum Kalkınma Hedefleri'ne, kırsal yoksulluk azaltılmadan ulaşılamayacağı vurgulandı. Dünya nüfusunun yüzde 75'inin kırsal alanlarda ve insan onuruna yaraşır iş koşullarından mahrum bir şekilde yaşadığı belirtildi. Komitede, kırsal alanlarda iş piyasası kurumları, gelir düzeyleri, örgütlenme ve temsilin

de zayıf olduğu, ekonomik faaliyetlerin büyük bir kısmının kayıt dışı sürdürüldüğü ve sosyal koruma araçlarına erişimin sınırlı olduğu vurgulandı.

Ayrıca, kırsal alanlarda çalışma hayatı ile ilgili yaşanan sorunların başında, yeterli ekonomik fırsat, yatırım, alt yapı ve kamu hizmetlerinin olmadığı değerlendirildi. Bunlarla birlikte, çocuk işçiliği, göçmen işçiler, kayıt dışı istihdam, iş sağlığı ve güvenliği, eğitim, kadınlara ve gençlere eşit muamele başlıkları altında büyük sorunlar yaşandığı ifade edildi.

Tüm bu gerçekler ışığında Uluslararası Çalışma Konferansı 97. Oturumu esnasında oluşturulan "Yoksulluğun Azaltılması İçin Kırsal İstihdamın Teşvik Edilmesi Komitesi" yaptığı görüşmeler neticesinde öneri ve stratejiler belirledi. Buna göre, hükümetler kırsal alanda etkin bir sosyal diyalog yapısı tesis etmeli, kırsal istihdam konularını ulusal kalkınma politikalarına entegre etmeli, ulusal ve yerel düzeydeki kırsal işveren örgütleriyle istişarelerde bulunmalıdır. Hükümetler, tarım ve kırsal kalkınmaya daha fazla yatırım yapmalı, yaşam boyu eğitim, mesleki eğitim, tarım ve tarım dışı faaliyet eğitimlerini desteklemeli, kırsal işletmeler için uygun ortam oluşturmali, ulusal yasaları tüm çalışanların haklarını savunacak ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlamayacak şekilde oluşturmali, herkes için sosyal koruma temin etmeli, temel hizmetlere erişim sağlamalı ve kırsal alanlara yatırımı teşvik etmelidir.

Komite, hükümetlerin yanı sıra sosyal taraflar için de stratejiler belirlemiştir. İşçi örgütleri için belirlenen öneriler kırsal kesim çalışanlarını örgütlemek ve temsil etmek, kayıt dışı ekonomi çalışanlarını örgütleyerek temsil alanlarını genişletmek, göçmen işçilere bilgi, hizmet ve eğitim temin ederek yardımcı olmak, kırsal alanlardaki kadınların ve gençlerin işçi örgütlerine katılımlarını güçlendirmek, genç istihdamını ve kırsal işletmelerde iş sağlığı ve güvenliğini teşvik etmek oldu. İşveren örgütlerine

ise kırsal alanlarda etkin ekonomik ve sosyal kalkınma politikalarını savunmak, temsil alanlarını kırsal kesimlere doğru genişletmek, kırsal alanlardaki işletmeler ile kentlerdeki işletmeler arasında koordinasyonu sağlamak, işletmelerin gelişmesi için direkt hizmet te-

sında ve konuyla ilgili küresel unsurların yönlendirilebilmesinde üçlü yapı ve sosyal diyalogun önemi belirtildi.

Komite, aktif iş piyasası politikala-

min etmek ve verimliliği artırmak için eğitimler düzenlemek oldu.

Geliştirilmiş Verimlilik, İstihdamın Gelişmesi ve Kalkınmaya Yönelik Beceriler Komitesi

Bu yıl oluşturulan komiteler arasında yer alan Geliştirilmiş Verimlilik, İstihdamın Gelişmesi ve Kalkınmaya Yönelik Beceriler Komitesi ise üretkenlik, istihdam ve insan onuruna yakışır iş arasındaki bağın güçlendirilmesi için çalıştı.

Komite çalışmalarında hükümetlerin rolü belirlenirken hayat boyu öğrenimi kolaylaştıran ve beceri kazandıran dinamik ve sağlam eğitime yatırım yapılması gerektiği ifade edildi. İşçilerin hareketliliğini kolaylaştırmak için ulusal, bölgesel ve uluslararası boyutta beceri tanıma ve sertifikasyona yönelik mekanizmalar oluşturulması gerektiği vurgulandı. Yeni beceriler elde etmek ve mevcut yetenekleri artırmak amacıyla işçilere yeniden mesleki eğitim programlarının sağlanması için yatırımlara ihtiyaç olduğuna değinildi ve aktif iş piyasası önlemleri, rehberlik ve istihdam hizmetleri sağlanması gerektiği vurgulandı. Ayrıca, tüm bunların sağlanma-

ıyla sosyal koruma önlemlerinin birleştirilmesi gerektiğinin altını çizdi ve sosyal tarafların nasıl katkı sunabileceğini değerlendirdi. Komite, sosyal taraflardan mesleki eğitimin herkese ulaşmasını sağlayan sistemlere katkıda bulunmalarını, İş sağlığı ve güvenliği de dahil olmak üzere çalışma standartlarının uygulandığı çalışma koşullarının oluşturulması için faaliyetlerini devam ettirmelerini istedi. Bunun dışında komitede yeni teknolojilere karşı becerilerin sürekli artırılması gerektiği vurgulandı ve sosyal tarafların bu konuda sürdürülecek çalışmalara katkıda bulunmaları istendi. Ayrıca sosyal tarafların su seviyelerinin artması, kuraklık, kasırga gibi yerel veya küresel sorunlarla mücadeleye ve alternatif enerji kaynaklarının kullanımına destek veren yeni ve yaratıcı çalışma yöntemlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmaları istendi.

Komite çalışmaları sonucunda kaliteli ve daha kolay ulaşılabilir eğitim ile becerilerin artırılacağı, sosyal birlikteliğin sağlanması ve daha kaliteli işler yaratılması için gerekli olan teknolojik değişimlerin, yatırımların ve sürdürülebilir işyerlerinin elde edilebileceği ortaya çıktı.

YURT'tan

- Asgari ücret 527.13 TL ■
- İşsizlik koptu gidiyor ■
- TÜRK-İŞ Krize Karşı Emek Masası verileri ■
- Gençler umutsuz ■
- Kriz Türkiye'yi teğet geçmedi ■
- TÜİK: Açlık sınırı acından ölmek demek ■
- Her üç saatte iki işçi ölüyor ■
- 22 milyonluk istihdamın 10 milyonu kayıt dışı ■
- OECD verileriyle Türkiye'nin durumu ■

Asgari ücret 527,13 TL

Asgari ücret, 1 Ocak 2009'dan itibaren 16 yaşından büyükler için net 527,13 TL, 16 yaşından küçükler için net 456,21 TL olarak belirlendi. Türk-İş, Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun karar toplantısına katılmadı. Gerekçe: Hükümet-işveren önerilerimizi dikkate almıyor, taleplerimize duyarsız kalıyor, çağrılarımız cevapsız bırakılıyor.

Asgari ücret, 16 yaşından büyükler için 2009 yılının birinci 6 ayı için yüzde 4,3, ikinci 6 ayı için yüzde 4,1 artırıldı. Asgari ücrete, 16 yaşından küçükler için 2009 yılının birinci 6 ayında yüzde 4,8, ikinci 6 ayında yüzde 4 zam yapıldı.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu, bu yıl uygulanacak asgari ücret miktarlarını belirledi. Buna göre, asgari ücret, 16 yaşından büyükler için 2009 yılının birinci 6 ayında yüzde 4,3 artırıldı. Böylelikle asgari ücret, brüt 666, net 527,13 TL'ye yükseldi.

Yılın ikinci 6 ayında, asgari ücret, 16

yaşından büyükler için yüzde 4,1 oranında artırıldı. Böylece asgari ücret, brüt 693 TL, net 546,48 TL oldu. 16 yaşından büyükler için asgari ücrete yapılan zam 2009 yılında kümülatif yüzde 8,57'yi buldu.

Asgari ücretin birinci 6 ayda işverene maliyeti 809,19, ikinci 6 ayda 842 TL'ye çıktı. Asgari ücret, 16 yaşını doldurmamış işçiler için 2009'un birinci 6 ayında yüzde 4,8 artırıldı. Bu artışla asgari ücret, brüt 567 TL, net 456,21 TL'ye ulaştı.

Yılın ikinci 6 ayında, asgari ücret, 16 yaşını doldurmamış işçiler için yüzde 4

zamlandı. Bu zamlarla, asgari ücret brüt 589,50, net 472,32 TL'ye çıktı.

Asgari ücret 16 yaşını doldurmamış işçiler için 2009 yılında kümülatif yüzde 8,99 artırıldı. 16 yaşını doldurmamış işçiler için uygulanacak asgari ücretin işverene maliyeti yılın birinci 6 ayında 725,05 TL, ikinci 6 ayında 754,02 YTL'ye ulaştı.

Asgari ücret, 16 yaşından büyükler için brüt 638,70, net 503,26 TL, 16 yaşından küçükler için brüt 540,60, net 432,97 TL olarak uygulanıyordu. Asgari ücretin işverene toplam maliyeti 16 yaşından büyük işçiler için 776,02, 16

yaşından küçük işçiler için 692,64 TL'yi buluyordu.

Türk-İş: Oynanan oyunun içinde yer almayacağız

Türk-İş, “önerilerinin dikkate alınmaması ve çağrılarının cevapsız bırakıldığı” gerekçesiyle Asgari Ücret Tes-

“Yaşanan ekonomik kriz gerekçe yapılarak, asgari ücretin insanca bir yaşam düzeyi sağlamaktan uzak bir ücret olarak belirlenmek istendiğini” ifade eden Yurdakul, Türk-İş’in ekonomik krizin temel nedenini sosyal devlet politikalarından uzaklaşılmasının bir bedeli olarak gördüğü ve çözümün sosyal devlet ilkelerine yeniden ve daha güçlü olarak uygulamaktan geçtiğini savunduğunu kaydetti. Yurdakul, sosyal devlet yaklaşımının çağdaş bir hak ve anayasal gereklilik olduğunu belirtti.

Sosyal devleti güçlendirecek her adımın yaşanan ekonomik kriz için “panzehir” niteliğinde olacağını vurgulayan Yurdakul, dar gelirli kesim içinde yer alan asgari ücretli çalışanların yaşam koşullarının iyileştirilmesinin, alım güçlerinin artırılmasının bu açıdan önem kazandığını belirtti.

Yurdakul, devletin resmi kurumu olan Türkiye İstatistik Kurumu’nun kendisine verilen görev çerçevesinde tek bir işçinin eline geçmesi gereken asgari ücreti Aralık 2008 itibarıyla 719,77 olarak belirlediğini kaydederek, açıklamasında şu görüşlere yer verdi:

“Yapılan bu hesaplama bilimsel, güvenilir verilere dayanan, gerçekçi ve doğru bir hesaplama değildir. Komisyondan beklenen, belirlenen bu rakamın temel alınması ve Türk-İş’in önerileri doğrultusunda aile unsuru, sağlanan refahtan

pay ve 2009 yılı enflasyonu gibi kriterleri de dikkate alarak asgari ücretin belirlenmesidir. Ancak Türk-İş’in haklı önerileri komisyonun işveren-hükümet kesimi tarafından dikkate alınmamış, bu yöndeki taleplerimize duyarsız kalınmış, bu yöndeki çağrılarımız cevapsız bırakılmıştır.

“Türk-İş, oynanmak istenen oyunun içinde rol almayacaktır. Asgari Tespit Komisyonu’nun bugünkü karar toplantısına katılmayacaktır.

“Ücretli istihdam edilenlerin yaklaşık yarısını oluşturan ve uygulanan ekonomik ve sosyal politikalardan en fazla zarar gören milyonlarca asgari ücretlinin geçim koşullarını bir nebze olsun iyileştirme fırsatı ve imkanı maalesef işveren-hükümet kesimince kulanılmamıştır. Artan hayat pahalılığı karşısında yaşam koşulları zaten ağır olan asgari ücretlinin yoksullaşma süreci böylece daha da hızlanacaktır.

“Çalışanlar işsiz kalmak, düşük ücrete razı olmak ikilemiyle karşı karşıya bırakılmışlardır. Kuşkusuz bu kararı alanlar, asgari ücretliyi ‘karın tokluğuna çalışmak’ durumunda bıraktıklarının farkındadır. Şimdi hükümetten beklenen belirledikleri ve sorumlusu oldukları asgari ücretle ‘insan onuruna yaraşır’ geçimin nasıl sağlanabileceğini açıklamalarıdır.”

pit Komisyonu’ndan çekildi.

Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri ve Asgari Ücret Tespit Komisyonu işçi kesimi Başkanı Nihat Yurdakul, asgari ücret tespitinde “oynanmak istenen oyunun içinde rol almayacaklarını” belirterek, bu nedenle Asgari Ücret Tespit Komisyonu’nun karar toplantısına katılmayacaklarını bildirdi. Yurdakul, yaptığı yazılı açıklamada, asgari ücretin, işçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuru ile bağdaşacak, bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle tespit edilen taban ücreti olduğunu belirterek, asgari ücretin pazarlık ücreti olmadığını vurguladı.

Açlık Sınırı 740 TL’ye çıktı

Türk-İş’in yaptığı araştırmaya göre, Aralık ayında dört kişilik ailenin açlık sınırı 740 YTL’ye, yoksulluk sınırı ise 2 bin 409 YTL’ye çıktı.

Türk-İş’in Aralık açlık ve yoksulluk araştırmasına göre, dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 739.6 YTL’ye çıkarken, yoksulluk sınırı da 2 bin 409 YTL’ye ulaştı. Araştırmada, Türkiye’de geçerli olan asgari ücretin net 503.2 YTL düzeyinde bulunduğu anımsatılarak, 2002 yılı ortalaması olarak açlık sınırının 337 YTL, yoksulluk sınırının da aylık bin 25 YTL olduğu, 2008 yılı ortalaması ise sırasıyla 721 YTL ve bin 327 YTL olarak hesaplandığı kaydedildi. Altı yıllık dönemde açlık sınırının 2.29, yoksulluk sınırının da 2 kat artığına dikkat çekilen açıklamada, “Aynı dönemde net aylık asgari ücret ise 174 YTL’den 492 YTL’ye çıktı. Altı yıllık artış, 2008 yılında uygulanmaya başlanan asgari geçim indirimi ile birlikte 2.83 YTL olmaktadır” denildi.

İşsizlik koptu gidiyor

Türkiye'de işsizler ordusu büyüyor. İşsizlik oranı ağustos-eylül-ekim döneminde yüzde 10'u aşarak Türkiye genelinde 2 milyon 548 bin kişiye yükseldi. Veriler her beş gençten birinin işsiz olduğunu ortaya koydu. Bu dönemde bir önceki yıla göre tarım sektöründeki toplam istihdam 140 bin kişi arttı.

şeye yükseldi.

Bu dönemde tarım sektöründe çalışan sayısı 140 bin kişi, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı ise 191 bin kişi arttı.

İstihdam edilenlerin yüzde 27.6'sı tarım, yüzde 19.7'si sanayi, yüzde 6'sı inşaat, yüzde 46.7'si hizmetler sektöründe çalışıyor.

Önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında, tarım ve sanayi sektörlerinin istihdam payları 0.3'er puan artarken, inşaat sektörünün payı 0.3 puan, hizmetler sektörünün payı 0.2 puan azaldı.

295 bin yeni işsiz

Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 295 bin kişi artarak 2 milyon 253 binden 2 milyon 548 bine yükseldi. Bunun sonucunda işsizlik oranı 1 puan gibi yüksek bir artışla yüzde 9.3'ten yüzde 10.3'e tırmandı. Kentlerde işsizlik oranı 0.5 puanlık artışla yüzde 12.3, kırsal kesimde ise 1.5 puanlık artışla yüzde 7.1 oldu. İşsiz sayısı eylül ayında bir önceki aya göre de 109 bin kişi arttı.

Geçen yılın eylül ayında bir önceki aya göre işsiz sayısındaki artış 31 binde kalmıştı. Türkiye'de tarım dışı işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre 1.3 puanlık artışla yüzde 13.3 seviyesinde gerçekleşti. Bu oran erkeklerde geçen yılın aynı dönemine göre 1.5 puanlık artışla yüzde 11.8, kadınlarda ise 0.2 puanlık artışla yüzde 19.2 olarak hesaplandı. Bu dönemdeki işsizlerin yüzde 70.6'sı erkek, yüzde 55.3'ü lise altı eğitimlilerden oluşurken, işsizlerin yüzde 27.8'i bir yıl ve daha uzun süredir iş

Ekonomide yaşanan yavaşlama, işsiz oranını yeniden çift haneli rakamlara çıkarttı. 2007 yılı eylül ayında 2 milyon 253 bin kişi olan Türkiye'deki işsiz sayısı, bir yıl içinde 295 bin kişi artarak 2 milyon 548 bin kişiye yükseldi. Böylece işsizlik oranı yüzde 9.3'ten yüzde 10.3'e tırmandı.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ağustos-eylül-ekim dönemine ilişkin Hanehalkı İşgücü Araştırması eylül ayı

sonuçlarını açıkladı. Eylül döneminde Türkiye'de kurumsal olmayan sivil nüfus bir önceki yılın aynı dönemine göre 766 bin kişilik bir artışla 69 milyon 819 bin kişiye, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus ise 769 bin kişi artarak 50 milyon 142 bin kişiye ulaştı.

Tarım dışı artış 191 bin

Eylül ayında istihdam edilenlerin sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre 331 bin kişi artarak, 22 milyon 213 bin ki-

aradığını bildirdi.

TÜİK'in verilerine göre, Türkiye'de uzunca bir süreden beri yaşanan tarım sektöründeki istihdam azalması ağustos ayından itibaren sona erdi. Bu kez tersine gelişme yaşanmaya başlandı.

Eylül ayında bir önceki yıla göre tarım sektöründeki toplam istihdam 140 bin kişi artarak 5 milyon 983 binden 6 milyon 123 bin kişiye yükseldi. İstihdam son bir yıl içinde imalat sanayiinde 162 bin, mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumlar ile yardımcı iş hizmetlerinde ise 169 bin kişi arttı.

Kayıt dışı istihdam

Buna karşılık madencilik ve taş ocakçılığında 12 bin, elektrik, gaz ve su sektöründe 9 bin, inşaat sektöründe 55 bin, toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller sektöründe 53 bin, ulaştırma,

haberleşme ve depolama sektöründe 10 bin, toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler sektöründe ise bin kişi azaldı.

Yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı, önceki yılın aynı dönemine göre 2.3 puanlık azalışla yüzde 45.9 olarak gerçekleşti. Bu dönemde, geçen yılın aynı dönemine göre tarım sektöründe sosyal güvenlikli yoksun çalışanların oranı yüzde 88.1'den yüzde 87'ye, tarım dışı sektörlerde ise yüzde 33.1'den yüzde 30.3'e düştü.

İşgücü verileri

Türkiye genelinde işgücüne katılma oranı, geçen yılın aynı dönemine göre eylülde 0.5 puanlık artışla yüzde 49.4 olarak gerçekleşti. Erkeklerde işgücüne katılma oranı geçen yılın aynı dönemine göre değişmeyerek yüzde 72.6, kadınlarda ise 1 puanlık artışla yüzde 26.7 oldu. Kentlerde işgücüne katılma ora-

nı 0.4 puanlık artışla yüzde 46.6, kırsal kesimde ise 0.8 puanlık artışla yüzde 54.4 seviyesinde gerçekleşti. TÜİK'in araştırma sonuçlarına göre, toplam işgücünün yüzde 17.8'ini 15-24 yaş grubundakiler oluşturuyor.

Eğitime göre durum

Lise altı eğitimlilerde işgücüne katılma oranı yüzde 47.6'da kalırken, yükseköğretim mezunlarında bu oran yüzde 78.7 olarak hesaplandı. Lise altı eğitimlilerde erkeklerin işgücüne katılma oranı yüzde 71.7, kadınlarda da yüzde 23 oldu. Lise ve dengi okul mezunlarında erkeklerde işgücüne katılma oranı yüzde 75.3 iken, kadınlarda ise yüzde 33.2 olarak gerçekleşti.

Buna karşılık, Türkiye'de yükseköğretim mezunlarında erkeklerde işgücüne katılma oranı yüzde 83.9 iken, kadınlarda bu oran yüzde 70.7 oldu.

"TÜRK-İŞ, Krize Karşı Emek Masası" verileri: TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara üye 29 bin 599 işçi işten çıkarıldı, 11 bin 352 işçi ücretsiz izne ayrıldı

Ekonomik krizin TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara olan etkisini izlemek üzere kurulan "TÜRK-İŞ Krize Karşı Emek Masası"nın Aralık 2008 verilerine göre, kriz nedeniyle 29 bin 599 işçi işten çıkarıldı, 11 bin 352 işçi ücretsiz izne ayrıldı.

TÜRK-İŞ Kriz'e Karşı Emek Masası verilerinde şunlar yer aldı:

1-Tersaneler bölgesinde işçi çıkarmalar giderek artıyor. Gemi siparişleri iptal ediliyor. Yeni gemi siparişleri alınamıyor. İlk belirlemelere göre, sendikalı 250 işçi işini kaybetti.

2-Türk Metal Sendikası'ndan alınan bilgilere göre,

MESS kapsamında 8618 işçinin iş akdi fesh edildi. MESS dışındaki işyerlerinde de 2647 işçi işten çıkarıldı. Türk Metal Sendikası'nın örgütlü olduğu işyerlerinde 4328 işçi belli sürelerle ücretsiz izne çıkarıldı.

3-Petrol-İş Sendikası'nın örgütlü olduğu DYO, Polimer, Tekno Kauçuk, Mecaplast, Ege Kimya ve Gübretaş işyerlerinde 528 işçi işten çıkarıldı, 1512 işçi dönüşümlü ücretli izne ayrıldı.

4-Tekstil işkolunda, 2520'si son üç ayda olmak üzere elektrik ve doğalgaz zamlarının etkisiyle son bir yılda 10 bin sendika üyesi işçi işten çıkarıldı. 2072 işçi de ücretsiz izne ayrıldı.

5-Çimse-İş sendikası'nın örgütlü olduğu seramik, çimento, toprak ve tuğla işyerlerinde küresel krizin etkileri ve son bir yıldır yapılan doğalgaz ve elektrik zamları sonucunda, 7006 sendikalı işçi işten çıkarıldı. 3390 işçi de ücretsiz izne ayrıldı.

6-Deri iş kolunda Kibar Deri, Kopuzlar, Erel Deri, Şahinoğlu Deri, Yıldız, Alfa Kimya, Sepiciler Deri işyerlerinde sendikalı 217 işçinin iş akdi fesh edildi.

7-Basın iş kolunda, İstanbul - Akademi Grup'a bağlı Akademi Ofset'ten Kasım ayı içerisinde 50 işçi ücretsiz izne gönderildi, 50 işçi çıkarıldı, Umur Matbaacılık'tan Ekim-Kasım ayları içe-

risinde 80 işçi işten çıkarıldı.

8- Gıda iş kolunda, Pepsi'de 17 işçi işten çıkarıldı.

9- Ağaç işkolunda, Foça Sunta işyerinde 9 işçi, Veziragaç işyerinde 8, Domsan Mobilya A.Ş. 37 işçi işten çıkarıldı.

10- Kağıt işkolunda, örgütlü işyerlerinden olan Dentaş kağıt'ta 100 işçi, Viking Kağıt'ta 32 işçi işten çıkarıldı.

Sonuç olarak Aralık 2008 itibarıyla elektrik doğalgaz zamları ve ekonomik krizin etkisiyle TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara üye 29 bin 599 işçinin iş akdi fesh edildi, 11 bin 352 işçi ise işveren tarafından ücretsiz izne ayrıldı.

Gençler umutsuz

AGAİD'in araştırmasına göre Türkiye'deki gençlerin çok büyük bölümü ülkenin geleceğinden umutsuz. Gençlerin yüzde 57.9'u vergi kaçırmayı yüzde 40.9'u da rüşveti savunuyor.

Ankara Genç İşadamları Derneği'nin (AGİAD) yaptırdığı, 'Gençlik, İtibar, İş Hayatı ve Gelecek Araştırması' anketi, Türkiye'de yaşayan gençlerin çoğunluğunun ülkenin geleceğinden ümitsiz olduğunu ortaya koydu. Gençlerin önemli bir bölümü rüşvetle vergi kaçırmayı da doğal buluyor.

Derneğin Pi Araştırma Şirketi'ne 18-30 yaş grubu arasındaki 1752 kişiyle yaptırdığı araştırmanın sonuçlarına göre, her üç Türk gencinden biri "İtibar deyince ne anlıyorsunuz" sorusuna "Güç" yanıtını verdi. 100 gençten 36'sı iyi bir eğitim almanın itibar sahibi olmak için ne kadar önemli olduğu sorulunca, "Çok önemsiz" derken, yüz gençten 61'i itibar sahibi olmanın her zaman haklı olmak anlamına geldiğini savundu. Yüz gençten 20'sine göre ise itibarın en büyük simgesi "Kuvvetli bir banka hesabı."

Gençlik ve iş hayatı ile ilgili soruları da yanıtlayan gençlerin yüzde 93.7'si, çok önemli bir üniversite-den dip-

loma almanın iş bulmanın garantisi olduğu düşüncesine katılırken, yüzde 95.3'ü güçlü ve tanınmış bir şirkette çalışmanın çok önemli bir şey olduğunu düşündüklerini ifade etti.

"Fark edilmeyecekse vergi kaçırılabilir" diyenlerin oranı yüzde 57.9 iken gençlerin yüzde 40.9'u geçimini sağlamak için rüşvet almanın doğal olduğunu dile getirdi.

"İş garantisinden dolayı devlet memurluğu çok büyük güvence midir?" sorusuna gençlerin yüzde 72.8'i evet yanıtını verirken, gençlerin yüzde 28.9'u çok iyi maaşlı bir iş istediğini söyledi.

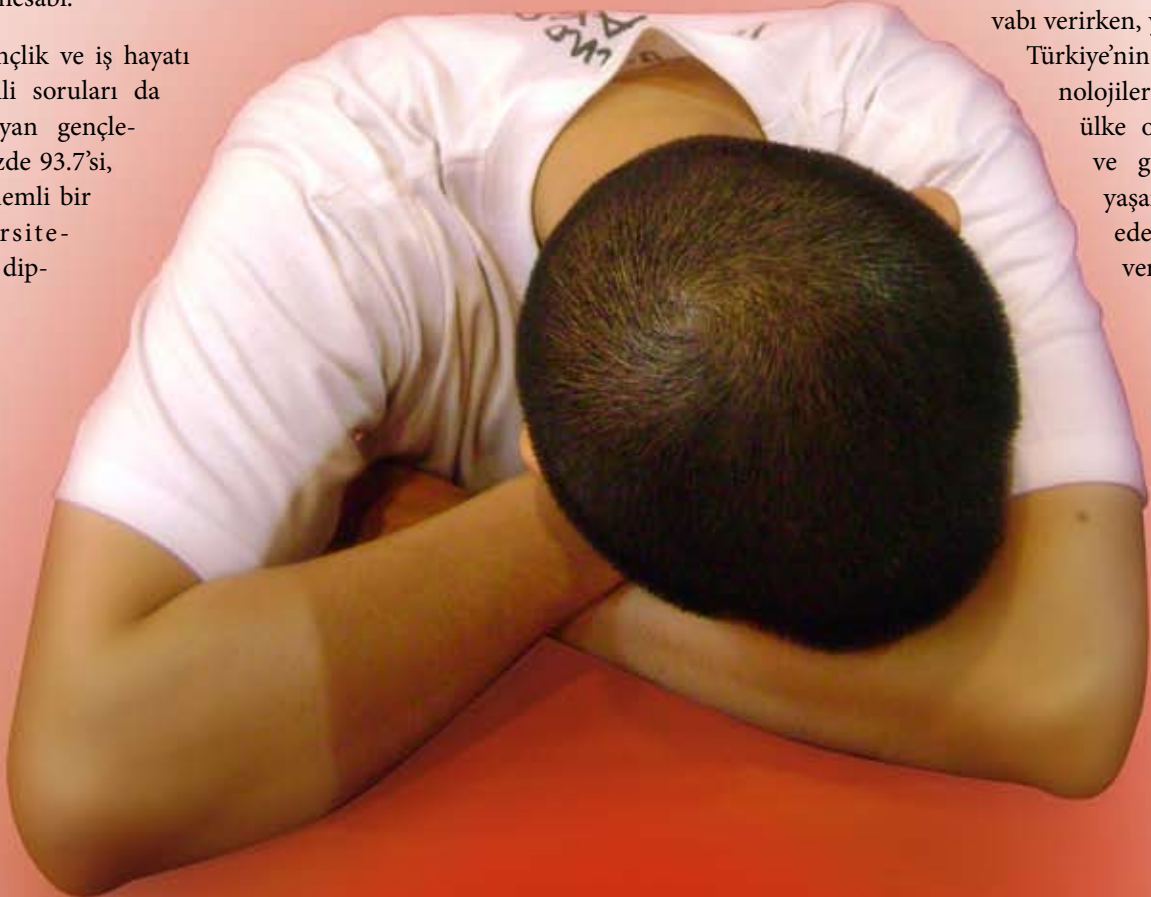
'Türkiye, AB'ye giremez'

Genel olarak gelecekte umutsuz bir tablo çizen gençlerin yüzde 84.2'si Türkiye'nin önü-

müzdeki dönemde AB'ye giremeyeceğini söylerken, yüzde 86.2'si Türkiye'nin gelişmişlik ve refah düzeyinin artmayacağını düşündüğünü söyledi. Yüzde 86.3'ü Türkiye'nin gelir dengesine kavuşamayacağını belirten gençlerin yüzde 83.3'ü de "Türkiye'de eğitim sorunuyla ilgili sıkıntılar bitmez" yanıtını verdi. Yüzde 84.1 ile Türkiye'deki eğitim kalitesinin artmayacağını düşünen gençlerin yüzde 88.7'si de işsizlik sorununun çözülemeyeceğini düşündüklerini söyledi.

"Güneydoğu'da yaşanan sıkıntılar bitmez" diyenlerin oranı yüzde 75.5 iken, yüzde 78.2'si Türkiye'nin komşularıyla olan sorunlarının devam edeceğini düşünüyor.

"Türk siyaseti daha kaliteli bir seviyeye gelecek mi?" sorusuna gençlerin yüzde 81.9'u "Hayır" cevabı verirken, yüzde 90.2'si Türkiye'nin ileri teknolojiler üreten bir ülke olmayacağını ve gerikalmışlığı yaşamaya devam edeceği yanıtını verdi.

Kriz Türkiye'yi teğet geçmedi

Krizin etkisi altındaki Türkiye ekonomisi bu yılın temmuz-eylül döneminde binde 5 büyüdü. Büyümeyi kamu harcamalarındaki artış bile kurtaramadı. Tüketim harcamaları sert fren yaptı, halk acil olmayan ihtiyaçlarından kısıtı.

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın, 'Kriz Türkiye'yi teğet geçecek' sözlerine rağmen, Türk ekonomisi yılın üçüncü çeyreğinde hızla yavaşlayarak, sadece yüzde 0.5 oranında büyüdü.

Bu oran, 2002 yılı ikinci çeyreğinden bu yana, çeyrek bazda kaydedilen en düşük büyüme oldu. Krizin etkilerinin tüm dünyada özellikle eylül ayından sonra çok yoğun yaşandığı ve bu tarihten sonra sanayi üretiminin hızla gerilediği düşünülürse yılın son çeyreğinde ekonomik büyüme konusunda daha kara bir tabloyla karşılaşılacağı anlaşıyor.

GSYH 266.4 milyar YTL

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2008 temmuz, ağustos, eylül aylarını kapsayan 2008 yılı üçüncü dönemine

ilişkin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) verilerini açıkladı.

Üretim yöntemiyle hesaplanan GSYH tahmininde, bu yılın üçüncü üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre cari fiyatlarla GSYH yüzde 13.7'lik artışla 266 milyar 474 milyon YTL oldu. Aynı dönem itibarıyla sabit fiyatlarla GSYH ise yüzde 0.5'lik artışla 27.9 milyar YTL olarak hesaplandı. Dokuz aylık dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlarla GSYH artışı ise yüzde 3 oranında kaldı.

GSYH'da eylül ayında kaydedilen yüzde 0.5'lik büyüme, son 27 çeyrek içinde en kötü büyüme performansını oluşturuyor.

GSYH bundan önce en düşük büyüme performansını yüzde 0.3'lük artışla

2002 yılı birinci çeyreğinde göstermişti.

İnşaat yüzde 4.3 daraldı

Sabit fiyatlarla GSYH gelişme hızlarına iktisadi faaliyet kolları itibarıyla bakıldığında, üçüncü çeyrekte imalat sanayii, inşaat, toptan-perakende ticaret, otel, lokanta, kamu yönetimi savunma-zorunlu sosyal güvenlik, eğitim, sağlık işleri ve sosyal hizmetler, diğer sosyal-toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetlerinde daralma yaşandı. En fazla daralma yüzde 4.3 ile inşaat sektöründe kaydedildi.

Yılın ilk çeyreğinde yüzde 1.5 büyüyen, ikinci çeyrekte ise yüzde 0.2 oranında küçülen inşaat sektöründe dokuz aylık dönemdeki daralma böylece yüzde 1.1'e ulaştı. Hızlı büyüyen sektörler içerisinde yer alan sağlık sektörü de, üçün-

YURT'tan

cü çeyrekte sert bir daralmayla karşılaştı.

Yılın ilk çeyreğinde yüzde 10.4, ikinci çeyreğinde yüzde 3.2 büyüyen sağlık işleri ve sosyal hizmetler sektöründe büyüme üçüncü çeyrekte eksi yüzde 3.2 olarak gerçekleşti.

İmalat sanayiinde ise üçüncü çeyrekte yüzde 1.1 oranında daralma yaşandı. İlk iki çeyrekte sırasıyla yüzde 7.3 ve 3.4 oranında büyüyen imalat sanayiinde, dokuz aylık dönemdeki büyüme ise yüzde 3.2'ye düştü.

Otel-lokanta küçüldü

Yaygın istihdam alanlarından toptan ve perakende ticaret ile oteller ve lokantalarda da üçüncü çeyrekte önemli küçülmeler yaşandı. Ticaret sektörü üçüncü çeyrekte yüzde 1.8 oranında daraldı.

İlk iki çeyrekte kaydedilen nispeten yüksek performans dolayısıyla dokuz aylık dönemde ticaret sektörü yüzde 3.6 oranında büyüme kaydetti.

Otel ve lokantalarda ise üçüncü çeyrekte yüzde 2.3 oranında daralma yaşandı. Bu sektörde yılın ilk iki çeyreğinde de çok düşük büyüme performansı elde edildiği için, dokuz aylık dönemde sektör yüzde 0.8 oranında daraldı.

Eğitim sektöründe yılın ikinci çeyreğinde yaşanan hızlı daralmanın ardından, üçüncü çeyrekte de hızı düşmekle birlikte daralma devam etti. Eğitim sektörü üçüncü çeyrekte yüzde 1.2 oranında küçüldü. Bu sektörde yılın ilk çeyreğinde yüzde 2.2 büyüme, ikinci çeyrekte de yüzde 6.3 küçülme yaşandığı için dokuz aylık dönemdeki büyüme negatif yüzde 1.7.

Enerji büyüdü

Küçülme yaşanmayan sektörlerde ise büyüme oranı önceki yıllara göre oldukça yavaşladı. 2003 yılından beri yılda ortalama yüzde 13 oranında büyüyen mali aracı kuruluşların faaliyetlerindeki büyüme bu yılın üçüncü çeyreğinde yüzde 7.2'ye düşünce, dokuz aylık büyüme de yüzde 8.4 düzeyinde kaldı.

Geçmişte benzer bir performansa sahip gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri üçüncü çeyrekte yüzde 7.3, dokuz aylık dönemde de yüzde 7.8 oranında büyüdü.

Madencilik (yüzde 3.9), enerji (yüzde 4.1), ulaştırma-depolama (yüzde 1.5), konut sahipliği (yüzde 2.5), eviçi personel çalıştıran hanehalkları (yüzde 5.4), dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetlerinde (yüzde 6.7) büyüme kaydedildi.

Tarımdan katkı yok

Geçen yılın tamamında yüzde 7.2, üçüncü çeyreğinde ise yüzde 10.9 oranında küçülme yaşanan tarım sektörü, baz etkisine rağmen bu yılın üçüncü çeyreğinde sadece yüzde 2.2 oranında büyüdü. Tarım sektöründeki dokuz aylık büyüme ise yüzde 0.7 olarak hesaplandı. Balıkçılık sektöründeki büyüme ise üçüncü çeyrekte yüzde 6.9, dokuz aylık dönemde de yüzde 7.8 olarak gerçekleşti.

Harcamalar azaldı

Harcamalar yöntemiyle bakıldığında, GSYH'daki payı yüzde 72 seviyesinde olan yerleşik ve yerleşik olmayan hanehalklarının yurtiçi tüketimi yüzde 0.2 oranında azaldı. Yerleşik hanehalklarının yurtdışı tüketimindeki azalma ise yüzde 26.3'ü buldu. Maaş ve ücretlilerin harcamalarının yüzde 2.1 oranında azaldığı üçüncü çeyrekte, yerleşik olmayan hane halklarının yurtiçi tüketimi de yüzde 8.6 oranında azaldı.

Kamu muslukları açtı

Diğer bir gösterge yatırım harcamaları. Özel sektörün yatırım harcamaları üçüncü çeyrekte yüzde 10 oranında düşerken, kamunun yatırım harcamaları yüzde 22.2 oranında arttı. Kamudaki inşaat harcamalarındaki artış yüzde 22.0 olarak gerçekleşti. Buna karşılık özel sektörün inşaat harcamaları yüzde 12.8, makine-teçhizat harcamaları ise yüzde 8.4 oranında azaldı. Devletin nihai tüketim harcamaları ise yüzde 7.7 oranında artış kaydetti.

10 ayda 41 bin şirket ve iş yeri kapandı

Küresel krizin Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkisinin giderek arttığı yılın ilk on ayında kapanan şirket ve işyeri sayısı geçen yılın aynı dö-

**2008'de
ailenin
enflasyonu
yüzde 25'in
üstünde
gerçekleşti'**

nemine göre yüzde 50 artarak 41 bin 95'e ulaşırken, aynı dönemde kurulan şirket ve işyeri sayısı 83 bin 946 ile geçen yılın yüzde 4.6 altında kaldı.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), kurulan kapanan şirket ve kooperatifler ile

ticaret unvanlı işyerlerine ilişkin Ekim ayı istatistiklerini açıkladı. Buna göre, Ekim ayında geçen yılın aynı ayına göre kurulan şirket ve işyeri sayısı yüzde 19 azalarak 6 bin 20'ye inerken, kapanan şirket ve işyeri sayısı yüzde 40.3 artarak 2 bin 498'e ulaştı.

Kurulan şirket sayısı yüzde 26.7 azaldı

Kurulan şirket ve kooperatif sayısı Ekim ayında geçen yılın aynı ayına göre yüzde 26.7 azalarak 4 bin 126'dan 3 bin 26'ya düşerken, kapanan şirket sayısı da yüzde 6.4 azalışla 607'den 568'e indi. Bu ayda yeni kurulan 3 bin 26 şirketin bin 141'i İstanbul, 314'ü Ankara, 198'i İzmir ve bin 373'ü diğer illerde yer aldı.

Ekim ayında kurulan toplam şirket ve kooperatifin; 874'ü toptan ve perakende ticaret, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı, 534'ü imalat, 432'si inşaat, 414'ü gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 261'i ulaştırma, depolama ve haberleşme, 114'ü otel ve lokantalar, 75'i eğitim, 74'ü madencilik ve taşocakçılığı, 69'u sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 59'u mali aracı kuruluşların faaliyetleri, 53'ü diğer toplumsal, sosyal ve kişisel hizmet faaliyetleri, 33'ü tarım, avcılık ve ormancılık, 32'si elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı, 2'si balıkçılık sektöründen oluştu.

Ocak-Ekim döneminde kurulan şirket ve kooperatif sayısı geçen yılın aynı

döneminde göre yüzde 7.3 azalarak 43 bin 239'a, kapanan şirket ve kooperatif sayısı ise yüzde 3.9 azalarak 7 bin 748'e düştü.

Açılan işyeri sayısında yüzde 9.4 azalma

Kurulan ticaret unvanlı işyeri sayısı Ekim ayında yüzde 9.4 azalarak 3 bin 306'dan 2 bin 994'e düştü. Kapanan ticaret unvanlı işyerleri sayısı ise geçen yılın aynı ayına göre yüzde 64.4 artarak bin 174'den bin 930'a yükseldi. Bu ayda yeni kurulan 2 bin 994 ticaret unvanlı işyerinin; bin 200'ü İstanbul, 349'u Ankara, 117'si İzmir ve bin 328'i diğer illerde yer aldı.

Geçen ay kurulan ticaret unvanlı işyerinin; bin 161'i toptan ve perakende ticaret, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı, 558'i inşaat, 420'si ulaştırma, depolama ve haberleşme, 228'i imalat, 208'i otel ve lokantalar, 197'si gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri, 88'i mali aracı kuruluşların faaliyetleri, 85'i diğer toplumsal, sosyal ve kişisel hizmet faaliyetleri, 27'si eğitim, 8'i sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 6'sı tarım, avcılık ve ormancılık, 5'i madencilik ve taşocakçılığı, 2'si elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı ve 1'i balıkçılık sektöründen oluştu.

Anılan dönemde kurulan ticaret unvanlı işyeri sayısı yüzde 1.6 azalarak 40 bin 707'ye inerken, kapanan ticaret unvanlı işyeri sayısı da yüzde 72.3 artarak 33 bin 347'ye çıktı.

İktisatçı Mustafa Sönmez, "Ortalama bir ailenin gıda, kira, ulaşım, haberleşme, ısınma ile ilgili madde fiyatlarındaki artışlara bakıldığında yıllık enflasyonun yüzde 10 değil, yüzde 25'in üzerine çıktığı görülüyor" dedi.

İktisatçı Sönmez yaptığı açıklamada, TÜİK verilerinden yaptığı araştırmanın so-

nucuna göre, gıdadaki en çok kullanılan 25 maddedeki ortalama fiyat artışının yüzde 25 olduğunu belirtti. Ailenin kira, ısınma, ulaşım, haberleşme gibi ihtiyaçlarından oluşan 22 maddenin ortalama yıllık fiyat artışının ise yüzde 24'ü bulunduğunu dile getiren Sönmez, gıdada yıllık fiyat artışlarının en çok arttığı maddelerin mercimek,

bulgur, pirinç gibi bakliyatla olduğunu kaydetti. Sönmez, makarnada artışın yüzde 30, ekmekte yüzde 26'yı aşmasının dikkat çektiğini dile getirdi.

Sönmez, 'Aile bütçelerinde yüzde 40'a ulaşan kira, ısınma, ulaşım, haberleşme ile ilgili harcamaları oluşturan maddelerin fiyatlarının

ise son 1 yılda yüzde 24 dolayında arttığı görülüyor. En çok artışın yüzde 76 ile doğalgazda görüldüğü, elektrikteki artışın da yüzde 54'ü geçtiği görülüyor. TÜİK verilerinde son bir yılda kira artışları yüzde 12 olarak belirlenirken kömürde yüzde 48, dolmuşta yüzde 18 fiyat artışları yaşandığı anlaşıyor" dedi.

TÜİK: Açlık sınırı acından ölmek demek

TÜİK'in "açlık sınırı" olarak açıkladığı rakamlar tartışma konusu. TÜİK, 2008 yılı tahmini değerlerine göre dört kişilik bir ailenin açlık sınırını 255, yoksulluk sınırını ise 660 YTL olarak açıkladı. Dört kişilik bir ailenin bu rakamlarla asgari ihtiyaçlarını karşılaması imkânsız. TÜİK Başkanı, bu nedenle kavramın içeriğini değiştirmeyi öneriyor: 'Açlık sınırı acından ölmek demek'.

2008 yılı tahmini değerlerine göre TÜİK dört kişilik bir ailenin açlık sınırını 255, yoksulluk sınırını ise 660 YTL olarak açıkladı. Yoksullar devlet ve bazı derneklerin yardımlarıyla ayakta kalıyor. Açlık ve yoksulluk sınırı kavramlarının yanlış kullanıldığını söyleyen TÜİK Başkan Vekili Ömer Toprak, 'Açlık sınırı acından ölmek demek' dedi.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Başkanvekili Ömer Toprak, açlık sınırının, bir ailenin ya da bir kişinin, bir ay boyunca fiziki varlığını sürdürebilmesi için, gereken minimum gıdanın tutarı olduğunu belirterek, "Geçinmekten, refah düzeyinden bahsetmiyoruz. Amiyane tabiriyle, acından ölmekten bahsediyoruz" dedi. TÜİK, dört kişilik bir ailenin 2008 yılı tahmini değerlere göre açlık sınırını 255, yoksulluk sınırını 660 YTL olarak hesaplamıştı. Toprak, özellikle memur maaşlarıyla ilgili toplu görüşmelerde farklı yorumlara neden olan açlık sınırı rakamıyla ilgili yaptığı açıklamada, s ö z

konusu rakamların çok yanlış kullanıldığını kaydederek, bu kavramların tamamen teknik kavramlar olduğunu, uluslararası standartlarda ve uluslararası tanıma sahip kavramlar olduğunu söyledi. Açlık sınırının TÜİK tarafından hesaplanma yöntemine açıklık getiren Toprak, TÜİK tarafından yıl boyunca 'Hane Halkı Bütçe Araştırması' yapıldığını söyledi. Toprak, bir yıl boyunca hanelere gidilerek, aylık olarak ne tüketildiğinin madde madde belirlendiğini, tüketilen maddelere ne kadar para ödendiğinin de tespit edildiğini ve yıl

sonunda Türkiye'deki bütün hanelerin tüketimini içeren ortak tüketim sepetinin oluştu-

rulduğunu anlattı.

Dünya Bankası metodu

Bu sepetin, aynı zamanda enflasyon hesaplamalarında da kullanılan sepet olduğuna işaret eden Toprak, hanelerin tüketimlerine göre, en az tüketenden, en fazla tüketene doğru sıralandığını, bunun da yüzde 10'luk dilimlere bölündüğünü anlattı ve şöyle devam etti:

"Mantık olarak, ilk yüzde 10 en yoksul olan, en mahrum olan kesimdir. En düşük tüketime sahip insanlardır. Biz o grubu almıyoruz, onun bir üstündeki grubun tüketim sepetini alıyoruz ve onun maliyetini hesaplıyoruz. En alttaki grup zaten çok mahrum, zaten sepeti çok daha düşük ürünlerden oluşacak, onu değil, bir üsttekini fiyatlıyoruz. Açlık sınırını, Dünya Bankası tarafından benimsenen metodolojiye göre, 2 bin 100 kalori üzerinden fiyatlandırma ile hesaplıyoruz. Bunu, metodoloji söylediği için bu şekilde yapıyoruz."

'Yoksulluk mahrumiyet rakamı'

Toprak, yoksulluk sınırında da tariflerin karıştığını ifade ederek, rakamların

gündelik hayatın rakamları değil, mahrumiyet rakamları olduğunu söyledi. Toprak, açlık sınırı kavramının çok yanlış şekillerde kullanıldığını ve sendikaların söz konusu rakamı memur maaş artışları için de kullanması nedeniyle rakamın çok farklı yerlere çekildiğini hatırlattı.

Toprak, açlık sınırının gıda gereksiniminden ortaya çıktığını, yoksulluğun ise gıdanın dışında diğer alanlarda da ihtiyaç duyulan şeylere sahip olunmamasından ortaya çıktığını anlattı. Toprak, "Yoksulluk oranı hem açlık sınırında olmayacaksınız hem de gıda dışında barınma, ulaşım, sağlık gibi 12 kalemden, ortalama tüketimin altında olmalı. İkinci gruptaki sepetin altındaysanız, o zaman yoksul da oluyorsunuz. Açlık sınırının altında olan herkes yoksuldur, ama açlık sınırıyla yoksulluk sınırı arasında bir grup vardır ki açlık sınırında değil ama yoksuldur" dedi.

'Sendikalar başka isim bulsun'

Ömer Toprak, söz konusu kavramların evrensel normlar olduğuna ve uluslararası tanımı, standardı olan kavramlar olduğuna işaret ederken, "Kullanacaksak kendi tanımında kullanalım, kullanmayacaksak ya da başka bir şey demek istiyorsak, o zaman yeni bir isim kullanalım. Farklı kullanacaksak, farklı isim bulalım. Mesela refah düzeyi diyelim, memurumuzun onurlu yaşam seviyesi diyelim, insanımızın kimseye muhtaç olmadan yaşamını sürdürmesi için gereken en düşük ücret diyelim, ama açlık sınırı demeyelim, yoksulluk sınırı demeyelim. Çünkü bunun tanımı, tarifi bellidir. Kendimize göre yorumlayıp, bunları kullanmamalıyız, en çok yaptığımız bu bizim, kolaycılık" diye konuştu.

'Duygular ajite ediliyor'

Toprak, sendikaların çalışmalarının metodolojik, bilimsel bir çalışma olmadığını iddia ederek, sendikaların 'memur şunu yese, bunu içse, bu kadara barınsa, bu kadar parayı yola verse diye' hesaplama yaptıklarını söyledi.

"Çarpıp, toplayıp, bölüp hesaplıyorlar buna da yoksulluk sınırı diyorlar" ifadesi kullanan Toprak, şöyle konuştu: "Biz diyoruz ki sendikalara, yaptığınıza hiçbir itirazımız yok, yapın. Çarpın, bölün, toplayın, memura bu kadar maaş istiyoruz deyin. Ama buna, yoksulluk sınırı demeyin, açlık sınırı demeyin. Burada duygular ajite ediliyor, işlerine geldiği gibi kullanıyorlar. Sendikalarla aynı

Balık

Süt, peynir, yoğurt, yumurta

Katı ve sıvı yağlar

Meyveler

Sebzeler

Şeker, reçel, bal, çikolata, salça

dilden konuşmuyoruz. Bu kavramlar, çok rahat bir şekilde alınıp kullanılıyor. Çünkü bu kavramın böyle kullanılması, kamuoyunda daha çok etkili oluyor. Ama yapılan yanlış. Yapılana itirazımız yok ama ismi yanlış kullanıyorlar ve o zaman rakamlar karşılaştırılıyor. Aslında sendikaların rakamları arasında da büyük farklar var ama kendi aralarında hiç bunun tartışması yok."

Açlık sepetinde neler var?

Ekmek ve tahıllar (ekmek, bulgur, pirinç, makarna)

Et (dana, koyun, tavuk)

Çay, kahve, kakao alkolsüz içecekler (su, kola)

Kırsaldaki açlık yavaş geriliyor

TÜİK'in fert yoksulluk oranları kırsal kesimdeki gıda yoksulluğu yani açlığın kentlerden daha yavaş gerilediğini gösteriyor. 2002-2006 yıllarını kapsayan verilere göre fert yoksulluk oranı kentte 2002'de 0.92 iken her yıl gerileyerek 2006'da yüzde 0.04'e indi. Buna karşın kırsaldaki oran 2002'de yüzde 2.01'den 2006'da yüzde 1.91'e geriledi. Toplamda Türkiye'nin gıda yoksulluk oranı da 2002'deki yüzde 1.35'ten 2006'da yüzde 0.74'e indi.

Her üç saatte iki işçi ölüyor

Türkiye'de 2006'da 79 bin iş kazası meydana geldi. 1600 işçi, iş kazasında yaşamını yitirdi. 40 saatlik çalışma haftasına göre iki dakikada bir kazanın yaşandığı Türkiye'de, her üç saatte bir de iki işçi kazaya kurban gidiyor.

Türkiye iş kazaları ve meslek hastalıkları konusunda Avrupa'da birinci, dünyada ise üçüncü sırada yer alıyor. SSK verilerine göre Türkiye'de 2006'da 79 bin iş kazası meydana geldi. 1600 işçi, iş kazasında yaşamını yitirdi. 40 saatlik çalışma haftasına göre iki dakikada bir kazanın yaşandığı ülkede, her üç saatte bir de iki işçi kazaya kurban gidiyor.

İstatistiklerin güncel olmadığı, kayıt dışının kayıtlı ekonominin iki katı olduğu ve dolayısıyla istatistiklerin gerçeğin ancak çok küçük bir bölümünü yansıttığı Türkiye'de iş kazaları ve güvenliği de içler acısı bir durumda.

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) en yeni verileri olarak ulaşılan 2006 yılı istatistiklerine göre Türkiye'de 2006'da meydana gelen 79 bin 027 iş kazasında 1601 işçi yaşamını yitirdi. 2 bin 267 kişi sürekli iş göremez (sakat) durumuna düştü. 574 kişi meslek hastalığına yakalandı. İş kazaları sonucu toplam 1.895.235 gün geçici iş görmezlik oluştu ve çalışanlar 56 bin 225 günü hastanede geçirdi.

SGK'li olmayan kayıt dışı çalışanların uğradıkları ve SGK'ye bildirilmeyen iş kazaları ve meslek hastalıkları da göz önüne alındığında gerçek tablonun SGK verilerinin çok daha üstünde olduğu görülüyor. Zira çalışanların sadece yüzde 35'i sosyal sigorta kapsamında yer alıyor.

TMMOB Makine Mühendisleri Odası'nın hazırladığı *İş Sağlığı ve Güvenliği Oda Raporu*'na göre de en fazla kaza yaşanan sektör 10 bin 283 iş kazası ile toplam iş kazalarının yüzde 14'ünü oluşturan **"metalden eşya imalatı"**.

Cumhuriyet gazetesinin haberine göre, iş kazasının en yüksek olduğu saat,

En çok ölüm inşaatta

Alan	Kaza Sayısı	Ölüm
Kömür madenciliği	6.722	35
İnşaat	7.143	397
Nakliyat	4.478	165
Top. ve perakende tic.	2.610	70
Gıda maddeleri san.	2.452	39
Şahsi hizmet	2.251	32
Metalden eş. im.(mak.hariç)	11.039	31
Taş, kil, kum ocakları	479	26
Dokuma sanayii	5.155	26
Hukuk, ticaret ve teknik Hizmetler	818	25
Makine imalatı ve tamirâtı	5.331	25
Nakil araç imali	587	23
Metal mütea. esas endüstri	5.506	19
Su ve sıhhi tesisat	673	18
Elektrik, havagazı, muhtelif ısıtma	403	16
Kömürden gayrı madenler	239	13
Amme hiz.	275	10
Tarım hayvancılık	383	11
Diğer muh. eşya imalatı	1.710	8
Kâğıt ve kâğıt eş. imalatı	639	8
Ağaç ve mantar mamulleri	1.304	7
Ecza ve kimya mad. sanayi	1.129	6
Elek. mak. cihaz malzeme imalatı	1.449	6
Ormancılık ve tomrukçuluk	92	5
Metal olmayan diğer madde istihracı	151	5
Mobilya ve tesisat imalatı	1.752	4
Devlet hizmetleri	240	4
Ardıye ve antrepolar	319	3
Eğlence hizmetleri	5	3
Deri eşya sanayii	99	2
Bankalar ve mali müessese	28	2
Ham petrol ve tabii gaz	34	1
İçki sanayii	109	1
Petrol ve kömür	85	1
Bilinmeyen	22	509
TOPLAM	79.027	601

çalışma diliminin ilk saatleri. İşbaşı yapıp ilk 1 ay içerisinde meydana gelen kazaların toplam kazaya oranı yüzde 9 olurken yeni işe giren her 100 kişiden yaklaşık 9'u iş kazasına maruz kalıyor.

SGK verilerine göre, 40 saatlik çalışma haftasına göre iki dakikada bir kazanın yaşandığı ülkede, her üç saatte bir de iki işçi kazaya kurban gidiyor.

Türkiye rekora koşuyor

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) rakamlarına göre, dünyada her yıl 270 milyon iş kazası gerçekleşiyor ve yaklaşık 2 milyon 200 bin insan iş kazaları ve meslek hastalıkları nedeniyle yaşamını yitiriyor. Her gün yaklaşık 6 bin kişi iş kazası veya meslek hastalıkları nedeniyle yaşamını kaybediyor. Yıllık toplamda 350 bin işçi iş kazası, 1 milyon 700 bin kişi ise meslek hastalıklarından do-

layı yaşamını yitiriyor. Her yıl 160 milyon insanda çalışmadan kaynaklı meslek hastalığı meydana geliyor.

Türkiye'de bu alandaki temel sorunlar; sanayileşmenin gelişimindeki özgünlükler, özelleştirme, sendikasızlaştırma-taşeronlaştırma, çalışma yaşamına yaklaşım, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin düzenlemelerin yetersizliği, kayıt dışı istihdam, kadın ve çocuk emeği sömürüsü ile kayıt dışı ekonominin büyüklüğünden kaynaklanıyor. İstanbul Davutpaşa'da bir iş merkezinde gerçekleşen yangın ve patlama ile Tuzla tersanelerindeki ölümler, Türkiye'deki iş sağlığı ve güvenliği politikalarının ne durumda olduğunun aynası. Türkiye sanayisi ve çalışma yaşamı iş kazaları, ölüm ve yaralanmada rekorlara koşma yolunda. Türkiye'de iş sağlığı ile ilgili yasal düzenlemelere göre 50'den az sayıdaki işçinin bulunduğu işyerlerinde sağlık

birimi oluşturulması zorunlu değil.

"İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu" (İSGK), 50 ve daha çok sayıda işçinin çalıştığı işyerleri için öngörülüyor ve Türkiye'deki toplam işyerlerinin ancak yüzde 1.5'inde işliyor. İş Yasası, başlıca "sanayi ve ticaret" işlerini kapsamına alıyor. Oysa Türkiye'de yaşanan iş kazalarının yüzde 60'ından fazlası İSGK'lerin kurulmasının zorunlu tutulmadığı 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinde yaşanıyor. Aynı şekilde iş kazalarının yarısı, 9 ya da daha az çalışanı olan işyerlerinde meydana geliyor. Bu işyerleri KOBİ'lerin yüzde 90'ını temsil ediyor.

Diğer yandan 2000 yılından 2007'ye çalışma saatlerinin ortalama yüzde 16 artmış olması iş kazalarında önemli bir diğer etkeni oluşturuyor.

22 milyonluk istihdamın 10 milyonu kayıt dışı

Türkiye'de istihdamdaki toplam nüfus 22 milyon 277 bin kişi. 10 milyon 115 bin kişi ise herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değil. Kayıt dışı "çalışanlar" içinde en büyük grubu ücretsiz aile işçileri oluşturuyor.

Türkiye'de 10 milyon 115 bin kişinin herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kaydı olmadan çalıştığı belirlendi. Tür-

kiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden yapılan belirlemelere göre, Mayıs ayında istihdamdaki toplam nüfus

22 milyon 277 bin kişi olurken, bunun 10 milyon 115 binini herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kaydı bulunmayanlar oluşturdu.

Ücretli olarak çalışan toplam 11 milyon 398 bin kişiden yüzde 17.5 oranındaki 2 milyon kişinin kayıt dışı çalıştığı belirtildi. Toplam sayıları 1 milyon 640 bin olan yevmiyelilerin ise yüzde 89.8 oranındaki 1 milyon 472 bini kayıt dışı olarak çalışıyor. İşveren olarak faaliyet gösteren 1 milyon 219 bin kişiden yüzde 27.4 oranındaki 334 bini ile kendi hesabına çalışan 4 milyon 740 bin kişiden de yüzde 66.8 oranındaki 3 milyon 166 bininin de sosyal güvenlik kaydı bulunmuyor.

Ücretsiz aile işçiliği işsizliği gizliyor

Kayıt dışı "çalışanlar" içinde en büyük grubu ise ücretsiz aile işçileri oluşturuyor. Büyük bölümü tarım kesiminde bulunan ve standart bir istihdamdan farklı olarak tarım ya da ticaretle uğraşan ailesine yardım eden bu kişilerin toplam sayısı 3 milyon 280 bin kişi düzeyinde bulunuyor. Bunların da yüzde 95.8 oranındaki 3 milyon 143 bini sosyal güvenlik şemsiyesinden yoksun durumda. Normal bir istihdam olanağı elde edemediği için mevcut konumda yer alan bu kişilerin, ücretsiz aile işçisi şeklinde tanımlanması, Türkiye'deki işsizliğin boyutlarını da olduğundan küçük gösteriyor.

Kayıt dışı çalışanlar toplamının 5 milyon 291 bini tarımda, 4 milyon 825 bini ise tarım dışı sektörlerde bulunuyor. Kayıt dışılık oranı tarımda yüzde 87.7, diğer sektörler ortalamasında yüzde 29.7 düzeyinde bulunuyor.

OECD verileriyle Türkiye'nin durumu

Türk-İş, OECD verilerini kullanarak, Türkiye'de demografik yapı, yaşam standardı ve üretimin bölüşümü gibi başlıklarda, OECD üyesi ülkelerle karşılaştırmalı analiz çalışması yaptı.

Türk-İş'in Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) verilerini esas alarak yaptığı çalışmada, Türkiye'nin sahip olduğu kaynakların ve olanakların verimli biçimde değerlendirilip, ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması gerektiği belirtildi. Türkiye'nin içinde bulunduğu şartların belirli bir zaman sürecinde gösterdiği gelişme ve değişim kadar, diğer ülkeler karşısındaki durumunun da önemli olduğu ifade edildi.

Kişi başına düşen gelirden sonuncu

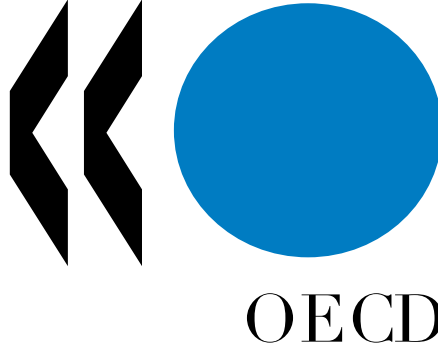
Türk-İş'in çalışmasına kaynaklık eden OECD'nin "Factbook 2008" yayınındaki veriler, nüfus, makro ekonomik eğilimler, uluslararası ekonomi, fiyat gelişmeleri, işgücü piyasası, yaşam kalitesi, çevre gibi birçok alanda OECD üyesi 30 ülkenin durumunu ortaya koyuyor.

Türkiye, OECD üyesi 30 ülke arasında, 2006 itibarıyla, Amerika, Japonya, Meksika ve Almanya'dan sonra toplam nüfusu en fazla olan beşinci ülke. Cari fiyatlar ve satın alma gücü paritesine göre, 639,7 milyar dolar olan Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'yla OECD'nin onuncu ekonomisi konumunda.

OECD ortalaması aynı yıl itibarıyla 31 bin 469 dolarken, Türkiye, 8 bin 766 dolarla, kişi başına düşen milli geliri en düşük olan ülke.

İşsizlik ve çalışma saati "artı"da

Türkiye, çalışma çağındaki 15-64 yaş grubunda, istihdama katılma bakımından OECD üyesi ülkeler içinde son sırada yer alıyor. Türkiye'nin 2006 itibarıyla istihdam oranı yüzde 45,9 iken, OECD ortalamasında bu oran yüzde 66,1. Türkiye'de 1993'te yüzde 74,2 olan erkek istihdam oranı, 2006'da yüzde 68'e, çalışan

kadınlar ise yüzde 25,8'den yüzde 23,8'e geriledi. OECD ortalaması erkeklerde yüzde 75,6 ve kadınlarda yüzde 56,8. Gençlerin (15-24 yaş grubu) istihdamının, Türkiye'de yıldan yıla gerileyerek, 2006'da yüzde 30,8 seviyesine geldiği belirtiliyor. Aynı yıl için OECD ortalaması, bu alanda yüzde 43,3.

OECD üyesi ülkelerde çalışma saati 2006'da ortalama 1.777, AB üyesi 15 ülkede 1.625 saat iken, Türkiye'de 1.918 saate çıkıyor. Bu süre, Kore'de 2 bin 357, Yunanistan'da 2 bin 052, Al-

manyada 1.436 saat.

Girişimci bolluğu var

Çalışmaya göre, Türkiye'de tam bir "girişimci" bolluğu yaşanıyor. Türkiye bu alanda, OECD üyesi ülkeler içinde başta geliyor. 1994'te yüzde 59,1 olan oran, 2006 yılında yüzde 43,5'e gerilemiş olsa da, Türkiye, deyim yerindeyse 'sermayedar bolluğu' yaşıyor.

Erken ölüm ülkesi

Çalışmada, OECD içinde en kısa yaşam beklentisi olan toplum, 71,4 yaş ile Türkiye olarak belirtiliyor. 2005 yılı için kadınlarda yaşam beklentisi 73,8'ken erkeklerde 68,9 yıl. Türkiye'de doğan her bin bebekten 23,6'sı ölüyor. 2005 yılı verilerinde, 15-19 yaş aralığındaki kızların yüzde 50,1'i ve erkeklerin yüzde 25,8'i eğitim almıyor ve çalışmıyor. Aynı yıl için OECD ortalaması erkekler için yüzde 7,3 kızlar için yüzde 8,3.

SEKTÖR'den

Akaryakıta bak, elektriği gör ■

Nisyan: Ürkek 30 milyar dolar ■

SEKTÖR'den •

Akaryakıtta bak, elektriği gör

TES-İŞ Enerji Araştırmaları Birimi

“Evrensel bir hak” olan elektrik temininin piyasaştırılmasının, bu kapsamda elektrik sektörünün parçalanıp özelleştirilmesinin kamu yararına olmadığı yönelik tezimizin dünya örnekleri ve Türkiye uygulamaları ile test edilebilme olanağı olduğunu hep ifade ettik.

“Rekabet” adı altında, kamu enerji sistemini parçalayarak özelleştirdikten sonra, olan bitenin özel şirketlerin bu parçaları kendi bünyelerinde tekrar bir araya getirmesi olduğunu, çünkü ölçek ekonomisi, sermaye yoğun yatırımlar, ileri teknoloji ve uluslararası boyutları olan bu sektörde rekabetin değil dikey bütünleşik şirketlerin belirleyici olduğunu hep vurguladık.

Akaryakıt sektöründe yaşanan güncel bir gelişme bu tezimizi bir kez daha doğruladı:

Türkiye akaryakıt piyasası kamu işletmeciliği ile doğdu ve gelişti. 1950’lerden 80’lerin ortasına kadar Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı bünyesinde petrolün üretimi, taşınması, rafinajı, petrokimyasal faaliyetleri ve akaryakıt dağıtımı, kısaca zincirin her halkası toplanmıştı. Gerçi 1962-2004 yılları arasında ATAŞ Rafinerisi ile 1961 yılında kurulup 1983 yılında TUPRAŞ’a dönüşecek olan İPRAŞ kamu-yabancı özel şirket ortaklığında kurulmuştu; ama bu işletmeler faaliyetlerini sürdüremedi.

Son birkaç yıla kadar TUPRAŞ, Petrol Ofisi gibi dev enerji şirketleri kamu kaynakları ile büyük işletmelere, mülkle-

re, dağıtım ağları ve boru hatlarına sahip olarak faaliyet gösterdi.

Hızla gelişen ülkenin hızla artan akaryakıt sektörü yatırım ihtiyacının, gelişen ağının, ürün ve hizmet çeşitliliğinin, rafinaj gereksiniminin karşılanması için tüm bu faaliyetleri tek bir bünyede sürdürerek ulusal ve uluslararası piyasalarda güçlü bir kamu şirketinin devam ettirilmesi gerekiyordu. Ancak bunun yerine tıpkı son yıllarda elektrik sektöründe yapıldığı gibi, dev enerji işletmelerinin parçalanıp özelleştirilmesine yönelik süreç başlatıldı. Önce Petrol Ofisi Doğan Holding’e, ardından da TUPRAŞ 2006 yılında Koç Holding’e satıldı. Eş zamanlı olarak çıkarılan Petrol Piyasası Kanunu ile de fiyatlar ve ithalat tamamen serbest bırakılarak zaten çok sayıda özel sektör şirketinin yer aldığı ve sektörün en önemli kamu işletmelerinin satıldığı bir yapıda tam rekabet yaşanacağı ve bu sayede özel sektörün ülkenin ve tüketicinin kazanacağı ilan edildi.

Bu söyleşilerde elektrik enerjisi sektörü için yapılan ve yapılmakta olanlarla ne kadar uyuyor değil mi?

O zaman, akaryakıt sektöründe “serbestleşme adına gerekli tüm adımlar atıldığına” ve elektrikte de aynı süreçlerden geçildiğine göre elektrik enerjisi sektöründe ileride nelerin yaşanacağını görmek için ülkemiz petrol piyasasında nelerin yaşandığına bakmamız yerinde olacaktır.

Akaryakıt sektörü tamamen özelleşip serbestleşince her şeyin güllük güllüstanlık olmasının beklendiğini söylemiştik. Ama tüketiciler açısından söyledikleri gibi olmadı ve akaryakıtımız ucuzlamadı. Bilakis artan dünya petrol fiyatlarının ve vergilerin de etkisi ile sü-

rekli olarak artmıştır.

Üstelik piyasada özel dağıtım şirketi 47'ye ulaşmışken ve "verimli özel sektör işletmeciliği" ve sihirli "rekabet" kavramı sayesinde artık piyasada farklı fiyatlardan ürün satılacağı söylenirken, uygulamada, "tam serbestleşmenin başladığı" 2005 yılından bugüne kadar tüm dağıtıcılar, benzin istasyonları hemen hemen aynı fiyatlardan akaryakıt satmaya devam etmiştir.

Hal böyle iken Rekabet Kurumu "Akaryakıt ürünleri fiyatlandırması ile ilgili olarak 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'u ihlal eden davranışların bulunabileceği yönünde basında yer alan haberler ve yapılan başvurularla sektörün rekabet hukuku bağlamında değerlendirilmesi" amacıyla bir inceleme başlatmıştır.

İnceleme sonucunda hazırlanan "Akaryakıt Sektör Raporu"nda yer alan tespitlerden hareketle Rekabet Kurulu tarafından alınan karar gereğince Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş. (Tüpraş) ve pazar payı itibarıyla en büyük beş dağıtım şirketini (Petrol Ofisi, Shell&Turcas, BP, Opet Petrolcülük A.Ş., Total Oil Türkiye A.Ş.) kapsayan bir önaraştırma yapıldı.

Rekabet Kurumu'nun 11 Ağustos 2008 tarihinde EPDK'ya gönderdiği ve kamuoyuna açıkladığı "görüş" bir ibret vesikasıdır.¹

Kurum temelde şu tespiti yaptı:

"Akaryakıt Sektör Raporu"nda yer alan tespitlerle birlikte değerlendirildiğinde, akaryakıt sektöründeki rekabetin önünde ciddi yapısal engeller bulunduğu ve sektörün rekabetçi bir görünüm arz etmediği sonucuna ulaşılmıştır."

Kurulun bir diğer çok önemli tespiti özel şirketlerin bırakın rekabet etmeyi "fırsat kârları" elde ettiği yönündeydi.

Tespit aynen şöyle:

"Gerek ham petrol, gerekse nihai ürün fiyatlarında dünya çapında meydana gelen değişmelerin, ithalata bağımlı olması nedeniyle Türkiye bakımından veri kabul edilebilecek sonuçlar doğurduğu; bununla birlikte, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren serbest fiyatlandırmaya geçilmesinin ardından, perakende fiyatlandırmaya da büyük ölçüde hâkim olan dağıtım şirketlerinin, Tüpraş tarafından uygulanan "OFM" benzeri bir model çerçevesinde bazen Tüpraş fiyatını bazen ise doğrudan uluslararası fiyatları takip etmek suretiyle fırsat kârları elde etmeye yönelik bir fiyatlandırma stratejisi oluşturdukları belirlenmiştir."

Kurul görüşünde "Genel olarak büyük dağıtım şirketleri tarafından verilen fiyatlandırma stratejisinin, mevcut rekabet mevzuatı çerçevesinde bir 'uyumlu eylem' olduğunun ileri sürülebileceği ve teşebbüslere cezai yaptırımlar uygulanabileceği" ni tespit etmiştir. Ancak her ne hikmetse "uyumlu eylem" yaparak tüketiciyi mağdur edenlerin cezalandırılmasını "kalıcı bir

rekabetin tesis edilmesi bakımından bu aşamada uygun bir yol olmadığı" kanısına varıp "teşebbüslerin rekabetçi bir fiyatlandırma stratejisi izlememelerini kolaylaştıran ciddi yapısal engellerin mevcut olduğu ve öncelikle bunların ortadan kaldırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır! Yani Kurul, rekabeti ihlal eden özel şirketleri kanuna aykırı davrandıkları için cezalandırmaya kıyamayıp topu EPDK'ya atmıştır. Tıpkı daha önce EPDK'nın topu Rekabet Kurumu'na atması gibi. Bu voleybol oyununda tüketiciye ise bir oraya bir buraya bakıp dünyanın en pahalı benzinini kullanmaya devam etmek düşmektedir.

Gereğini yapmasa da en azından çarpıcı bir gerçekliği ifade eden rekabetten sorumlu Kurulun tespitlerine devam edelim:

Rekabetten sorumlu Kurul diyor ki;

"Öte yandan, intifa ve tapuya şerh edilmiş kira vb... sözleşmelerle yaratılan katı yapının, dağıtım pazarına girişlerin önünde ciddi bir engel teşkil etmekte, Rapor'un yazım tarihi itibarıyla EPDK tarafından lisans verilmiş kırk yedi da-

¹ Bu "görüş"ün haberleri 13 Ağustos 2008 tarihli gazetelerde tam metni ise Rekabet Kurumu'nun resmi internet sitesinde www.rekabet.gov.tr/index.php?Sayfa=sayfahtml&Id=492 adresinde yer almaktadır.

SEKTÖR'den •

ğıtım şirketi bulunmasına rağmen, sadece beş teşebbüs pazarın yaklaşık yüzde 90'ına hâkimdir ve bu durum uzunca bir süredir değişmeden devam etmektedir. Dolayısıyla akaryakıt ürünleri sektöründeki en önemli sorunlardan biri mevcut oligopolistik pazar yapısı olup ve kalıcı bir rekabetin tesis edilebilmesi için bu yapının mutlak suretle değişmesi gerekmektedir...”

Rekabetten sorumlu Kurul diyor ki;

“Sektörde rekabet seviyesi yeterli değil.”

Rekabetten sorumlu Kurul diyor ki;

“Dağıtım şirketleri özellikle fiyat rekabetine girmekten kaçınıyor.”

Rekabetten sorumlu Kurul diyor ki;

“Fiyatlandırmadaki katılık ve görece pahalılık birlikte düşünüldüğünde, sektörde gerek rekabet mevzuatı gerekse petrol piyasası mevzuatı ile hedeflenen rekabetçi bir yapının oluşturulduğu sonucuna ulaşmak mümkün değildir.”

Rekabetten sorumlu Kurul diyor ki;

“Akaryakıt fiyatlandırmasında rekabetçi piyasa yapısından uzak bir görünüme işaret eden iki önemli husus bulunmaktadır:

Birincisi, vergilerin akaryakıt fiyatlarının yüksekliğinde önemli bir etken olduğu bir ölçüde kabul edilebilir olmakla birlikte, vergi dışı fiyatlar bakımından da Türkiye’de akaryakıt fiyatları yakın pazarlara kıyasla yüksektir; depo fiyatları bile Avrupa perakende satış fiyatlarının üzerinde seyretmektedir.”

Rekabetten sorumlu Kurul diyor ki;

“İkincisi ise uluslararası fiyatların dalgalı bir seyir izlediği ve Tüpraş tarafından Otomatik Fiyatlandırma Mekanizması benzeri bir fiyatlandırma sistemin uygulanmakta olduğu 1 Ocak 2005 sonrası dönemde, fiyat düşüşlerinin, fiyat artışlarına kıyasla aynı duyarlılıkla piyasaya yansıtılmamakta; da-

ğıtım şirketleri fiyat düşüşlerini bazen gecikmeli olarak, bazen ise nispi olarak yansıtmakta, bazen de hiç yansıtmamaktadır.”

Şimdi biz soralım:

Tüm oyuncuları özelleştirilmiş elektrik sektöründe özel teşebbüs niye petrol sektöründe yaptıklarından farklı davransın?

Özel sektör neden daha fazla kâr elde etmek varken elektrik fiyatlarını ucuzlatsın?

Elektrikte uygulanan Otomatik Zam Mekanizması’nda neden şirketler akaryakıt sektöründeki gibi davranmayıp dünya piyasalarındaki ucuzlukları Türkiye’de tüketicilere ucuzluk olarak yansıtın?

Bildik bir masalı burada tekrarlama-
mız gerekiyor.

Görünüşüne, giyimine kuşamına çok düşkün bir kral giysi dolabındaki her türlü şatafatlı elbiseden sıkılmış ve tüm ülkeye haber salıp kendisine bu zamana kadar görülmemiş güzellikte bir elbise dikilmesini istemiş. Uzak diyarlardan gelen ve vaat edilen hediye-
nin büyüklüğü ile gözleri kamaşan kurnaz bir terzi, dünyanın gelmiş geçmiş en güzel elbisesini dikeceği vaadi ile sarayın kulesine kendini kapattır-
mış. Günlerce içeriden gelen dokuma, makas seslerinin ve uzun bir bekleyişin ardından kralın huzuruna “işte Kralım muhteşem elbiseniz. Ama aptal olanlar bu güzelliği göremez” diyerek eli boş çıkmış.

Kral dâhil hiç kimse kendini aptal yerine koydurmak istemediğinden ortada bir elbise yokken “muhteşem, harika” nidaları ile karşılamışlar olmayan elbiseyi.

Üstelik kral “bu güzel elbisemi herkes görsün” diyerek çıplı çıplak atına binip çıkmış halkının karşısına. Halkı da kralın çıplak olduğunu görmesine görmüş ama aptal yerine koyulmamak için sesini çıkarmıyormuş. Ta ki annesinin kucagında küçük bir çocuk bağırın-

caya kadar: “Anne bak kral çıplak.”

Son 5 yıldır çok yakından takip ettiğimiz, Türkiye akaryakıt piyasasında “ne kadar büyük bir hizmet yarışının, rekabetin, ilerlemenin yaşandığı”na dair gazetelerde çıkan haberlerin, yorumların ardı arkası kesilmez. Özellikle Türkiye’nin en büyük akaryakıt dağıtım şirketi Türkiye’nin en büyük medya grubuna satıldığından beri gazetelerin ekonomi sayfalarında her hafta bir haberi demeci, tam sayfa gazete ve dakika başı televizyon reklamlarını görmemiz mümkündür.

Üstelik dağıtım şirketleri Formula 1 gibi beynelmil organizasyonlara, milli takımlara ana sponsor olurlar, bir sürü “sosyal sorumluluk projesi” geliştirirler.

Söylenenler hep aynıdır:

“Aptal olmayanların göreceği” gibi!, “TÜPRAŞ satılmış da ülke adına ne kadar iyi olmuştur, dağıtıcılar, bayi ve müşteri kapmak için nasıl da kıyasıya çarpışmaktadır. Sektör ne kadar büyük, baş döndürücü bir hızla gelişmektedir, milyonlarca dolarlar âdeta havada uçmakta, yabancı sermaye milyarlarca dolarlık yatırım yapmak için yana yana yer aramaktadır. Vesaire vesaire...”

Ama gün gelir işin aslı Rekabet Kurumu tarafından söylenir işte:

Kral çıplaktır.

Bu toz dumanın, izamin, abartının, mübalağanın özel şirket yöneticilerinin kasaları dışında şu yurdum insanına hiçbir faydası yoktur aslında.

Kimse kimseyi aptal yerine koymasın:

Bak akaryakıtta gör elektriğin geleceğini.

Ne rekabet, ne ucuzluk, ne toplumsal refah...

Aslanan, tekelleşme, uyumlu eylem, yüksek özel sektör kârları...

Ve zam, zam, zam...

Ürkek 30 milyar dolar!

Bu sayımızdaki “Nisyan” bölümünde Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu’nun yeni başkanı Hasan Köktaş’ın 7 Temmuz 2008 tarihli Sabah gazetesinde çıkan bir demecine dikkatinizi çekiyoruz.

Köktaş, bugüne kadar EPDK’ya özel sektör tarafından yapılan lisans başvurularını rakama döküp “özel sektörün bu ülkeye 30 milyar dolara yakın yatırım yapmak istediğini” söylüyor. Ancak Köktaş’ın çok önemli bir “uyarı”sı var. Köktaş, “Eğer devlet elektrik enerjisi sektöründe yatırım yapmak isterse bu 30 milyar çekip gidecektir” diyor.

EPDK Başkanı Köktaş aynı demecinde, “devletin hantal olduğunu, özel sektör ile rekabet etmek isteyeceğini, özellikle TEDAŞ’taki mevcut çalışanların yaşlandığını ve bir arıza olduğunda elektrik direklerine tırmanmadığını” ifade ediyor...

Sendikamızın Ekim 2007 tarihli sayısında “EPDK’ya Eleştirel Bakış” adlı kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Bu yazıda dünyada ve Türkiye’de düzenleyici kurumların neden kurulduğu, EPDK’nın neye hizmet ettiği, uygulamaları ve kararları analiz edilerek incelenmiştir.

Bu değerlendirmeler yapılırken EPDK’nın önceki başkanının çeşitli konuşmalarındaki söylemlerinden yararlanılmıştır.¹

Görünen o ki, “Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur” sözünü doğrularcasına önceki başkan gibi şimdiki EPDK Başkanı da aynı şeyleri söylüyor.

¹ Ne yazık ki, “Kral öldü, Yaşasın Kral” anlayışından olsa gerek, yeni başkan gelince önceki başkanın son dört yılda Kurumun internet sitesinde yer alan tüm konuşma metinleri kaldırıldı. Bu yazılar Kurumun tarihi ve söylemini, konulara yaklaşımını sunduğu gibi, söylemi ile eylemi arasındaki tutarsızlıkları değerlendirmek için iyi bir olanak sunuyordu.

Onlar kamu işletmeciliğine karşı söylemler geliştirdikçe biz de bıkmadan usanmadan bu yaklaşımın yanlışlığını sergilemeye devam edeceğiz.

Belirttiğimiz yazıda yaptığımız iki tespiti hatırlayalım:

“...İsınmadan ulaşım, aydınlatmadan üretime, hemen her alanda kullanılmak zorunda olan enerjinin ‘piyasalaştırılması’, bu piyasanın kurumsal düzenlenmesi ve denetlenmesinin ‘bağımsızlık’, ‘özerklik’ gibi kulağa hoş gelen kavramlara sığınarak yapılması ve böylece tüm bu işleyişin sanki ekonomik güç odaklarının inisiyatifinin dışındaymiş gibi gösterilmeye çalışılması, toplumun tümünü ilgilendiren bir alanın ve bu alana müdahale etme imkânının toplumdaki soyutlanması gibi bir amaca hizmet eder. Âdeta kerameti kendinden menkul piyasa kurallarının, siyaset yapmanın temelini oluşturan toplumsal yaşamın gereksinimlerinden varesteymiş gibi gösterilmesi sayesinde, piyasalaşmanın mağdurları, gelir dağılımının madunları konumundaki kesimlerin bu ‘bağımsız’ sürece müdahil olamayacağı gibi bir yanılsama da yaratılmak istenmektedir. Hâlbuki ‘küresel kapitalizm’in en layıkıyla işleyebilmesi ve gelişebilmesi için piyasalaşmanın uygulayıcıları ve aktörleri zımnen de olsa siyaset alanının her merhalesinin tam ortasında bulunarak ekonomik ve siyasi olarak sürecin her vechesine müdahale ederler.

Enerji içinde, bankacılık için de, iletişim altyapısı için de özünde aynıdır ve sonuçta, düzenleyici kurumlar, sermayeye ve piyasaya göbekten bağımlı iken, uygulamalarına toplumsal destek ve meşruiyet kazandırmak için ‘bağımsız’ gösterilen yapılarıdır.”

Yazımızı şu tespitle noktalamıştık:

“Sonuç olarak tüm buraya kadar ifade edilen uygulamaları ve anlayışı ile, EPDK, kuruluş kanunu ve uygulamakla sorumlu olduğu diğer kanunlar çerçevesinde, kamu kaynaklarının özel sektöre devri için var olan ve bunu kamu yararı söylemine sarılarak yapan bir kurumdur.”

EPDK’nın yeni Başkanının Sabah gazetesinde yer alan demeci de EPDK’nın “misyon”u ve “vizyon”unu gözler önüne sermektedir. Bu yaklaşıma göre, kamu işletmeleri özelleştirilip, kaynaklar özel sektöre dağıtmaya başlandığı bir dönemde, devletin enerji sektöründe yatırım yapması, kamu işletmeciliğinin devam etmesi gibi “kabul edilemez” bir sonuç doğuracaktır.

Oysa daha önceki yazılarımızda somut örneklerle dayanarak yaptığımız bir tespiti dikkatinize sunmak isteriz:

“...Ancak 2007 yılında kamu santrallerinin gösterdiği başarımlar olmasaydı karşılaşılacak tablonun ürkütücülüğü birilerinin ‘özel sektörün bu ülkedeki payı artıyor’ diye duyduğu memnuniyetin sektörün ve ülkenin bekası için ne kadar beyhude ve yanıltıcı olduğunu gösterir.

Özel sektörcü ve özelleştirmeci anlayışın aksi yöndeki tüm değerlendirmelerine rağmen, bugün Türkiye elektrik sektörünü kamu işletmelerinin ayakta tuttuğuna dair tespitimiz 2007 gerçekleştirmeleri ile bir kez daha teyit edildi. Elektrik Üretim A.Ş. ve bağlı ortaklıklarına ait santrallerin -bakım, onarım, yenileme, kapasite artırımı yatırımları gerektiği oranda yapılmamasına rağmen- 2006 yılında 81 milyar kilovatsaat düzeylerinde olan elektrik üretimleri yaklaşık 11 milyar kilovatsaatlık bir artışla 92.2 milyar kilovatsaatın üzerine çıktı. Böylece 2007 yılında öngörülerin üzerinde gerçekleşen elektrik enerjisi talebi karşılandı.

2007 yılının elektrik enerjisi sektörü yatırımları açısından değerlendirdiğimizde, kamu kurum ve kuruluşlarının her geçen yıl yatırım bütçeleri kısılmamasına rağmen, elektrik üretmek, santralleri rehabilite etmek, kömür çıkarmak, aramak gibi çabalarla ülkenin bugünü ve geleceğinin elektriksiz kalmaması için vakur ve yoğun bir şekilde çalıştıkları, ancak bunun yerine özel sektörün vaatlerinin daha fazla itibar gördüğü bir yıl oldu.

Önceki yıllarda olduğu gibi geçtiği misir yıl da özel sektör temsilcileri, ener-

jiye ne kadar çok önem verdiklerine dair sık sık gazete demeçleri verdi; üretim lisansı alıp enerji yatırımı yapmaya çok istekli olduklarını söylediler, ancak bu isteklilikleri bir türlü üretime dönüştürmedi.

Bu fasit daire içinde, son 5 yılda özel sektöre verilen lisansların tamamı fiilen gerçekleştirilecek yatırımlar gibi görülerek ve gösterilerek, arz güvenliği açısından oluşabilecek risklerin boyutunun kamuoyu tarafından algılanması engellendi. Özel sektör yatırımları, devreye alınamaz, termin programlarına göre ilerlemezken, “yaptırımla yatırım olmayacağı” anlayışı içerisinde, uzun bir süre lisans iptali gibi işlemler yapılmadı.

Bunun sonucunda, kamuoyunda, hem elektrikte arz güvenliği riskindeki büyüme hem de buna karşı kamunun acil yatırım yapması gerektiği anlaşılmadı. İlâveten lisans alıp, yatırımları gerçekleştirmek yerine beklemeye geçen özel sektör, imtiyaz sahibi olduğu projelerin başkaları tarafından gerçekleştirilmesini de fiilen engelledi. Böylece ülkemizin önemli su ve rüzgâr gibi yerli kaynakları yıllarca devreye alınmadan atıl kaldı.

2007 yılı özel sektörün yatırım başvuruları açısından ‘berekatli’ geçerken, söz işe dönüştürülmeye geldiğinde, geçen yıl, yine, gerçekleştirilen yatırımlar alınan lisansların yanında ‘devede kulak’ kaldı.

Bakanlık verilerine göre, 2007 yılı Kasım ayı sonu itibarıyla, özel sektöre ait sadece 346,4 MW kurulu gücünde 30 adet üretim santralının gecici kabülleri yapılarak, işletmeye açıldı. (İşletmeye açılan tesislerin 4 adedi (76,4 MW) rüzgâr, 5 adedi (29 MW) hidrolik ve 21 adedi (241 MW) ise termik santraller).

Bu yaklaşımda, devletin neden yatırım yap(a)maz duruma ge(tiri)ldiği, kaynaklarının hangi alanlara yönel(til)diği ve bunun ekonomik, sosyal sonuçları tartışılmaz. Bu kapsamda devletin yatırım yapmak yerine, hükümetlerin tüm ekonomi politikasını

borçlanmanın sürdürülebilirliğine adanmış ve tüm kaynaklarını neden iç-dış borç sarmalına tahsis ettiği görülmek istenmez.”

Türkiye’de Temmuz ayında iki dağıtım bölgesinin özelleştirme ihalesi yapıldı. Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. şirketine en yüksek teklifi Sabancı Grubu Alman Verbund ortaklığı ile verdi. Sakarya Dağıtım Bölgesine ise AK Enerji ile Çek CEZ ortaklığı verdi.

Bu fiyatlar EPDK Başkanı Köktaş dâhil, tüm özelleştirmeciler açısından büyük bir memnuniyetle karşılandı.

Peki bu Verbund ve CEZ özel şirketler mi?

Bugüne kadar yazılmadı. Biz duyuruyoruz:

Enerjisa Enerji Üretim Anonim Şirketi’nde Avusturya Hükümeti Ekonomi ve Çalışma Bakanlığı’nın yüzde 25,5 oranında dolaylı ortaklığı vardır.

Akenerji’nin ortağı CEZ’in de Çek Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı’nın yüzde 67,6 oranında doğrudan ortaklığı bulunmaktadır.

Bu şirketler kendi ülkelerinde yatırım yaparak dünyanın sayılı enerji şirketlerine dönüştüğü gibi dünyanın her yerinde de yatırım yapmaya devam ediyor.

Peki, kamu şirketleri bu yatırımları yaptığı zaman özel sektör şirketleri yatırım yapmaktan vazgeçmiş midir? Hayır. Bilakis, Türk şirketleri vazgeçmek yerine bu şirketlerle ortaklıklar kurup ortak ihalelere, yatırımlara girmişti.

Anlaşılan Sabancı ya da Ak Enerji gibi şirketler kamu kurumları ile ortaklık yapmamaları hatta bilakis kamu ortaklığı olan kurumlar Türkiye’de yatırım yaparsa kendi yatırımlarından dahi vazgeçmesi gerektiğini bilmiyorlar!

Yabancı kamu şirketleri Türkiye pazarına girip kamu tesislerinin satıldığı ihalelere teklif verince özelleştirme ve “yüksek fiyat teklifi” diye memnun kalacaksınız. Ancak kendi ülkenizin

kamu şirketi kendi ülkenizin elektriksiz kalmaması için yatırım yapmaya ve kamu hizmeti yürütmeye kalktığında bundan rahatsız olup, “öyle olursa özel sektör yatırım yapmaz” diyeceksiniz.

Hâlbuki dünyada kamu ağırlıklı enerji şirketleri de büyük gelirler sağlayabiliyor. Bu kârlılık kendini en çok petrol sektöründe gösteriyor. Türkiye’nin milli petrol şirketinin sadece yüksek finansman gerektiren petrol arama faaliyeti göstermesi istenirken, bu kapsamda dikey bütünleşik yapısı parçalanıp Petrol Ofisi ve TUPRAŞ örneğinde görüldüğü gibi dağıtım ve rafineri şirketleri birer birer özelleştirilirken, bir kamu şirketinin tekrar dağıtım işine girmesi de aynı çevreler tarafından tepkiyle karşılanıyor. Bu zihniyet petrol arama, üretim, dağıtım, rafinaj ve pazarlama işlerini özel şirketlerin tek bir çatı altında yapmasını teşvik ederken aynı şeyi kamunun yapmasına da olumsuz olası karşı çıkıyor. Oysa dünyada bu tür yapılarını koruyan enerji şirketlerinin çok kârlı olduğu görülüyor.

Bir örnek vermek gerekirse, Amerikan Borsası’nda işlem gören Rus Gazprom, Çinli Petrochina, Brezilyalı Petrobras, Avusturyalı OMV, Norveçli StatoilHydro ve İtalyan Eni son beş yılda ortalama yüzde 40 getiri sağladı.

Forbes dergisinin haberine göre kendi ülkelerinde geniş kaynaklara sahip olan milli petrol şirketleri ciddi bir cazibe merkezi haline geliyor. Hisselerinin yüzde 50’si Rus devletinin elinde bulunan Gazprom son beş yılda toplam yüzde 56.3 getiri sağlayarak hissedarlarına ciddi paralar kazandırdı. Brezilya devletinin yüzde 32’sine sahip olduğu Petrobras, ülkesinin petrol açığını kapatmanın yanı sıra yatırımcılara dağıttığı yüzde 75,9 kârda da adından söz ettirdi. Norveç’in devlet şirketi StatoilHydro, son beş yılda borsa yatırımcılarına yüzde 39.1 oranında kazanç sağladı. Yüzde 63’ü devlet kontrolünde bulunan şirket, 102 milyar dolarlık cirosuyla dünyanın en büyük petrol şirketlerinden birisi olarak kabul ediliyor. Medya patronu Aydın Doğan’ın ortağı olan Avusturyalı OMV şirketi de aslın-

da bir devlet şirketi.² Hisselerinin yüzde 42’si Viyana hükümetinin elinde olan şirket getiri açısından oldukça iyi bir performansa sahip. 22 milyar dolarlık piyasa değeri olan şirket, toplamda yüzde 47.6 kazandırdı.

Samsun-Ceyhan Petrol Boru Hattı Projesi’nin ana yüklenicilerinden birisi olan Eni şirketinde de ciddi bir kamu payı bulunuyor.³ Yüzde 30’u devlete ait olan bu şirket son beş yılda yüzde 27.3 getiri sağladı.

Bir ilave daha, 13 Ağustos 2008 tarihinde İzmit Doğal Gaz Dağıtım Şirketi (İZGAZ) özelleştirildi. Bu işlem öncesi EPDK şirketin değerini artırmak için vatandaşa verilen doğal gaz hizmetinin bedelini metreküpte 76 bin lira gibi yüksek bir bedel olarak belirledi ve bu rakamın 8 yıl boyunca ÜFE oranında arttırılmasını kararlaştırdı.

Böylece ihaleye girecek şirketler için tüm belirsizlikler ortadan kaldırılırken, yine özelleştirmenin tüketici lehine olacağı iddiası hayata geçmedi. Bu satıştan sonra her yıl artacak birim hizmet bedellerinden dolayı tüketicilerin daha ucuza doğal gaz tüketmesi de hayal oldu.

İZGAZ’ı satın alan ise Fransa’nın kamu doğal gaz şirketi olan Gaz de France oldu.

Son olarak, Türkiye’dekinin aksine, dünyadaki birçok ülkenin kendi kamu şirketlerine sahip çıkarak geliştirmelerinin arkasında yatan bir başka sebebe daha dikkat çekelim.

2008 yılını bir bütün olarak değerlendirdiğimizde enerji sektörü açısından en öne çıkan husus dünya petrol fiyatlarındaki hızlı oynamalar. “Yüz yılın finansal krizi” olarak değerlendirilen ABD eksenli başlayıp tüm dünyaya yayılan ekonomik kriz ekonomik ve sosyal yaşamı olduğu kadar dünya enerji

² Anlaşılan Sabancı ve Akkök Grubu gibi Aydın Doğan da devlet şirketleri ile iş yapmaması ve onlar piyasa girerse yatırım yapmaktan vazgeçmesi gerektiğini bilmiyor!

³ Aydın Doğan gibi Hükümete yakınlığı ile bilinen Çalık Grubu da anlaşılan devlet şirketleri ile iş yapmaması ve onlar piyasa girerse yatırım yapmaktan vazgeçmesi gerektiğini bilmiyor!

[illegible]

1- Dünya petrol fiyatlarındaki bu dalgalanmaların bu şekilde sürebileceğine dair tespitler, 2010 yılından itibaren petrol fiyatlarının yine hızla artabileceğine dair beklentiler ve en son Rusya'da Putin'in "Doğal Gaz Opec'i" yaratmak çabası ile "dünyada artık ucuz doğal gaz dönemi kalmadı" yö-

Enerji verimliliği

Bu sayımızdaki yazıda elektrik dağıtım özelleştirmeleri ile paralel olarak başlatılan otomatik zam döneminin tüketiciler açısından ne kadar büyük mağduriyetler doğurduğunu anlattık. Zaten bunları bizim de anlatmamıza gerek yoktur, çünkü her ay gelen elektrik ve doğalgaz faturaları ile emekçiler bu sürecin ne kadar sıkıntı doğurduğunu yaşayarak görmektedir.

Bu durumda özelleştirmeci politikalara karşı çıktığımız gibi aile bütçemizi daha az zarar görmesi için enerji tasarrufu ve verimliliği açısından gündelik yaşama dair bazı pratik bilgileri dikkatinize sunmak istedik.

Zira bu konu tüm dünyanın çok önem verdiği ve kısa ve uzun vadeye yayılmış tedbir ve hedeflerin alındığı bir konudur.

Bu kapsamda dünyadan bir örnek vermek gerekirse, İspanya geçtiğimiz Temmuz ayında 2008-2011 yılları arasında enerji tasarrufu için 31 önlem paketi açıkladı.

İspanya Endüstri, Ticaret ve Turizm Bakanı Miguel Sebastian tarafından açıklanan ve Bakanlar Kurulu'nda onaylanan 31 önlem paketiyle, 43-47 milyon varil petrol tasarrufu öngörülüyor. 2008-2011 yıllarında yapılacak enerji tasarrufu paketinin maliyetinin 245 milyon euro olacağı açıklanırken önlem paketinde öne çıkan konular şöyle:

- Büyük şehirlerde, otoyollarda hız limitinin yüzde 20 düşürülmesi,
- Elektrikli araçların trafikte denemesi,
- 240 bin eski aracın yenilenmesi,
- 2009 yılında kamu araçlarının yüzde 20'sinin biyoyakıtlı olmasının sağlanması,
- Şehir içinde bisikletli ulaşımın teşvik edilmesi,

• Klimaların yazın 26 derecenin altına indirilmesi, kışın 21 derecenin üzerine çıkmasının yasaklanması,

• Otoyolların aydınlatılmasında yüzde 50 tasarrufa gidilmesi,

• Devlet kurumlarının yüzde 10 enerji tüketimi yapmasının zorunlu hale getirilmesi,

• Turizm altyapı yenilenme çalışmalarında enerji tasarrufuna yönelik yatırımların teşvik edilmesi.

Önlem paketinde ayrıca, 2009-2010 yılları arasında elektrik faturalarında en az tüketim yapan evlere ampul hediye edilecek olması dikkat çekiyor.

Bakan Sebastian, "Üçüncü petrol kriziyle karşı karşıya bulunuyoruz. Hükümet kısa dönemde bu krizle başa çıkmak için enerji tasarrufu planını uygulamayı seçti. Milli gelire, rekabete, iş imkânına ve çevreye olumlu etki edecek bir strateji" diyor.

İspanya böylesine somut hedefler belirleyip nokta projeler üzerinde dururken, acaba Türkiye açısından durum nedir?

Ağustos ayında gazetelerde çıkan haberlere göre ülkemizde de Hükümet, yıllardır olduğu gibi "beyaz eşya ve elektrikli ev aletlerinde enerjiyi verimsiz kullanan ürünlerin kullanımını önlemeye, binaların ısı yalıtımı başta olmak üzere enerjinin verimli kullanımı konusunda bir dizi önlemler almaya" hazırlanıyor.

Avrupa Birliği (AB) müktesebatına uyum çerçevesinde 2013 yılına kadar yapılacak çalışmaları yeniden takvime bağlayan hükümet, enerji faslında bu yıl ve izleyen yıllarda yapılacak çalışmalar konusunda bir ajanda hazırladı. Türkiye'nin AB'ye ilişkin yol haritasını oluşturan ve 2008 yılı Ulusal Program taslağında enerjide orta vadede arz açığı çıkabileceğinin belirtilmesi dikkat çekti. Taslakta, 2001 yılından bu yana sürdürülmekte olan enerji sektörünün liberalizasyonu çalışmaları

kapsamında geçiş sürecinde önemli bir yatırım açığı olduğu, arz-talep projeksiyonlarına göre orta dönemde elektrik arz açığının gözüktüğü belirtildi.

Bu çerçevede orta dönemde elektrik arz açığının önlenmesi ve olumsuz etkilerinin azaltılmasıyla uzun dönemli enerji arz güvenliğinin sürdürülmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınacağı ifade edildi.

Program taslağına göre enerji verimliliğine dönük olmak üzere bu yılın üçüncü çeyreğinde bazı düzenlemelere gidilecek. Bu çerçevede teknolojik gelişmeler sonucu AB tarafından buzdolaplarının enerji etiketlerine, enerjinin verimli kullanıldığını gösteren (A plus) ve (A plus plus) etiket zorunluluğu Türkiye’de de uygulamaya konulacak. Çıkarılacak Enerji Ekipmanlarının Kullanımı ve KOBİ’lerin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik ile verimsiz ürünlerin kullanımının önlenmesi, işletmelerin bünyesinde bulunan kazan, brülör gibi yakma tesislerindeki ekipmanlarla, elektrikli ev aletlerinde, klimalarda ve elektrik motorlarında asgari verimlilik standartlarının uygulanması sağlanacak. İmalatta kullandıkları araçlarda enerji verimliliğine dönük yatırım yapacak KOBİ’lere teşvik gibi destekler verilecek.

“Cek-cak, meli malı”

Binalarda enerjinin daha verimli şekilde kullanımının sağlanması ve binaların enerji kullanımlarına göre belgelendirilmesi için 2009 yılı içinde Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği çıkartılacak. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda enerji yönetimi sistemi kurulacak ve binalarda enerji yöneticisi atanacak.

Binalarda enerji performansı mevzuatının hazırlıkları ve uygulamaların denetimi için mevzuat hazırlama, değerlendirme, belgelendirme, program yazılımları geliştirme, denetleme, veri tabanı ve araştırma-geliştirme faaliyetlerini yürütmek üzere bir birim oluşturulacak. Binalarda enerji performansına ilişkin araştırma-geliştirme, inceleme ve eğitim faaliyetlerini yürütmek üzere bir laboratuvar kurulacak. Türkiye’de biyoyakıtlarda kullanılan tarım ürünleri konusunda şu an herhangi bir teşvik uygulanmıyor. Programa göre, Türkiye AB’ye tam üyelik

perspektifinde 2011’den itibaren yerli tarım ürünlerinden üretilen biyodizelin kullanımını teşvik etmeye başlayacak.

İki ülkenin enerji tasarrufu ve verimliliği konusunda yapacakları alt alta okunduğunda şöylesi bir tablo ortaya çıkıyor.

Bir ülke, İspanya, gündelik yaşamın her alanında birtakım somut hedefler koyarken ve bu kapsamda trafiğe çıkacak araç sayında bile hedef rakamlar açıklarken, bir diğeri, Türkiye, yıllardır söyle-negelen, bir türlü uygulamaya geçmeyen hedefler ile bu kapsamda yönetmelik çıkarmak gibi soyut ifadeleri tekrar ediyor.

Sormak gerekiyor, Türkiye Büyük Millet Meclisi son beş yılda enerji sektörü için âdeta bir matbaa gibi çalışarak sürekli yeni kanunlar çıkarıp sonra kanun değişiklikleri yaparken sektörün hangi ciddi sorununa çözüm üretildi de, uygulanabilirliği olmayan ya da uygulanmayacak olan yeni kanunlar yönetmelikler çıkartıldığında durum değişecek?

Halbuki, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, enerji tasarrufu için yapılan 1 dolarlık harcamanın 2 ila 3,5 dolarlık yatırımın yerini aldığını yıllardır sürekli olarak ifade ediyor. Ülkemizde 42 milyon ton petrol eşdeğerinde tasarruf sağlanabileceğini vurgulayan Güler, “Alınacak önlemler 12 bin megavatlık bir doğalgaz santralının yapımını önler. 80 milyar kilovatsaatlık elektrik üretimi yerine geçer. Her bin dolarlık tasarruf amaçlı harcama ile özellikle yalıtım işinde 2 bini direkt, 3 bin 200 kişiye istihdam sağlanabilir” diyor.

Deniyor deniyor da ne değişiyor?

Faydalı bilgiler

Bakan Güler’in bu kadar büyük tasarruf potansiyeline dair artık sözü eyleme dönüştürmesi beklenedursun, biz, daha fazla beklemeye tahammülü olmayan dar gelirli aile bütçesi açısından önem taşıyan ve dikkat edilmesi gereken bazı hususları sıralayalım:

- Buzdolabınızı soba, radyatör, bulaşık makinesi ve ocak gibi ısıtıcı kaynaklardan uzak bir yere yerleştiriniz. Böylece enerji tüketiminizi yüzde 10-15 azaltabilirsiniz. Derin dondurucudan alacağınız bir kase buz parçasını dolabınızın

ortasına koyun. Böylece 3-4 gün süre ile yüzde 5 daha az enerji harcarsınız.

- Derin dondurucuda buz kalınlığının 7 milimetreden fazla olmasına müsaade etmeyin. Buzluktan çıkardığınız yiyeceği dolapta eritin, bu durum dolabınızın soğumasına yardımcı olur ve az enerji harcar.

- Buzdolabı ile duvar arasında en az 10 santimetre uzaklık olmalı ki ısı alış-verişi iyi yapılabilir. Aksi takdirde verim düşer ve fazla enerji harcanır. Bulaşıkları makineye koymadan önce soğuk suda çalkalayın.

- Makineyi yarı veya aşırı dolu şekilde kesinlikle çalıştırmayın. Çamaşır makinesini tam dolu olarak bir kez çalıştırmak, iki kere yarı dolu olarak çalıştırmaktan çok daha tasarruflu olacaktır.

- Çamaşırları yıkarken sıcak su yerine ılık su kullanın. Elektrik enerjisinin yüzde 90’ı suyu ısıtmada harcanır. 30-40 derece su sıcaklığı, çamaşır için en uygun sıcaklıktır.

- Yiyecekleri düz tabanlı tencerelerde ve tepsilerde pişirin. Tencere, tava ve çaydanlık tabanını aşan her alev enerji israfıdır. Mümkünse yiyecekleri mikrodalga fırınlarda pişirin. Aynı miktar yiyeceği pişirmek için mikrodalga fırın, klasik fırına göre yüzde 66 daha az enerji tüketir.

- Yemek pişerken fırın kapağını gerekmediği sürece açmayın. Her kapak açılışında sıcaklık 25-30 derece düşer. Kapaksız kapta yemek pişirirken üç kat daha fazla enerji tüketmek gerekir.

- Eğer odanızı soğutuyorsanız, sıcaklığı rahat hissedebileceğiniz en yüksek noktaya ayarlayınız. 24-27 dereceye kadar soğutmak yeterlidir. Düşürdüğünüz her derece için yüzde 3-4 daha fazla enerji harcanır.

- Kapatılmış panjurlar ve pencereyi kapatan perdeler ısıtma ve soğutmada ısı geçişini engeller ve enerji tasarrufu sağlar.

- On yıldan yaşlı olan klimalarınızı yenileyin. Eski klimalar, yeni üretilmiş klimalara göre aynı soğutma için çoğu zaman yüzde 40’a kadar daha fazla enerji harcar.

DÜNYA'dan

Krizin dünyadaki bir aylık bilançosu: 100 bin işsiz ■

Meksika'da 8 yılda 24 gazeteci öldürüldü ■

Dünyada 1.4 milyar insan yoksulluk sınırının altında ■

Kolombiya'da 2008 yılında 38 sendikacı öldürüldü ■

DÜNYA'dan

Krizin dünyadaki bir aylık bilançosu: 100 bin işsiz

Krizden etkilenen şirketler 2008'in son bir ayında 100 bin kişinin işten çıkarılacağını duyurdu. Son olarak Citigroup 50 bin kişinin işine son verecek. Şirket daha önce de 23 bin kişiyi çıkartmıştı.

Kriz her geçen gün yeni bir boyut kazanırken, işinden olanların sayısı da artıyor. 2008'in son bir ayında birçok şirket krizin etkileri nedeniyle çalışanlarının bir kısmını çıkarma kararı aldı. Sadece bir ayda 100 bini aşkın çalışan kriz nedeniyle işsiz kaldı. Son bir ayda şirketlerin işten çıkarmaya ilişkin kararları şöyle:

Citigroup: ABD'nin dünya çapında en yaygın bankası olan Citigroup 50 bin kişinin işine son verecek. Citigroup'un daha önce 23 bin kişinin işine son verdiğini açıklamıştı. Bu iki işten çıkarmanın ardından Citigroup'un dünya çapında 300 bin çalışanı olacak. İşe son vermeler, CEO Vikram Pandit'in bankanın kârlılığını artırmak ve düşmeye devam

eden hisse fiyatını desteklemek için aldığı en son kararı oluşturuyor.

Goldman Sachs: ABD'den başlayan kriz nedeniyle yatırım bankası statüsünü kaybeden ve ticari banka olarak faaliyetini sürdüren ABD'li Goldman Sachs, 3 bin 260 kişiyi işten çıkarmayı düşünüyor. Bu rakam bankanın toplam iş gücünün yüzde 10'una denk geliyor.

RBS: Royal Bank of Scotland: Birkaç hafta içinde küresel düzeyde yaklaşık 3 bin çalışanını işten çıkaracak. Küresel finans krizi sırasında İngiltere'de devletten önemli miktarda kaynak alan RBS, küresel bankacılık ve piyasadaki gücünü azaltacak.

American Express: American Exp-

ress 7 bin kişiyi işten çıkaracak. Şirket maliyetlerini 1.8 milyar dolar kısma planı kapsamında çalışma gücünün yaklaşık yüzde 10'una denk düşen 7 bin kişiyi işten çıkaracağını bildirdi.

DBS: Güneydoğu Asya'nın en büyük bankası DBS Grup Holding, çalışanların yaklaşık yüzde 6'sı olan 900 kişiyi işten çıkaracak. DBS, verimliliğin artırılmasına yönelik olan işten çıkarmanın daha çok Singapur ve Hong Kong'daki bölümlerinde yaşanacağını ve işten çıkarmanın bu ay sonuna kadar tamamlanacağını belirtti.

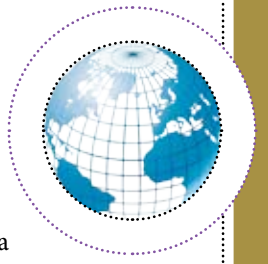
BT: Britanya'nın en büyük telefon şirketi BT Grup, kârlılık oranını artırmak amacıyla 10 bin çalışanı işten çıkaracak. BT'ni küresel düzeyde yaklaşık 160 bin çalışanı bulunuyor.

DHL: DHL ABD'deki ekspres postacılık hizmetinde çalışan 14 bin 900 kişinin işine son verileceğini açıkladı. ABD'deki ekspres postacılık hizmetinin yıllardır zarar etmesi nedeniyle şirket böyle bir karar aldı. Karar çerçevesinde DHL adlı ekspres postacılık hizmetinde çalışan toplam 18 bin 400 kişiden sadece 3 ila 4 bini görevde kalacak.

Pepsi: BD'nin ikinci büyük alkolsüz içecek şirketi Pepsi, 3 bin 300 çalışanıyla yollarını ayırmayı planlıyor.

Yahoo: Dünyanın en çok ziyaret edilen internet sitesi Yahoo, 1.500 kişiyi işten çıkarma kararı aldı. Küresel çapta 15 bin kişiye istihdam sağlayan şirket, şubat ayında 1.000 kişiyi işten çıkarmıştı.

Whirlpool: ABD'li beyaz eşya devi Whirlpool, küresel finansal kriz ve Kuzey Amerika ile Avrupa'da talebin düş-

meye devam edeceği beklentisi nedeniyle yıl sonuna kadar 5 bin kişiyi işten çıkaracak. Ocak ayından bu yana ABD ve Meksika'da 4 fabrika kapatılarak, 2 bin kişiyi çıkaran şirket, ABD'de bir fabrikayı kapatacağını ve bir fabrikada var-diya değişikliğine giderek istihdamını 500 kişi azaltacağını, Kuzey Amerika'da 500 ve çoğu Avrupa'da olmak üzere deniz aşırı ülkelerde de 1900 kişiyi işten çıkaracağını belirtti. (Radikal)

Sun Microsystems: Dünyanın önde gelen bilişim firması Sun Microsystems küresel düzeyde 5 ile 6 bin arasında değişen çalışanını işten çıkaracak. Şirket toplam işgücünün yüzde 18'ine denk gelen işten çıkarmayla 700-800 milyon dolar arasında tasarruf sağlayacak.

Volvo: İsveçli kamyon ve otobüs üreticisi Volvo, İsveç ve Kuzey Amerika'daki birimlerinden 1.000 çalışanı işten çıkaracak. İşten çıkarmadan İsveç'teki 900 ve Kuzey Amerika'daki 100 işçi etkilenecek. Volvo, piyasalardaki yavaşlama nedeniyle inşaat araçları biriminden

de 850 kişiyi işten çıkaracağını açıkladı. Şirket, daha önce de Belçika ve İsveç'teki kamyon fabrikasından 1.400 kişiyi, bir diğer fabrikasından da 1.350 ki-

şiyi işten çıkaracağını duyurmuştu. Volvo'da dünya genelinde 100 binden fazla kişi çalışıyor.

ABD'de işsizlik 14 yılın zirvesinde

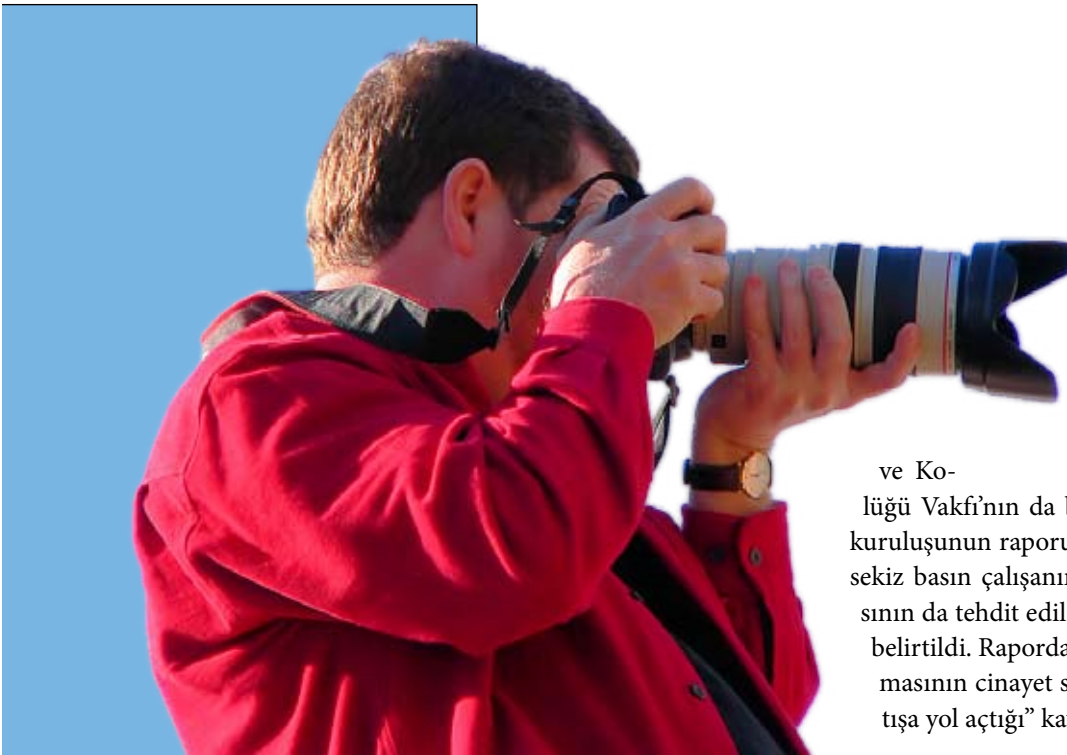
ABD'de tarım dışı istihdam Ekim 2008'de 240 binle beklentilerin üzerinde azalırken, işsizlik oranı yüzde 6.5 olarak açıklandı.

Üçüncü çeyrekte yüzde 0.3 daralan ABD ekonomisi resesyona doğru gidiyor. Son gelen istihdam verisi ABD'de tablonun giderek kötüleştiğini ortaya koydu. ABD'de tarım dışı istihdam ekimde beklentinin üzerinde bir miktarda 240 bin kişi azaldı. Beklenti, tarım dışı istihdamın 200 bin kişi azalacağı yönündeydi.

Ülkede işsizlik oranı ise Ekim'de yüzde 6.1'den, Mart 1994'ten bu yana kaydedilen en yüksek oran olan yüzde 6.5'e çıktı. ABD'de bu yılki istihdam kaybı 1.2 milyon kişiye ulaştı.

ABD Çalışma Bakanlığı Eylül'de 159 bin düşüş olarak açıklanan tarım dışı istihdam verisini ise 284 bin düşüş olarak revize etti. Bu, istihdamda Kasım 2001'den bu yana yaşanan en büyük düşüş oldu. Ağustos ayındaki istihdam kaybı ise 127 bine yükseltildi. Böylece ABD'de son üç ayda istihdam 651 bin kişi azaldı.

Meksika'da 8 yılda 24 gazeteci öldürüldü

Meksika'da son sekiz yılda en az 24 gazeteci ve basın çalışanın öldürüldüğü bildirildi. Aralarında, Fransadan "Sınır Tanımayan Gazeteciler"

ve Kolombiya'dan "Basın Özgürlüğü Vakfı'nın da bulunduğu 13 sivil toplum kuruluşunun raporunda, söz konusu dönemde sekiz basın çalışanın kayıp olduğu; onlarcasının da tehdit edildiği veya saldırıya uğradığı belirtildi. Raporda, "Bu vakaların cezasız kalmasının cinayet sayısında önemli ölçüde artışa yol açtığı" kaydedildi.

Dünyada 1.4 milyar insan yoksulluk sınırının altında

Dünya Bankası, küresel yoksulluğun daha önce tahmin edilenden daha yaygın olduğu uyarısında bulundu. Banka, günlük 1.25 dolar olan yoksulluk sınırına göre dünyadaki yoksulların sayısının 1.4 milyar olduğunu açıkladı. Bankanın 2004 yılındaki hesabına göre bu sayı 985 milyondur. Yeni hesaba göre 1981 yılındaki yoksul insanların sayısı da 1.5 milyardan 1.9 milyara güncellendi. Buna karşılık, bankaya göre dünya nüfusundeki artış oranı hesaba katıldığında, dünyadaki yoksulluk son 25 yılda yüzde 50'den yüzde 25'e geriledi.

Özellikle Sahra altı ülkelerinde son 25 yıldır yoksullukta bir iyileşme olmadığı ve buna karşı acilen harekete geç-

mek gerektiğine dikkat çekiliyor. Yeni açıklanan rakamlar Afrika kıtasının

yoksulluğu azaltmada en başarısız bölge olduğunu doğruluyor.

Kolombiya'da 2008 yılında 38 sendikacı öldürüldü

Alvaro Uribe Hükümetinin yönetiminde bulunan Kolombiya'da 2008 yılı içinde katledilen sendikacıların sayısı, son olarak 23 Ağustos sabahı, CUT'a bağlı Piango İşçileri Sendikası FE-COLOC'un başkanı ve muhalif "Demokratik Kutup Partisi" aktivisti Jose Omar Galeano'nun katledilmesiyle 38'e yükseldi.

CUT Sendikası tarafından yapılan açıklamada, "Kolombiya hükümeti ülkenin sürüklendiği bataklığı gözlerden kaçırmaya ve Kolombiya sendika hareketini sindirerek her türlü muhalefeti tasfiye etmeye çalışmaktadır" denilirken, Kolombiya'da yaşanan insan hakları ihlallerinin dünyanın savaş altında olan bölgelerindeki kadar çok olduğuna dikkat çekildi.

Türkiye’de özelleştirme: Sektörel deneyimler

DOSYA

- Türkiye Maden-İş ■
- Petrol-İş ■
- Tekgıda-İş ■
- Şeker-İş ■
- Türkiye Çimse-İş ■
- Türk Metal ■
- TES-İŞ ■
- Hava-İş ■
- Liman-İş ■
- Türkiye Haber-İş ■
- Sağlık-İş ■
- Belediye-İş ■

Madencilik iş koluna yansması çerçevesinde özelleştirme

Ahmet Levent EŞİYOK

Türkiye Maden İşçileri Sendikası Genel Eğitim ve Araştırma Sekreteri

Giriş

Genel olarak tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de, ekonomik, sosyal ve siyasal sonuçları bir yana, sendikacılık hareketi ve işçi sınıfı hareketinde olumsuz yansımaları en fazla hissedilen, sen-

dikacılık hareketinin belki de en etkisiz kaldığı alan özelleştirme olmuştur. Tüm dünyada özelleştirme sendikal yapılara zarar vermiştir. Ancak, Türkiye ve benzeri ülkelerde, sendikacılık hareketi ağırlıklı olarak kamuda yoğunlaştığı ve

hareket ve devrim gücünü kamudan aldığı için, ülkemizde (ve benzeri ülkelerde) özelleştirme, sendikacılık hareketinde büyük tahribat yaratmış, örgütlülük oranlarını düşürmüş, temsil yeteneklerini azaltmış, sendikaların güven erozyonuna uğramalarına neden olmuştur.

Özelleştirmeyi dar ve geniş anlamda olmak üzere iki farklı düzeyde değerlendirmek mümkündür. Dar anlamda özelleştirme, mülkiyeti ve yönetimi kamuya ait olan iktisadi üretim birimlerinin özel sektöre devredilmesi ile gerçekleştirilmektedir. Kamuoyunda genelde bilinen özelleştirme türü budur. Bu tür özelleştirme, kamu işletmesinin ya hisse senetlerinin satışı ya da doğrudan satışı şeklinde gerçekleştirilmektedir. Yönetim ve mülkiyet devrini öngören dar anlamdaki özelleştirme türü dışında kalan özelleştirme uygulamalarına ise; geniş anlamda özelleştirme denilmektedir. Geniş anlamda özelleştirme, stratejik öneme sahip sektörlerin yasal ve kurumsal serbestliğe kavuşturularak (deregülasyon) devlet tekeline çıkarılması, ihale, imtiyaz devri (franchising), kupon/vesika yoluyla satış (vouchers), yardım/katkı (grant/subsidies), gönüllü örgütlenmeler (volunteers self-help), özel yönetimin devri (management contracting), finansal kiralama (leasing), özel kesimin teşviki (incentives/subventions), fiyatlama (user fees), yapı-ışlet-devret ortaklığı senedi çıkarılması gibi yöntemlerle yapılmaktadır.

“Özelleştirmeyi sermaye niçin istemektedir?” gibi bir soru ortaya konulursa, merkez kapitalist ülkeler ile çevre ülkeler açısından, merkez kapitalist

ülkelerin çevre ülkelerden beklentileri nedeniyle bazı farklılıklar taşısa da ana başlıkları ile bu sorunun yanıtı şöyle ortaya konulabilir:

Öncelikle sermaye, özelleştirme ile kendisine yeni kar alanları açmak istemektedir. Yani, kamunun boşalttığı alanlara yeni kâr alanları olarak girmek istemektedir. Bu ekonomik etkinlik alanı da olabilir, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi bir kamusal hizmet alanı da olabilir.

Sermaye özelleştirmenin sağladığı rantlardan doğrudan yararlanmaktadır. Özelleştirmenin sadece, idari ve yargısal denetimin yetersiz olduğu ülkelerde bir rant akımına dönüştüğü doğru değildir. Evet Türkiye'de özelleştirme alanı her türlü yolsuzluğun, belirli çevrelere, şirketlere, holdinglere çıkar sağlamanın, kara para aklamanın, vurgunun alanı olmuştur. Ama, bu ölçülerde olmasa da özelleştirme, yapıldığı her ülkede benzer bir işlev görmektedir. Türkiye'de biraz daha farklı olan, sistemin yerli yerine oturtulamamış olması nedeniyle, özelleştirme rantının pervasız bir biçimde paylaşılmasıdır.

KİT sistemi geliştirilmek istenen esnek istihdam biçiminin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Çünkü, kamu kesimi, çoğu ülkede yasalar zorlamasa da fiili olarak iş güvencesi, sendikalaşma ve toplu iş sözleşmeli bir çalışma düzeni sunmaktadır. Kaldı ki, KİT'lerde bu sistem içinde oluşan ücretler çoğu zaman özel sektöre emsal olabilmektedir.

Sermaye açısından özelleştirme, vergi yükünün azaltılması için de bir yöntem olarak görülmektedir. Kamu açıklarından ortaya çıkabilecek bir vergi yükü gereği KİT'lerin özelleştirilmesinden elde edilecek gelirler en azından kısa ve orta vadede bu yükü ortadan kaldıracaktır. Böylece kamu açıklarının en büyük yaratıcısı konumundaki sermaye, kamu açıklarının kapatılmasını KİT'lerin satışı ve bir kısım kamusal nitelikli harcamaların kısılması yoluyla yine devlete yıkabilmektedir. Özelleştirme

tirmeyi haklı kılmak için gündeme getirilen bu gerekçe, KİT'lerin bu açılara yol açtığı yanıltmacasında da sıkça kullanılmıştır.

Sermayenin, özelleştirmeyi istemesinin temelinde, devlet sübvansiyonlarından sermaye kesiminin daha fazla yararlanma isteğinin yattığı söylenebilir. KİT'ler genellikle, enerji ve madencilik gibi sektörlerde faaliyet göstermekte ve ister istemez, özelleştirmenin gündemde olmadığı bir dönemde en yüksek sübvansiyonları almaktadır. Sermaye, bu alandaki KİT'lerin özelleştirilmesi ya da tasfiye edilmesiyle bu sektörlerle veya KİT'lere akan sübvansiyonların kendisine akmasını sağlamak istemektedir.

Türkiye gibi çevresel ülkelere özelleştirme yapılmasının en önemli nedenlerinden birisi, IMF'nin en temel istemi olmasının da etkisiyle özelleştirmeden sağlanacak gelirin doğrudan iç ve dış borç faiz ödemelerine gideceğidir. Diğer neden de yabancı sermayenin özelleştirme yoluyla ülkeye çekilmesidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi ÇUŞ'lar özellikle özelleştirme yoluyla doğrudan sermaye yatırımlarına girişmektedir.

KİT'lerin özelleştirilme baskısının temelinde yatan nedenlerden biri olarak da, sermayenin ideolojik beklentileri sayılabilir. Bu ideolojik beklenti, sermayenin, dolayısıyla özel girişimin mutlak egemenliğinin ilan edilmesidir. Böylece, sosyal devlet, kamusal hizmet, kamusal yarar gibi kavramlar geçersiz kılınacaktır. Her şeyin piyasa ve kâr için olduğu, ancak bu güdülenme ile hareket eden bir girişimin başarılı olacağı toplumsal ve bireysel yarar sağlayabileceği fikri topluma benimsetilmeye çalışılmaktadır.

Yukarıda ana hatlarını ortaya koyduğumuz yeni liberal anlayış sonucunda yeni liberal politikaların hakim kılındığı merkez ve çevre ülkelerde, devletin etkinlik ve müdahalesini asgariye indiren özelleştirme uygulamaları hızla gündeme getirilmiştir. Türkiye'de olduğu gibi de hızla uygulanmaya devam etmektedir.

Ülkemizde özelleştirme

Özelleştirme uygulamaları her ne kadar yeni liberal politikaların en temel unsuru olsa da gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere özelleştirme uygulamalarının farklı amaçlar için gündeme getirildiği saptamasını yapmak gerekir. Özellikle belirtilmesi gereken nokta; küreselleşme sürecine çevre ülkelerin eklenmesinde özelleştirme sürecinin çok önemli bir işlev görmesidir. Özelleştirme ile, sermayenin küreselleşmesine karşı çevre ülkelerin koruma-güvenlik duvarları tamamen ortadan kaldırılmaktadır. İkinci olarak özelleştirme ile (sağlık, sosyal güvenlik ve diğer alanlar) daha önceden şu ya da bu ölçüde sosyal devlete ait olan ya da sosyal devletle ilişkili olan alanlar da dahil tüm alanlar uluslararası sermayeye açılmaktadır. Zaten, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki özelleştirme uygulamalarıyla, Türkiye gibi gelişmekte olan borçlu ülkelereki özelleştirme uygulamaları pratikte de çok farklı sonuçlar ortaya koymuştur.

Türkiye'deki özelleştirme sürecinin belirgin bazı özelliklerini ana başlıkları ile şöyle sıralayabiliriz :

-Öncelikle belirtmek gerekir ki, özelleştirme temel olarak, kamu kesiminin küçültülmesi ya da ekonomide kamunun etkinliğinin azaltılması adına gündeme getirilmektedir. Türkiye'de de ekonomide kamunun büyüklüğüne bakıldığında zaman OECD ülkelerinin çok çok gerisinde olduğu görülmektedir. OECD'nin bazı ülkelerinde hâlâ kamunun büyüklüğü (örneğin İsveç) yüzde 45'lere ulaşırken, yeni liberal politikaların çıkış noktası konumundaki ABD'de bile yüzde 33'ler düzeyindedir. Türkiye'de ise bu oran yüzde 24'ler düzeyinde bulunmaktadır. Ve bu oran gittikçe küçülmektedir. Bu durum Türkiye ve benzeri ülkeleri zaten, merkez ülkelerdeki özelleştirmelerden farklı kılmaktadır.

-Türkiye'de özelleştirme gelişmiş kapitalist ülkelerin ve onların güdümündeki uluslararası sermaye kuruluşlarının

baskısıyla uygulamaya konulmuştur. Özelleştirmeyle dış finans çevrelerinin mali ve politik desteği alınmaya çalışılmıştır.

-Türkiye özelleştirme uygulamalarını hızlı bir biçimde gerçekleştirdikçe, IMF tarafından dış finans çevrelerine olumlu sinyaller verilmektedir.

-Türkiye'de özelleştirme siyasi iktidara yakın, ilişkili, çevreleyen kesimlere kaynak aktarma aracı olarak da kullanılmakta, her siyasi iktidar özelleştirmeyi kendine yakın sermaye grubunu zenginleştirme ve büyütme aracı olarak kullanmaktadır. Bu konuda, mevcut AKP Hükümeti döneminde büyük mesele alındığını belirtmek gerekir.

-Dış dünyanın baskısına koşut olarak tırmanan iç ve dış borçlar ile kamu finansmanının büyüyen açıklarına özelleştirme geçici de olsa bir dayanak olarak görülmüştür.

-Türkiye'de özelleştirme uygulamalarında, yabancı sermayeye satışta hiçbir limit konulmamıştır.

-Özelleştirmeye kamuoyu desteğinin sağlanabilmesi için Türkiye'de özelleştirme konusunda ciddi bir bilinç çarpıtılması gündeme getirilmiştir. Bunda, özelleştirmeyi destekleyen ve özelleştirmeden pay alan sermayenin elinde ve güdümündeki medyanın özelleştirme konusundaki yanıltıcı yayınlarının da etkisi büyük olmuştur. Türkiye'de yatay ve dikey olarak tekelleşen medya kartelleri medya dışı alanlardaki şirketleri ile özelleştirmeye girmişler, özelleştirmelerden pay almışlardır.

Türkiye'deki medya alanındaki tekelleşme olgusu, medyanın özelleştirme doğrultusunda kamuoyu oluşturmada önemli bir unsur olmuştur. Üç medya tekelinin piyasanın yüzde 75'inden fazlasını tuttuğu ülkemizde hükümetler sözkonusu medya tekellerine başta enerji dağıtım şebekeleri olmak üzere çeşitli özelleştirmelerden ciddi biçimlerde pay vermişler, özelleştirme yanlısı kamuoyu oluşturan bu medya tekelleri alternatif

seslere hiç yer vermez olmuşlardır.

Ayrıca, özellikle AKP döneminde, Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu aracılığı ile el konulan medya ile (TRT'yi de katınca) siyasi iktidar da ikinci medya grubuna sahip bir güç haline gelmiştir. Bu medya kuruluşları özelleştirilince de, siyasi iktidara yakın/destekleyen sermaye gruplarına verilmiş, siyasi iktidarın denetiminde olan ve siyasi iktidarı destekleyen medya grubu egemen grup haline gelmiştir. Bu da özelleştirme sürecinde gerçeklerin kamuoyuna duyurulmasının önünde en büyük engellerden birisi olmuştur.

AKP hükümetleri dönemi en yoğun özelleştirmenin yapıldığı dönem olmuştur. İki AKP hükümeti döneminde geçmişteki tüm hükümetler döneminde yapılan özelleştirmelerden daha fazla özelleştirme yapılmıştır. AKP Hükümeti, yalnızca özelleştirme konusunda en geniş programı yapan hükümet olarak ülke tarihine geçmedi, özelleştirmenin çok geniş tutulması (abartılması) konusunda da IMF tarafından eleştirilen ülke oldu. IMF, AKP'nin özelleştirme programından çok memnun olduğunu ifade ederken "özelleştirme takvimini, özelleştirme üzerinden yapılan gelir-gider tahmini"ni abartılı bulduğunu açıklamıştı.

Türkiye'de özelleştirme konusunda yolun sonuna gelinmektedir: Çünkü kamunun elinde çok az üretim ünitesi veya üretim alanı kalmıştır. Çarkı, düşük döviz kuru-yüksek faiz ekseninde ülkeye çekilen sıcak paraya dayanan ve cari açığı her geçen gün büyüyen, borçları son 6 yılda ikiye katlanan Türkiye ekonomisinin cari açık kapatma ve kaynak yaratmada en temel yolu özelleştirme olarak görülmektedir. Elde ne varsa yoksa satılma noktasının zirvesine gelinmiştir. Enerji sektörü de kısmen hâlâ kamunun etkinliğinin olduğu yerlerden biridir. Ancak, enerji sektörü de, hem üretim, hem dağıtım, hem iletim hem de linyit başta olmak üzere kaynak açısından özelleştirme sürecindedir.

Madencilik sektöründe özelleştirme

Sendikamızın örgütlü olduğu madencilik sektöründe de yoğun bir özelleştirme süreci yaşanmıştır ve yaşanmaya devam etmektedir. Sektörümüzde özelleştirmeler ve kapatmalar sonucunda, kömür ve bor madenleri dışında, özellikle metal madenlerde kamu işletmesi kalmamıştır.

Sektörümüzde özelleştirme iki yönlemlenmektedir:

1. Blok olarak özelleştirme,

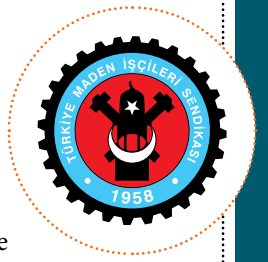
2. İşletme hakkı devri yoluyla özelleştirme.

Sendikamız, genel olarak özelleştirmeye, özel olarak da madencilik sektöründeki özelleştirme uygulamalarına karşı çıkmıştır ve örgütlü olduğu işletmelerin özelleştirilmelerine karşı demokratik, hukuki mücadelesini ortaya koymuş ve koymaya devam etmektedir.

Ancak, özelleştirmeye karşı birağın sendikacılık hareketi, Türk-İş içinde bile ortak bir tavır, yaklaşım oluşturulamaması, özelleştirmeye karşı mücadelenin lokal düzeyde kalmasına neden olmuştur.

İşletme hakkı devri yoluyla özelleştirme termik santrallara kömür veren işletmeler bazında uygulanmıştır.

İşletme hakkı devri yoluyla özelleştirme ilk olarak TKİ Afşin-Elbistan Linyitleri İşletmesi (ve Termik Santrali) düzeyinde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Afşin-Elbistan Linyitleri yap-işlet-devret modeli çerçevesinde termik santrale iki ünite yapımı koşuluyla, Afşin Elbistan Termik Santrali ile birlikte devir sürecine sokulmuştur. 1993 ve 1994 yılında sendikamızın bölgedeki yerel yönetim ve örgütleri ve bölge halkıyla birlikte ortaya koyduğu mücadele bu devrin fiili olarak gerçekleşmesinin önüne geçilmiştir. Daha sonra, TKİ Afşin Elbistan Linyitleri, TEAŞ (daha sonra EÜAŞ) bünyesine alınmıştır. İşletmeyi devralmak isteyen ve devralamayan firma açtığı davayı kazanmıştır. Konu

Enerji Bakanlığı ile şirket arasında çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Ancak, diğer yandan işletmeyi devralmak isteyen şirketin temsilcileri Ağustos sonunda gittikleri AEL'den maden ve enerji işçilerinin gösterdiği demokratik tepki sonucu işletmede inceleme yapmamışlardır.

Termik santrallara kömür veren TKİ işletmelerinin özelleştirilmesi girişimleri devam etmiştir. Bu çerçevede, RP-DYP koalisyon hükümeti döneminde termik santrallere kömür veren tüm işletmeler, termik santraller ile birlikte devir kapsamına alınmış, bu devir ile ilgili ihaleler açılmıştır.

Sendikamız, sözkonusu termik santral ve kömür işletmelerinin ihaleye çıkarılmalarından başlayarak, hukuksal ve demokratik mücadelesini ortaya koymuştur. İhalenin iptali için ayrı ayrı davalar açılmıştır. Ancak, davalardan birçoğu lehimize sonuçlanmasına karşın, Danıştay İdari Davalar Genel Kurulu aldığı bir kararla termik santral ve kömür işletmelerinin ihaleleri konusunda verilen yürütmeyi durdurma ve iptal kararlarını geçersiz saymıştır. Kimi iptal ve yürütmeyi durdurma kararları da belirttiğimiz gibi, hukuk dışı biçimde, hükümetlerce yok sayılmış ve uygulanmamıştır. Devirlere karşı, sendikamız mitingler, yürüyüşler başta olmak üzere demokratik eylem ve direniş türleriyle mücadele etmiştir. Bu çerçevede Elbistan, Çayırhan, Yatağan ve daha önce de Soma'da mitingler yapılmıştır. Özellikle Yatağan'da bölge halkının da yoğun desteği ile özelleştirmeye karşı etkili bir demokratik direniş ortaya konulmuştur. Yatağan'daki mücadele ile termik santral ve kömür işletmelerinin işletme hakkı devri yoluyla özelleştirilmelerinin önüne geçilmiştir: Yatağan'da verilen mücadele, özelleştirmeye karşı ülkemizde verilen başarılı mücadelelerden birisidir.

Sendikamızın ortaya koyduğu hukuksal ve demokratik mücadeleye kar-

şın 2000 yılı Temmuz ayında Çayırhan Termik Santrali'na kömür veren TKİ Orta Anadolu Kömür İşletmesi (OAL) termik santral ile birlikte işletme hakkı devri biçiminde Park Holding'e 20 yılına devredilmiştir. Özelleştirilen işletmelerde genel olarak sendikal örgütlülük ortadan kalkmaktadır. TKİ OAL'ın özelleştirilmesinden sonra sendikamızın örgütlülüğü devam etmiştir. Park Holding'in Çayırhan'da yeni işletmeye açtığı yerlerde de sendikamız Orta Anadolu Şubesi eliyle örgütlü olmuştur.

Sendikamızın örgütlü olduğu madencilik işkolunda en yoğun özelleştirme blok özelleştirmeler yoluyla yaşanmıştır.

Hükümetin açıkladığı özelleştirme programında, sendikamızın örgütlü olduğu, Eti Krom, Eti Gümüş, Eti Bakır ile KBİ Bakır ve Div-Han işletmeleri yer almaktaydı. Özelleştirme kapsamında olan bu işletmeler Div-Han hariç ihaleye çıkartılmışlardı. İlk ihaleye çıkışta, yeterli teklif verilmediği için Eti Bakır, Eti Krom ve KBİ ihaleleri iptal edilmiştir. Bu işletmelerden ilk olarak Eti Bakır yeniden ihaleye çıkartılmış ve ihale sürecinin ardından bu işletmemiz özelleştirilmiştir. Ne yazık ki, bu işletmenin özelleştirilmesi sürecinin ardından işletmede çalışan üyelerimizin emekli ol-

ması veya işten çıkarılmaları nedeniyle örgütlülüğümüz sona ermiştir. Bu işletmenin özelleştirilmesine konu olan ihalenin iptali ve yürütmenin durdurulması için sendikamız idare mahkemesine dava açtı.

Sendikamızın örgütlü olduğu ve Türkiye'nin sahip olduğu krom rezervlerinin yüzde 70'ini elinde bulundurması nedeniyle "Krom Tekeli" olarak nitelendirilebilecek olan Eti Krom A.Ş. de özelleştirme ihalesine çıkartıldı ve ihaleyi 58 milyon 100 bin dolara Yıltaş adlı bir firma kazandı. Eti Krom'un özelleştirme kapsamına alınmadan önceki yıl yaptığı ihracat bedelinin 60 milyon dolar olduğunu belirtirsek, Eti Krom'un değerinin ne kadar altında satıldığı ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, Eti Krom'un stoklarında 50 milyon doları bulan hammadde bulunmaktaydı. Artı olarak atık cüruf içinde de 50 milyon doları aşkın metal bulunmaktaydı. Tüm bunlar göz önüne alındığında işletmeyi satın alanın adeta üzerine bedel aldığını söyleyebiliriz.

Eti Krom'un ihalesi sendikamız tarafından yargıya götürülmüştür. Bu işletmede özelleştirilme sürecinin ardından sendikamızın örgütlülüğü sona ermiştir.

Divriği'de kurulu Div-Han da özelleştirilme sürecinde Erdemir'e devredilmiştir. Daha sonra, Erdemir de özelleştirilerek Oyak Holding'e devredilmiştir. Div-Han'da özelleştirilme sürecinin ardından sendikamızın örgütlülüğü devam etmektedir.

Özelleştirilmesi uzun bir süreci içeren ve sendikamızın hukuki, demokratik düzeyde yoğun bir mücadele ortaya koyduğu işletmelerden birisi de Kültahya'da kurulu Eti Gümüş İşletmesi olmuştur. Türkiye'de tekel konumundaki Eti Gümüş'ün özelleştirilmesine karşı hem hukuki, hem de demokratik düzeyde mücadele verilmiştir. Eti Gümüş ilk olarak 2003 Mayıs ayında ihaleye çıkartılmış, yapılan ihale sonucunda 3S

adlı bir firmaya verilmiştir. İhaleyi kazanan firmanın devlete ve bankalara borcu olan batık bir firma olduğu sendikamız tarafından ilgili yerlere ve ÖYK'ya belgeleri içeren dosyalarla bildirildi. Ne var ki ÖYK bu ihaleyi onayladı. Ancak, söz konusu batık firma özelleştirme bedelinin peşinatını zamanında ödeyemediği için ihale iptal oldu.

Eti Gümüş yeniden ihaleye çıkartıldı ve ihaleyi yine 3S firması kazandı. Sendikamızın tüm girişimleri sonuç vermedi ve ihale onaylandı.

Bu işletmede de sendikamızın örgütlülüğü özelleştirme sürecinin ardından sona erdi.

Yine sendikamızın örgütlü olduğu Seydişehir Alüminyum Madenleri, Seydişehir Alüminyum İşletmesi ile birlikte özelleştirildi.

İşkolumuzdaki özelleştirmeler sonucunda kömür ile bor dışında kamunun elinde maden işletmesi ve maden kalmamıştır.

Ağırlıkla termik santrallara kömür üreten TKİ işletmeleri de, madencilikte bir taşeron yöntemi olan rödevans yoluyla özelleştirilmektedir.

TKİ işletmelerinde 2007 yılı itibariyle her yüz işçinin 75'i taşeron/rödevans işçisidir. TKİ'nin altı taşeron/rödevans yöntemiyle boşaltılmaktadır.

Bor madenleri ve özelleştirme

Sendikamızın örgütlü olduğu bor madenleri 2840 sayılı yasa gereği devlet eliyle işletilmek ve pazarlanmak durumundadır. Bor madenlerinin özelleştirilmesi doğrultusunda yakın geçmişte çeşitli girişimler olmuştur. Bu girişimler, sendikamızın ve sektördeki meslek örgütlerinin kararlı mücadelesi ile engellenmiştir.

Yeni maden yasasının hazırlanması sürecinde de bor madenlerinin özel sektöre açılması doğrultusunda girişimler

yine gündeme gelmiş ancak, ortaya konulan duyarlı tavır bu girişimlerin sonuç almasını engellemiştir.

Bor madenlerinin özelleştirilmesini IMF son yıllarda hükümetlere her stand-by görüşmesinde dile getirmektedir. Sendika olarak ülkemizin geleceği olarak nitelendirdiğimiz bor madenlerimizin özelleştirilmesi girişimlerine karşı tüm kararlılığımızla her zaman mücadele edeceğimizi belirtirken, bor madenlerinin özel sektör elinde iken en olumsuz dönemin yaşandığını bir kez daha hatırlatmak istiyoruz.

Bor madenlerinin devlet eliyle işletilmesi ve özel sektörün bu süreçteki yeri konusunda sendikamızın yaklaşımı şöyledir: Bor madenleri kesinlikle ilgili yasada belirtildiği gibi devlet eliyle işletilmeli ve pazarlanmalıdır. Yani, bor madenleri konusundaki mevcut statü devam ettirilmelidir.

Ancak, dünyada gerçek bor pazarı ham ve rafine bor pazarında değil, uç ve ileri uç ürünler pazarındadır. Türkiye bu pazardan hemen hiç pay alamamaktadır. Bu pazarda yer almak için yoğun bir Ar-Ge faaliyeti ve büyük yatırımlar gerekmektedir. Ar-Ge konusunda BOREN'in kuruluşu önemli bir adımdır. BOREN'in araştırmalarının sonucunda, Eti Holding, uç ve ileri uç ürünler konusunda özel sektör ile işbirliği içinde projeler gerçekleştirebilir düşüncesindeyiz. Ancak ülkemizde ne yazık ki, özel sektör, araştırma-geliştirme, teknolojik yatırım ve büyük sermaye gerektiren uç ve ileri uç ürünler yerine borun topraktan çıkartılması ve ham veya rafine biçimde pazarlanması ile ilgilenmektedir.

Türkiye'nin uluslararası bor pazarının yapısı gereği bor madenlerini tek elden üretmesi ve pazarlaması gerekmektedir.

Yasa ile devlet tarafından işletilmesi zorunlu olan bor madenlerinde, sinisi bir özelleştirmenin yaşandığını da belirtmeliyiz.

Devlet eliyle işletilip pazarlanması gereken bu madenlerde üretim bölü-

mü dahil, yoğun bir taşeronlaştırma yapılmakta, bor işletmeleri adeta içten içe özelleştirilmektedir.

Sonuç

Madencilik sektöründe kamunun elinde bor ve kömür dışında maden kalmamıştır. Başka bir anlatımla, devletin elinde metal maden kalmamıştır. Metaldışı madenlerden de sadece bor ve kömür kalmıştır.

Ağırlıkla kömür ile çalışan termik santrallerin ihtiyacı olan kömürü (ve hükümetin yoksullara dağıttığı, ancak bedeli hazinece ödenmeyen kömürü) üreten TKİ'de taşeron/rödevans yöntemiyle özelleştirilmektedir. Gelecek kuşakların da üzerinde hakkı olduğu, ikame edilemez nitelikteki yer altı servetlerinin özelleştirilmesi, ulusal bir madencilik ve enerji politikasının oluşturulmasını olanaksız kılarken, sanayimiz ve enerji sektörümüzün geleceği açısından da çok karanlık tabloyu ortaya çıkarmaktadır.

Sendika olarak işkolumuzdaki özelleştirmelere karşı, demokratik ve hukuki düzeyde mücadele ettik ve etmeye devam ediyoruz. Bu alanda ortak bir mücadele platformunun oluşturulamaması mücadelelerin lokal/sendikal düzeyde kalmasına yol açmış, bu da demokratik/kitleselel mücadelenin başarısını önemli ölçüde engellemiştir. Hukuki düzeyde verilen mücadelede önemli başarılar elde edilmiş, ancak, hükümet(ler) bu kararların birçoğunu uygulamamışlardır (Bu konuda kesin rakam olmamasına karşın 300'ü aşkın kararın uygulanmadığı bilinmektedir).

Sendika olarak, özelleştirilen yerlerde örgütlenme mücadelemizi sürdürmekteyiz. Aynı şekilde rödevans/taşeron yoluyla özelleştirilen TKİ sahalarında da örgütlenme çalışmalarımız sürmektedir. Ancak, bu konuda da verilen mücadele ile sağlanan sonuç/başarı (mevzuatın örgütlenmeyi engelleyen niteliği nedeniyle) koşut olmamaktadır.

Türkiye’de özelleştirme uygulamaları: Petrol-İş’in örgütlü olduğu sektörlerde deneyimler

Petrol-İş Araştırma Servisi

1970’li yıllarda gelişmiş ülkeler de dahil pek çok ülkede kâr oranlarının düşmesiyle ortaya çıkan kriz, “devletin küçültülmesi operasyonu” biçiminde önlemler alınmasını gündeme getirmiştir.

Bu bağlamda özelleştirme, ulusal ve uluslararası düzeyde sermaye birikimi sürecindeki tıkanmaların aşılması ve kapitalist sistemin yeniden üretilmesi için bir araç ve çıkış yolu olarak görülmüştür.

Özelleştirme, geniş anlamda devletin ekonomik girişimciliğinin (işletmecilik) olduğu kadar, tüm hizmet üretimi (sağlık, sosyal güvenlik, eğitim dahil) ve birimlerini de kapsayacak biçimde, kamu mülkiyetinin ve/veya yönetiminin kısmen veya tümüyle özel mülkiyete devredilmesidir. Dar anlamda ise doğal tekel olan KİT’lerin mülkiyetinin özel kesime devredilmesidir.

Özelleştirme, gelişmiş ülkeler için kamu finansman açıklarını azaltmanın, verimlilik ve rekabeti artırmanın araçlarından biri olarak gündeme getirilirken, az gelişmiş/gelişmekte olan ülkeler için ise büyümeyi hızlandırmanın, kamudaki yapısal dengesizlikleri ve finansman açıklarını azaltmanın aracı olarak sunulmuştur. Ancak özelleştirme, zamanla IMF, DB gibi uluslararası finans kuruluşlarınca ve AB’ye uyum programlarıyla dayatılan “zorunlu koşul” haline gelmiştir.

ABD’de Reagan’ın, İngiltere’de Thatcher’ın iktisadi politikalarının temel unsurlarından biri özelleştirme olmuştur.

Özelleştirmenin, en yaygın ve acı-

masızca uygulandığı İngiltere’de özelleştirme sonucunda ortaya çıkan durumu inceleyen Profesör Yarrow’un araştırmasında;

-Özelleştirilen tüm kamu kuruluşlarında verimliliğin, kârlılığın arttığı görülmemiştir.

-Özelleştirme daha çok, kamu sektörü borçlanma gereksinimini azaltmaya yardımcı olmuştur.

-Özelleştirmelerle birlikte getirilen piyasa düzenlemeleri yetersiz olmuş ve tekelci yapıların rekabete açılması ve tekelci fiyatların kontrolüne yönelik ön-

lemler alınmamıştır.

-Halka arz yöntemlerinde yapılan harcamalar, elde edilen gelirlerden daha yüksek olmuştur.

-Mülkiyetin tabana yayılması konusunda hisse sahipliği kısa sürede yer değiştirerek, tek elde toplanmıştır.

-Özelleştirilen kuruluşlarda çok düşük değerlendirmeler ile kamu zarara uğratılmıştır.

-İstihdamda %50-60 oranında dalma ve sendikasızlaştırma uygulamaları eleştirilen konular olarak ortaya konulmuştur.

DOSYA •

Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Türkiye’de özelleştirmelerin belirli bir plan dahilinde yapılması amacıyla, 1985 yılında DPT görevlendirilmiştir.

Bu amaçla hazırlanan master planda; özelleştirme uygulamaları çerçevesinde, mali sektörün genişletilmesi ekonomide rekabeti önleyici kısıtlamaların kaldırılması, kamu mülkiyetinde kalacak ya da kısa sürede özelleştirilmesi mümkün olmayan KİT’lerin, bir reform programı içinde yeniden yapılandırılmasını içeren ilkeler yer almasına karşın, özelleştirme, uygulamalarda, bütçeye gelir sağlamak ve borç ödemeleri için araç olarak kullanılmıştır. Zamanla doğrudan

yerli ve yabancı özel kesime kaynak aktarma aracı haline gelmiştir.

Türkiye’de 1986-2007 (Haziran) döneminde toplam 29,3 milyon dolar değerinde özelleştirme işlemi yapılmıştır. Bu işlemlerin %62’si blok satış, %18’i halka arz yoluyla satış, %4,3’ü İMKB’de satış yöntemleriyle gerçekleşmiştir. Görüldüğü gibi özelleştirme yoluyla sermayenin/mülkiyetin tabana yayılacağı içi boş bir söylem olarak kalmıştır. Özelleştirme uygulamalarında blok satış yöntemi ağırlık kazanmıştır.

Özelleştirmelerin yoğunluk kazandığı AKP Hükümeti döneminde (2003-2007); 17,8 milyar dolar dolayında özelleştirme işlemi gerçekleştirilirken, %79,2’si tahsil edilebilmiştir.

Hazine Müsteşarlığı’nın verilerine göre; 1991-2007 tarihleri arasında kamu borç ödemelerinde kullanılmak üzere özelleştirme gelirlerinden Hazine’ye, toplam 12,9 milyar dolar tutarında aktarma yapılmıştır. Bunun 9,4 milyar dolarlık kısmı (%73,2’si) Birinci AKP Hükümeti’nin son iki yılında aktarılmıştır.

Ancak, büyük sermaye temsilcileri bununla yetinmeyerek bu uygulamanın genişletilerek hızla sürdürülmesinde ısrar etmektedirler.

TÜSİAD’ın 19 Ekim 2007 tarihinde hükümete sunduğu “Ekonomik Görünüm ve Politikalar” metnindeki yapısal reform önerileri arasında; özelleştirmenin hızla tamamlanması ve gelirlerin kamu borç stokunu azaltmakta

kullanılması yer almaktadır.

Görüldüğü gibi özelleştirme, kazanç-kâr dengelemesiyle hareket eden sermayenin, âdeta vergi yerine ikame ettiği ve kendi sıkışmışlığının aşılmasına hizmet eden bir araç olarak kullanılmaktadır.

Özelleştirme uygulamalarında şeffaflık, aleniyet, hesap verilebilirlik, kamu yararının sağlanması gibi ilkeler, kâğıt üzerinde kalan gereksiz notlara dönmüştür.

Özelleştirilecek kuruluşların ihalelerine teklif veren firma/konsorsiyumların sermaye yapıları, sektörel deneyimleri ve yeterlilikleri araştırma/inceleme konusu dahi edilmemektedir.

Özelleştirme uygulamaları, usulsüzlük, yolsuzluk ve hukuk ihlallerinin kaynağı haline gelmiştir.

Özelleştirme ihalelerine karşı, binlerce idari ve ayrıca yüzlerce adli dava açılmıştır. Örneğin 2007 yılında 2820 adet idari dava, 184 adet adli dava devam etmektedir.

Sendikamızın Örgütlü Olduğu Kuruluşlara Yönelik Özelleştirme Uygulamaları

1. Petlas

06.05.1997 tarihinde 35,7 milyon dolar bedelle Kombassan Holding A.Ş.'ye devredilmiştir. 3,6 milyon dolar peşin ödeme yapılmış ve geriye kalan kısmının 3 taksit halinde 2002 yılına kadar

ödenmesi hükmüne rağmen alıcının borcu, 2006 yılına kadar er-telenmiştir. Ayrıca 30 milyon dolar tutarındaki yatırım taahhüdü yerine getirilmeyerek kamu zarara uğratılmıştır. Sürekli zarar gösterilerek, kamu vergi gelirlerinden mahrum edilmiştir.

Özelleştirme öncesinde 1030 olan çalışan sayısı 458'e düşmüştür.

Oysa kamuoyu, özelleştirmenin kamu giderlerini azaltacağı, yatırımları, verimliliği, kârlılığı ve istihdamı artıracığı söylemleriyle ikna edilmişti.

2. POAŞ (Petrol Ofisi A.Ş.)

POAŞ'ın %51 kamu payı blok satış yöntemiyle özelleştirilerek, 1 milyar 260 milyon dolar bedel karşılığında 21.07.2000 tarihinde İş-Doğan Petrol Yatırım A.Ş.'ye devredilmiştir. Bu satışla kamu payı %42,3'e düşmüştür. 2002 tarihinde %16,5 kamu payı halka arz edilmiş ve böylece geriye kalan kamu payı, %25,8 oranına düşmüştür.

Devletin kontrol hakkını düzenleyen ve 5 yıl geçerli olan Altın Hisse, 15.4.2002 ve 25 Sayılı ÖYK kararı ile resen kaldırılmıştır. Böylece ihalede getirilen şartlar, alıcı firma lehine değiştirilmiş ve başlangıçtaki şartları veri kabul ederek teklif veren firmalar aleyhine de haksız rekabete yol açmıştır.

Altın Hisseye dayalı olarak düzenlenen ve kamu yararını dikkate alan şartlar ortadan kalktığından, İş-Doğan Grubu, Karadeniz, Güneydoğu Anadolu gibi kırsal bölgelerde çiftçinin ve halkın akaryakıt ihtiyacının kolay ve ucuz karşılanabilmesi için kamu tarafından yaptırılmış olan depo ve istasyonları, kapatmıştır.

Azami kâr güdüsü ile hareket eden şirket, medya gücünü de kullanarak, halkın bu hizmetten düzenli ve ucuz yararlanmasını kendi çıkarları doğrultusunda engellemiştir.

Oysa özelleştirmenin, rekabeti artırarak hizmetlerin kaliteli ve ucuz sağ-

DOSYA

lanmasına yol açacağı söylenmiş idi.

Aynı sermaye grubu, 25.04.2002 tarihinde ÖİB'ye başvurarak, %25,8 oranındaki son kamu payını da satın almayı talep etmiştir.

İMKB Toptan Satışlar Pazarı'nda halka arz edilmesi gereken bu pay, bor-sada diğer yatırımcılara da açılmadan doğrudan 387,5 trilyon TL bedel karşılığında bu gruba satılmıştır.

Bu satışın ilk taksidi olan 116,3 trilyon TL tahsil edilmiş, 3 yıl vadeye bağ-lanan 271,3 trilyon TL ile faizlerin teminatı olarak, POAŞ hisseleri rehin edilmiştir.

Özelleştirme Uygulamalarında Teminat Olarak Kabul Edilebilecek Değerleri Düzenleyen Yönetmeliğin 16. maddesi ihlal edilerek usulsüz bir işlem yapılmıştır. Kısaca POAŞ, kendi hisseleri ile satın alınmıştır.

Bununla da yetinmeyen şirket, 31.07.2002 tarihinde POAŞ'ı; 1,2 milyar dolar zararda olan İş-Doğan A.Ş. ile birleştirilmiş ve birleşme sonucunda POAŞ zararda görüldüğünden devlet, esasında kârlı olan bu şirketten alacağı vergiden mahrum kalmış ve küçük yatırımcılar mağdur olmuştur.

Ayrıca, İş-Doğan A.Ş. 2003 yılında bitmesi gereken geriye kalan borçlarının ertelenmesi için, ÖİB'e başvurmuş ve bu talep kabul edilmiştir.

Ancak şirket, sendikamızın açtığı davalar sonucunda 2004 yılında borçlarını ödemek zorunda kalmıştır.

Diğer yandan özelleştirilmeden önce toplam 3898 olan çalışan sayısı, %71 oranında azalarak 1074 olmuştur.

Burada örgütlü olan sendikamız, yoğun işten çıkarmalarla yetkisiz konna gelmiştir.

Kamuoyunda özelleştirme propagandasında ileri sürülen; kamu giderlerinin azaltılacağı, sermayenin tabana yayılacağı, rekabet yoluyla hizmetlerin

kaliteli, ucuz sağlanacağı, pazara girecek yeni şirketler yoluyla tekel/oligopol yapıların oluşmasının engelleneceği argümanlarının gerçeği yansıtmadığına POAŞ özelleştirmesi, tipik bir örnek oluşturmaktadır.

Ayrıca, özelleştirilene kadar akaryakıt dağıtım sektöründe % 60 pay ile en büyük şirket olan POAŞ, yabancı te-kellerin bu pazara girişinde engellerden biri olarak görülmekteydi. Bu özelleştirme işlemi ile yabancıların önü açılmış ve 2006 yılında yabancı petrol şirketleri, satın alma ve ortaklıklarla, Türkiye pazarında hâkim duruma gelmiştir.

Avusturya devlet şirketi OMV, POAŞ'ın %40 payını alırken; Shell, Turcas ile ortaklık kurmuş, Fransız Total, BP pazar paylarını artırırken, Rus devlet şirketi Lukoil ise yerli Bölünmez Petrolcülük ile anlaşarak Türkiye akaryakıt dağıtım pazarına girmiştir.

Özelleştirme uygulamaları ve piyasayı serbestleştiren Petrol Piyasası Yasası ile sektörde yabancıların payı %82'lere ulaşarak büyük bir yabancılaşmaya yol açmıştır.

Aynı zamanda akaryakıt ithalatının serbestleşmesiyle ve denetimsizlikler sonucunda ülkemizde tüketilen akaryakıtın yaklaşık dörtte biri kaçak hale gelmiştir.

3. Türkiye Gübre Sanayi A.Ş. (TÜGSAŞ)

-Tügsaş'a bağlı Elazığ Gübre Sanayi A.Ş., 18.04.2000 tarih ve 2000/8 Sayılı ÖYK kararı ile kapatılmıştır.

-Türkiye'nin tek üre üreten gübre fabrikası İGSAŞ, 2004 tarihinde 90,4 milyon dolar bedel karşılığında özelleştirilmiştir. Kereste üreticisi olan alıcı firma, 2006 yılında üretimi durdurmuş ve özelleştirmeden önce sayısı, 600 olan sendika üyesinin tamamının iş akitleri sona ermiştir.

-Benzer biçimde düşük bedellerle özelleştirilen Gemlik Gübre ve Kütahya

Gübre fabrikalarında %70 ve %100 istihdam daralması yapıldığı gibi sendikal örgütlülük yok edilmiştir.

-Özelleştirilen Samsun Gübre'de ise önce üretim durdurulmuş ve tüm çalışanların iş akitleri feshedilmiştir.

Böylece Türkiye gübre sanayinde, ithalat bağımlılığı %70 oranlarına yükselirken, gübre fiyatları hızla artmıştır.

4. BOTAŞ'a bağlı Doğal Gaz Dağıtım Şirketleri

Bursa Gaz ve Esgaz şirketleri 2004 tarihinde özelleştirilmiş, sendikal işçiler işten atılarak taşeronlaştırma yapılmıştır.

Doğal gaz dağıtım şirketlerinde taşeronlaştırma sonrasında, iş sağlığı ve güvenliği ilkeleri ikinci plana atılmış, hem çalışan işçiler hem de Bursa ve Eskişehir halkı ciddi bir risk altına girmiştir.

5. Tüpraş

Tüpraş'ın %65,76 oranındaki kamu payı, blok olarak 13.01.2004 tarihinde 1.302 milyon dolar bedelle bir tabela şirketi olan Efremov Kautschuk GMBH şirketine satılmıştır.

Şaibe ve usulsüzlükleri barındıran ihale sürecine yönelik olarak sendikamızın açtığı davalarla bir dizi yargı süreci yaşanmıştır.

Ankara 10. İdare Mahkemesi'nin 02.06.2004 tarihli kararı ile kamu yararına aykırı bulunan bu ihale iptal edilmiştir.

1.3.2005 tarihinde ise Tüpraş'ın %14,76'lık hissesi, borsaya bildirilmeden içeriden bilgi alınma yoluyla, 446 milyon bedelle İsraili işadamı Sami Ofer'e satılmıştır.

SPK mevzuatına aykırı yapılan bu işlemle, aleniyet ilkesi ihlal edilmiştir. Sendikamızın açtığı dava ile bu halka arz işlemindeki usulsüzlük kesinleşmiş ancak idare, kararı uygulamadığından hisseler tekrar devlete devredilmemiştir.

tir.

12 Eylül 2005 tarihinde, gerçekleştirilen satış ihalesi ile Tüpraş'ın %51'lik kamu payı en yüksek teklifi veren Koç-Shell Konsorsiyumuna 4.140 milyon dolar bedelle satılmıştır.

Sendikamızın, bu satış sürecine ilişkin olarak açtığı davalarda, ihale komisyonu kararının ve ihale şartnamesinin yürütmesini durdurmuş, ancak ÖİB ve hükümet bu kararları uygulamayarak devir işlemini gerçekleştirmiştir.

Doğal tekel olan Tüpraş'ın, özel sektöre devredilmesiyle sektörde özel tekel oluşmuştur.

Enerjinin hâkim konuma gelmesi ve özelleştirmenin sağladığı olanağı değerlendiren sermaye grubu, Türkiye'nin rafineri kapasitesinin tamamını ele geçirerek "tekelci rant"a sahip olmuştur.

Ayrıca OPET'in %40 oranındaki hissesini alarak akaryakıt dağıtım sektörüne girmiştir.

Görüldüğü gibi Tüpraş'ın özelleştirilmesiyle, kamu mülkiyetinde iken izin verilmeyen ve parçalanmış entegre yapı (rafineri-dağıtım-pazarlama-depolama), özel sektör eliyle yaratılmıştır.

Böylece serbestleştirilen piyasada, kamunun bu alandan çekilerek kendi eliyle teslim ettiği "tekelci rant"ın hangi veya nasıl bir rekabet ortamında oluştuğu sorusu yanıtsız bırakılmıştır.

Özelleştirme öncesinde 4345 olan işçi sayısı %19 düşerek 3639 olmuştur.

6. Petkim

13.1.2003 tarihinde Petkim'in %88,9 oranındaki kamu payı için yapılan ihaleyi 605 milyon dolar olan en yüksek teklifi veren Standart Kimya A.Ş. (Uzan Grubu) kazanmıştır.

Ancak, bu dönemde hükümet, bu gruba yönelik yaptığı operasyonla mal varlıklarına el koymuştur. İhale yükümlülüklerini verilen sürede yerine getiremeyen bu sermaye grubuna hisselerin

devri işlemi iptal edilmiştir.

15 Nisan 2005 tarihinde halka arz yöntemiyle yapılan ihale ile Petkim'in %34,5'lik kamu payı, 269 milyon dolar karşılığında satılmıştır. Bu satışın gerçekleşmesi sırasında yaklaşık 5 milyon dolar tutarında tanıtım ve reklam harcaması yapılmıştır. Bu satışla Petkim'in toplam sermayesinin %24,6'sı yabancı yatırımcılara geçmiştir.

5 Temmuz 2007 tarihinde Petkim'in %51 oranındaki kamu payının özelleştirilmesine ilişkin ihale yapılmış ve en yüksek teklifi 2 milyar 50 milyon dolar ile Trans CentralAsia Petrochemical Holding Ortak Girişim Grubu vermiştir. Ancak Türkiye'nin stratejik kuruluşlarından biri olan Petkim'i alan bu girişim grubunun, kimlerden oluştuğu ve arkalarındaki ilişkilerin mahiyeti kararlılıkta kalmıştır.

Önceleri bu konsorsiyuma toz konulmayan ÖİB ve hükümet yetkilileri, 22 Temmuz Genel Seçimleri dolayısıyla beklettikleri bu işlemde vazgeçerek ihaleyi, 2 milyar 40 milyon dolarlık teklif veren Socar-Turcas-Injaz Ortak Girişim Grubu'na verdiklerini açıklamışlardır.

Kamunun tek petrokimya tesisi olan Petkim, %100 kamu payına sahip olan Azerbaycan petrol şirketi Socar'ın hakimiyetine bırakılmıştır.

Bu özelleştirme ile petrokimya pazarımızda da yabancılaşmanın önü açılmıştır.

Özetle, Türkiye'nin 21 yıllık özelleştirme uygulamalarının sonuçları ve toplumsal maliyetleri gerek sektörümüz gerek de ülkemiz için değerlendirildiğinde;

-Türkiye ekonomisinin ve sanayisinin can damarları olan Tüpraş, Telekom, Erdemir, POAŞ, Tügsaş, Tekel, THY, Eti Seydişehir Alüminyum işletmesi vb. gibi kârlı ve verimli kuruluşlar özelleştirildi. Ancak, iddia edildiği gibi devletin gelirleri artmadı. Tersine, bu kuruluşlar özelleştirildikten sonra yeni

sahipleri, zarar göstererek ya vergi ödemedi ya da gelirlerini düşük göstererek, devletin gelirlerinin azalmasına siyasilerle birlikte sebep oldular.

-Özel sektör, özelleştirmelere para ayırarak, yeni yatırımlara yönelmediğinden istihdama katkı sağlamadıkları gibi, özelleştirilen yerlerde %70-80 oranında istihdam daralmasına giderek, işsizliğin katlanarak artmasına neden oldular.

-Devletin borcu azalmadığı gibi katlanarak arttı.

-Özelleştirmelerle sermayenin tabana yayılacağı ve demokratik katılım yoluyla demokrasinin gelişeceği iddia ediliyordu. Blok satışlarla tekelleşmeler olurken, borsa manipülasyonları ile küçük yatırımcılar ezilerek, yok edildi.

-Devlete yük olarak görülen kuruluşlar, özel sektöre devredilerek kârlı ve verimli hale getirilecekti. Ancak bunların önemli bir kısmında üretime son verilerek, son derece değerli gayrimenkulleri satılarak, büyük rantlar elde edildi.

-Şeffaflık, hesap verilebilirlik, denetim sağlanacağı belirtiliyordu. Kapalı kapılar ardında yapılan satış pazarlıkları, satışlardan komisyon almalar, siyaset-bürokrat-iş adamı ilişkisine dayalı yolsuzluklar yoluyla siyasi yandaşlara kaynak aktarıldı. Satış sırasında yapılan usulsüzlükler, binlerce suç dosyasının oluşmasına yol açtı.

- Yoğun bir biçimde yabancılaşma yaşandı. Ülkenin en değerli kuruluşları yabancılara satılarak, elde edilen kârlar yaratılan katma değer ve gelirler dışarıya transfer edildi. Ülkemizin kaynakları heba edildi. Türkiye kaybetti.

- Sendikal örgütlülük yok edilerek, örgütlenme özgürlüğü katledildi. Tek başına bırakılan işgücünün sömürülmesiyle kârlar büyütüldü.

- Anayasa, yasalar, yönetmelikler ihlal edildi. Yargı kararları uygulanmaya ve hak arama yolları engellenerek, büyük bir demokrasi suçu işlendi.

TEKEL - özelleştirme süreci - sonrası

Tülay ÖZERMAN

TEKGIDA-İŞ Sendikası Genel Sekreter Yardımcısı

Sendikamızın örgütlü bulunduğu tarımsal KİT'ler TEKEL ve ÇAYKUR'da özelleştirme macerası Türkiye tarımına 1980'lerden itibaren yaşatılan ve "reform(!)" kimliğiyle sunulan yapısal dönüşürme uygulamalarının gelişme süreci içinde şekillenmiştir.

1985 yılında çay sektöründe devlet tekelinin kaldırılarak özel sektör üretimine açılması, keza 1984 yılında önce yabancı marka sigara ithaline izin verilmesi ve sonrasında 1986 yılında da tütünde devlet tekelinin kaldırılması, her iki kurum için özelleştirme tartışmalarını da kamuoyunun gündemine sokmuştur.

Çay sektöründe 1991,1997 ve 1998 yıllarında hazırlanan yapısal reform çalışmalarında ÇAYKUR'un özelleştirilmesi konusu da yer almakla birlikte, gerek ÇAYKUR'un gerekse TEKEL'in özelleştirilmesine ilişkin projenin resmi belgelerde yer alması, IMF ve Dünya Bankası ile yapılan stand-by düzenlemesi

çerçevesinde 1999'da IMF'ye verilen niyet mektubu, 2000 yılında Dünya Bankası ile yapılan ikraz anlaşması ile olmuştur. Tarım reformu adı altında öngörülen bir dizi düzenlemenin önemli bir başlığı da tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi ile kooperatif ve birliklerinin yapısal düzenlemesidir. Özelleştirilecek tarımsal KİT'ler TEKEL ve ÇAYKUR da yer almaktadır.

ÇAYKUR'un özelleştirilmesi konusu her ne kadar tarımdaki dönüştürme uygulamalarının başlangıcında gündeme girmişse de yörenin sadece çaya dayanan sosyoekonomik düzeni ve koşulları, 1985 yılında özel sektöre açılan üretim ve ticaretin beklenen ekonomik gelişmeyi sağlamakta yetersiz kalması ve bilhassa kayıt dışı üretimin önüne geçilememesi, üreticilerin ÇAYKUR dışındaki kuruluşlardan ürünlerinin karlılığının alamaması ve en önemlisi de tüketicinin tercihini kamu kuruluşundan yana kullanması ve tabii ki, Sendikamız ile yöre halkının özelleştirmeye

karşı koyduğu olumsuz tepkiler, özelleştirme girişimlerini önce savsatmış daha sonra da gündem dışına itmiştir.

Ancak, içinde bulunduğumuz günlerde ÇAYKUR'un özelleştirilmesine ilişkin girişimlerin yeniden hız kazandığı ve hükümet tarafından hazırlanan programda kurumun özelleştirilmesi için işlemlerin yeniden başlatılacağı anlaşılmaktadır.

Sendikamızın özelleştirme konusunda asıl yoğun ve çok uzun süren bir süreçte verdiği mücadele TEKEL için gerçekleşmiştir.

TEKEL'de özelleştirme sürecinin tarihsel gelişimi

Bilindiği üzere TEKEL, Özal Hükümeti tarafından devlet tekelinin kaldırıldığı 1986 yılına kadar, tütün ve tütün mamulleri üretimi ile satışında, yine devlet tekelinin kaldırıldığı 2003 yılına kadar da yüksek alkollü içki üretiminde devlet monopolü olarak faaliyet göstermiştir.

TEKEL'in alkollü içkiler birimi ile sigara üretim birimi ayrı ayrı özelleştirme uygulamasına konu olmuştur.

Ancak, özelleştirmeye ilişkin süreç öncelikle tütün mamulleri üretimine ilişkin birimi ile gündeme girmiştir.

Sürece bakıldığında her ne kadar TEKEL 2001 yılında "özelleştirme kapsam ve programı"na alınmışsa da gerçekte sürecin 90'lı yılların ortalarından itibaren başladığını ifade etmek gerekir.

Zira, Çiller Hükümeti döneminde 1997 yılında, Bakan Eyüp Aşık'ın "TEKEL'i altı ay içinde satıyorum" sözleriyle başlayan süreçte öncelikle, TEKEL'in bina olarak inşaatı tamamlanmış ancak

üretim faaliyetine başlamayan Akhisar Sigara Fabrikası'nın BAT firmasına satışı ve Yeni Harman ile Samsun Sigara Markalarının da satış listesi içinde yer alması, ilk ciddi özelleştirme girişimi olarak kabul edilmelidir. Görüşme ve pazarlıkların 1993 yılında başladığı sonradan ortaya çıkan bu girişim, Sendikamızın ülke çapında tüm TEKEK işyerlerinde gösterdiği yoğun ve etkili eylem ve kampanyaları, mitingler ile lobi çalışmaları ve yanısıra yapılacak satış işleminde ortaya çıkacak kamu zararını belgeleriyle ispatlaması sonucu, akamete uğramıştır.

Akhisar Sigara Fabrikası, Yeni Harman ile Samsun markalarının satışı girişimi sonuç getirmeyince bu kez dönemin hükümeti aynı yıl içinde (1998) yeni bir girişim başlatmış, 15 Eylül 2008 *Resmi Gazetesinde* yayımlanan ilanla bu kez Tokat Sigara, Ambalaj Fabrikası, İçki Fabrikaları, Vergisiz Satış Mağazaları ile 2000 ve 2001 marka sigaralarını satışa sunmuştur.

Başta TOKAT olmak üzere çeşitli illerde halkın da büyük katılımıyla gerçekleştirilen mitingler, sendikamızın tütünle ilgili sivil toplum kuruluşlarını biraraya getiren ortak direniş hareketleri ve etkili bir muhalefet sonucu, Eylül 1998'de bu saldırı da püskürtülmüş ve konu o gün için gündemden kaldırılmıştır.

Özellikle çok uluslu şirketlerin IMF ve Dünya Bankası vasıtasıyla TEKEK'i tasfiye projeleri, iradelerini tamamıyla bu kuruluşlara teslim etmiş olan dönem hükümetlerini sürekli olarak yeni arayışlar içine itmiştir.

Her iki satış girişiminin etkisiz kalması üzerine, TEKEK'i özelleştirmeyi amaçlayan yeni bir proje ortaya konmuş tütün sektörü ile alkol piyasasını sözümona serbest piyasa ekonomisi kurallarına terk etmeyi hedefleyen mevzuat değişiklikleri 1999 yılının ikinci yarısında gündeme getirilmiştir.

Tütün sektörü ve TEKEK'le ilgili kritik dönemece aslında 1999 yılında gi-

rilmiş ve bu yılın Aralık ayında IMF ile imzalanan üç yıllık stand-by anlaşması sonrasında 2000 yılında verilen niyet mektuplarında tütün politikaları ile TEKEK'in yeniden yapılandırılması konusunda vaatlerde bulunulmuştur.

Üçlü koalisyondan oluşan ve Başbakanlığını Bülent Ecevit'in yaptığı 57. Hükümetin TEKEK'in özelleştirilmesi amacıyla başlattığı ilk mevzuat atağı, Nisan 2000'de, 4046 sayılı Kanununun bir Kamu İktisadi Kuruluşu olması nedeniyle TEKEK'in özelleştirilmesi önüne çıkardığı mevzuat engeline karşı, özel bir kanun taslağı hazırlaması olmuştur.

İlgili Bakan Rüştü Kâzım Yücelen'in tertiplelediği, artık piyasada aktör olarak faaliyet gösteren çok uluslu şirket genel müdürlerinin de bulunduğu, sendikamız ile tütün sektöründeki üretici ve ilgili kuruluşların da temsil edildiği bir toplantıda kanun tasarısı tanıtılmıştır.

TEKEK'i bir holding yapısına dönüştürerek, belirli bir kısım hissesini halka, çalışanlara, kurumsal yatırımcılara satmak suretiyle özelleştirmeyi öngören kanun tasarısı, sendikamızca incelenmiş ve sendikamız TEKEK için öngördüğümüz tek çözümün yeniden yapılandırılarak, özerk bir kamu kuruluşu olarak faaliyetine devam etmesi yolundaki görüşünü Mayıs 2000 başlarında Bakanlığa iletmıştır.

Haziran 2000'de yine IMF'ye verilen niyet mektubu, bu kez hazırlanan özel kanun taslağını da bir kenara iterek, 2001 yılının başında tütünde destekleme alımlarının kaldırıldığı ve tütün üretim ve ticaretini piyasa koşullarına terk edildiği yeni bir yasanın hazırlanması taahhütünü taşımaktadır.

Alkollü içkiler mevzuatıyla ilgili düzenlemeleri içeren yasa değişikliği 11 Ocak 2001 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Şubat 2001 krizi ve sonrasında devreye giren Kemal Derviş faktörü, tütün sektöründeki özelleştirmeye "on beş günde on beş kanun" sloganıyla ivme kazandırmış, tütünü ilgili tüm kesim-

lerin yoğun tepkilerine rağmen Haziran 2001'de yasalaşmıştır.

Dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer kanunu veto ettiği halde, yeniden TBMM gündemine alınan kanun, bu kez 3 Ocak 2002 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Tütün Kanununun TEKEK'in özelleştirilmesiyle olan yakın ilgisi, kanunun sadece tütün üretim ve ticaretine ilişkin hükümleri düzenlememesi, aynı zamanda TEKEK'i KİK statüsünden çıkararak, daha kolay bir yöntemle özelleştirmesini sağlayacak KİT statüsüne dönüştürmesidir.

2001 yılının başlarında özelleştirme kapsam ve programına alınan TEKEK için, Tütün Kanunu ile değiştirilen statüsü, kanun yürürlüğe girinceye kadar yasal bir engel olarak kalmış ve özelleştirme işlemlerinin hızlandırılmasına ket vurmuştur. Tütün Kanunu o nedenle TEKEK'in özelleştirilmesi açısından hayati bir rol oynamıştır.

2002 yılının bahar aylarında Türkiye'nin siyasal yaşamında yaşanan gelişmeler, alınan erken seçim kararı ve yaşanan seçim atmosferi doğal olarak özelleştirmeye ilişkin girişimleri geriplanda bırakmış, 2002 Kasımındaki seçimlerden tek parti iktidarıyla çıkan AKP Hükümeti 2003 yılında büyük bir iştahla tüm seçim vaatlerini unutarak, özelleştirmeyi yeniden ve çok daha kararlı bir şekilde gündeme sokmuştur.

2003'ün ilk yarısında, TEKEK'in yapısını özelleştirmeye hazırlık amaçlı olarak dönüştüren Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, TEKEK'i anonim şirkete dönüştürmüş ve sigara ile alkol üretim ve satış birimlerini de şirketleştirerek adeta bir holding çatısı altında birleştirmiştir. Haziran 2003 başlarında şirketlerin yapılandırılmasının tamamlanması ve ana statülerinin *Ticaret Sicil Gazetesi*'nde ilanından sonra 7 Haziran 2003 tarihinde çeşitli gazetelere verilen ilanlarla, hem alkollü içkiler hem de sigara işletmeleri birimi, kendilerine bağlı pazarlama şir-

ketleri ile birlikte blok satış yöntemiyle ihaleye çıkarılmıştır.

TEKEL'in alkollü içkiler birimi 5 Kasım 2003 tarihinde yapılan ihale ile LİMAK, TÜTSAB, ALTINEL VE NUROL Konsorsiyumuna 292 milyon dolarlık bedelle satılmış ve komisyon kararı, 21.12.2003 tarihinde Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından onaylanarak, 27 Şubat 2004 tarihinde devri gerçekleştirilmiştir.

Sigara biriminin yine 5 Kasım 2003 tarihinde gerçekleştirilen ihalesinde JTI firmasının verdiği 1 milyar 150 milyon dolarlık teklif, düşük bulunduğu için 11 Kasım 2003'te birinci ihale iptal edilmiştir.

Hükümet 13.12.2004 tarihinde sigara biriminin özelleştirilmesi için ikinci kez gazetelere ilan vermiş ve 8 Nisan 2005 tarihinde gerçekleştirilecek ihaleye teklif gelmemesi üzerine ihale yeniden iptal edilmiştir.

AKP Hükümeti son kez, 26.10.2007 tarihinde bu defa varlık satışı yöntemiyle TEKEL'e ait tüm sigara fabrikalarını ihaleye çıkarmış ve 22.02.2008 tarihinde gerçekleştirilen ihale sonucunda, 1 milyar 720 milyon dolar bedelle British American Tobacco Firması'na satmıştır. 24 Haziran 2008 tarihinde de fabrikaların devri gerçekleştirilmiştir.

Nasıl mücadele verildi?

Yukarıda anlatılan ve yaklaşık onbeş yıl devam eden sürecin tarihsel gelişimi süresince sendika ve TEKEL çalışanları olarak özelleştirmeye karşı dışarıdan bir mücadele sergilenmiştir.

Her biri tarihe bir kayıt, bir belge olarak düşen, gerek basın, gerekse teşkilatımızın arşivlerinde yer alan mücadele süreci, Türkiye'nin en uzun soluklu özelleştirme mücadelesi olmuştur.

Akhisar Sigara Fabrikası'nın satılması girişimiyle başlayan süreç boyunca, sendikamız, TEKEL'in sadece ülkenin en fazla gelir getiren şirketlerinden

biri olması değil, aynı zamanda tarımsal KİT olarak milyonlarca tütün ekici ailesinin de kaderini etkilediği gerçeğini asla unutmamış ve mücadele stratejisini, tütünle ilgili tüm kesimleri bir araya getirerek, toplumsal bir muhalefe dönüştürme gayesiyle hareket etmiştir.

Bu çerçevede 90'lı yılların ortalarında oluşturulan ve Tütün Eksperleri Derneği, tütün ekicileri ve tütünle ilgili kesimleri bir araya getiren Tütün Platformu'nun faaliyetlerinde ön planda rol almıştır.

Yine, tütünle ilgili tüm sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirerek, tütün ve tütün üreticisi köylere, muhtarlara, ekicilere kadar uzanan geniş bir propaganda atağı ile ülkenin çeşitli bölgelerinde kitlesel açık hava veya kapalı salon toplantıları ile özelleştirmeye karşı halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır.

TEKEL çalışanları ise özelleştirme süreci boyunca, her türlü fabrika kapatma veya özelleştirmeye hazırlık anlamına gelebilecek girişimlere karşı işyerleri içinde sürekli bir eylemlilik içerisinde olmuşlar, kimi zaman günlerce süren işyeri terketmeme eylemleri ile kamoyunun dikkatini kendilerine yöneltmeyi başarmışlardır.

Sendikamızın ve TEKEL işçilerinin Türkiye işçi mücadelesi içinde bir ilki gerçekleştirerek 2003 yılında önceden takvimi belirlenerek ilan ettiği ve gün be gün hayata geçirdiği eylemleri, yine işçi sınıfının en etkili özelleştirme mücadelelerinden biri olmuştur. 2003 yılından 2008'e gelinceye kadar da eylemlilik süreci zaman zaman temposu düşse bile hiç kesintiye uğramamıştır. İktidar partisi, bakanlık binaları önlerinde gerçekleştirilen kitle eylemlerinde üyelerimize en acımasız yöntemlerle müdahale edilmiş ama, sendikamız yine de özelleştirmeye karşı direncini sürdürerek, dayatmaların önüne geçmeyi başarmıştır.

Türkiye'de gerçekleştirilen özelleştirmelerin çok kısa bir süre içinde sonuçlandırılmasına rağmen, TEKEL'de

bu sürecin on beş yıla yakın bir süre almasında elbette ki en büyük etken Sendikamızın ve TEKEL çalışanlarının kararlı karşı duruşları ve gösterdikleri dirençli tutumlarıdır.

Yine bu gün varılan noktada, özelleştirmeye rağmen, TEKEL işçilerinin istek ve iradeleri dışında işsiz kalmamaları temin edilmiş ve TOKAT Sigara Fabrikası çalışır durumda tutulabilmişse, bu, yine de Sendikamız ve TEKEL çalışanlarının mücadelesinin sonucu gerçekleşmiştir.

Hiç kuşku yok ki, mücadele boyunca sadece eylemlilik ve lobi faaliyetleriyle yetinilmemiş, yargı yoluna da başvurulmuştur.

Halihazırda Alkollü İçkiler Birimi'nin satışıyla ilgili dava devam etmektedir. Özelleştirme uygulamasını uygun bulan mahkemenin kararı, Danıştay tarafından bozulmuş ve iade edilmiştir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı da bu kez tashihi karar talebinde bulunmuştur ve henüz bir sonuç ortaya çıkmamıştır.

Sigara biriminin özelleştirilmesine karşı da aynı şekilde dava açılmıştır ve henüz yürütmeyi durdurma talebi üzerine bile bir karar verilmiş değildir. Hiç kuşku yok ki süreç sonuna kadar takip edilecektir.

Süreç çalışanları nasıl etkiledi?

Bir işletmenin yaklaşık 15 yıl boyunca tasfiye edilme tehdidi altında tutulmasının çalışanlarının işe uyumu, motivasyonu ve verimliliklerini ne denli olumsuz etkileyeceği elbetteki her türlü tartışmadan uzaktır.

Bütün bu olumsuz psikolojik etkenlere rağmen, kurumunu ayakta tutma isteğiyle TEKEL işçileri, piyasada artan rekabet baskısını da gayet iyi bilerek ve üstelik TEKEL'in bilinçli bir yatırımsızlık politikasıyla nasıl ezdirildiğini de bizzat görerek, çalışmalarını bütün özverileriyle sürdürmüşlerdir.

Ancak, özelleştirmeye hazırlık çerçevesinde kapatılan işyerleri, Türkiye-

'nin, ekonomisini IMF ve Dünya Bankası'nın kontrolüne bırakan politikaları ve kamu işyerlerinde hayata geçirilen istihdam politikaları elbette TEKEl'i de etkisi altına almış ve büyük miktarda bir istihdam daralması yaşanmıştır.

2000'li yılların başlarında 30 binler civarında olan işçi sayısı, 2008'e gelindiğinde 12 binlere düşmüş bulunmaktadır.

Süreç boyunca özelleştirmeye hazırlık anlamında gerçekleştirilen işyeri kapatmaları neticesinde binlerce insan ülkenin bir tarafından diğerine nakledilmiş, parçalanmış aileler dramı yaşanmış ve çalışanların ekonomik ve sosyal düzenleri altüst olmuştur.

TEKEl'in özelleştirilmesi ne amaçla yapıldı - Nereye varıldı?

Türkiye'de özelleştirmelerin gündeme gelişiyle kamuoyuna yansıtılmaya çalışılan, etkinlik, verimlilik, kârlılık, zarar eden, kamunun sırtına yük olan işletmelerin tasfiyesi, yeni istihdam alanlarının yaratılması, yeni yatırımlar ve yeni teknolojilerin ülke içine gelmesi gibi parıltılı vaatlerin hiçbir anlam taşımadığı, neoliberal politikaların toplumsal muhalefetle karşılaşmadan rahatlıkla hayata geçirilebilmesi için uygulanan bir tür psikolojik harp tekniği olduğu, meseleye ülke çıkarları açısından bakanların kolaylıkla tespit ettiği olgulardır.

Nitekim, özelleştirme uygulamalarının pratiği, özelleştirmeye karşı tutum izleyenlerin ileri sürdükleri tezler doğrultusunda gelişmiştir ve her özelleştirilen kamu kuruluşunun bıraktığı boşluk, genelde yabancılaşma şeklinde, ama asla yeni istihdam, yeni yatırım, ucuz tüketim ve tam rekabet olarak topluma geri dönmemiştir.

TEKEl gibi tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi ise daha da vahim sonuçlar yaratmış, tarımımızın bu gün içinde bulunduğu çöküş konumunu hazırlamıştır.

TEKEl'in özelleştirilme gerekçeleri

de başlangıçta, kurumun monopol yapısının serbest piyasa ekonomisi düzenine aykırı olduğu, sigara ve alkolün özelleştirilmesi ile piyasada rekabet ortamının oluşacağı, devletin sağlığa zararlı ürünleri üretmesinin yanlış olduğu gibi tezlerle dayanmaktaydı.

Elbette ki, 80'li yıllarda özelleştirme kavramı ilk ortaya atıldığında zarar eden işletmelerin satılacağı tezi TEKEl gündeme geldiğinde tamamen unutulmuş görünmekteydi. Çünkü, gerçeğin böyle olmadığı, olamayacağı ülkenin en kârlı kuruluşlarının birer birer elden çıkarılmasıyla zaten ortaya çıkmıştı.

TEKEl'in özelleştirilmesi öncesinde zaten yüksek alkollü içkiler dışında piyasada rekabet sorunu yoktu. Bira pazarında TEKEl yok denecek bir paya sahipti, şarap sektöründe serbest rekabet kuralları işliyordu.

Bu gün ise, TEKEl'in devrettiği ölçüde değilse bile yine yüksek alkollü içkilerde piyasanın bir tek hakimi vardır, diğer alkollü içki sektöründeki yapıda ise bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Sadece yüksek alkollü içkiler sektörünün kârı kamu yerine özel sektörün eline geçmiştir. Üstelik 292 milyon dolara özelleştirilen şirketin yüzde 90 hissesi bir buçuk yıl sonra 810 milyon dolara bir Amerikalı şirket tarafından devralınmıştır.

Tütün ve tütün mamulu sektörüne gelince, elbette henüz iki üç aylık bir özelleştirme sonrası süreç içinde piyasanın nasıl gelişeceğine ilişkin kesin yorum yapmanın imkânsızlığı ortadadır. Ancak asıl vurgulanması gereken husus, TEKEl'in zaten piyasadaki tek konumunun ortadan kalkmış ve yüzde 29'luk bir payla piyasada ikinci konumda olduğu ve sektörde tekelleşme diye bir sorunun olmadığıdır. Dolayısıyla, özelleştirme diyerek yola çıkanların gerekçelerinin herhangi bir mesnedi yoktur.

Buna mukabil, sigara sektörü gibi, halk sağlığı açısından son derece kritik öneme sahip bir sektörden kamunun

çekilmesi, pazarı, acımasız rekabet koşulları içinde sadece kar saikiyle hareket eden yabancı şirketlerin insafına bırakmıştır. Artık içiciliği ve üretim ile satış istatistiklerini takip etmek çok daha zorlaşmıştır.

TEKEl'in piyasanın yüzde otuzuna yakın kısmını elinde bulundurmasının ve kamunun kontrolünde olmasının verdiği güvenle istediği gibi vergilendirme ve fiyatlandırma yapabilen kamu maliyesi, en etkili kontrol gücünü artık elinden kaybetmiştir ve bundan sonra vergileme konusunda inisiyatif, kamu maliyesinden özel şirketlere geçmiştir. Artık sektörün karar vericileri onlardır.

Türkiye şüphesiz gelecek dönemlerde büyük bir gelir kaybı yaşayacaktır ve ne yazık ki eli kolu bağlanmış vaziyettedir.

Yine TEKEl'in özelleştirilmesi ile birlikte Türkiye tütüncülüğünü ciddi bir darboğaz beklemektedir. 2002'de yürürlüğe giren Tütün Kanunu ve kaldırılan desteklemeler sonucunda büyük bir üretim kaybı yaşanan tütüncülüğümüzün akibeti belirsizdir ve TEKEl'in sayesinde ürününe alıcı bulabilen Doğu ve Güneydoğu tütüncüleri, TEKEl'in sigara fabrikalarının kapatılmasıyla tam bir yoksulluk ve sefalet içerisine sürükleneceklerdir.

Sonuç olarak bu özelleştirmeden ülke hiçbir şey kazanmamıştır. Yapılan şey çok açıktır. Son derece kârlı, kamuya kaynak ve gelir getiren, aynı zamanda az gelişmiş bölgelerdeki fabrikaları ile bu bölgelere iş ve ekmek götüren, tarımsal ürünün üretici yararına değerlendirilmesini sağlayan bir kurum kamunun kontrolünden çıkarılmış, özel sektörün sadece kâr etmeyi arıyan, hiçbir sosyal fayda gayesi gütmeyen (gütmesi de beklenmeyen) acımasız iştahına terk edilmiştir. Yani özel sermaye, kamu kaynağına el koymuştur. Kapanan fabrikalar, devralan şirketlerin daralttığı istihdam ve yurt dışına yaptığı kâr transferleri de ülke zarar hanesinin ek kayıtlarıdır.

Şeker fabrikalarına yönelik özelleştirme ısrarı sürüyor!

Şeker-İş Sendikası

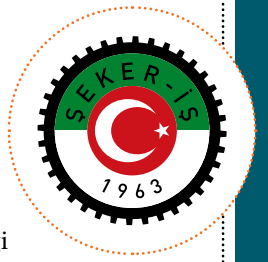

Ülkemizde bugün toplam 65 il ve 7 bin 500 yerleşim biriminde pancar tarımı yapılmaktadır. Başta kırsal kesim olmak üzere tüm Türkiye için en önemli ve vazgeçilmez bir endüstri bitkisi haline gelen şeker pancarı, ekildiği bölgelerde iş, gelir ve umut kapısı haline dönüşmüştür. Öyle ki ülkemizdeki istihdam sorununun çözülmesinden, tarım ve hayvancılığın gelişmesine, terör olaylarının önüne geçilmesinden, böl-

gesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına ve gıda güvenliğinin sağlanmasına kadar pek çok problemin çözümü pancar tarımı ve şeker sanayinin korunması, desteklenmesi ve geliştirilmesine bağlı hale gelmiştir.

Şeker pancarı ve pancar şekeri sanayii ülkemizde yılda yaklaşık 3 milyar dolar katma değer yaratırken, taşıma sektörüne 25-30 milyon tonlara varan

iş hacmi sağlamaktadır. Bunun yanı sıra pancar çiftçileri, sanayi işçileri ve etkilediği iş kollarında çalışanlar da aileleriyle birlikte düşünüldüğünde 10 milyona yakın insanımız ortaya çıkan katma değer zincirinden paylarını almaktadır. Ayrıca şeker sektöründeki gelişmeler nakliye, et, süt, kimya, hayvancılık ve hizmetler gibi sektörel katma değeri paylaşan pek çok yan işkoluna da doğrudan nüfuz etmekte, bu işkollarınca yaratılan

istihdam ve katma değer milli ekonomimize büyük yarar sağlamaktadır.

İç içe geçmiş, birisi olmadan diğerrinin varlığını sürdüremeyeceği alanlar olması bakımından pancar tarımı ve şe-

ker sanayinin geleceğinin şeker fabrikalarının yaşatılmasına, modernize edilerek yeni yatırımlar yapılmasına bağlı olduğu ortadadır. Türkiye'deki pek çok milli kuruluş gibi Türkiye Şeker Fabrikaları da sözde dünya piyasalarıyla rekabet gücü kazandırılmaya çalışıldığı ileri sürülerek özelleştirmek istenmektedir. Ülkemizdeki pancar tarımı ve şeker sanayinin sonunu hazırlamaya yönelik bu kararlar yüz binlerce çiftçiyle on binlerce

işçinin ve ailelerinin bu süreçten olumsuz etkileneceği, ayrıca yan sektörlerle beraber meydana gelen büyük katma değer ortadan kalkacağı mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

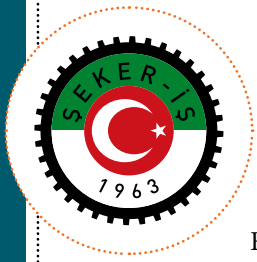
Türkiye'de halen 25'i kamuya, 6'sı Pankobirlik'e, 2 tanesi özel sektöre ait olan toplam 33 adet şeker fabrikası mevcuttur. Bunlardan Türkiye Şeker Fabrikaları'nın (Türkşeker) toplam kurulu yıllık pancar işleme kapasitesi 131,8 milyon ton, yıllık şeker üretim kapasitesi ise 3 milyon 180 bin ton civarında olduğu gibi, bu fabrikalarımız bugün ülkemizin sahip olduğu en büyük sanayi kuruluşları arasında yer almaktadır. Ayrıca Türk şeker sanayii; pancar şekeri üretiminde % 7 ile dünyada 4'üncü, AB'de % 12 ile Fransa ve Almanya'dan sonra 3'üncü, Ortadoğu ülkelerinde ise %70'le 1. sırada yer almaktadır.

Bunların yanı sıra Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşlarından biri olan Türkşeker'in bünyesinde; 5 adet makine fabrikası, 1 adet elektromekanik aygıtlar fabrikası, 1 adet tohum işleme fabrikası, 1 adet şeker enstitüsü, 4 adet alkol fabrikası, 2 adet tarımsal işletme bulunmaktadır. Bunlardan makine fabrikaları ve elektromekanik aygıtlar fabrikasıyla bir yandan ülkemizde kurulan şeker fabrikalarının hemen tüm aksamı karşılanırken diğer taraftan yurtiçinde ve yurtdışında anahtar teslimi şeker fabrikaları kurulmaktadır. Ayrıca, bünyesindeki tohum fabrikası, araştırma enstitüsü, ziraat teşkilatı ve bölge ziraat şeflikleri gibi birimler ise tarımın gelişmesi ve modern ziraat yöntemlerinin yaygınlaştırılmasına katkı sağlamakta küspe, melas, alkol gibi yan ürünlerin üretimiyle hayvancılıktan gıdaya, ilaçtan kimyaya kadar pek çok sektöre girdi temin edilmektedir.

Kuruldukları bölgelerin ekonomilerini canlandırarak, geniş tabanlı istihdam olanakları sunan, gelişmişlik farklarının minimize edilmesine olanak sağlayan ve bölgesel kalkınmayı teşvik eden şeker fabrikaları, bugün milyonlarca insanımızın yaşamını doğrudan etkileye-

cek özelleştirme kararlarının belirsizliği içerisinde sürüklenmeye çalışılmaktadır. Türkşeker'in zarar ettiği dolayısıyla özelleştirilmesi gerektiği, bu özelleştirme yoluyla sektördeki rekabet gücünün artırılacağı iddiaları ise gerçeği yansıtmamaktadır. Ülkemizdeki şeker fabrikalarına rekabet gücü kazandırmanın tek yolu AB ve dünyadaki gelişmelerin dikkatle takip edilerek sektöre güç kazandırılması, sektörün korunması ve desteklenmesi, ayrıca şeker fabrikalarının modernize edilerek dünya piyasalarıyla uyumlu hale getirilmesinde yatmaktadır. Ayrıca unutulmamalıdır ki; ülkemizdeki şeker sektörünün kârlılığı dünya şeker sektöründe yaşanan gelişmelerle doğrudan ilgilidir.

Ayrıca halihazırda çok yüksek seyreden petrol fiyatlarının da dünyadaki pek çok ülkeyi enerjide dış bağımsızlığın yakalanması adına pancar üretim alanlarını genişletmeye ve biyoetanol üretimini artırmaya yönlendirmesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çerçevede dünyadaki şeker politikalarında yaşanan gelişmelerle birlikte AB şeker rejimi reformunun da etkisiyle dünya piyasalarda 4-6 milyon tonlara varan şeker açığı oluşacağı beklentisi mevcuttur. Ayrıca tüm dünyada yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik talebin artması ve şeker hammaddeleri olan şeker kamışı ve şeker pancarının giderek büyüyen oranda biyoetanole yönlendirilmesi sonucu bu açığın daha da artması ve kamış şekerine göre belirlenen dünya şeker fiyatlarının pancar şekeri fiyatlarına yaklaşması beklenmektedir. Öte yandan kamış şeker üreten ülkelerin genellikle ekonomik ve teknolojik açıdan geri kalmış, hijyenik üretim yapacak rafinerizasyon ve filtrasyon sistemleri bulunmayan, iş güvenliği ve işçi sağlığı gibi konularda yetersiz olan ülkeler olması nedeniyle tüm dünyada tüketici tercihleri pancar şekerinden yana gelişmekte, pancar şekerine olan talep artmaktadır. Bütün bu gelişmeleri göz önünde bulundurarak şeker üretimini teşvik ederek artırma yoluna giden Brezilya, Meksika, Küba, Hindistan, Çin,

Tayland, Endonezya, Filipinler, Mısır, Kenya, Mozambik, Sudan gibi ülkelerin yanı sıra, İran, ABD ve Rusya da dünya pazarlarında üst sıralara oturmak için var gücüyle şeker üretimini artırmaktadır.

Bütün bunların yanı sıra dünyada yaşanan iktisadi istikrarsızlığın, finansal krizlerin ve gıda krizinin ardından pek çok ülke kendi ekonomilerine destek olmak adına âdeta şeker sektörüne sarılmakta, sektörü geliştirme, koruma ve destekleme politikalarına ağırlık vermektedir. Örneğin AB ülkelerinde şeker ton başına 450 \$ desteklenmektedir. AB ülkeleri bu destek sayesinde de dünya piyasalarında 200 \$'dan şeker satışı yapmaktadırlar. ABD'de ise fiyat destek kredisi düzeyi dünya fiyatlarının bir hayli üzerinde olup, ton başına 504 \$'lara varmaktadır. Türkiye'de ise pancar tarımı ve şeker sektörüne hiçbir destek verilmediği gibi, devletin şeker sektörüne hiçbir finansal katkısı da bulunmamaktadır.

AB ve dünyada şeker sektörüne ilişkin yaşanan bütün bu gelişmeler ışığında Türkiye, şeker üretimini koruduğu ve geliştirdiği sürece hem dünya piyasalarında oluşan şeker açığının kapatılmasında önemli bir rol üstlenebilecek hem de coğrafi konumunun ve önemli şeker ithalatçısı Ortadoğu ve Orta Asya ülkelerine yakınlığının da getireceği avantajla dünya şeker piyasasında lider ülkelerinden biri konumuna gelebilecektir. Ülkemizin bu fırsatları değerlendirmesi ancak ve ancak şeker fabrikalarının devlet çatısı altında varlığını sürdürmesi, fabrikalara teknolojik desteğin verilmesi, ölçek büyüklüğünün artırılması, yenileme çalışmalarına hız kazandırılması gibi yatırımlara bağlıdır. Yani ülkemizde şeker sektörüne dünya piyasalarıyla yarışır rekabet gücü kazandırmanın tek yolu sektörü geliştirme, desteklemek ve her zaman daha fazla üretmekten geçmektedir.

Bununla birlikte dünyada şeker fabrikalarının, devletlerin kırsal kalkınma,

tarımsal destekleme, bölüşüm ve yeniden dağıtım gibi politikalarının başlıca aracı olarak değerlendirilen kooperatiflere devredilmesi yönünde bir eğilim vardır. Bugün pek çok ülke şeker fabrikalarının özel sektörle aynı amaç ve güdülerle hareket etmeyen kooperatiflere devredilmesi yönünde çalışmalar yapmaktadır. Öyle ki şeker sektöründe kooperatiflerin payı AB genelinde yaklaşık % 60, Fransa'da % 65, ABD'de ise %100'e ulaşmış durumdadır. Ülkemizde ise aksine şeker fabrikaları devlet çatısı altında çıkartılmış durumdadır. Öyle ki; Türkiye pancar şekeri üreten ülkeler arasında bu sektörü desteklemeyen tek ülke durumundadır.

Bütün bu gerçeklerden hareket eden Sendikamız Şeker-İş 2004 ve 2005 yıllarındaki özelleştirmelerle birlikte iki fabrikamızın kaybedilmesinin ardından 2005 yılında yoğun bir mücadele içerisinde girmiş, bugüne kadar pek çok siyasi ve hukuki başarı elde etmiştir. Bu çerçevede özelleştirmeye ilişkin kaygılarımız başta Hükümetimiz olmak üzere diğer tüm ilgili çevrelerle ve tüm kamuoyu ile paylaşmış, sesimizi duyurmak adına büyük çaba ve girişimlerde bulunulmuştur. Olası bir özelleştirme durumunda meydana gelebilecek risk ve tehditleri, ekonomimizin alacağı yaraları, sektörümüzün geleceğine yönelik endişeleri, halkımızın uğrayacağı kayıpları, şeker fabrikalarının 15 ila 18'inin kapanmak zorunda kalıp 6 milyon insanımızın bundan olumsuz etkileneneğini her fırsatta dile getiren Sendikamız Şeker-İş yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen bir an olsun inancından, azim ve kararlılığından hiçbir şey kaybetmemiştir.

Ayrıca özelleştirmenin olası sonuçları olarak köyden kentlere göçün yoğunlaşacağı, kentlerde güvenlik sorunları yaşanacağı, kırsalda terör olaylarının artacağı, ülkemizin büyük şeker üreticisi ülkelerin ve uluslararası şeker kartellerinin pazarı haline geleceği her platformda dile getirilmiştir. Bütün bu tehlike ve tehditler 2005 yılının Haziran ayından bugüne kadar sıklıkla hazırla-

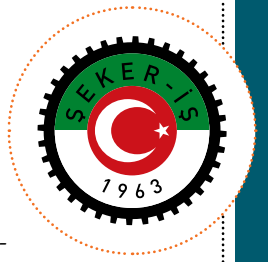
nan, başta Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlıklar ve tüm milletvekilleri olmak üzere akla gelebilecek tüm kişi ve kurumlara, medya organlarına, köşe yazarlarına, üniversitelere ve sivil toplum örgütlerine rapor ve makalelerde açıklanarak gazete ve dergi haberleri, köşe yazıları, söyleşiler, televizyon programları gibi iletişim araçlarının da etkin bir şekilde kullanılması sağlanmıştır.

Sendikamız tarafından gösterilen insanüstü çaba ve yoğun mücadeleye, siyasi ve hukuki yargı kararlarına rağmen ÖİB'nin özelleştirme ısrarından bir türlü vazgeçemediğini, özelleştirmenin meydana getireceği olumsuzlukları göz önünde bulundurmadığını görmekteyiz. Şeker sektöründe yaşanan özelleştirme süreci şu aşamalardan geçmiştir:

-Türkşeker, 22.06.2000 tarihinde IMF'ye verilen "Ek Niyet Mektubu"nda belirtilen esaslar dahilinde, özelleştirme kapsamına alınmış, T.Ş.F.A.Ş.'nin Özelleştirme İdaresi'ne devri öngörülmüştür. Ardından 20.12.2000 tarih ve 2000/92 sayılı ÖYK kararıyla özelleştirme kapsamına alınmıştır.

- Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun (ÖYK) 27.06.2003 tarihinde aldığı kararla özelleştirme yol haritası belirlenmiştir. Türkşeker'in bağlı ortaklık ve iştiraklerindeki hisselerinin özelleştirme programına alınmasına ve özelleştirme işlemlerinin 31 Aralık 2003 tarihine kadar tamamlanmasına karar verilmiştir. ÖYK kararında, 31 Ekim 2003 tarihine kadar, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) ile Türkşeker tarafından yapılacak çalışmalar neticesinde, Türkşeker'e ait fabrikalardan portföy grupları oluşturulması öngörülmüştür.

- Ayrıca bu portföy gruplarının özelleştirme programına alınmasına ilişkin takvimin belirlenmesi, özelleştirme programına alınan portföylerin satış yöntemiyle özelleştirilmesi, 2004 yılı Mayıs ayından itibaren ihale ilanına çıkılması ve ihalelerin 31 Aralık 2004 tarihine kadar tamamlanması, Türkşeker'in faaliyeti ve kullanımı ile doğrudan doğruya ilgisi olmayan işletme dışı atıl du-

rumdaki varlıkları ve şeker üretimiyle ilgisi olmayan birimlerinin Türkşeker tarafından satılarak sonuçlandırılması karara bağlanmıştır. Bilahare yapılan çalışmalarda 7 adet 3'lü, 1 adet 4'lü portföy oluşturulması benimsenmiş, ancak çalışmalar 2004 yılı Ocak ayına uzatılmıştır.

-2004 yılı özelleştirme programı ise, 11 Şubat 2004 tarihinde açıklanmıştır.

-Sonrasında Amasya, Kayseri ve Kütahya şeker fabrikaları hisselerinin satışı için ihaleye çıkartılmıştır.

- Amasya Şeker Fabrikası A.Ş.'de bulunan % 15 oranlarındaki İdare hissesinin özelleştirme ihalesinde en yüksek teklifi 1.250.000 ABD Doları ile Sınırlı Sorumlu Amasya Pancar Ekicileri Kooperatifi vermiş, nihai pazarlık görüşmeleri 20.05.2004 tarihinde tamamlanarak sözleşme imzalanmıştır.

-Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş.'de bulunan % 10 oranlarındaki İdare hissesinin özelleştirme ihalesi, yeterli teklif verilmemesi üzerine İhale Komisyonu Kararı ile iptal edilmiştir.

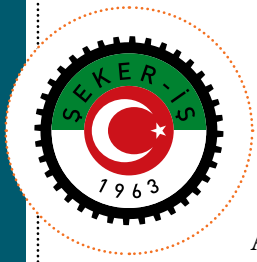
-Kütahya Şeker Fabrikası A.Ş.'de bulunan % 56 oranındaki İdare hissesinin blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi amacıyla 09.08.2004 tarihinde yapılan nihai pazarlık görüşmeleri tamamlanmış, en yüksek teklifi 23.820.000 ABD Doları ile Torunlar Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş. vermiş ve ihaleyi kazanmıştır. Sendikamızın özelleştirme işlemine karşı açtığı davadan da olumlu sonuç alınamamış ve devir gerçekleşmiştir.

-Bir yandan özelleştirmeye olan mücadelesine yoğun bir şekilde devam eden Sendikamız Şeker-İş, 2004 yılı Aralık ayının sonlarına doğru alınan Bakanlar Kurulu kararıyla, Şeker Ku-

rumu'nun kapatılması üzerine yeni bir mücadele sürecinin içine daha girmiştir. 27.12.2004 tarihinde Şeker Kurumu'na yönelik alınan kapatma kararı üzerine derhal harekete geçen Sendikamız Şeker-İş, yasa ile kurulmuş idari bir otorite olan Şeker Kurumu'nun kapatılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı'nın iptali ve yürütmenin durdurulması, bu karara dayanak teşkil eden 4634 sayılı Şeker Kanunu'nun geçici 8. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğundan iptali amacıyla 2 Şubat 2005 tarihinde Danıştay'da dava açmıştır. Söz konusu dava lehimize sonuçlanmıştır. Ayrıca görülen dava ve yapılan incelemeler sonucunda Danıştay 13. Dairesi tarafından verilen 2005/5903 esas sayılı kararı ile "Dava konusu işlemlerin dayanağı bulunan 4634 sayılı Şeker Kanunu'nun geçici 8. maddesinin iptali için ANAYASA MAHKEMESİ'NE BAŞVURULMASINA" ve "Anayasa Mahkemesi kararının gönderilmesinden sonra istem hakkında yeniden bir karar verilmesine kadar 2004/8330 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın Eki Karar'ın 1. maddesi ile 22.12.2004 tarih ve 1824 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı işleminin "yürütülmesinin durdurulmasına" karar verilmiştir.

-21.01.2005 tarih ve 2005/17 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile özelleştirme yol haritası revize edilmiş, Türkşeker'in özelleştirmeye hazırlık süresinin 31.12.2006 tarihine kadar uzatılmasına, Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş.'deki kamu hisselerinin 31.12.2005 tarihine kadar satış suretiyle özelleştirilmesine, Adapazarı Şeker Fabrikası A.Ş.'de bulunan kamu hisselerinin özelleştirme programına alınmasına ve 12 ay içerisinde satış yöntemiyle özelleştirilmesine karar verilmiştir.

- Nitekim Adapazarı Şeker Fabrikası A.Ş.'de bulunan % 94,09 oranındaki İdare hissesi blok olarak satış yöntemiyle özelleştirilmesi amacıyla 24 Mayıs 2005 tarihinden itibaren ihaleye çıkmıştır. 02.08.2005 tarihinde yapılan nihai pazarlık görüşmelerinde en yüksek tek-

lifi 45 milyon 750 bin ABD Doları ile S.S. Adapazarı Pancar Ekicileri Kooperatifi vermiş, fabrikanın devri 15 Kasım 2005 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

-Diğer yandan 13.06.2005 tarih ve 2005/69 sayılı ÖYK kararıyla Ankara Şeker Fabrikası'na ait arazinin bir kısmı Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiştir. 28.10.2005 tarihinde Sendikamız Şeker-İş'in bu kararın iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle Danıştay 13. Dairesi'nde açtığı dava lehimize sonuçlanmıştır. Ancak Danıştay 13. Dairesi'nde esastan görüşülmesine devam edilen Ankara Şeker Fabrikası arazisine ilişkin davamızın 29.05.2007 tarihinde 13. Daire tarafından reddedilmesi üzerine Sendikamızca yeniden Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'na (DİDDK) başvurularak itiraz edilmiş, 3.10.2007 tarihinde ise Sendikamız bu sefer de ÖİB ve Şeker Kurumu'na dava ile ilgili itirazlarımız sonuçlanana kadar söz konusu arazi ile ilgili işlem tesis edilmemesi konusunda yazılı başvuruda bulunmuştur.

- 2005 yılında Ankara Şeker Fab-

rikası'na ait arazinin bir kısmının Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmesine ilişkin dava süreci sürerken şeker fabrikalarına yönelik özelleştirme çalışmalarına da hız kazandırılmıştır. Bu doğrultuda Danışman firma olarak belirlenen ve Oyak Yatırım Menkul Değerler A.Ş., Rabo International Advisory Services B.V. ve ED&F Man İstanbul Pazarlama Ltd. Sti'den oluşan üçlü konsorsiyum, 2005 yılının Haziran ayında şeker fabrikalarına ilişkin ortak bir özelleştirme strateji raporu hazırlamıştır. Raporda önerilen strateji, coğrafi gruplar temelinde bir özelleştirme uygulamasına dayandırılmıştır.

Buna göre, özelleştirme İdaresi'nce hazırlanan portföy grupları 5'e ayrılmıştır. Bunlar;

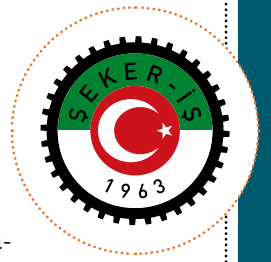
1. Grup (E): Uşak, Alpullu, Susurluk, Burdur, Afyon, Eskişehir
2. Grup (D): Ankara, Bor, Ereğli, Ilgın
3. Grup (C): Kastamonu, Kırşehir, Turhal, Yozgat, Çorum, Çarşamba
4. Grup (B): Elazığ, Malatya, Erzin-can, Elbistan

5. Grup (A): Kars, Erçiş, Ağrı, Muş, Erzurum

Bulundukları bölgelerin coğrafi temellerine göre hazırlanarak ortaya konan bu dağılım Sendikamızın üzerine basa basa vurguladığı gibi; yüksek verimlilik ve kapasiteye, düşük üretim maliyetlerine sahip 5-6 fabrikanın dışında kalan 20 fabrikanın geleceği konusunda belirsizliklerin olduğu, hatta bu fabrikaların kapanma riskiyle karşı karşıya kalacağı endişesinin ne kadar haklı olduğunu ortaya koymuştur. Portföy dağılımına ilişkin coğrafi kümelenmenin yanı sıra kapasite, ölçek, verimlilik, maliyet gibi unsurların da ön plana çıktığı bu dağılım ile son gruplandırılmalar içerisinde yer alan fabrikaların kapanma tehlikesi yaşayacağı, geçmişten bugüne Sendikamız tarafından defalarca kez dile getirilmiştir.

-Ayrıca 2005 yılının Haziran ayında şeker fabrikalarının özelleştirilmesine karşı aktif mücadelesine devam eden Sendikamız tarafından Genel Merkezimizce hazırlanan "Pancar Tarımı, Pancar Şekeri Sanayi ve Özelleştirme" başlıklı raporumuz başta Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlıklar ve tüm millet-

vekilleri olmak üzere tüm kişi ve kurumlara, medya organlarına, köşe yazarlarına, akla gelebilecek herkese gönderilerek geniş çaplı kamuoyu oluşturulmuştur. Gönderilen raporda pancar tarımının önemi, istihdama, tarım ve hayvancılığa, yan sektörler, ülke ekonomisine katkıları, çevre ve ekolojik denge açısından önemi, biyoetanol üretimi açısından avantajları, kotalar, maliyetler, şeker sektörünün sorunları... vb. gibi pek çok konuya değinilmiştir. Tüm çevrelerde büyük ilgi uyandırarak basında geniş yer tutan bu raporumuzun dışında Sendikamız Şeker-İş kamuoyunu daha fazla bilinçlendirmek adına gazete ve dergi haberleri, köşe yazıları, söyleşiler, televizyon programları gibi etkin iletişim araçlarını da kullanarak sesimizi daha geniş bir kitleye duyurmayı hedeflemiştir.

-Ancak ne var ki pancar tarımı ve şeker sanayinin geleceği dolayısıyla ülkemizin geleceği açısından olası tüm tehlikeler defalarca gündeme getirilmiş olmasına rağmen Bor, Ereğli ve Ilgın şeker fabrikaları 06.12.2005 tarih ve 26015 sayılı ÖYK kararıyla özelleştirme programına alınmış, 13 Nisan 2006 tarihinde de ihale ilanları yayınlanmıştır.

-Türkşeker'e ait en kârlı ve verimli fabrikalardan Bor, Ereğli ve Ilgın Şeker Fabrikalarının özelleştirme programına alınmasıyla birlikte kârlı fabrikaların yerli ve yabancı şeker kartellerine satılacağı, diğerlerinin ise kapanma tehlikesi yaşayacağı yönündeki endişelerimizin artması sebebiyle, Genel Merkezimizce yeniden raporlar hazırlanarak tüm yetkili ve ilgili mercilere ulaştırılmıştır.

-Bu arada Genel Merkezimizce, her türlü olasılık değerlendirilerek bir yandan da kapsamlı eylemler gerçekleştirilebilmek için gerekli hazırlıklar yürütülmüştür. Sendikamızca gösterilen olağanüstü çabaya, tüm girişimlerimize ve görüşlerimizin bütün platformlarda kabul edilmesine rağmen yetkililer tarafından herhangi olumlu bir adım atılmadığı gibi Bor, Ereğli ve Ilgın şeker fabrikalarımızın satışı için ihaleye çı-

karılması sabrımızın taşıdığı son nokta olmuştur. Bunun üzerine 16.04.2006 tarihinde gerçekleştirilen olağanüstü toplantıda sanayimizin geleceğini etkileyecek büyük çaplı kararlar alınmış, şeker fabrikalarının özelleştirilmesine karşı 5 Mayıs 2006 tarihinde başlatılmak üzere 28 ilde sürekli eylem kararı alınmıştır. Ardından derhal tüm hazırlıklar tamamlanarak alınan eylem kararları uygulamaya konulmuştur.

-Bu arada Hükümet ve ilgili kuruluşların yetkilileri ile Merkez Yönetim Kurulumuz arasında gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde 31 Mayıs olarak belirlenen ihale tarihi önce 30 Haziran'a, ardından 30 Kasım'a olmak üzere iki kez ertelenmiştir.

- Bu arada hukuk mücadelesini de başlatan Şeker-İş, 26.01.2006 tarihinde Danıştay 13. Dairesine başvurarak Bor, Ereğli ve Ilgın şeker fabrikalarının özelleştirme programına alınmasına ilişkin karara karşı iptal ve yürütmenin durdurulması istemiyle dava açmıştır. Dava konusu kararın hukuka aykırı yönleri olarak ise; şeker sektörünün stratejik önemi, kararın şekerde özelleştirme yol haritasına ve kamu yararına aykırı yönü, düşük maliyetle şeker üreten bu üç fabrikasının özelleştirilmesinin sosyal işlevleri bulunan Türkşeker'i sürdürülemez bir üretim noktasına götüreceği, kaçak şekerle mücadele edilememesinin şeker stokları oluşturduğu ve bu durumun şeker fabrikalarını değersizleşmesine neden olduğu gibi unsurlar dava dilekçesinde belirtilmiştir. Ayrıca dava konusu işlemlerin hukuka, ülke ve toplum çıkarlarına aykırı olduğu açık bir şekilde vurgulanmıştır.

-Ne var ki Danıştay 13. Dairesi, 05.05.2006 tarihinde aldığı kararla yürütmenin durdurulması istemini reddetmiştir. Bunun üzerine Sendikamızın 24.05.2006 tarihinde, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'na yaptığı red kararına yönelik itiraz başvurusu Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nca 06.07.2006 tarihinde kabul edilmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu,

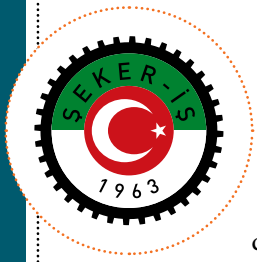
Sendikamızın itirazını yerinde bularak "Satışları şeker sektörünün geleceği açısından zararlı olabilir" gerekçesi ile Türk Şeker Fabrikaları A.Ş. bünyesindeki Bor, Ereğli ve Ilgın Şeker Fabrikası'nın satışına onay vermemiş ve şeker sektörünün dengeleri nedeniyle en kârlı üç fabrikanın satışının tekrar gözden geçirilmesini isteyerek dava dosyasını Danıştay 13. Dairesi'ne iade etmiştir.

-Bu arada 28.11.2006 tarihinde Bor, Ereğli, Ilgın şeker fabrikalarına yönelik özelleştirme ihalesi, kamu yararı dikkate alınarak ÖİB tarafından süresiz olarak iptal edilmiştir.

Bunun ardından davamızın yeniden görüşülmesi sonucunda Danıştay 13. Dairesi tarafından 11.12.2006 tarihi itibarıyla ikinci kez red kararı alınması üzerine Sendikamızca 23.01.2007 tarihinde yeniden Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'na itirazda bulunulmuş, Kurul ise 05.04.2007 tarihinde aldığı kararla itiraz başvurumuzu kabul etmiştir. Ayrıca alınan kararla Danıştay 13. Dairesi'nin 11.12.2006 günlü ve 2006/606 sayılı kararının kaldırılmasına, ÖYK kararının yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiştir.

- Türkşeker'e ait Bor, Ereğli ve Ilgın şeker fabrikalarının özelleştirme programına alınmasına dair ÖYK kararının yürütmesinin durdurulması kararının ardından ortaya çıkan siyasi ve hukuki neticeler doğrultusunda 18 Eylül 2007 tarih ve 2007/54 sayılı ÖYK kararı ile Bor, Ereğli ve Ilgın Şeker Fabrikalarımız yeniden Türkşeker bünyesine aktarılmıştır.

-Bor, Ereğli ve Ilgın şeker fabrikalarının dava süreçleri devam ederken 08.08.2006 tarih ve 2006/62 sayılı ÖYK kararı ile Malatya Şeker Fabrikaları azilerinin bir bölümünün Belediye ve bazı kamu kurumlarına bedelsiz olarak devredilmesine karar verilmiştir. Bunun üzerine 06.09.2006 tarihinde Danıştay 13. Dairesi'ne söz konusu ÖYK kararının iptali ve yürütmenin dur-

durulması amacıyla dava açan Sendikamızın itirazı, 27.11.2006 tarihinde Danıştay 13. Dairesi tarafından yerinde bulunarak yürütmenin durdurulmasına karar verilmiştir. Ayrıca 04.02.2008 tarihinde Malatya Şeker Fabrikaları arazilerinin bir bölümünün Belediye ve bazı kamu kurumlarına bedelsiz devrine karar verilmesi üzerine Sendikamız yeniden Danıştay 13. Dairesi nezdinde dava açmış, talebimizin Danıştay 13. Dairesi tarafından reddedilmesi üzerine DİDDK'na başvuruda bulunulmuştur.

- Sendikamız Şeker-İş'in haklılığı, siyasi ve hukuki kararlarla defalarca tes-cillenmesine rağmen 9 Ekim 2007 tarih ve 26668 sayılı Resmi Gazete'de yayın-lanan 8/10/2007 tarih ve 2007/57 sayılı ÖYK Kararı ile, Türkşeker'deki kamu hisselerinin tamamının özelleştirme programına alınmasına karar verilmiş-tir. Bunun üzerine Sendikamız Şeker-İş 07.12.2007 tarihinde Danıştay 13. Daire Başkanlığı'na başvurarak 2007/57 sayılı ÖYK kararının iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle hukuki mü-cadelesine yeniden başlamıştır. Ayrıca bu kararla birlikte Sendikamız da ça-lışmalarına yeni bir azim ve hırsla hız vermiştir. Güncellenen raporlarımız ye-niden başta Cumhurbaşkanlığı ve baş-bakanlık olmak üzere tüm bakanlıklara, bazı bakanlıkların müşavirlerine ve müsteşarlarına, tüm yöre milletvekil-le-rine, Özelleştirme İdaresi ve Şeker Ku-rumu'na, Türkşeker ve Pankobirlik yet-kililerine, Türk-İş ve bağlı sendika baş-kanlıklarına, üniversitelere ve basın ya-yın organlarına gönderilmiştir. Ayrıca Genel Merkezimizce yetkililerle yapılan görüşmeler kesintisiz sürdürülmüş, tüm kişi ve kurumlar nezdinde girişimleri-miz süreç boyunca titizlikle devam et-tirilmiştir.

- 21.01.2008 tarihinde Danıştay 13. Dairesince, davanın durumu ve uyuş-mazlığın hukuki niteliğine göre yürüt-menin durdurulması isteminin, davalı idareden işlem dosyasının da eklendiği birinci savunmasının alınmak veya ya-

sal savunma süreci geçirildikten sonra incelenmesine karar verilmiştir. Ancak Daire yaptığı incelemeler sonrasında 26.03.2008 tarihinde aldığı kararla yü-rütmenin durdurulması istemini red-detmiştir.

- ÖİB, şeker fabrikalarına yönelik özelleştirme uygulamalarının kamu ya-rarına aykırılığını alinan erteleme ve sü-resiz iptal kararlarıyla geçmişte bizzat kabul etmesine rağmen Haziran ayın-da süreci hızlandırma yoluna gitmiştir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın baş-vurusu üzerine Rekabet Kurulu tarafın-dan 12 Haziran 2008 tarihinde yapılan toplantıda alınan kararla, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü'ne ait fabrikaların üç paket halinde ve varlık satışı yöntemiyle özelleştirilmesi onay-lanmıştır. Buna göre; Erciş, Kars, Ağrı, Muş ve Erzurum fabrikaları A portfö-yünü; Elazığ, Malatya, Erzincan ve El-bistan fabrikaları B portföyünü; Kas-tamonu, Çorum, Çarşamba, Kırşehir, Turhal ve Yozgat fabrikaları ise C port-föyünü oluşturmaktadırlar.

- Bunun üzerine Sendikamız Şe-ker-İş 03.07.2008 tarihinde, 12.06.2008 tarihli Rekabet Kurulu kararının iptali ve dava sonuna kadar yürütmenin dur-durulması istemiyle Danıştay 13. Da-iresi'nde başvuruda bulunmuştur. Yapı-lan başvuruda 15 şeker fabrikasının üç portföy halinde varlık satışı yöntemiyle özelleştirilmesi işleminde Kurulun al-ternatif/rakip sektörler arası ilişkileri gözeterek birtakım önleyici ön koşullar getirmesi gerekirken, ileride ciddi sıkın-tılara neden olabilecek bir şekilde "ko-sulsuz" bir şekilde uygunluk vermesinin yerinde olmadığı belirtilmiştir.

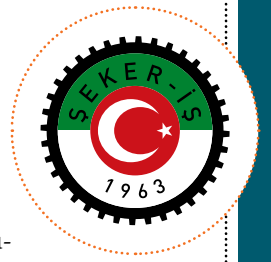
- En son Türkşeker'deki kamu his-selerinin tamamının özelleştirme prog-ramına alındığı ÖYK kararına ilişkin olarak Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 12.06.2008 tarihinde, Sendika-mızın itirazını kabul ederek 8/10/2007 tarih ve 2007/57 sayılı ÖYK kararının yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Böylelikle, alınan yürütmeyi durdurma kararıyla beraber Sendika-

mızca defalarca gündeme getirilen şe-ker fabrikalarının özelleştirilmesinin meydana getireceği olumsuzluklar ve riskler yargı kararıyla bir kez daha des-teklenmiş bulunmaktadır. Söz konusu yargı kararında, dava konusu ÖYK ka-rarında kamu yararına ve hukuka uyarlığın bulunmadığı ayrıca 05.04.2007 günü verilen Danıştay İdari Dava Da-ireleri Kurulu'nun kararına da uyulma-dığı açıkça ifade edilmektedir. Yargı ta-rafından üzerine basa basa vurgulanan bu gerekçeler Sendikamızca ileri sü-rülen; olası bir özelleştirme durumunda sanayimizin ciddi bir tehdit altında ola-cağı, pek çok fabrikanın kapanma teh-likesi yaşayacağı, şeker sektörünün yok oluşa sürükleneceği gerçeğiyle örtüş-mektedir.

- Ancak söz konusu yürütmenin durdurulması kararının kamuoyuna duyurulmasının üzerinden bir gün bile geçmeden Özelleştirme İdaresi yetkili-leri yeni bir ÖYK kararı hazırlanacağı-nı, 25 fabrikanın 6 ayrı portföy grubuna ayrılarak özelleştirileceğini ayrıca 6 ay içerisinde bütün şeker fabrikalarının ihalesine başlanacağını ifade eden de-meçlerde bulunmuşlardır. Bu demeç-lerin üzerinden birkaç gün geçmeden derhal eski ÖYK kararını iptal eden ve yeni bir ÖYK kararı hazırlayan Özel-leştirme İdaresi aynı gün portföy da-ğılımlarını da ilan etmiştir.

Buna göre 13.08.2008 tarihli ve 26966 sayılı Resmi Gazete'de yayınla-nan 12/08/2008 tarih ve 2008/50 sa-yılı yeni alınan ÖYK kararı ile; Türk-şeker'deki kamu hisselerinin tamamının özelleştirme programına alınmasına 8/10/2007 tarihli ve 2007/57 sayılı ÖYK kararı ile 14/7/2008 tarihli ve 2008/42 sayılı ÖYK kararının iptaline, Türkşeker A.Ş.'deki Hazineye ait hisselerin özelleş-tirme programına alınmasına, Türkşe-ker A.Ş.'ye ait şeker fabrikalarının çoğ-rafi bazı portföy grupları halinde özel-leştirilmesine karar vermiştir.

Bu kararla her bir portföy grubunun ayrı ayrı ve kendi içinde bir bütün ha-linde "varlık satışı" yöntemiyle özelleş-

tirilmesi suretiyle gerçekleştirilmesine karar verilirken, coğrafi bazlı bir gruplandırma yapılmasına ve grupların özelleştirme ihalelerine; Portföy A, Portföy B ve Portföy C'den başlanmasına, sonra Portföy D, Portföy E ve Portföy F ile devam edilmesine karar verilmiştir. Buna göre son portföy dağılımındaki gruplandırmalar şu şekildedir;

Portföy A: Kars, Erciş, Ağrı, Muş ve Erzurum şeker fabrikaları,

Portföy B: Elazığ, Malatya, Erzincan ve Elbistan şeker fabrikaları,

Portföy C: Kastamonu, Kırşehir, Turhal, Yozgat, Çorum ve Çarşamba şeker fabrikaları,

Portföy D: Bor, Ereğli ve Ilgın şeker fabrikaları,

Portföy E: Uşak, Alpullu, Burdur ve Afyon şeker fabrikaları,

Portföy F: Eskişehir ve Ankara şeker fabrikaları şeklinde belirlenmesine karar verildiği belirtilmiştir.

Türkiye Şeker Fabrikalarının ilk defa özelleştirme programına alındığı 2004 yılından bu yana ilk olarak 5'li, ardından 3'lü, en son da 6'lı portföy dağılımı açıklayarak büyük bir tutarsızlık ve istikrarsızlık örneği sergileyen ÖİB, bu süreçte net ve kararlı bir duruş sergileyememekte akıllarda soru işaretleri bırakmaktadır. Yıllar içerisinde söz konusu 25 fabrikada maliyet, kârlılık ve verimlilik gibi unsurlarda büyük bir değişiklik olmamasına, fabrikalar aynı coğrafi bölgelerde aynı şekilde faaliyetlerine devam etmesine rağmen açıklanan portföy stratejilerinde sürekli bir değişikliğe gidilmesi kamuoyunda oluşan güvensizlik ve endişeleri körüklemektedir. ÖİB'nin ortaya koyduğu bu anlayış, elde edilen siyasi ve hukuki anlamdaki bütün neticelerin yok sayıldığını, şeker sektörünün geleceğinin görmezden geldiğini bir kez daha göstermiştir.

- Son olarak Sendikamız Şeker-İş 28.08.2008 tarihinde, söz konusu

12.08.2008 tarih ve 2008/50 sayılı en son alınan ÖYK kararının b ve c bentlerinin iptali ve dava sonuna kadar yürütmenin durdurulması istemiyle yeni bir dava daha açmıştır ve açılan davanın Danıştay 13. Dairesi'nde incelenmesine devam edilmektedir.

Sendikamız Şeker-İş'in açmış olduğu davalar, siyasi arenadaki yoğun girişimleri ve büyük çaplı örgütlü mücadeleleriyle bugüne kadar ayakta kalmayı başaran şeker sanayi özelleştirme uygulamalarıyla her an zayıflatılmaya, yıpratılmaya ve ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Bu da yetmiyormuş gibi net bir portföy stratejisinin ortaya konmamasıyla gittikçe istikrarsız ve güvensiz bir yapı kazanan özelleştirme süreci, danışman firma seçimindeki hatalarla daha da yanlışla sürüklenmektedir.

Örneğin; şeker fabrikalarının özelleştirilmesi çalışmalarına yardımcı olmak üzere 09.11.2004 tarihinde sonuçlanan ihaleyle Oyak Yatırım Menkul Değerler A.Ş., Rabo International Advisory Services B.V. ve ED&F Man İstanbul Pazarlama Ltd. Sti. Konsorsiyumu görevlendirilmiş, ancak bu üçlü gruptan ED&F Man şirketinin dünyanın sayılı şeker tüccarlarından biri olduğu göz ardı edilmiştir. 220 yıldan beri şeker ticaretiyle uğraşan bu dev şirketin, şeker fabrikalarının geleceğinden ve ülke ekonomisine olan katkılarından çok dünya şeker pazarında karşısına çıkabilecek olası her türlü rakibi silmekle ilgilendiği ortadadır. Danışman firma seçiminde böylesi büyük bir hataya düşülmesi, şeker sektörünün geleceğinden ziyade fabrikaların satışından elde edilecek gelirin daha ön planda olduğunu, bu çerçevede ne olursa olsun fabrikaların bir an evvel özelleştirilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Bu durum ayrıca özelleştirmenin temel olarak ülkemizin çıkarlarını esas almadığını, IMF, ABD, AB gibi uluslararası büyük finans kuruluşları ve büyük şeker üreticisi ülkeler ile Cargill ve ED&F Man gibi büyük uluslararası kartellerin baskıları ile sürdürüldüğünü

ortaya koymaktadır. Ülkemizin ve sektörümüzün geleceği açısından şeker sektöründe özelleştirme politikalarından da vazgeçilmeli, özelleştirme yerine özerkleştirme yapılmalı, bu yapılamazsa mülkiyet devri yerine işletme hakkının devri yöntemi benimsenmeli, sektörde devlet-işçi-çiftçi (kooperatif) üçlüsünün birlikte rol alacağı yeni bir şablon ve yeni bir organizasyon şekli oluşturulmalıdır. Şeker fabrikalarının sadece kâr amacıyla çalıştırılmayacağı unutulmamalı, özellikle ülkemiz açısından sektörün hizmet ettiği sosyal amaçlar göz ardı edilmemelidir.

Sendikamız Şeker-İş'in başta özelleştirme olmak üzere sektörümüzü yıkmaya ve yok etmeye yönelik bütün unsurlar karşısındaki azmi ve kararlı mücadelesi devam etmektedir. Ancak gelinen noktada Sendikamızın özelleştirmenin beraberinde getireceği bütün sorunları ve hataları defalarca kez kamuoyuna duyurmasına, haklılığını gerek hukuki gerekse siyasi arenada pek çok kere kanıtlamış olmasına rağmen tarih adeta tekrerrür etmekte, şeker fabrikaları tekrar tekrar özelleştirme tehdidi ile karşı karşıya bırakılmaktadır.

Milli şeker sanayinin geleceğine yönelik üstün körü değerlendirmelerde bulunduğu, dünyada şeker sektöründe yaşanan gelişmelerin göz ardı edilerek sürecin bir an önce hızlandırılmaya çalışıldığı bir süreci yaşamaktayız. Sendikamız Şeker-İş şeker fabrikalarına ve şeker sektörüne yönelik ortaya çıkan her türlü olumsuz gelişmeye karşı bugüne kadar çok büyük, çok kararlı ve çok azimli bir mücadele içerisinde girmiş, ancak mücadelenin hiçbir noktasında bırakmayı ve vazgeçmeyi aklından dahi geçirmemiştir. Ayrıca Sendikamızın bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da aynı kararlılıkla yoluna devam edeceğinden kuşku yoktur. Çünkü Şeker-İş'in bakış açısına göre şeker sektörünün geleceği demek Türkiye'nin geleceği demektir ve şeker fabrikalarının özelleştirilmesiyle geleceğimizin tehlike altına atılacağından kuşku yoktur.

Çimento sektöründe özelleştirme çabaları...

Ramazan ŞAFAK

T. Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı

Siyasal İktidar, özelleştirme ile devletin ekonomideki sınai ve ticari aktivitesinin en aza indirilmesi, rekabete dayalı piyasa ekonomisinin oluşturulması, devletin bütçesi üzerindeki KİT finansman yükünün azaltılması, sermaye piyasalarının geliştirilmesi ve sermaye piyasalarına yönelmeyen yerli, yabancı atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması, bu yolla elde edilecek kaynakların alt yapı yatırımlarına kanallanması edilmesinin gerekçesini ortaya koymuş ve uygulamaya başlamıştır.

Bu hedefler doğrultusunda 1985 yılından itibaren 119 kuruluş özelleştirme kapsamına alınmış, bunlardan 4 tanesi çeşitli nedenlerle özelleştirme kapsamından çıkartılmış, 56 tanesindeki kamu payları kural dışı bir şekilde blok satış, halka arz ve İMKB’de hisse senedi satışı yoluyla özel sektöre ve yabancılara yok pahasına devredilmiştir.

1989 Ağustos sonunda Çitosan’a bağlı Afyon, Ankara, Balıkesir, Pınar-

hisar ve Söke çimento fabrikaları Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu’nun kararı ile Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi’ne devredilmiş ve Söke, Balıkesir, Pınarhisar ve Ankara Çimento Sanayinin hisselerinin tamamının; Afyon Çimento Sanayii T.A.Ş. hisselerinin % 5’lik kısmının SCF Socie-te Des Ciments Francais Firmasına satılmasının kararlaştırıldığı gerek Çitosan ve gerekse Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu yetkilileriyle çeşitli defalar yapmış olduğumuz görüşmeler sonrasında öğrenilmiştir.

Bu arada sendikamızca 7 Eylül 1989 tarihinde Ankara Nöbetçi İş Mahkemesi’ne başvurularak mülkiyeti Toplu Konut ve Kamu idaresi Başkanlığı’na geçen Afyon, Ankara, Balıkesir, Pınarhisar ve Söke çimento fabrikalarının Fransız SCF firmasına satışının ihtiyati yolu ile durdurulması talep edilmiş ancak Ankara 3. İş Mahkemesi 1989/ 1118 Esas; 1989/606 nolu kararında “Satışla ilgili kanun siyasi organın daha önce demok-

rasi kuralları içerisinde halka sunduğu program çerçevesinde hazırlanmış ve demokrasinin gereği olan ulusal desteği aldıktan sonra yürürlüğe konulmuştur. Yasa siyasi iktidarın sosyal ve ekonomik görüş ve inançlarını uygulama alanı ve hayatiyet kazandırmış olup yargının denetimi dışındadır. Satışın yerli veya yabancı bir sermaye kuruluşuna yapılması için özünü değiştirmedeği gibi bu konuda rejimin ve demokrasinin diğer kuruluşlarının uğraş alanıdır bu nedenle davacının ihtiyati tedbir talebi yerinde görülmediğinden buna ilişkin talebinin reddine karar verilmesi uygun görülmüştür” denilmiştir.

Bu gelişmeler karşısında işletme toplu iş sözleşmesinin kapsamı dışında kalan bu işyerlerinin yeni statüleri ve işçi-işveren ilişkilerinde muhatap kim olacağı konusundaki tereddütlerin giderilmesi amacıyla yapmış olduğumuz girişimler uzun bir süre devam etmiştir. Bu özelleştirme nedeniyle üyelerimizin mağduriyete uğramamaları için konu ilgili merciler nezdinde titizlikle takip edilmiş ve gelişmeler de şubelerimize en seri bir şekilde bildirilmiştir.

Diğer yandan tüm parti başkanlarına ve milletvekillerine durumu anlatan birer yazı yazılmış, lobi çalışmalarına hız verilmiştir.

Rahmetli DYP Zonguldak Milletvekili Tevfik Ertüzün ve arkadaşları, blok satışın hukuk dışı olduğunu öne sürerek iptal istemi ile mahkemeye başvurmuştur. Bu başvuru üzerine Ankara 1. İdare Mahkemesi yürütmenin durdurulmasına karar vermiş, bu kararın ardından Başbakanlık ile Kamu Ortaklığı İdaresi, mahkemenin aldığı kararın uygulan-

mayacağı gerekçesiyle temyiz yoluna gidilmiştir. 19 Haziran 1991 tarihinde ise Danıştay, mahkemenin kararını onaylamıştır. Başbakanlık ve Kamu Ortaklığı İdaresi karar düzeltme haklarını kullanarak Danıştay'a başvurmuştur.

Danıştay son olarak Başbakanlık ve Kamu Ortaklığı İdaresi'nin yürütmenin durdurulması isteğini reddetmiştir.

Yine 1991 yılı içerisinde Çitosan'a bağlı Adıyaman, Aşkale, Bartın, Çorum, Denizli, Gaziantep, İskenderun, Ladik, Niğde, Sivas, Şanlıurfa ve Trabzon Çimento Fabrikalarının Toplu Konut ve Kamu İdaresi Başkanlığı'na devredilerek özelleştirme çalışmaları yürütülmüş 1992 yılı Mart ayı içerisinde Niğde Çimento Fabrikası hisselerinin % 87.10'nun 22.5 Milyon Dolara Sabancı Holding Oyak Ortaklığı'na satışının gerçekleştiği öğrenilmiştir.

Kamu Ortaklığı İdaresi (KOİ) Başkanı Üstün Sanver'in 12.3.1992 tarihinde yapmış olduğu basın toplantısında "özelleştirmede 1992 Hedef ve Yeni Stateler" konusunda yaptığı konuşmasının bir bölümünde Çitosan'a da yer vermiş ve özelleştirmede portföyünde bu-

lunan 11 çimento fabrikası ile ilgili teknik çalışmaların tamamlandığını ve Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu'nun (KOYK) onayına sunulduğunu açıklamıştır. Satışından 2-2,2 trilyon lira gelir beklenen fabrikalarda şunlardır: Adıyaman, Aşkale, Bartın, Çorum, Denizli, Gaziantep, İskenderun, Ladik, Sivas, Şanlıurfa ve Trabzon Çimento fabrikalarıdır.

Bu arada Sanayii ve Ticaret Bakanı Tahir Köse ÇİTOSAN'a bağlı çimento fabrikalarının özelleştirmeye hazır olmadıklarını belirterek çimento fabrikalarının özelleştirilmesine ilişkin Yüksek Planlama Kurulu kararının iptalini istemiştir.

Köse, bu amaçla özelleştirme konusundaki 3291 sayılı yasada değişiklikler öngören bir tasarı taslağı hazırlayarak Başbakanlık'a sundu.

Tasarı taslağında, özelleştirilmesine karar verilen kuruluşların kamu payı yüzde 50'nin altına düşünceye kadar söz konusu kuruluşların ilgili bakanlıkla ilişki ve yetkilerinin devam etmesi öngörülüyor. Taslakta bu kuruluşların payları yüzde 50'nin altına düştüğü an-

dan itibaren bu konuda özel hukuk hükümleri uygulanması isteniyor.

Bakan Tahir Köse, DPT'ye gönderdiği yazıda, çimento fabrikalarının ÇİTOSAN payları özelleştirilmek üzere Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı'na devredilmesi nedeniyle ÇİTOSAN'ın giderek bozulan mali bünyesinin düzeltilme imkânı kalmadığını belirterek, şu görüşlere yer verdi:

"Esasen halen özelleştirme kapsamına alınarak ÇİTOSAN'ın paylarının Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı'na devredildiği çimento fabrikaları da özelleştirmeye hazır değildirler. Durum böyle iken adı geçen bağlı ortaklıkların ana sözleşmeleri değiştirilmemiş olması nedeniyle ortaya hukuk ve yönetim boşluğu çıkmış, bunların sevk ve idarelerinde ciddi aksamalar meydana gelmiş, yönetim koordinasyonken mevzuatın dışına çıkılarak ÇİTOSAN tarafından yürütülmek mecburiyetinde kalınmıştır."

Tüm çabalara rağmen Çitosan'a bağlı 11 çimento fabrikasının özelleştirme çalışmalarının tamamlanması ile Elazığ, Ergani, Kurtalan, Kars, Van, Gümüşhane ve Lalapaşa çimento fabrikaları ile Bozüyük, Filyos, Konya ve Yarımca işyerleri âdeta yabancılara ve özel sektöre peşkeş çekilmiştir.

Üst kuruluşumuza ve bağlı kardeş sendikalarımıza tehlikenin boyutları anlatılmış, bugün bize olan yarın sizin başınıza da gelebilir uyarısı yapılmasına rağmen, tehlike hafife alınmış, sendikamız yalnız bırakılmıştır.

Özelleştirmelerin arkasından, hızla taşeronlaştırma yaygınlaşmış çimento fabrikalarında 17 bin üye sayımız 3 bin 500'lere kadar inmiştir...

Bugün sendikamız ülkemizde bulunan 46 çimento fabrikasının tümünde yeniden hızla örgütlenmiştir ve taşeron müessesini ortadan kaldırma noktasına gelmiştir...

İşçi hareketinin kırmızı çizgileri ve özelleştirmeler...

Mustafa ÖZBEK

Türk Metal Sendikası Genel Başkanı

12 Eylül'den sonra başladığı sürece damgasını vuran önemli siyasetçilerden biri olan Turgut Özal ile birlikte Türkiye'de özelleştirme tartışmaları başladı.

İktidarda olan siyasetçilerin söylemlerine göre, özelleştirmelerin ana gerekçesi; 'işletmelerin daha verimli çalışmasını sağlayarak ekonomiye yaptıkları katkının artırılması' ve 'özelleştirmeden elde edilen gelirler ile yeni istihdam sahalarının açılması' idi...

Ancak, bugünkü de dahil olmak üzere 25 yıllık süreçte işbaşına gelen siyasi iktidarlar, adına özelleştirme denilen uygulamalar ile ekonomiye bir katkı sağlamayı beceremedikleri gibi, Türkiye, 'bunu özelleştirmeden elde edilen gelirle yaptım' diyebileceği bir yatırıma da sahip olamamıştır.

Hiçbir zaman inandırıcılığı olmayan bu gerekçeler, Türkiye'yi müstemleke haline getirmek isteyen güçlerin bir organı olan IMF'den 'talimatlı' ekonomi politikalarının Türkiye'deki uygulayıcıları için her özelleştirme olayında, her satışta bir

hükümet savunması olmaya devam etti.

Diğer işkollarında olduğu gibi bizler de metal işkolunda Türk Metal Sendikası olarak özelleştirme sürecinde önemli gelişmeler yaşadık.

Sadece belli bir zaman dilimine ait olmayan özelleştirme uygulamaları, inandırıcı olmayan gerekçeleri sahiplenilen siyasi iktidarların diktatörlük kokan girişimleriyle bugüne kadar uzanmış olup ve bugün de devam etmiştir.

ANAP-DYP Koalisyon Hükümeti döneminde Çinkur (1996), DSP-ANAP-MHP döneminde Çelbor'un, Türkiye Zirai Donatım Kurumu'nun satışı, AKP Hükümeti'nin işbaşında olduğu Aralık 2002- Haziran 2005 döneminde yapılan satışlar kapsamında Kayseri'de TAKSAN'ın, Sakarya'da Türkiye Zirai Donatım Kurumu'nun, Samsun'da Karadeniz Bakır İşletmeleri'nin Türkiye ekonomisine ve sosyal yapısına sağladıkları faydalar özelleştirme denilen şaibeli satışlarla birlikte bertaraf edildi.

Özelleştirilmeler sonunda bu ku-

rumların içine düşürüldüğü vahim durum, zaman zaman Devlet Denetleme Kurulu raporlarında zaman zaman da Devlet Planlama Teşkilatı raporlarında açıkça belirtilmesine rağmen, siyasi iktidarlara kadar uzanan menfaat ve sadet zinciri sebebiyle hiçbir karşı tedbir alınmadı.

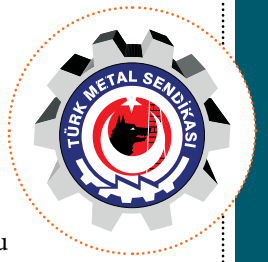
Bütün bunlara rağmen sendikamızın gerek bu kuruluşların özelleştirme öncesindeki yöneticileriyle, gerekse ilgili bakan, müsteşar ve genel müdür düzeyindeki yetkililerle yaptığı görüşmelerde, özelleştirmelerin bu kuruluşlarda çalışanların istihdamına zarar verecek sonuçlara yol açmaması için yapılması gerekenler her fırsatta dile getirildi.

Bu kuruluşların özelleştirilmesinde var olan siyasi iktidar duyarsızlığına karşı çeşitli zaman ve zeminlerde gerçekleştirilen protestolar ve eylemlerle çare bulunmaya çalışılmış, bu vahametinin önüne geçilmesi için siyasi iktidarlardan duyarlı olmaları istenmiştir.

Ancak, ister sosyal demokrat, ister milliyetçi, isterse muhafazakâr veya bugün olduğu gibi niteliğinde netleşme olmayan iktidarlar, maalesef hem konfederasyonumuz Türk-İş'in hem de sendikamızın özelleştirmelerin yol açacağı trajedilere ilişkin uyarılarına karşı sağlıklı ve anlayışlı bir yaklaşım içinde olmamıştır.

Sendikaların özelleştirmeler karşısında demokratik protestolarına karşı anlayışlı olunmaması ve 'ben yaptım oldu' zihniyetiyle âdeti peşkeş çeker gibi devam etmesi karşısında tek tutar dağının hukuk olduğu bir gerçektir.

Ama ne var ki bugüne kadar özel-

leştirmeyi bir 'saadet ve menfaat zinciri' olarak gören siyasi iktidarlar, hukuka gereken saygıyı göstermekten son derece uzak olduklarını, mahkeme ve Danıştay kararlarını hiçe sayarak göstermişlerdir.

Zaman zaman hukuk kararlarını uygulamak adı altında hukuka karşı hile yolu da tercih edilerek sendikaların gerek milli işletmeler, gerekse buralarda istihdam edilen işçilerin hakları ile ilgili kaygıları vurdumduymazlığa mahkûm edilmiştir.

Özelleştirmelerin yanlışlığı sebebiyle açılan davalar sendikalar tarafından kazanılmış olmasına rağmen, 'yürütmeyi durdurma' ve 'iptal' hükümlü bu kararlar hiçe sayılmıştır.

Bu konuda Erdemir başta olmak üzere, ORÜS, Çimento Fabrikaları, Petlas, SEKA, HAVAŞ, Sümerbank, TÜPRAŞ, Seydişehir Alüminyum İşletmesi gibi kuruluşların özelleştirmelerine ilişkin iptal kararlarının hiçbiri uygulanmamıştır.

Burada bir noktaya dikkat çekmekte fayda vardır. Çimento fabrikalarının özelleştirmesi kararının mahkeme tarafından iptaline rağmen, bu kararın uygulanmayacağı yolundaki hükümet kararının altında hukuka en fazla saygılı olması gereken 1992 yılında Başbakan Yardımcısı olan Erdal İnönü'nün imzasının olmasıdır.

Bu bile özelleştirmeler konusunda sendikaların ne kadar vahim bir tabloyla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Hukuku içine sindiremeyen, hukuku sadece kişisel ve kendi siyasi sorunlarının çözümü için bir malzeme olarak gören, hukuka angarya gözüyle bakan siyasi iktidarlar, gerçekleştirdikleri özelleştirmelerle, arkalarında hem ekonomik hem de sosyal anlamda büyük sorunlar bırakmıştır.

Özelleştirmelerin mantığı asla ve asla elde edilen gelirle ekonomiye katkıda bulunmak veya yeni istihdam sahaları açmak olmamıştır.

Türkiye'de gerçekleştirilen özelleş-

tirme uygulamalarının yaklaşık yüzde 80'inde hukuk yoktur, şaibe vardır. Ulaşma yoktur, zıtlama vardır. İnsaf yoktur, acımasızlık vardır. Fabrika kapısı yoktur, kapanan fabrikalar vardır.

Siyasi iktidarlar, sendikaların haklı taleplerinin kamuoyu tarafından duyulmasından, kabul görmesinden büyük rahatsızlık duymuşlardır. Özelleştirmeleri rahatça yapabilmek ve özelleştirme konusunda söz konusu olan her türlü pürüzü 'minareyi çalan kılıfını hazırlar' anlayışıyla kaldırmak için kanunlarla bile 'oynamaktan' kaçınmamışlardır.

Böyle olunca özelleştirmelerin Türkiye'ye ve Türk çalışanlarına bir fayda sağladığını söylemek mümkün değildir.

Kısaca söylemek gerekirse, özelleştirmeler işçileri işlerinden etmiş, büyük bölümünü daha düşük ücretle ve istihdam güvencesi olmadan çalışmaya mecbur bırakmış daha da önemlisi Türkiye'yi bir 'şaibeler ülkesi' haline getirmiştir.

Türk Metal Sendikası olarak özelleştirmelere daha başlangıçta karşı çıkmayı doğru bulmadık. Çünkü özelleştirmelerin ahlaki bir zeminde, herhangi bir şaibeye meydan vermeden özelleştirmeye konu olan işyerlerinde yetkili sendikaların da görüşü ve önerileri dikkate alınarak uygulamaya konulacağı yolundaki inancımızı koruyor idik... Ancak gördük ki siyasi iktidarların demokrasi terbiyesi böyle bir uzlaşmaya müsait değil.

Bugün özelleştirme denildiğinde ilk akla gelen satış- peşkeş çekme- yolsuzluk oluyor. Bizim istediğimiz özelleştirme, Türkiye'nin kalkınmasını gelişmesini sağlayacak bir yenilik, bir sosyal girişim idi. İngiltere'nin Demir Lady'si Margareth Thatcher döneminde gerçekleştirilen ve içinde bir tek İngiliz kurusu yolsuzluk olmayan özelleştirmeler bu konudaki umutlarımıza güç katıyordu.

Ancak yapılan her özelleştirmenin Türkiye'deki siyasi iktidarların kollarına ve göğüslerine taktıkları saadet zincirlerinin bir halkası olduğunu, her özelleştirmenin ardından yeni şaibelerin ve

yolsuzlukların tartışıldığını gördükçe bu umudumuz kayboldu.

Türkiye'de işbaşına gelen siyasi iktidarlar özelleştirmeleri servet ve çıkar kazanma yolunda önemli bir basamak olarak görüyorlar. Siyasi iktidarların bu zaafı öyle ileri boyutlara ulaşmış durumda ki sadece Türkiye'nin can damarı olan kuruluşları satılmakla kalmıyor, artık Türkiye'nin iç ve dış politikaları da yabancılara peşkeş çekiliyor.

Nasıl ki K.K.T.C, Ege, Kerkük-Musul, Irak'ın Kuzeyi Türkiye'nin kırmızı çizgileri ise istihdam güvencesi, insanca yaşamaya yetecek bir ücret, sağlıklı iş koşulları da Türk işçi hareketinin kırmızı çizgileridir. Ancak, işçileri ve sendikaları bir hasım olarak gören siyasi iktidarlar, göz göre göre bu kırmızı çizgileri çiğnemeye devam etmektedir.

İşçi hareketinin gösterdiği demokratik tepkiyi anlamaktan uzak siyasi iktidarlar, provakatif bir siyaset izleyerek ve hukuk yollarını da kabul etmeyerek işçileri, sendikaları yasaların dışına çıkarmaya zorlamaktadır.

Sonuç olarak, özelleştirmeler Türkiye'nin bağrında her bakımdan çok büyük yaralar açtı.

Bu yarayı görmek isteyenler, özelleştirme adı altında satılan işletmelerin bugün içinde bulunduğu tabloya bakabilir.

Türkiye'nin özelleştirme karnesinin, aslında 1983'den bugüne işbaşına gelmiş olan, ANAP'a, SHP'ye, DYP'ye, DSP, CHP ve MHP'ye olduğu gibi, demokratik bir tepki olarak bugün de AKP'nin yüzüne bir tokat gibi vurulması gerekirdi.

Bu yapılamadığı için, seçim dönemlerinde ceza vermeyi, bir torba yiyeceğe, bir çuval kömüre tercih ettiğimiz için bugün bu haldeyiz.

Tercihimizi cezadan yana değil, küçük çıkarlardan yana kullanmaya devam ettikçe daha birçok önemli değeri kaybetmek bizler için kaçınılmaz olacak.

Elektrikte özelleştirme:

Ne söylendi, ne yapılıyor ?

TES-İŞ Enerji Araştırmaları Birimi

2004 yılının Temmuz ayından bugüne yaklaşık 4 yıllık süre zarfında TES-İŞ Dergisi'nin 12 sayısında ele aldığımız yazılarda bazı temel tespitlerde bulunduk. Bu tespitlerimizden en önemlisi, yıllardır Türkiye elektrik enerjisi sektöründe yapılmak istenen özelleştirmelerin kamu yararına olmayacağı, onlarca yılın birikimi ve emeği ile kurulan işletmelerin satılmak istenmesinin arkasında kamudan özel sektöre kaynak aktarma amacı yattığı idi. Özelleştirmeci anlayışın uygulamalarına toplumsal meşruiyet sağlamak için öne sürdüğü gerekçelerinin birer birer çürütüldüğü bu yazılarda asıl gayenin de ne olduğu anlatılmaya çalışıldı.

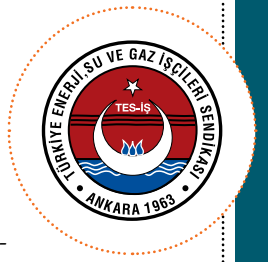
Bu kapsamda, yazılarımızda, “serbestleşme”, “reform”, “yeniden yapılanma” ve “özelleştirme” adı altında yapılan ve yapılmak istenen bütün işlemlerin, temin edilmesi “evrensel bir hak” olan elektriğin kamu hizmeti niteliğinden sıyrılarak ticarileştirilip piyasalaştırılmasını amaçladığı belirtildi. Tüm bu sürecin sonucunun gündelik yaşamdaki temel bir gereksinimin fiyatlarının sürekli olarak artırılması gibi bilhassa emekçi kesimler ve üretkenler için son derece ağır tahribatları olacağı da defalarca ve tüm boyutları ile vurgulandı.

Bir hatırlatma yapalım; Haziran 2006 tarihli “Enerjide Özel Sektöre Da-

yalı Bir Sistem İçin Atılan Adımlar” başlıklı yazımıza şöyle başlamıştık:

“Osmanlı devrinde, köylünün biri, komşusundan sağlam olarak ödünç aldığı testi kırık olarak iade etmiş. Köylü ile komşusu ‘testiyi kırdın-kırmadım’ diye kavgaya tutuşmuş ve sonunda, Kadı’nın karşısına çıkarılmışlar. Testiyi kıran yavuz köylü Kadı’ya şöyle bir ‘savunma’ yapmış: Birincisi ben testi mes-ti almadım; ikincisi aldığım da kırıktı; üçüncüsü verirken sağlamdım!”

Türkiye elektrik enerji sektöründe geline son aşama, yıllardır sektörle ilgili ‘rekabet’ten, ‘serbest piyasa’dan, ‘hür teşebbüs’ten, ‘verimli özel sektör iş-

letmeciliği'nden bahsedenler açısından pişkin köylünün durumundan fark-sızdır.

Tıpkı Kadi'ya yapılan 'savunma' mi-sali, son aylarda Türkiye'de yaşanan ör-nekler şunu göstermektedir:

Birincisi, enerji sektöründe rekabet olmamaktadır,

İkincisi, 'rekabet'ten devletin özel sektöre türlü garantiler, teşvikler, kolay-lıklar sağlaması anlaşılmaktadır,

Üçüncüsü, 'rekabet için umut olarak sunulan özel sektör' özelleştirme sonra-sı rekabetin değil, bölgesel tekeller oluş-turmanın peşindedir.

Özel sektör işletmeciliği adına, hiç-bir iç tutarlılık taşımadan sarfedilen sözler, aslında, özel sektörün kamu kay-naklarından daha fazla nemalanması ve dönüp dolaşıp sırtını devlete yaslaması anlamına gelmektedir.

Elektrik enerjisi sektöründe rekabe-tin yaratılması gibi zorlama ve gerçek dışı bir iddia zor bulunur. Bu iddiayı yıllardır dillerinden düşürmeyenler, bu zamana kadar örnek gösterdikleri ül-kelerde ne olduğunu ve ülkemizde ne-yin rekabetinin yaşanacağını da açık-lamalıdır. Hem de bu kadar teknik iş-leyişi bilmek zorunda olmayıp sektör ile yegâne ilişkisi, elektrik düğmesini açıp kapatmak ve fişi prize takmak olan in-sanlara...

Keşke açıklayabilseler; devlet tara-fından yapılmış aynı dağıtım ve iletim hatlarını kullanan insanlar hangi re-kabetten, nasıl yararlanacaktır? Şu meş-hur, 'tüketicinin tedarikçisini serbestçe seçebilmesi', 'herkesin serbest tüketici olması' tekerlemeleri pratikte ne anlama gelmektedir?

Eğer gerçekten bu ve bunun gibi çok sayıda soruya teorik değil, pra-tik ve günlük yaşamda bir anlam ifa-de eden cevaplar verebileceklerse o za-man şunu da açıklamak zorunda ka-lacaklardır: 'Rekabet' diye diye bu ül-kenin Türkiye Elektrik Kurumu'nu Tür-

kiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ), Elekt-rik Üretim A.Ş. (EÜAŞ), Türkiye Elekt-rik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. (TETAŞ) ve Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) diye bir sürü parçaya ayırdınız. 'Dikey bütünleşik yapı rekabete aykırı' diyerek TEK'i enerji KİT'lerine parçaladınız.

O zaman şimdi özel şirketlerin, ka-munun üretim tesislerini, dağıtım şe-bekelerini kendi bünyesinde toplayıp, üretmek, dağıtmak, toptan satış, pe-rakende satış yapmak hakkını elde et-mesine izin veren düzenlemeleri neden yapıyorsunuz?

Dikey bütünleşik yapı rekabete ay-kırı ise, niçin özel sektörün dikey bü-tünleşik yapı kurmasına imkân veriyor-sunuz?

Aynı bölgede dağıtım şirketlerinin karşısına başka perakende şirketlerinin çıkmasına neden izin vermiyorsunuz?

Neden bir bölgeyi işletecek özel da-ğıtım şirketinin istediği kadar elektrik üretip vatandaşa satabilmesi için hiçbir sınır bırakmıyorsunuz?

Doğru cevap ise bellidir:

Mesele, Türkiye'yi işin içinden çı-karıp atmak ve kamu yararı yerine bir avuç sermayedarın çıkarını ikame et-mekten ibarettir.

Mesele, TETAŞ yerine Özel Elektrik Tüketim A.Ş (ÖETAŞ), TEDAŞ yerine Özel Elektrik Dağıtım A.Ş. (ÖEDAŞ), ve EÜAŞ yerine Özel Elektrik Üretim A.Ş (ÖEÜAŞ) kurmaktır."

Bir musibet, bin nasihat...

Yukarıdaki geniş alıntıda da ifade et-tiğimiz ve dört yıldır somut örneklerle açıkladığımız bu temel tespitlerimizi yaparken, ülkede karar verici konumda olanların mevcut yanlışlarından vazgeç-meleri ve önceden uyarılarak, yeni yan-lışlıklara düşmemeleri amacını taşıdık.

Ülkemiz elektrik dağıtım ve üretim tesislerinin özelleştirmelerinin yarataca-ğı tahrifatları dikkate alarak bu sürecin başlamadan sonlandırılması, özelleştir-

meci politikalarından vazgeçilerek kamu iş-letmeciliği anlayışı ile bü-yüyen, yatırım, planlama, düzenleme ve denetleme yapılan bir sektörün tesis edilmesi gerektiğini vurguladık.

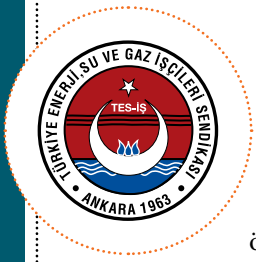
Ancak ne yazık ki, 2008 yılı Mart ayından itibaren elektrik üretim ve da-ğıtım özelleştirmelerine başlandı.

Öncelikle Elektrik Üretim A.Ş bün-yesindeki bazı termik ve hidrolik sant-rallar Ankara Doğal Elektrik Üretim A.Ş. (ADÜAŞ) bünyesinde toplandı. Bu kapsamda Tercan, Kuzgun, Mercan, İkizdere, Çıldır, Beyköy, Ataköy hidro-elektrik santralleri ile Denizli jeotermal santralının işletme hakkı devri yöntemi, Engil Gaz türbinleri santralının ise satış yöntemi ile tamamının özelleştirilmesi amacıyla 10 Ekim 2007 tarihinde ihale açıldı. İhalede, 7 Ocak 2008 olarak be-lirlenen son teklif verme tarihi 22 Şubat 2008'e uzatıldı ve bu tarihte 30 adet tek-lif alındı.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ta-rafından 5 Mart 2008 tarihinde yapılan nihai pazarlık görüşmeleri neticesinde "en yüksek teklif", 510 milyon doları be-delle Zorlu Enerji Elektrik Üretim A.Ş. tarafından verildi.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, elektrik dağıtımı ile ilgili Ankara, Kırık-kale, Zonguldak, Bartın, Karabük, Çan-kırı ve Kastamonu şehirlerini kapsayan Başkent Elektrik Dağıtım Anonim Şir-keti ile Sakarya, Bolu, Düzce ve Kocaeli şehirlerini içeren Sakarya Elektrik Da-ğıtım Anonim Şirketi (SEDAŞ) ve İstan-bul'un Anadolu yakasını kapsayan AYE-DAŞ'taki "yüzde 100 oranındaki his-senin blok olarak satış yöntemiyle özel-leştirilmesi" için 31 Ağustos 2006 ta-rihinde ihaleye çıkmıştı. Ancak söz ko-nusu ihaleler Özelleştirme Yüksek Ku-rulu'nun (ÖYK) 8 Ocak 2007 tarihli ka-rarıyla belirsiz bir tarihe ertelenmişti.

Ağustos 2006'da ilana çıkılan 3 böl-ge için Ekim 2006'da toplam 82 firmaya ön yeterlilik verilmişti. Bu çerçevede Başkent EDAŞ için 24, SEDAŞ için 30,

DOSYA

AYEDAŞ için 28 şirket ön yeterlilik aldı. Daha sonra ÖYK'nın 22 Nisan 2008 tarihli kararıyla Başkent EDAŞ ve SEDAS'ın ihale sürecine devam edilmesine karar verilirken, AYEDAŞ ihalesi de tümünden iptal edildi.

Bu sürecin ardından 1 Temmuz 2008 tarihinde Başkent ve Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin "yüzde 100 hisselerinin blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi"ne yönelik ihaleleri yapıldı.

TES-İŞ tarafından takip edilen Başkent Elektrik'in nihai pazarlık görüşmelerine 5 firma ve ortak girişim grubu katıldı. Kapalı zarfla tekliflerin alındığı elemeli ilk turda en düşük teklifi veren Doğan Şirketler Grubu Holding-Saray Halı-Kantur-Akdaş İnşaat Ortak Girişim Grubu, ikinci turda ise Park Holding elendi. Ardından, kalan 3 firmayla 1 milyar 220 milyon dolar başlangıç fiyatı ve 5 milyon dolar artırım aralığıyla açık artırmaya geçildi. Açık artırmanın ilk turunda Hema ve AKCEZ gruplarının çekilmesinin ardından Sabancı-Verbund Grubu 1 milyar 225 milyon dolarla "en yüksek teklif"i verdi.

Aynı gün öğleden sonra yapılan SEDAS'ın ihalesine ise Alsim Alarko Sanayi Tesisleri ve Ticaret A.Ş., Akcez Ortak Girişim Grubu Hacı Ömer Sabancı Holding A.Ş.-Österreichische Elektrizitätswirtschafts-Aktiengesellschaft (Verbund)- Enerjisa Enerji Üretim A.Ş.

Ortak Girişim Grubu, Unit-Doğan-Doğuş-Anadolu Ortak Girişim Grubu ve Park Holding A.Ş. katıldı. Kapalı zarfla elemeli birinci turda en düşük teklifi veren Unit-Doğan-Doğuş-Anadolu Ortak Girişim Grubu, ikinci turda en düşük teklifi veren Park Holding A.Ş. elendi. İhalede açık artırma başlangıç bedeli 550 milyon dolar ve artırma aralığı 3 milyon dolar olarak belirlendi. Açık artırma sonucunda alınan en yüksek teklifi 600 milyon dolar ile Akkök Grubu'nun Akenerji şirketi ile Çek CEZ şirketinin yarı yarıya ortak olduğu AKCEZ ortak girişim grubu verdi.

Özelleştirme Yüksek Kurulu bu işlemi onayladı.

ÖİB 25 Eylül'de de Meram ve Aras dağıtım bölgelerinin ihaleleri yaptı. Meram Elektrik Dağıtım'a en yüksek teklif 440 milyon dolarla Alsim Alarko'dan geldi. Aras Elektrik Dağıtım'a ise en yüksek teklifi 128 milyon 500 bin dolar ile AKP Bitlis Milletvekili Vahit Kiler'in aile şirketi Kiler Holding bünyesindeki Kiler Alışveriş Hizmetleri verdi.

ÖİB 15 Eylül'de de Meram ve Aras dağıtım bölgelerinin ihaleleri yaparak birkaç ayda 5 dağıtım bölgesinin özelleştirmelerini "teknik olarak" tamamladı.

Şipşak satış

Başkent ve Sakarya elektrik dağıtım

bölgelerinin özelleştirme ihalelerinin son teklif verme tarihinin kamuoyuna duyurulmasından yapılaş şekline, ihale sonrasında şirket yöneticilerinin yaptığı açıklamalara kadar hemen her husus dergimizin önceki sayılarında ifade ettiğimiz kaygıları ne yazık ki doğrulamıştır.

Sendikamız yöneticileri tarafından ihalenin ardından Özelleştirme İdaresi Başkanlığı binası önünde yapılan basın açıklamasında şunlar söylenmiştir:

"Kamuya ait Başkent ve Sakarya elektrik dağıtım bölgelerinin ihalelerinin yapılacağı tarih ve saat hakkında, âdeta "yangından mal kaçırır gibi", bir gün öncesi akşam vakti Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın internet sitesine bir "duyuru" koyulmuştur.

İhalelerin elektrikte sürekli zam anlamına gelen otomatik fiyatlandırma sisteminin başladığı gün yapılması da manidar olmuştur.

Daha önce kamuoyu ile paylaştığımız olası sorunlar ne yazık ki teker teker yaşanmaktadır."

Daha önce şunları söylemiştik:

"Serbestleşme" ve "rekabet" gibi içi doldurulmamış ve gerçek hayatta karşılığı olmayan söylemler dışında 30 milyona yakın elektrik abonesine hizmet veren elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi sonrasında kamunun

Tablo 1: Özelleştirilmekte Olan 5 Bölgenin Yıllar İtibarıyla Enerji Satış Tablosu (kWh)

Dağıtım Bölgeleri	2005	2006	2007	İki Yıllık Artış	İki Yıllık Artış (%)
Sakarya	4.133.970.000	4.995.212.000	7.889.940.560	3.755.970.560	91
Başkent	8.040.940.000	8.836.777.000	9.965.603.187	1.924.663.187	24
Aras	1.326.434.000	1.408.703.000	1.494.925.319	168.491.319	13
Meram	4.320.123.000	4.830.047.000	5.426.290.500	1.106.167.500	26
Menderes	4.050.287.000	4.695.084.000	5.568.249.164	1.517.962.164	37
Türkiye Toplamı	93.195.788.000	107.317.781.000	126.086.193.486	32.890.405.486	35

Kaynak: TEDAŞ

somut olarak ne fayda göreceği, şirketlere nelerin vaat edildiği, özel sektörün neyi nasıl yapacağı gibi konular kamuoyundan gizlenmektedir.

Gerçekleştirilen ihaleler bunun örneklerini taşımaktadır:

Daha önce “bu özelleştirmeler ne rekabet getirir ne de şebekeler değerinde satılır” demiştik.

Başkent ve Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş.’nin özelleştirilmesi ihalesinde teklif edilen fiyatları yüksek göstererek ihaleyi ülkemiz adına bir “başarı” olarak değerlendirebilmek mümkün değildir.

Daha da önemlisi, ihalelerde teklif edilen fiyatlar, dağıtım bölgelerinin mevcut elektrik tüketimleri, yıllık cirosu, şebekelerin ekonomik değerleri gibi tüm ekonomik değerleri üstelik gelişme potansiyeli çok yüksek bir faaliyet alanına dair 30 yıllık bir devir işleminin yapıldığı dikkate alındığında, şebekelerin ekonomik büyüklüklerine göre âdeta “devede kulak” kalmıştır.

İki ihale de gerek katılım gerek açık artırma süreçleri açısından ciddi bir rekabet yaşanmadan sonuçlanmıştır. İki ihalede iki firma arasında yaşanan birkaç milyon dolarlık açık artırma yarışını rekabet olarak göstermek mümkün değildir.

Kaldı ki özelleştirme için belirlenen yöntemde dağıtım ve perakende işini üstlenecek, üzerine istediği kadar üretim hakkına da sahip olarak yatay ve dikey olarak tekelleşme olanağı verilen şirketler, her türlü giderlerini tarife ara-

cılığıyla halktan tahsil edeceklerdir. Bu kalemler içerisinde işletim giderlerinin dışında yatırım ve işletme hakkı devir bedeli de öngörülmektedir. Yani ihaleleri kazanan ve ileride kazanacak olan şirketler, dağıtım bölgeleri için ihalede belirlenen ve belirlenecek olan tutarları işletme hakkı devir bedeli olarak tüketicilerden yani halktan tahsil edeceklerdir. Özel şirketler yapacakları yatırım maliyetlerini de tarifeler aracılığıyla abonelerden toplayacaklardır.

Hal böyle iken özel sektöre yalnızca ihaleyi kazanıp ilk ödemeler ve yatırımlar için kredi bulma ardından hemen bu bedeli tarifeler aracılığıyla ile halktan tahsil etmek gibi fırsatlar sunulmaktadır.

Rekabet nerede?

İhaleler sonrası şirket yöneticilerinin yaptıkları değerlendirmeler dikkat çekici idi.

Sabancı Holding Enerji Grup Başkanı Selahattin Hakman, “piyasada lider olmak istediklerini bu nedenle hem elektrik dağıtım hem elektrik üretim tesislerinin özelleştirilmesi ile yakından ilgilendiklerini” ifade etti. Hakman, “dikey entegre bir yapı içinde elektrik üretimi, dağıtımı ve toptan satışı gibi 2015’e kadar enerji sektöründe yüzde 10 pazar payı hedeflediklerini” söyledi.

Hakman, 1 milyar 225 milyon dolarlık teklif için, “Bütün şartlarımızı, bütün ekonomik değerlerimizi zorlayarak ama ekonomik mantığın da dışına çıkmadan bu teklifi verdik” değerlendirmesi yaptı.

Sabancı Holding Yönetim Kurulu Başkanı Güler Sabancı da, “Başkent Elektrik ihale sonucuna ilişkin olarak Türkiye enerji piyasasının daha rekabetçi olmasını beklediklerini, yapılan ihalelerin de bu yönde atılan ilk adımlar olduğunu” açıkladı.

İhaledeki Sabancı temsilcisi Selahattin Hakman, “dikey bütünleşik yapı içerisinde bu bölgede elektrik üretim, dağıtım, perakende ve toptan satış yapacağız” derken şecaatini arz etmiş ve yıllardır ifade ettiğimiz gibi, aslında bu sektörde rekabetin olmadığını ve olmayacağını da en açık şekilde itiraf etmiştir.

Bunun anlamı zaten otomatik fiyatlandırma uygulaması yüzünden fiyatları sürekli artacak olan elektriği düşük üretim maliyetleri ile karşılayacak olan özel sektörün kamunun sırtından yüksek kâr elde edecek olmasıdır.

Hal böyle iken, son ihalelerin gösterdiği gibi, elektrik sektöründe ne “pazar için” ne de “pazar içi” bir rekabet yaşanmadığı gibi, bunun tüketici lehine sonuçları olmayacağı da aşikârdır.

Başkent ve Sakarya dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi ihalelerinin ar-

DOSYA •

dından sendikamız tarafından yapılan açıklama şu şekilde sonuçlanmıştır:

“Bu ülkenin elektrik enerjisi sektörünün çok ciddi yapısal sorunları vardır:

berler çıkmaktadır.

Petrol fiyatları 140 dolara yaklaşıncaya ithal kaynaklara bağımlı olmanın acı faturasını bütün bir millet ödüyor. Bir musibet bin nasihattan yeğdir.

Gelin ülkenin milli kaynakları ile te-

ve devlet yönetimi ve denetimi altında bulunmasıdır.

Diyoruz ki;

Gelin, elektrik dağıtım özelleştirmelerinden vazgeçin...”

Uyarıya devam !

Sendikamız tarafından özelleştirme sürecine ilişkin kapsamlı değerlendirme ve eleştiriler ihale sürecinden önce ve ihale günü kamuoyu ile paylaşılmış, bu eleştiriler ihale sonrasında da sürdürülerek yeni özelleştirmelerin engellenmesi amaçlanmıştır.

Bu kapsamda TES-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, 6 Haziran 2008 tarihinde TES-İŞ Başkanlar Kurulu öncesi yapılan basın toplantısında ve ilerleyen günlerde gazetelere verdiği demeçlerde şu hususları vurgulamıştır:

“Elektrik dağıtım ve üretim tesislerinin özelleştirilmesi bir fabrikanın satılmasına göre çok daha boyutlu ve farklı etkileri olan bir işlemdir.

Bunun nedeni, elektriğin gündelik yaşamımız için vazgeçilmez bir unsur olmasıdır. Bu itibarla elektriğin bir sistem bütünlüğü içerisinde, güvenli, kaliteli ve kesintisiz olarak temin edilmesi son derece önemlidir.

Önemlidir, çünkü değil birkaç saat birkaç dakikalık elektrik kesintisi halinde bile hepimizin hayatı altüst olabilmektedir. Bu nedenle elektriğini temin eden elektrik dağıtım ve üretim tesisleri öyle alelade işletmeler değil, ülkemiz ekonomisi için stratejik önem taşıyan tesislerdir. Bu nedenle bu tesislere gözümüz gibi bakmamız, geliştirmemiz ve yaban ellerde heba olmasına izin vermememiz gerekir.

Hal böyle iken, ne yazık ki, ülkemiz elektrik enerjisi sektörü çok büyük sorunlar ile karşı karşıyadır.

Üstelik bu sorunlar, acil çözümler üretilmeyi beklerken mevcut problemleri daha da boyutlandırarak bir özelleştirme süreci başlatılmaktadır.

Yıllardır “bu ülkenin elektrik üretimini bu kadar çok ithal kaynaklara bağlamayın” diye diye dilimizde tüy bitti.

‘Gelin, kamunun yatırım yapmasını engellemeyin yoksa ülke karanlıkta kalacak’ dedik.

‘Gelin, ülkenin elektriğinin yüzde 60’ını doğal gaz, ithal kömür gibi yurtdışı kaynaklarına bağlamayın’ diye defalarca uyardık. Ama dedik dedik dinlemedik.

Ne oldu? Bugün deniz bitti.

Son bir ayda gazetelerde sürekli elektriğe yapılan çok yüksek oranlı zamalara yönelik tepkiler ile ‘elektrik üretiminin bıçak sırtında’ olduğuna dair ha-

sis edilmiş üretim ve dağıtım tesislerini özelleştirmek yerine ülkenin milli kaynaklarını elektrik üretiminde kullanmak üzere yeni bir seferberlik başlatalım. Gelin, ‘şu yıl bu dağıtım şebekesini, şu üretim santralini özelleştireceğiz’ diye hesap yapmak yerine ‘bu yıl şu kadar hidrolik, gelecek yıl bu kadar yerli kömür ve rüzgâr santrallerini devreye alacağız’ diye plan yapalım.

Artık, elektrik sektörünün yapısı gereği yüksek bir kamusal denetim ve sorumluluk gerektirdiği anlaşılmalıdır.

Yapılması gereken termik santrallerden doğalgaz santrallerine, trafolardan dağıtım şebekelerine, rüzgâr santrallerinden hidroelektrik santrallere kadar bu alanın bir bütün olarak algılanması

Söylemler bir tarafa, ülkemiz elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesine yönelik ortaya sürülen gerekçelerin hiçbirinin gündelik yaşamda bir karışılığı ve doğruluğu yoktur.

Birincisi elektrik dağıtım bölgele-

ka ifade ile 'doğal tekel' olan bir alandır ve özelleştirme sonrası özel tekeller yaratılacaktır. Üstelik özelleştirme sonrası elektrik fiyatlarını da düşmek bir yana artacaktır.

Bu fiyat artışlarını, esasen özelleş-

Özelleştirmeci anlayış yıllardır, önce bölgesel, sonra otomatik fiyatlandırma ve en son maliyet esaslı fiyatlandırma adı altında elektriğin piyasalaştırmak istemekte ve böylece fiyat

Tablo 2: Son Dört Yıldaki Doğalgaz Fiyatları ve Artış Oranları

	2005 OCAK	2006 OCAK	2007 OCAK	2008 OCAK	2008 TEMMUZ	2008 AĞUSTOS	2008 KASIM
ÖTV Dahil KDV Hariç (YTL/m ³)	0.288212	0.356699	0.456862	0.498090	0.540848	0.621418	0.835814
ÖTV-KDV Dahil (YTL/m ³)	0.340090	0.420905	0.539097	0.587746	0.638201	0.760413	0.986261
Toplam Artış (%)	-	23.76	58.52	72.82	87.66	123.59	190

rinin özelleştirilmesi ülkemizde ne rekabet ne de ucuzluk getirecektir. Bilakis tam tersi bir durum yaşanacaktır. Zaten elektrik dağıtım hizmeti teknik niteliği gereği rekabetin oluşmadığı, bir baş-

tirme için 1 Temmuz 2008 tarihinden itibaren uygulamaya geçirilmesi planlanan otomatik fiyatlandırma mekanizması yüzünden ne yazık ki çok kısa bir süre sonra yaşamaya başladık.

artışlarına zemin hazırlanmaktadır.

Gelinen aşamada, 1 Temmuz 2008 tarihinde uygulamaya geçirilecek olan 'Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizması' tıpkı akaryakıtta olduğu gibi ener-

Tablo 3: 2008 İlk 7 Ay Elektrik Üretiminin Şirketlere Göre Dağılımı (kWh)

ŞİRKETLER	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	TOPLAM
EÜAŞ	6.950.845.485	5.830.889.643	6.450.461.599	5.886.938.187	6.284.299.373	6.612.701.072	7.453.224.000	45.469.359.359
ADÜAŞ SANT.	33.436.822	25.167.573	38.564.646	46.148.835	47.703.601	46.697.306	47.039.000	284.757.783
EÜAŞ'a BAĞLI ORT.	1.858.149.000	1.837.696.000	1.821.539.250	1.712.060.250	1.735.291.140	2.069.483.680	2.126.771.000	13.160.990.320
İŞLETME HAKKI DEV.SANT.	375.413.000	359.813.000	382.539.000	307.093.000	357.753.000	384.252.000	399.717.000	2.566.580.000
MOBİL SANT.	148.243.587	38.408.753	63.794.340	42.182.670	0	0	0	292.629.350
OTOPRODÜKTÖR SANT.	1.387.137.122	1.272.725.593	1.295.490.070	1.341.864.941	1.382.583.475	1.272.993.309	1.351.030.000	9.303.824.510
YAP İŞLET SANT.	3.815.125.862	4.003.985.535	3.226.547.871	3.200.966.320	3.433.143.800	3.255.671.962	3.574.856.000	24.510.297.350
YAP İŞLET DEVRET SANT.	1.263.425.849	1.231.849.605	1.162.922.910	1.167.409.537	957.460.040	998.364.901	1.207.253.000	7.988.685.842
SERBEST ÜRETİM ŞİRKETLERİ	2.056.046.528	1.989.381.173	2.077.169.675	1.995.180.936	2.019.101.765	1.900.477.165	2.116.550.000	14.153.907.242
TÜRKİYE ÜRETİMİ TOPLAM	17.887.823.255	16.589.916.875	16.519.029.361	15.699.844.676	16.217.336.194	16.540.641.395	18.276.440.000	117.731.031.756
İRAN	55.566.436	45.200.852	45.291.590	42.774.142	49.090.000	462.000	0	238.385.020
GÜRCİSTAN	0	0	0	17.388.500	65.134.068	36.478.802	72.208.000	191.209.370
AZER.(NAHCIVAN)	0	0	0	8.312.000	11.216.000	10.559.610	9.122.000	39.209.610
YUNANİSTAN	9.186.000	20.590.730	0	0	0	0	0	29.776.730
DIŞ ALIM TOPLAM	64.752.436	65.791.582	45.291.590	68.474.642	125.440.068	47.500.412	81.330.000	498.580.730
ENTERKONNEKTE TOP.	17.952.575.691	16.655.708.457	16.564.320.951	15.768.319.318	16.342.776.262	16.588.141.807	18.357.770.000	118.229.612.486
AZER.(NAHCIV.)	0	0	0	0	0	0	0	0
IRAK	2.031.430	19.670.070	60.389.000	95.456.430	79.996.670	78.504.660	77.163.000	413.211.260
GÜRCİSTAN	1.364.000	0	22.263.739	0	0	0	0	23.627.739
SURİYE	1.854.436	7.192.000	90.073.730	29.217.000	0	0	0	128.337.166
YUNANİSTAN							0	0
DIŞ SATIM TOPLAM	5.249.866	26.862.070	172.726.469	124.673.430	79.996.670	78.504.660	77.163.000	565.176.165
TÜRKİYE TÜKETİME SUNULAN TOPLAM	17.947.325.825	16.628.846.387	16.391.594.482	15.643.645.888	16.262.779.592	16.509.637.147	18.280.607.000	117.664.436.321

Kaynak: TEİAŞ

ji maliyetlerindeki her artışın otomatik olarak nihai tüketici fiyatlarına yansıtılmasını esas almaktadır.¹

Bu uygulamaya esasen enerjinin ‘piyasalaştırılarak’ sektörün özel sektör tarafından işletilmesi ve özelleştirme yapılacak şirketlerin tüm harcamaları ile işletme gelirlerini karşılamak amacıyla geçilmektedir.

Böyle olunca da nasıl ki akaryakıtta otomatik fiyatlandırmaya geçildikten sonra, dünyanın en pahalı akaryakıtı tüketen ülkelerden biri olmuştuk, benzer bir uygulamanın başta elektrik olmak üzere diğer tüm enerji kaynakları için uygulanması halinde, tüketicinin son derece aleyhine olan aynı sonuçlar doğacaktır.”

Zamlar durmadı

Genel Başkanımız tarafından kamuoyuna duyurulan “özelleştirme için otomatik fiyatlandırmaya geçerseniz zamların ardı arkası kesilmeyecektir” tespiti,

¹ Bu uyarılarımızın nasıl gerçekleştiği yazının “Akaryakıtta Bak Elektrik Gör” bölümünde aktarılacaktır.

ne yazık ki elektrik ve doğal gazda ardı ardına yapılan zamlarla doğrulanmıştır.

14 Şubat 2008 tarihli Yüksek Planlama Kurulu Kararı uyarınca 1 Temmuz’dan itibaren enerji KİT’lerinde (TKİ, BOTAŞ, EÜAŞ uhdesindeki portföy üretim grupları ile TETAŞ ve elektrik dağıtım şirketleri) “Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizması” (MBF) adıyla otomatik zam uygulamasına geçilmiştir.

YPK Kararında “MBF’den beklenen temel faydalar; piyasanın serbestleşmesi sürecinde sağlıklı bir fiyatlama mekanizmasının tesis edilmesi, mali yapıları güçlenen elektrik dağıtım şirketlerinin ve EÜAŞ uhdesinde yer alan portföy üretim gruplarının özelleştirme sürecinin olumlu etkilenmesi, mali hedeflere ulaşılmasının temin edilmesi” olarak sıralanmıştır.

Buna göre enerji KİT’leri, 2008 yılında Temmuz ayını izleyen dönemlerde uygulayacakları yeni tarifelerini kararda belirtilen formüller çerçevesinde belirlemeye başlamıştır.

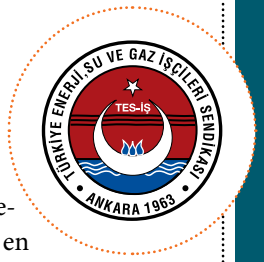
Enerji KİT’lerinin belirleyecekleri yeni tarifeler ile güncel Genel Yatırım ve Finansman Programında belirlenen mali hedefleri tutturmaları esas alınırken döviz kuru, petrol fiyatı, TEFE, TÜFE gibi rakamları da dikkate alarak fiyat artışı yapmaları sağlanmaktadır.

Böylelikle nihai olarak vatandaşları ilgilendiren doğal gazda aylık, elektrikte ise dört aylık dönemlerle (1 Nisan, 1 Temmuz ve 1 Ekim) fiyat artışları yapılacak bir mekanizma ile yürürlüğe konulmuştur.

Tablo 4: 2008 İlk 7 Ay Elektrik Üretiminin Kaynaklarına Göre Dağılımı (kWh)

	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	TOPLAM
FUEL-OİL	932.817.133	739.567.871	758.354.088	740.552.812	750.920.029	735.846.341	808.253.684	5.466.311.958
MOTORİN	1.001.439	1.097.731	525.420	366.440	13.996.670	51.175.770	59.597.000	127.760.470
TAŞ.KÖM.	269.714.856	270.942.800	276.357.368	191.551.248	202.026.944	294.271.680	292.618.275	1.797.483.171
İTHAL KÖM.	1.131.707.518	1.088.364.182	616.014.716	990.434.288	1.111.756.840	1.075.981.554	1.100.383.695	7.114.642.793
LİNYİT	3.582.403.317	3.298.507.694	3.550.007.308	2.724.815.171	3.185.347.490	3.830.672.716	3.826.872.095	23.998.625.791
JEOTERMAL	15.857.600	13.993.956	14.387.370	14.603.980	14.089.578	13.624.620	6.580.000	93.137.104
LPG	36.504.664	41.010.475	43.762.670	41.727.591	42.128.726	35.448.035	42.848.646	283.430.807
NAFTA	67.422.148	63.787.580	60.436.856	52.052.206	64.283.156	57.898.423	64.331.613	430.211.982
DOĞALGAZ	7.999.380.131	8.244.239.332	8.004.912.915	7.400.157.648	7.649.209.670	7.473.962.226	8.459.418.765	55.231.280.687
BİYOGAZ	8.810.926	10.659.796	11.936.277	11.115.405	12.004.761	11.300.273	11.579.709	77.407.147
DİĞERLERİ	3.602.880	5.554.000	7.314.113	7.342.560	7.240.088	6.741.904	6.486.519	44.282.064
TERMİK	14.049.222.612	13.777.725.417	13.344.009.101	12.174.719.349	13.053.003.952	13.586.923.542	14.678.970.000	94.664.573.973
Barajlı	3.626.351.016	2.585.017.936	2.694.910.683	3.051.494.821	2.817.769.727	2.654.308.727	3.334.967.000	20.764.819.910
Akarsu	185.889.401	187.037.797	425.137.308	429.951.183	312.997.516	240.925.401	179.329.000	1.961.267.606
HİDROLİK	3.812.240.417	2.772.055.733	3.120.047.991	3.481.446.004	3.130.767.243	2.895.234.128	3.514.296.000	22.726.087.516
RÜZGÂR	26.360.226	40.135.725	54.972.269	43.679.323	33.564.999	58.483.725	83.174.000	340.370.267
TÜRKİYE ÜRETİM TOPLAM	17.887.823.255	16.589.916.875	16.519.029.361	15.699.844.676	16.217.336.194	16.540.641.395	18.276.440.000	117.731.031.756

Kaynak: TEİAŞ

Ayrıca, “Maliyet dışı faktörlere bağlı olarak, yıllık kâr ve faiz dışı fazla hedeflerinde önemli ölçüde sapma ihtimali ortaya çıkması durumunda, bu husus enerji KİT’leri tarafından dikkate alınacaktır” ifadesi ile bu zamların belli periyodlara bağlı kalmadan her zaman yapılabilmesine olanak sağlanmıştır.

İşte bu uygulama uyarınca BOTAŞ Genel Müdürlüğü, doğal gaz satış fiyatlarının 1 Ağustos 2008 tarihinden geçerli olmak üzere konutlara yüzde 16.88, sanayiye yüzde 18.7 oranında yansıtacak şekilde artırdı.

BOTAŞ bundan iki ay önce de, dünyada hızla artan petrol fiyatlarını gerekçe göstererek 1 Haziran’dan geçerli olmak üzere, konutlarda yüzde 7.4 ve sanayiye yüzde 8.3 oranlarında zam yapmıştı.²

Üstelik, Ağustos ayında konutlarda kullanılan doğalgaz fiyatlarına yapılan yaklaşık yüzde 17 oranındaki zammı kış aylarında tüketim artmasıyla daha fazla hissetmeye başlayacak olan yurttaşlar yeni zam dalgaları ile karşı karşıya kaldı. BOTAŞ kasım ayında sanayi ve konut elektriğine yüzde 20-22.5 oranlarında fahiş bir zam daha yapınca bir yılda doğalgaza yapılan zam yüzde 80’i son 4 yıl içerisinde ise yüzde 190 oranını aştı.

Bu konuda bir haber metni dikkat çekici:

“Reuters haber ajansına bilgi veren ‘üst düzey bir enerji yetkilisi’, hüküme-

tin iktidara geldiğinden bu yana enerji KİT’lerinin ürünlerine zam yapmaması politikası çerçevesinde doğalgazda gerekli olan artışların gerçekleştirilemediğini kaydederek, ‘BOTAŞ Haziran ayında yaptığı zammın ardından, 1 Temmuz’da uygulamaya başlayan maliyet bazlı fiyatlandırma mekanizmasına geçilmesi aşamasında baz oluşturacak şekilde fiyat ayarlaması yapamadı. Temmuz ayında ithal edilen doğalgazın fiyatının, kontrata bağlı olarak artması nedeniyle, Ağustos’ta yüzde 20’ye yakın zam yapılmak zorunda kalındı’ diye konuştu.”

Yetkili, belli bir dönem petrolün varilinin 125 dolar dolayında işlem gördüğünü, hızlı artışın gaz maliyetlerini doğrudan etkilediğini ifade ederek, şunları söyledi:

“2008 yılında son çeyreğe girerken Ekim’de kontrat nedeniyle fiyatlar yeniden gözden geçirilecek. Burada bir artış olacak, çünkü fiyatlar gecikmeli olarak yansıtılıyor. Bu nedenle, doğalgazda ikinci kez yüksek zam gerektiren bir dalga olabilir.”³

Ve denilen de oldu, kasım ayı içerisinde yüksek bir zam dalgası yaşandı.

Dünya genelinde son aylarda yaşanan küresel mali kriz dünya petrol fiyatlarının varil başına 40-50 dolarlara kadar gerilemesi doğalgaz fiyatlarında indirim yaşanacağı beklentisi yaratırken 2008 yılı tamamlanmasına rağmen, bu sefer döviz kuru artışındaki gerekçe gösterilerek doğalgaz fiyatlarında indirim yapılmayıp vatandaş kış aylarını yüksek yakıt bedelleri ödemeye mahkum edildi.

Doğal gazdan elektriğe...

Doğal gaza yapılan zamların zincirleme olarak elektrik fiyatlarını artırdığı malumdur.

Türkiye’de Temmuz 2008 döneminde üretilen 16 milyar 509 milyon kilovatsaat elektrik enerjisinin 7 milyar 474 milyon kilovatsaati doğal gazdan üretil-

di. Elektrik enerjisi üretiminde yüzde 45,2 ile en büyük birincil enerji kaynak olan doğal gazı, yüzde 23 ile linyit, yüzde 15,5 ile hidrolik kaynaklar ve yüzde 8,3 ile taşkömürü ve ithal kömür izledi. Bir başka ifade ile elektrik enerjisi üretiminde dışa bağımlı ve pahalı bir kaynak olarak dikkat çeken doğal gazın payı her geçen gün artarak, üretimin yaklaşık yarısını oluşturacak seviyelere kadar ulaştı (Bakınız Tablo 3 ve Tablo 4).

Teslimiyetin, yanlış politikaların, plansızlığın ve programsızlığın en rafine ifadelerinden biri olan bu tablo, bugün elektrik enerjisi üretiminde, doğal gaz üreticisi olan ülkelerde bile rastlanmayacak seviyelerdeki bu artış, yurttaşların her geçen ay daha zamlı elektrik faturaları ile karşı karşıya kalmasına neden oluyor.

Ayrıca önümüzdeki dönemde özel sektörden borsa yöntemi ile elektrik alınması için Dengeleme Uzlaştırma Yönetmeliği kapsamında kurulan ve kara borsaya dönüşen sistemin maliyetleri de son kullanıcıya yansıtılacak. Yaz aylarında yaşanan enerji açığı dolayısıyla enerji ihtiyacının yüzde 10-15’ini karşılayan bu piyasada, fiyatlar “fahiş” düzeylerde seyretti ve enerji KİT’leri tarafından karşılandı. YPK kararı gereği bu sistem nedeniyle oluşan fahiş fiyatların maliyeti de 1 Ekim 2008’de yapılan “otomatik zam”a eklenmiştir. EPDK tarafından 18 Eylül’de yapılan açıklama ile tek terimli sanayi elektriğinin fiyatı yüzde 9,27, konutlarda yüzde 9, ve ticarethanelerde yüzde 9,35 oranında artırılmıştır. Böylece elektriğe doğal gaz ve DUY’dan gelen artışlarla zamlar katmerlenmektedir.⁴

² “Bu durum sadece ülkemizin değil dünyanın çok önemli bir meselesidir. Elektrik ve doğal gazda özelleştirme şampiyonu olan İngiltere’de aile başına ortalama doğalgaz faturasının önümüzdeki dönemde yüzde 66 artarak yılda 1000 sterline varmasının beklendiği bildirildi. Elektrik giderinin de eklenmesiyle bir ailenin yıllık ortalama ısınma ve aydınlanma masrafının 1600 sterline varacağı uyarısında bulunan uzmanlar, en geç 2 yıl içinde zamların bu orana ulaşmasının beklendiğini, bunun da İngiltere’deki orta gelirli aileler üzerinde yıkıcı bir etki yaratacağını bildirdi. Araştırmacıları, giderek artan enerji fiyatlarının İngiltere’de aileleri gıda ve ısınma arasında bir tercih yapmaya zorlayacağını da öne sürdü. Tüketici grupları ise piyasa gerçeklerinin bu kadar büyük bir fiyat artışını gerektirmediğini, ancak alanda çalışan firmaların aç gözlülüğünün fiyat artışlarından sorumlu tutulabileceğini bildirdi. (18 Temmuz 2008 tarihli gazeteler)

³ <http://www.ntvmsnbc.com/news/455170.asp>

⁴ Üstelik bu zam furyası öyle birkaç ayda değil son birkaç yılda süreklilik taşıyan bir niteliktedir. Elektrik Mühendisleri Odası’nın tespitlerine göre: “1 Ocak 2005-1 Temmuz 2008 dönemi son 4 yıllık bütün enerji kullanım alanlarındaki fiyat artışları olağanüstü düzeydedir. Enerji girdilerine göre zamlar bu dönemde doğal gazda yüzde 123,59, konut elektriğinde yüzde 45,44, otagazda yüzde 68,42, LPG’de 12 kg tüpte yüzde 100, TKİ kömüründe yüzde 48,67-71,98, kurşunsuz benzinde yüzde 56,52, motorin 50’de yüzde 81,18, 6 numaralı fuel oilde yüzde 177,19 oranında gerçekleşmiştir.”

DOSYA

İşte YPK kararında açıkça özelleştirmeye zemin hazırlamak için kurulduğu söylenen bu sistem tüketicinin bu kadar aleyhine olan bir sistemdir ve ne yazık ki Ekim ayı bilhassa dar gelirli-ler açısından çok daha zor geçecektir.

“Kayıp-kaçak düşer” efsanesi

İlk özelleştirme uygulamaları zam furyasının başlamasına neden olarak bu konudaki uyarılarımızın haklılığını gösterdiği gibi yine daha önce ifade ettiğimiz gibi özelleştirmeye kayıp ve ka-

çakların azaltılması arasında kurulan bir efsanenin de hemen çökmesine ve- sile olmuştur.

İlk özelleştirme örnekleri ve elekt- rik özelleştirmeleri ihale modeli ile uy- gulamalar “özelleştirmenin kamu ya- rarına olacağı, yatırımları bundan sonra özel sektörün yapacağı ve böylece yük- sek kayıp kaçak oranlarının düşeceği” gibi söylem ve hedefler ile taban tabana zıt olmuştur.

Şöyle ki;

Hükümet tarafından 2004 yılında

Yüksek Planlama Kurulu kararı ola- rak belirlenen strateji belgesinde “elekt- rik dağıtım bölgelerinde yapılacak özel- leştirmelerin gelire odaklı olmayacağı, esas amacın bu bölgelerin artan yatırım ihtiyacının özel sektör tarafından kar- şılanması olduğu ve böylece kayıp ve kaçak oranlarının düşürüleceği” açık- lanmıştı.

Bir kere “gelir odaklı özelleştirme yapmayacağız” demenin meali, kamu imkânları ile, ödediğimiz vergiler ve elektrik faturaları sayesinde onlarca yıl- da tesis edilen dağıtım bölgelerinin eko-

Tablo 5: Özelleştirilmekte Olan Beş Bölgenin Durumu (2007)

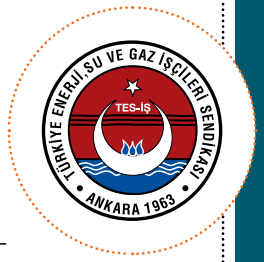
Dağıtım Bölgeleri	Kapsadığı İller	Tüketilen Enerji (kWh)	Kayıp Kaçak Miktarı (kWh)	Kayıp-Kaçak Oranı (%)
Sakarya	Sakarya, Bolu, Düzce, Kocaeli	8.411.450.490	521.509.930	6,2
Başkent	Ankara, Kırıkkale, Zonguldak, Bartın, Karabük, Çankırı, Kastamonu	10.912.837.480	947.234.293	8,68
Aras	Ağrı, Erzincan, Erzurum, Kars, Bayburt, Ardahan, Iğdır	2.115.959.404	621.034.085	29,35
Meram	Kırşehir, Kayseri, Niğde, Aksaray, Konya, Karaman	5.888.540.966	462.250.466	7,85
Menderes	Aydın, Denizli, Muğla	5.984.147.409	415.898.245	6,95
5 Bölge Toplamı		33.312.935.750	2.967.927.020	
TEDAŞ Toplamı		148.023.237.246	21.937.043.760	14,82
5 Bölgenin TEDAŞ İçindeki Payı (%)		22,51	13,53	
5 Bölge Satılınca TEDAŞ'ın Durumu (kWh)		114.710.301.496	18.969.116.740	16,54

Kaynak: TEDAŞ

Tablo 6: Beş Bölgenin Yıllar İtibariyle Abone Sayısı Gelişimi

Dağıtım Bölgeleri	2005	2006	2007	2 Yıllık Artış	Artış Yüzdesi
Sakarya	1.260.378	1.318.521	1.275.360	14.982	1,19
Başkent	2.750.416	2.847.668	2.951.380	200.964	7,31
Aras	673.542	691.346	704.443	30.901	4,59
Meram	1.408.987	1.449.915	1.482.569	73.582	5,22
Menderes	1.346.153	1.384.814	1.443.582	97.429	7,24
Türkiye Toplamı	27.972.603	28.892.253	29.479.211	1.506.608	5,39

Kaynak: TEDAŞ

nomik değerlerinin ve yarattığı katma değerin çok altında bedellerle özelleştirilecek olmasıdır.

Üstelik, “özel sektöre bu bölgeleri satılabilir bir an önce yatırım yapsınlar böylece kayıp ve kaçak oranları düşsün” söyleminin de gerçek hayatta bir karşılığı yoktur.

Şöyle ki, 10 Haziran tarihinde özelleştirme ihalesi yapılan bölgeler kayıp ve kaçak oranlarının yüksek olduğu bölgeler değildir.

Bu durumu rakamlarla ifade etmek gerekirse; 2007 yılı sonu itibarıyla kaybedilen enerji oranları Başkent Elektrik'in yüzde 8.68, Sakarya Elektrik'in yüzde 6,2, Meram'ın yüzde 7.85'dir. Kayıp kaçığın görece yüksek olduğu tek bölge olan Aras'da ise bu oran yüzde 29,35'dir. Bir başka ifade ile özelleştirilmesi planlanan dört bölgeden üçünün kayıp ve kaçak oranları zaten hep örnek olarak gösterilen Avrupa Birliği ve OECD ülkelerindeki yüzde 6 ile yüzde 8 aralığındadır.

İhalesi yapılan Ankara, Kırıkkale, Zonguldak, Bartın, Karabük, Çankırı ve Kastamonu dağıtım ağıları üzerinden elektrik hizmeti sunan kamu şirketi kayıp ve kaçak oranı açısından oldukça iyi durumda sayılabilecek bir bölgeyi oluşturmaktadır. Özellikle elektrik satışının büyüklüğü dikkate alındığında kayıp ve kaçak oranının düşük olması ticari açısından önemli bir avantaj olmaktadır. Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. 2005 yılında yüzde 11.1 olan kayıp ve kaçak oranını 2006 yılında yüzde 9.6'ya, 2007 yılında da yüzde 8.7'ye düşürmüştür. Görüldüğü gibi özelleştirilmeden de kayıp ve kaçak oranları düşmektedir.

Bölgeye sunulan enerji miktarı 2005 yılında 8 milyar kilovatsaat düzeyindeyken, 2006 yılında 8.8 milyar kilovatsaata, 2007 yılında da 10 milyar kilovatsaata yükselmiştir.

Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. artan abone sayısı ile de dikkat çekmektedir; 2005 yılında 2 milyon 750 bin 416 olan abone sayısı, 2007 yılında 2 milyon 951

bin 380'e çıkmıştır. Böylece 2 yıllık süreçte abone sayısını yüzde 7.31, sattığı enerji miktarını da yüzde 24 artırmıştır.

Sakarya, Bolu, Düzce ve Kocaeli dağıtım ağıları üzerinden elektrik hizmeti sunan SEDAŞ, 2007 yılında yüzde 6.2'ye düşen kayıp ve kaçak oranıyla Türkiye'nin en düşük kayıp ve kaçak oranına sahip bölgesi olmuştur. Üstelik SEDAŞ, özelleştirilmesine yönelik ihale sürecinin yürüttüğü 2006 ve 2007 yıllarında kayıp ve kaçak oranını çok önemli miktarda azaltmıştır. SEDAŞ'ın 2005 yılında yüzde 12.3 olan kayıp ve kaçak oranı 2006 yılında yüzde 10.1'e, 2007 yılında ise 6.2'ye indirilmiştir. Dolayısıyla dağıtım özelleştirmeleri için temel gerekçe olarak sunulan kayıp ve kaçak oranlarının düşürüleceği iddiası bizzat bu süreçte ortadan kalkmıştır. SEDAŞ'ın aynı dönem içinde satılan enerji miktarı yüzde 91 oranında artmıştır. Yani 2005 yılında 4.1 milyar kilovatsaat olan SEDAŞ'ın sattığı enerji miktarı 2006 yılında 5 milyar kilovatsaata, 2007 yılında ise 7.9 milyar kilovatsaata çıkmıştır. Üstelik bu satış miktarındaki artış abone sayısında ciddi bir artış gerçekleşmek sizin sağlanabilmiştir. Söz konusu bölge elektrik enerjisi tüketiminin yoğun olduğu, sanayileşmiş şehirleri kapsamaktadır. Dolayısıyla elektrik tüketiminin yüksek, büyük miktarda tahsilatların tek kalemler halinde kolayca yapılabilirdiği, işletmecilik açısından kolay ve daha az maliyetli bir bölge devredilmek istenmektedir.

Sadece 10 Haziran 2008 tarihinde özelleştirmesi yapılan Başkent ve Sakarya bölgeleri değil, 15 Eylül 2008'de ihalesi yapılması planlanan Meram ve Aras dağıtım bölgeleri açısından da durum pek farklı değildir.

Kırşehir, Kayseri, Niğde, Aksaray, Konya ve Karaman'ı kapsayan MERAM bölgesinin 2005 yılında yüzde 7.1 olan kayıp ve kaçak oranı 2006 yılında yüzde 7.8, 2007 yılında da yüzde 7.85 olmuştur.

Bölgenin abone sayısı 2005 yılında 1 milyon 408 bin 987 iken, 2007 yılında 1 milyon 482 bin 569'a çıkarak yüzde 5.22 oranında yükselmiştir. Satılan enerji miktarındaki artış ise aynı dönemde yüzde 26'ya ulaşmıştır.

Meram Elektrik Dağıtım A.Ş. 2005 yılında 4.3 milyar kilovatsaat olan sattığı enerji miktarını, 2006 yılında 4.8 milyar kilovatsaata, 2007 yılında ise 5.4 milyar kilovatsaata yükseltmiştir.

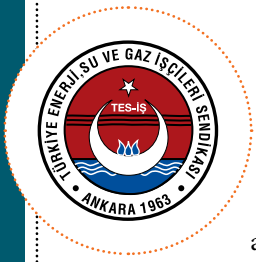
Meram elektrik dağıtım bölgesi de hem kayıp ve kaçak oranı hem de satılan enerji miktarı açısından önemli bir merkezi oluşturmaktadır.

Ağrı, Erzincan, Erzurum, Kars, Bayburt, Ardahan ve Iğdır'ı kapsayan Aras elektrik dağıtım bölgesinde kayıp ve kaçak oranı 2007 yılı itibarıyla yüzde 29.35 ile yüksek düzeydedir. Ancak 2005 yılında kayıp ve kaçak oranının yüzde

Tablo 7: Beş Bölgenin Kayıp Kaçak Oranları Gelişimi

Dağıtım Bölgeleri	2005	2006	2007
Sakarya	12,3	10,1	6,20
Başkent	11,1	9,6	8,68
Aras	31,7	29,4	29,35
Meram	7,1	7,8	7,85
Menderes	9,1	7,10	6,95
Türkiye Ortalaması	17,8	15,10	14,82

Kaynak: TEDAŞ

DOSYA •

31.7 olduğu dikkate alındığında küçük de olsa iyileşme sağlanabildiği görülmektedir. Bölgedeki abone sayısı 2005 yılında 673 bin 542 iken, 2006 yılında 691 bin 346'ya, 2007 yılında da 704 bin 443'e çıkmıştır. Böylece abone sayısında 2 yıllık süreçte yüzde 4.59 artış olmuştur. Aynı dönem içinde satılan enerji miktarı ise 2005 yılındaki 1.3 milyar kilovatsaat düzeyinden 2007 yılında 1.5 milyar kilovatsaata çıkarak yüzde 13 oranında artış göstermiştir.

Aras elektrik dağıtım bölgesi, kayıp ve kaçak oranı açısından Türkiye'nin en kötü durumundaki üçüncü bölgesini oluşturmaktadır. Ancak bölgenin özelleştirme kapsamına alınması ise elektrik ithalatıyla bağlantılı görülmektedir. Bölge, Türkiye'nin içinde bulunduğu enerji açığı nedeniyle yurtdışından ithalat yapılması planlanan Gürcistan, İran gibi ülkelere sınır komşusu konumunda bulunmaktadır. TBMM'de görüşülmekte olan tasarıyla TETAŞ'ın ithalat yetkisi sınırlandırılırken elektrik ithalatının belli şirketler için özel sektöre bırakılması planlanmaktadır.

Tüm bu rakamları ifade ettikten sonra şunu sormak gerekir:

Amaç özel sektörün yatırım yapıp kayıp ve kaçakları düşürmesi ise, o halde neden ilk olarak kayıp ve kaçak oranlarının en düşük olduğu bölgelerde ihaleye çıkılmıştır?

Zaten mevcut sistemde özel sektörün gelecek yıllarda ne kadarlık yatırım yapacağı, hizmet kalitesini nasıl vereceği ve daha da önemli tüm bu işlemlerin nasıl denetleneceği konularında da çok büyük belirsizlikler bulunmaktadır.

Özelleştirilecek bölgelerde özel şirketlerin, uzağa gitmeye de gerek yok, mesela 2009 yılında dağıtım bölgelerine ne kadar yatırım yapılacağı adeta "ticari bir sır" dönüştürülmüştür.

Araştırdığınızda görüyorsunuz ki, ortada 2006 yılında belirlenmiş ve 2010 yılına kadar özelleştirilecek tüm dağıtım bölgelerine her yıl 500 milyon Yeni

Türk Lirası yatırım yapılacağını ifade eden bazı tablolar vardır. Ancak bu ihaleler daha sonra ertelenmiş ve aradan 2.5 yıl zaman geçmiştir. Daha da önemlisi bu süre zarfından kamu kurumları tarafından şebekelerin yer altına döşenmesi gibi işlemler için büyük ölçekli yatırımlar kamu bütçesinden zaten karşılanmıştır. Hal böyle iken, bundan iki buçuk yıl önce belirlenen ve o zamanlarda dahi çok afaki bulunan bu yatırım rakamları güncellenmemiştir. Halbuki bu sürede bu bölgelerin kayıp-kaçak oranları, sattıkları enerji miktarları, abone sayıları, kısaca tüm ekonomik göstergeleri değişmiştir. Veleve ki, yatırım rakamları "şirketlerin sağlıklı teklifler verebilmeleri için" kapalı kapılar arkasında "güncellenmiş" olsun, bu rakamlar kamuoyuna ilan edilmemiştir.

Sonuçta, özel şirketlerin ne kadar yatırım yapacağı konusunda resmi olarak ortada EPDK'nın internet sitesinde yer alan 2.5 yıl öncesinin bu "RAG tabloları"ndaki inandırıcılığı olmayan, eski rakamlar dışında bir şey yoktur.⁵

Keza Sabancı şirketinin temsilcisi de gazetecilerin Başkent elektrik dağıtım bölgesi ihale sonrasında yönelttiği "ihalesini kazandıkları bölgede toplam ne kadar yatırım yapacaklarını" yönündeki soruya, herhangi bir rakam zikretmeden, "bu rakamlar belli, şebekeleri devrıldıktan sonra ne kadar yatırım yapacağımıza ayrıca bakacağız" şeklinde son derece muğlak bir cevap vermiştir. Yani özel sektöre belli olan bu tutarın ne olduğunu kamuoyunun ihale günü bile öğrenmesi mümkün olmamıştır.

O vakit, madem özelleştirmeler özel sektörün yatırım yapması amacıyla yapılmaktadır, o halde neden bu amacım maddi karşılığı gizlenmekte ve özel sektörün ne kadar yatırım yapacağı açıklanmamaktadır?

Ne yazık ki, bu sorulara cevap bulunamamaktadır. Zira özelleştirme için yapılan tüm çalışmalar, kapalı kapılar ardında, hiçbir şeffaflık ve kamuya he-

sap verme anlayışı gözetilmeden sürdürülmektedir.

"Serbestleşme" ve "rekabet" gibi altı doldurulmamış ve elektrik sektöründe karşılığı olmayan söylemler dışında 30 milyona yakın elektrik abonesine hizmet veren elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi sürecinde şirketlere ne vaat edildiği bilinmemektedir. Somut ve maddi olarak özelleştirme sonrasında kamunun ne kazanacağı, özel sektörün neyi nasıl yapacağı gibi konular da kamuoyundan gizlenmektedir.

Milyonları ilgilendiren bir kamu hizmeti özel sektöre devredilirken, özelleştirme şartnamesinde nelerin yazıldığı sır gibi saklanarak bu işletmelerde çalışan binlerce işçinin akıbeti de kamuoyundan gizlenmektedir.

Bir diğer dikkat çekmek istediğimiz husus, Meram özelleştirmesine karşı 30 Nisan 2008 tarihinde Sendikamız tarafından açılan davanın dilekçesinde şöy-

⁵ <http://www.epdk.gov.tr/tarife/elektrik/gecisdone-mi/gecisdonemi.htm>

le ifade edilmektedir:

“İhaleye ait dökümanda zikredilen ve nihai tüketiciler açısından olumsuz bir durum oluşturan diğer bir nokta ise gelir tavanı ve perakende fiyat tavanı uygulamasıdır. Buna göre, gelir tavanının, dağıtım bölgesinde gerçekleşecek olan tüketim miktarından bağımsız olarak dağıtım şirketine garanti edilmesi planlanmakta olup tüketimdeki düşüşten dolayı Şirketin gelirindeki eksiklik EPDK tarafından tarifelerin düzeltilmesi suretiyle giderilecektir. Bu durumda, Şirketlere ekstra bir muafiyet ve koruma getirilmekte, Şirketlerin zararının kullanıcılar tarafından sübvansede edilmesi sağlanacaktır. Zararı, bir başka deyişle kârdan zararı dahi devlet tarafından karşılanan Şirketler, gerekli ve zorunlu yatırımları yapmaktan kaçınacak, yetersiz altyapı ve teçhizatla yetersiz hizmet verilecektir. Tek gerçek bu bölgelerin 30 yıllığına işletme hakkı ve yüksek kâr imkânının özel sektöre dev-

redilmesidir.”⁶

Şu hususun göz ardı edilmemesi şarttır:

Türkiye elektrik enerjisi sektöründe 1990’lardan bugüne kamu kaynakları ile ve kamunun ağır zararlara uğratılması pahasına özel enerji şirketleri ihya edilmektedir.

Bugüne kadar uygulanan politikalarda plansızlık ve programsızlık başta edilmiş ve sektör arz güvenliği konusunda büyük bir belirsizliğe itilmiştir. Bugün bırakınız 10-15 yıl gibi enerji sektörü açısından hiç de uzun olmayan zamanları, önümüzdeki birkaç yıl içinde ne kadar üretim tesisinin devreye gireceğine dair gerçekçi ve sağlıklı bilgiler yoktur.

Üstelik son 10 yılda özel şirketlere alım garantili doğal gaz santralleri yap-

⁶ Bakınız: http://www.ozellestirmekarsitiplatform.org/wp-content/uploads/nisan_2008_medas.pdf

tırılırken kamu şirketlerinin üretim tesisi yatırımı yapmasının önüne geçilmiştir.

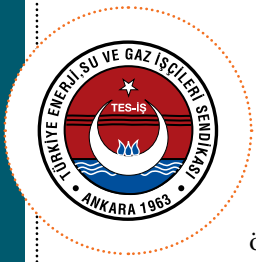
Bu dönemde bilhassa elektrik dağıtım ve üretimi yapan Enerji KİT’lerinin mevcut sorunlarına yapısal çözümler getirilmek yerine “nasıl olsa özelleştirilecek” denilerek yıllardır bu tesisler “öldürülmeyip süründürülmek” istenmiştir.

Planlama ve kamu işletmeciliği anlayışından uzaklaşılmasının doğal bir sonucu olan bu kaotik yapıda ülkemiz karanlıkta kalma riski ile ciddi bir şekilde karşı karşıyadır.

Özelleştirme ile zaman kaybetmek yerine ülkenin daha ciddi meseleleri ile uğraşmak gerekmektedir.

Türkiye’nin çok zengin kömür rezervleri bulunan Afşin Elbistan bölgesinde yeni kömür santralleri kurulması

yönünde tamamıyla özel sektöre bel bağlanması bu bölgenin doğal kaynaklarının ülke ekonomisine katma değer, istihdam ve enerji olarak dönmesini engelliyor. İnsanın aklına “bu dağlar kömürdür” sözünü getiren bu süreçte yıllardır iki üniteye sahip bir termik santralin kurulmasına yönelik ihale süreçleri sonuçsuz kalıyor.

Dergimizin bundan bir yıl önceki sayısında Elektrik Üretim A.Ş Genel Müdürü Sefer Bütün’ün bir değerlendirmesini yayınlamıştık. Bütün, Afşin Elbistan santralleri için açılan ihalede hiç teklif gelmemesi üzerine “özel sektör 5 katlı kadayıf istiyor” diyordu. Çünkü ihalede teklif verme süresi 4 kez uzatıldığı halde teklif veren şirket olmamıştı. Biz de bu iş özel sektörün yüksek kâr beklentisine havale edilirse daha yıllarca sonuçlanmaz demıştik.

Ardından EÜAŞ, halen her biri 1.400 Megavatlık iki santralin faal olduğu Afşin Elbistan’daki kömür sahalarındaki C ve D bölgelerinde termik santral kurulması için geçtiğimiz Ocak ayında yeniden ihaleye çıktı ve son teklif verme tarihini 26 Haziran 2008 olarak belirledi. Bu yeni ihalede “yatırımcılarda meydana gelen rahatsızlığı gidermek” için Afşin-Elbistan santrallerinde 30 yıl boyunca üretilen elektriğe 15 yıl süreyle alım garantisi getirildi. İhale şartnamesine göre, EÜAŞ tarafından yapılacak kömür tahsis ihalesi sonucunda, kömür kullanım hakkı elde edecek şirketlerin bin MW üzeri güçte, yerli kömür yakıtı kullanarak yapacakları elektrik santrallerinden 2014 yılı sonuna kadar işletmeye girenlerin ürettiği elektrik, perakende ve toptan satış lisansı sahibi şirketler tarafından 15 yıl süreli ikili anlaşmalarla satın alınabilecekti.

EÜAŞ’ın bu sefer bu yılın Haziran ayı sonunda gerçekleştirdiği ihalede Ciner Grubu şirketlerinden Park Elektrik’in bir iştiraki olan Park Teknik Elektrik ve Akfen İnşaat-Akfen Enerji ortak girişim grubundan, D için ise sadece Akfen İn-

şaat-Akfen Enerji ortak girişim grubundan teklif alındı.

Ancak bu kez daha çok katlı kaymaklı kadayıf teklif edildiği halde yine özel şirketler tarafından teklif edilen fiyatlar 15-18 sent kilovatsaat gibi uçuk rakamlara ulaştı. Bu nedenle ihale bir kez daha iptal edildi. EÜAŞ Genel Müdürü Sefer Bütün bir kez daha, Türkiye’nin enerjiye olan ihtiyacı nedeniyle bunların yenilenmesi gerektiğini vurgulayarak, “Yeni ihaleler, yine rödovans usulüyle yeniden açılacak hem de en kısa sürede. Şu anda şartnameler üzerinde çalışmalara başladık. Bunları kısa sürede tamamlamayı hedefliyoruz.”

Bütün, ihale şartnamesinde yatırımcılardan gelen talepler doğrultusunda yeni değişiklikler yapılacağını altını çizerek, “Bunlar çok büyük değişiklikler olmayacak. Yalnızca yatırımcıların ilgisini biraz daha çekecek bazı yeni adımlar şartnamede yer alacak.” dedi.

Biz de bir kez daha diyoruz, ülkenin kömür kaynaklarını ülkeye kazandırmak için daha ne kadar özel sektörün insafını bekleyecek ve bile bile lades diyeceksiniz...

Bütün bu sıkıntılara ilave olarak, tüm özelleştirmelerde yaşandığı gibi TEDAŞ özelleştirmeleri de işten atmalar, taşeronlaştırma ve sendikasızlık vaat etmektedir.

Çalışanların durumu

Ülkemizdeki özelleştirmeler istihdamı olumsuz yönde etkilemektedir. Özelleştirilen işyerlerinde işten atılma oranı, resmi rakamlara göre yüzde 68,2, sendikasılaştırma oranı ise yüzde 72’dir.

Sendikamız tarafından açılan dava dilekçelerimiz de vurgulandığı gibi, özel sektör sendikal hareketin başlangıcından bu yana daima sendikalaşmaya karşı olmuş, örgütlü mücadeleyi her zaman için önlemeye çalışmış, sendikaları, önlerinde aşılması gereken bir engel olarak görmüşlerdir. Özelleştirme furçasının tekrar gündeme geldiği, ülkenin en çok kâr eden kuruluşlarının yok pahasına sa-

tılmaya çalışıldığı günümüzde de bu engellemeler artarak devam etmektedir.

Nitekim, TEİAŞ ve bağlı işyerlerinde makam araçları ile yapılan taşımacılık hizmeti dahi özelleştirilmekte, sendikamız üyesi yüzlerce işçi açığa alınmaktadır.

Tüm bu hususlar birlikte düşünüldüğünde yapılmak istenen açıkça görülmektedir. Yapılmak istenen, özelleştirilecek kuruluşlardaki tüm sendikal işçileri zaman içinde emekliliğe zorlamak, bu suretle işyerlerinin satışının, sendikasızlaştırılmak suretiyle özel sektör açısından cazip hale getirilmesinden başka bir şey değildir.

Son yıllarda, kamu sektörüne işçi alımı azaltılmış, bunun yerine işlerin üçüncü şahıslara ihale edilmek suretiyle görürülmesi faaliyeti hız kazanmıştır. Bu bağlamda, elektrik piyasasında faaliyet gösteren TEDAŞ ve bağlı ortaklıkları da payını almıştır.

Özelleştirme uygulamalarının işçiler ve emekçiler açısından olumsuz sonuçları hakkında Sendikamız Eğitim Müdürü Sayın Resul Limon tarafından önemli bir yazı kaleme alındı.⁷

Konunun bütünlüğü açısından bu önemli yazıdaki bazı tespitleri ve rakamları dikkatinize sunmak istiyoruz:

“1993 yılında başlayan elektrik enerjisi sektöründe serbestleşme adı altında uygulanmaya koyulan politikalar sonucu sendikamızın üye sayısı 124 binlerden 62 binlere inmiştir. Bu esnada abone ve elektrik üretimi 2,5 kat artmasına rağmen üye sayımız yarı yarıya düşmüştür ve bu personel açığı halen taşeronlaşma ile kapatılmaya çalışılmaktadır.

1984 tarihli 3096 sayılı “Türkiye Elektrik Kurumu dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun’un yayınlanmasından hemen

⁷ “Enerji Sektöründe Taşeron Uygulamaları”, TES-İŞ Dergisi Mayıs 2008 Sayfa (121-130)

Bakınız: <http://www.tes-is.org.tr/dergiler/08%20-mayis/pdf/dosya.pdf>

sonra 27 Aralık 1988 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile gerekli izin verilerek 12 Ocak 1989 tarihinde 'Görev Verme Sözleşmesi' ile 8 Ocak 1990 tarihinde 'İşletme Hakkı Devir Sözleşmesi' ve 9 Şubat 1990 tarihinde 'Enerji Satış Anlaşması' imzalanarak 1 Mart 1990 tarihinde KCETAŞ'a (Kayseri ve Civarı Elektrik T.A.Ş.) işletme hakkı devir edilmiştir.

KCETAŞ'ta 1990'ların başlarında sendikalı üyelerimizin sayısı 680 idi. İşletme hakkı devri ile özelleştirildikten sonra bu sayı bugün 270'dir. KCETAŞ'ta da ilk yapılan temizlik, taşıma, yemek ve güvenlik ilk etapta taşeronla verilmiş daha sonrada asıl işler olarak saydığımız işler olan sayaç okuma, sayaç açma-kapama-kesme, bakım-onarım-arıza ve şebekelerde taşeronlaşmaya gidilmiştir.

Bu taşeron uygulamaları hizmet alımı şeklinde olabildiği gibi ana firmanın kurduğu veya kurdurduğu firmalar aracılığıyla da yapılmaktadır. Bu firmalara alınan işçilerle sendikalı üye sayısı azınlığa düşürülerek yetki için yeterli olan sayı bulunamamış ve toplu iş sözleşmesi imzalanamaz duruma gelmiştir.

Taşeron uygulamaları Aktaş Elektrik'te benzer şekilde yaşanmıştır.

1990 yılında Aktaş Elektrik'e İstanbul Anadolu yakasında elektrik dağıtım işi 30 yıl süre ile işletme hakkı devri yöntemiyle verilmiştir. Bu uygulamada da KCETAŞ'ta olduğu gibi mahsuplaşma sistem benimsenmişti. 2002 yılında Danıştay 10. Dairesi Aktaş Elektrik T.A.Ş.'nin imtiyaz sözleşmesini iptal etti. Bu süreç içinde devirden sonra Aktaş Elektrik firmasının yaptığı ilk iş yüksek ücretli sınıfına soktukları 650 kadar kalifiye işçileri işten çıkararak yerlerine asgari ücretle çalışan vasıfsız işçiler almak olmuştur.

Taşeron firmalar vasıtası ile gerçekleştirilen bu çarpık istihdam düzeninde, yeni giren işçilere sendikaya üye olma yasağı da getirilmiştir. O zaman için yeni alınan vasıfsız işçilerle işlerin yürütülmesi kolay olmamış, yapılan işlerde büyük aksaklıklar ortaya çıkmıştır. Kârını mak-

simize etmeye çalışan firmanın devir gerekçesinde sayılan ve sözleşmesinde de bulunan gerekli olan yatırımları yapmaması veya askıya alması mevcut sistemin bozulmasına neden olmuştur. Bir bakıma firma buna yüksek kâr için göz yummuştur. 2002 yılında Danıştay 10. Dairesi tarafından Aktaş Elektrik T.A.Ş.'nin imtiyaz sözleşmesinin iptal edilmesi ile yerine BEDAŞ ve AYEDAŞ şirketleri kurulmuştur. Hem özelleştirme hem de tekrar kamuya alınması sürecinde Aktaş Elektrik T.A.Ş. ve şimdiki BEDAŞ ve AYEDAŞ'ta tek değişmeyen taşeronlaşma-
dır.

BEDAŞ'ta temizlik, güvenlik, yemekhane, taşıma dışında tahakkuk, vezneler, sayaç okumalar, sayaç açma-kapama-kesme, araç kiralama ve bakım-onarım-arızada taşeronlaşma gözükmektedir. AYEDAŞ'ta ise temizlik, güvenlik, temizlik dışında kazma-kürek işleri dediğimiz asıl işler de taşeronlaşma gözükmektedir.

Çukurova Elektrik A.Ş., Bakanlık tarafından 2003 yılında el konuluncaya kadar halka açık şirketlerinden biri idi. Daha önceleri TEK'in elinde bulunan yüzde 25 oranındaki Çukurova Elektrik A.Ş.'ye ait hisse senetleri zaman içerisinde borsa aracılığıyla halka arz şeklinde bir bölümünün satılması neticesinde yüzde 11,7'lik bir hisse senedi yine TEK bünyesinde kalmış idi. Daha sonra bu hisse senetlerinin idaresi Kamu Ortaklığı İdaresi tarafından yönlendirilmeye başlanmıştır.

Ancak 1993 yılı başlarında bu yüzde 11,7'lik hisse senetleri daha önceki yılların aksine blok halinde satışa çıkarıldı. Birçok şirketin talip olduğu hisse senetleri Uzan Grubu tarafından satın alındı. 1993 Mayıs ayında ellerindeki diğer hisse senetleriyle beraber küçük pay sahiplerinden topladıkları vekâletnamelerle 1993 şirket genel kurulunda Uzan Grubu Çukurova Elektrik A.Ş. yönetim kurulunu ele geçirdi.

1993 yılında 1450 civarında personelle çalışan Çukurova Elektrik A.Ş. işçi fazlalığı gerekçesiyle ilk etapta 170 ci-

varında sonradan 600 kişiyi işten çıkarmıştır.

Uzan Grubuna bağlı şirketler eliyle taşeronlaşma hat safaya ulaşmıştı. 2003 Haziran ayında el konulduğunda sendikalı üye sayısı 1450'den 32'ye üyeye düşülmüştü. Bu 32 üyenin de 28'i temsilci, 4'ü üyeydi. Çukurova Elektrik A.Ş'de taşeronlaşma temizlik, yemek, taşıma dışında bakım-onarım-arıza, şebekelerde taşeronlaşma hâlâ devam etmektedir.

Uzan Grubuna ait bir başka işyeri ise Kepez A.Ş'dir. Çukurova Elektrik A.Ş. ile aynı süreci yaşayan Kepez'de, Uzanlar tarafından alınmadan önce 455 civarında kişi çalışmaktaydı. Bu 455 kişinin 325'i TES-İŞ üyesi idi. Bu üye sayısı şirkete 2003 Haziranında Bakanlık tarafından el konulmasına kadar geçen süreçte 28'e kadar düşmüştü.

Daha sonra hiç sendika üyesi kalmadı. Uzan Grubu, bu işyerinde de Karacaören, Bay Madencilik ve Asya T.A.Ş. şirketlerini kurmuş, taşeronlaşmayı ve sendikasızlaştırmayı bu şirketler aracılığıyla yapmıştır. Taşeron uygulamaları temizlik, yemek, çay hizmetlerinde halen devam etmektedir..."

Son söz

Bugüne kadar elektrik dağıtımına yönelik hiç özelleştirmeler yapılmadığı halde, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, beş yılda kamu tarafından yapılan yatırımlar sayesinde Türkiye'nin yüzde 22 olan elektrik dağıtım sistemindeki kayıp ve kaçak oranlarının yüzde 14 seviyelerine kadar gerilediğini söylemektedir.

Demek ki iyi niyetli olduktan sonra, üstelik ne çalışanları ne de tüketicileri mağdur etmeden kamu işletmeciliği ile de başarılı sonuçlar elde edebilmek mümkündür.

Sonuç olarak, ülkemizin geleceğini belirsizliğe iten, ülkemize, ulusal çıkarlarımıza, ekonomimize zarar verecek ve halkımızın menfaatlerine aykırı olan bu özelleştirme sevdasından ülkenin şalterleri inmeden vazgeçmek gerekmektedir.

AYDEM örneği

Türkiye elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesine yönelik olarak Haziran ayında başlayan ilk ihalelerle birlikte Aydın, Denizli ve Muğla bölgelerinin elektrik dağıtım hizmetinin bir özel şirkete devrine yönelik işlem de gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Bereket Enerji şirketinin sahibi olan işadamı Ceyhan Saldanlı ve ortaklarının sahip olduğu AYDEM Güney Batı Anadolu Enerji Sanayi ve Ticaret A.Ş. (AYDEM) arasında anlaşmalar imzalanmış ve ardından şirkete Temmuz ayında Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'ndan 30 yıllığına dağıtım lisansı verilmesi kararlaştırılmıştır. Lisans verilmesi tarihinden itibaren bir aylık süre zarfında bir komisyon tarafından "devredilecek tesislerin değer tespitleri yapıldıktan sonra" devir işlemi yapılması benimsenmiş ve bu kapsamdaki çalışmalarda hızla tamamlanarak Ağustos ayında devir işlemi gerçekleştirilmiştir.

Bakanlar Kurulu tarafından 1991 yılında alınan bir kararla AYDEM'in 17 yıl sonra özel bir şirkete devrediliyor olması, özelleştirme savları ve olumsuzları hakkında başlı başına değerlendirilmesi gereken bir örnek olmuştur.

Sendikamız tarafından Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 18 Ocak 2008 tarih ve 2008/08 sayılı "AYDEM'e Aydın-Denizli-Muğla illerini kapsayan görev bölgesinde elektrik dağıtım tesislerinin işletme haklarının devri, bu tesislerin iyileştirilmesi, yeni dağıtım hat ve tesislerinin yapımı, enerji ticareti yapılması görevi verilmesine" ilişkin kararın ve imzalanan sözleşmelerin iptali için Danıştay nezdinde davalar açılmıştır.

Bu bölgenin özelleştirilmesine yönelik süreç şöyle yaşanmıştır:

9 Eylül 1991 tarih ve 91/2325 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 3096 sayılı Yasa'nın 3. maddesine dayalı olarak, Aydın, Denizli ve Muğla illerini kapsayan alan içerisinde kalan bölgede otuz yıl süreyle elektrik üretim, iletim, dağıtım ve ticareti yapmak üzere AYDEM'in görevlendirilmesine karar verilmiştir. Böylece

hiçbir ihale sürecine dahi ihtiyaç duymadan, o tarihteki Bakanlar Kurulu'nun keyfi ve tek taraflı olarak nitelenebilecek bir kararıyla bir görevlendirme yapılmış ve şirket 3096 sayılı Yasa çerçevesinde imtiyazlı şirket olarak, elektrik üretim, iletim ve dağıtımıyla görevlendirilmiştir.

Aradan 5 yılı aşkın bir zaman geçtikten sonra 13 Kasım 1996 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile de bu şirketin görevlendirmesi iptal edilmiştir.

Görevlendirme kararının iptaline yönelik Bakanlar Kurulu kararı, ilgili şirket tarafından dava konusu yapılmıştır. Yapılan yargılama sonucunda, Danıştay 10. Dairesi, konuyu idari işlemlerin geri alınmasıyla ilgili idare hukuku kuralları açısından değerlendirilerek, "şirket yönünden bir kazanılmış hak bulunduğu" tespitiyle sebep yönünden hukuka aykırı görerek iptal kararının iptaline karar vermiştir.

Yargı kararının ardından, ilgili şirketle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı arasında 20 Eylül 2000 tarihinde, aynı bölge ve aynı konuları içeren bir imtiyaz sözleşmesi imzalanmıştır.

İmzalanan imtiyaz sözleşmesi uzun bir süre işleme konulmamıştır. Ancak, 8 Temmuz 2007 tarihinde, Bakanlıkla ilgili şirket arasında 22 Eylül 2000 tarihli uygulama sözleşmesini tadil eden bir sözleşme düzenlenmiştir.

Öte yandan, Aydın, Denizli ve Muğla illerini kapsayan aynı bölgede faaliyet göstermek üzere, yüzde 100 hissesi TEDAŞ'a ait olan Menderes Elektrik Dağıtım A.Ş. kurularak, bu şirkete bölgede elektrik dağıtımı ve perakende satışı yapmak üzere, TEDAŞ'la şirket arasında işletme hakkı devir işlemi gerçekleştirilmiştir. Menderes Elektrik Dağıtım A.Ş., Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 2 Nisan 2004 tarih ve 2004/22 sayılı kararı ile, özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır.

Sendikamız tarafından dava konusu yapılan, 18 Ocak 2008 tarihli ÖYK kararında ise, Menderes Elektrik Dağıtım A.Ş. özelleştirme kapsam ve programından çıkartılarak eski statüsüne iade edilmiştir. Bu kararla aynı bölge için "TEDAŞ ile AYDEM A.Ş. arasında imzalanmış

olan mevcut işletme hakkı devir sözleşmesinin tadil edilmesi ve dağıtım bölgesinin fiili devrinin gerçekleşmesi ile ilgili iş ve işlemler hususunda TEDAŞ'a yetki verilmiştir. AYDEM A.Ş. ile mevcut işletme hakkı devir sözleşmesinin tadil edilmesi ve söz konusu şirkete fiili devrin gerçekleşmesinden sonra Menderes Elektrik Dağıtım A.Ş. ile TEDAŞ arasında 24 Temmuz 2006 tarihinde imzalanmış olan işletme hakkı devir sözleşmesinin karşılıklı olarak feshedilmesine de karar verilmiştir.

Dava konusu karar ile ÖYK'nın görevli şirkete yönelik kararı, yetki yönünden açıkça hukuka aykırı bulunduğundan iptali gerekmektedir. Dava dilekçemizde belirtildiği gibi, görevlendirmede rekabet ortamı oluşturulmamış, mevzuata aykırı işlem yapılmış, hukuk kuralları ve kamu yararı açıkça ihlal edilmiştir.

AYDEM A.Ş. ile Bakanlık arasında 20 Eylül 2000 tarihinde imzalanmış olan sözleşme bir imtiyaz sözleşmesi niteliğinde hazırlanmışken, 8 Temmuz 2007 tarihli tadil sözleşmesiyle, sözleşmenin niteliği değiştirilmiş ve imtiyaz olmaksızın çıkartılarak "Uygulama Sözleşmesi" olarak adlandırılmıştır.

Ayrıca 22 Eylül 2000 tarihli uygulama sözleşmesinin 5. maddesinde hangi kriterlere dayalı olarak belirlendiği bilinmeyen 110 milyon dolar tutarında bir işletme hakkı devir bedeli tespit edilmiştir. Bu bedel, ilgili dağıtım şebekesi üzerinde kamu tarafından yıllardır yapılan yatırımlar ve tesisler göz önüne alınarak güncellenmemiştir.

Sendikamızın açtığı davanın dilekçesinde yapılan bir hesaplama bu konudaki çarpıklığı en açık şekilde gözler önüne sermektedir.

Şöyle ki,

Devir bedeli konusunu düzenleyen 22 Eylül 2000 tarihli uygulama sözleşmesinin 5. maddesinde bu bedelin yarısının fiili devir tarihindeki Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ABD doları efektif satış kuru üzerinden Türk Lirasına çevrilerek şirketçe ödeneceği, diğer yarısının ise 2 eşit taksitte 2 yıl içerisinde ödeneceği hüküm altına alınmıştır. 1 ABD dolarının efektif satış kuru 4 Haziran 2008

tarihi itibariyle 1,2416'dır. 110 milyon doların bugün defaten ödeneceği kabul edildiği takdirde miktarı 136 milyon 576 bin YTL olmaktadır.

Denizli, Aydın ve Muğla İl Müdür-lüklerinin abone sayıları ile tahsil edilen enerji bedellerini gösterir dökümlere göre ise bu bölgede yıllar itibariyle gerek abone sayısında gerekse tahsilatta önemli bir artış olmuştur. 2007 yılında Denizli ilindeki tahsil edilen miktar 249 milyon 319 bin 948 YTL, Aydın ilinde 204 milyon 104 bin 308 YTL, Muğla ilinde ise 240 milyon 823 bin 573 YTL olmuştur ki üç şehrin toplamı 694 milyon 247 bin 830 YTL'ye ulaşmaktadır. Yani bir yılda 700 milyon YTL'ye yakın elektrik bedeli tahsilatı yapılan bir bölge 20 yıllığına 136 milyon YTL'ye devredilmektedir. Bu hesaplama dahi devir bedelinin fahiş ölçülerde düşük kaldığının en açık göstergesidir.

Tüm bunlara ek olarak, 8 Temmuz 2007 tarihli tadil sözleşmesinin 4. ve 33. Maddeleri uyarınca işletme hakkı devir bedeli finansman maliyetiyle birlikte tarife yansıtılacaktır.

Bu durum, elektrik dağıtım imtiyazı elde eden şirketin, herhangi bir bedele katlanmaksızın, tüm yükümlülüğünü kullanıcılara yüklemesi sonucunu doğuracak bir uygulamadır. Normal koşullarda bir ihale süreciyle bu hakkın tanınması halinde, diğer kriterler yanında, en yüksek devir bedelini teklif etmenin de ilgili şirketin belirlenmesinde rol oynayacağı düşünüldüğünde, bu bedel ne kadar yüksek olursa, kullanıcıların da o denli pahalı elektrik kullanması gibi bir sonuç doğmaktadır. Bir başka deyişle, şirket ne kadar az bedel öderse, kullanıcılar da o kadar düşük elektrik enerjisi ücreti ödeyeceklerdir. Tarifelere yansıtılacak devir bedeli içerisinde finansman maliyetinin de bulunuyor olması, şirketin bu bedel üzerinden gelir elde etmesi sonucunu da beraberinde getirmektedir.

Sendikamız avukatlarının dava dilekçesinde vurguladığı gibi "Yasayla belirlenmiş olan tarife yapısına yönelik ilkelere ve tüketicinin korunmasına yönelik mevzuat hükümlerine aykırı olarak, işletme hakkı devir bedelinin fi-

nansman maliyetiyle birlikte tarifelere yansıtılacak olması açıkça hukuka ve kamu yararına aykırılık taşımaktadır."

Ayrıca Maliyet Bazlı Fiyatlandırmanın işleyişine ilişkin genel usul ve esasların düzenlendiği İl.3. kısmının iv bendinde; "Maliyet dışı faktörlere bağlı olarak, yıllık kâr ve faiz dışı fazla hedeflerinde önemli ölçüde sapma ihtimali ortaya çıkması durumunda, bu husus enerji KİT'leri tarafından dikkate alınacaktır." hükmüne yer verilmiştir.

Maddenin açık hükmüne göre dava konusu yapılan dağıtım bölgesinde faaliyette bulunacak özel şirket bir yandan işletme hakkı devir bedelini finansman maliyetiyle tarifelerine yansıtacaktır. Öte yandan ortada bir maliyet artışı olmasa dahi "yıllık kâr ve faiz dışı fazla hedeflerinde önemli ölçüde sapma ihtimali ortaya çıkması durumunda (maddede bu durumun dahi somut olarak ortaya çıkması aranmamakta ihtimalden söz edilmektedir)" fiyat artışı yapılabilecektir. Bu durumun ise, özelleştirmelerin nedenlerinden biri olarak ileri sürülen "nihai tüketici olan vatandaşların daha ucuza elektrik kullanması" amacına hiçbir şekilde hizmet etmeyeceği, aksine

daha da pahalı olarak kullanılacağına, kâr hedeflerine ulaşamayacağı baha-nesi ile sürekli olarak tarifelere zam yapılacağına en açık delilidir.

Halbuki bu bölge 2007 yılında yüzde 6.95 olan kayıp ve kaçak oranıyla Türkiye'nin en düşük kayıp ve kaçak oranına sahip bölgelerinden biri konumunda bulunmaktadır. Bölgenin kayıp ve kaçak oranı 2005 yılında yüzde 9.1 iken, 2006 yılında yüzde 7.1'e, 2007 yılında da yüzde 6.95'e düşürülmüştür. Bölgenin 2005 yılında 1 milyon 346 bin 153 olan abone sayısı 2007 yılında 1 milyon 443 bin 582'ye yükselerek yüzde 7.24 gibi önemli bir artış göstermiştir. Aynı dönemde abone sayısı artışına da paralel olarak satılan elektrik enerjisi miktarı da 4 milyar kilovatsaatten 5.6 milyar kilovatsaate çıkarak yüzde 37 yükselmiştir.

Kârlı, hızla gelişen ve kamu şirketi tarafından verimli olarak işletilen bir dağıtım bölgesinin komik rakamlarla özel sektörün yapacağı tüm harcamaların ve yatırımların bedelleri elektrik fiyatı olarak tüketicinin sırtından karşılanmak kaydıyla özelleştirilmesinde kamu yararından bahsetmek mümkün değildir.

TES-İŞ Sendikası adına Danıştay 13. Daireye açılan davalar:

İşyeri Esas No:

Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. 2008/5806

Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş. 2008/5939

Meram Elektrik Dağıtım A.Ş. 2008/5801

Aras Elektrik Dağıtım A.Ş. 2008/5807

Menderes Elektrik Dağıtım A.Ş. 2008/5756

TES-İŞ Sendikası Üyeleri Adına Danıştay 13.Daireye Açılan Davalar:

İşyeri Esas No

İsmail Aslan (ARAS) 2008/6475

Naci Çolak (SEDAŞ) 2008/6477

Ali İhsan Tuzlu (MEDAŞ) 2008/6476

Hakan Ataç (Başkent) 2008/6482

Havacılık sektörü

Özelleştirmenin kısılcacında 20 uzun yıl

Türkiye Sivil Havacılık Sendikası

Havacılık ulaştırma sektörünün önemli ve bütün dünyada olduğu gibi, ülkemizde de hızla büyüyen bir alt sektörü.

Bu alt sektör birbirine bağlı faaliyetlerin ve birimlerin oluşturduğu karmaşık ve çok dinamik bir sisteme sahip. Havacılık denilince genellikle akla sadece havayolu işletmeleri gelse de aslında söz konusu sistem hava seyrüsefer ve hava trafik kontrol hizmetlerini, yer ve ikram hizmetlerini, eğitimi, bakımı, ilgili alt ve üst yapıları ve diğer hizmetleri içerir.

Ayrıca havacılık doğası gereği uluslararası bir sektördür ve bu nedenle bütün bu faaliyetlerin uluslararası kurallara göre eşgüdümünün ve denetiminin sağlanması gerekir.

24 Ocak kararları

1980 yılı ülkemiz açısından çok önemli bir tarihi dönemeci simgeliyor. Bu tarihten sonra meydana gelen değişimler ve gelişmeler, daha sonraki yıllarda birçok köklü ve görece hızlı dönüşümün yaşanmasına neden oldu.

Bu yıl alınan 24 Ocak Kararları ülkemiz için hem ekonomik hem de siyasi ve yönetsel alanda bir dönemeç noktası oluşturdu.

Uluslararası bağlam

1980'li ve 90'lı yıllar küreselleşme adı altında neo-liberal, sermaye yanlısı serbestleşme ve kuralsızlaştırma politikalarının dünyayı etkisi altına aldığı bir dönem oldu. Bu süreç, içinde bulunduğumuz 2000'li yıllarda da hız kesmeden sürüyor.

Havacılık sektörü açısından neredeyse 30 yılı bulmakta olan bu dönemin belirleyici özelliği, liberalizasyon ve ku-

ralsızlaştırma ile birlikte özelleştirme politikalarının yaygınlaşmasıdır. Bu dönemde pek çok alanda olduğu gibi havacılık sektöründe de hızlı ve pek çok durumda çalışanların aleyhine sonuçlar doğuran bir süreç yaşanmaktadır.

Dünya havacılığında hızla bir tekelleşmenin ve bayrak taşıyıcılarının adım adım tasfiyesinin yaşandığı bir ortamda THY A.O.'nun özelleştirilmesi yerli/yabancı ya da özel/kamu ayrımları çerçevesinde mülkiyetin devredilmesinden öte anlamlar ifade etmektedir. Bugün Afrika'da ulusal havayoluna sahip ülke sayısının bir elin parmaklarından az olması bunun en acı örneklerinden biridir.

2920 sayılı yasa

Bu bağlamda 1983 tarihli 2920 sayılı yasa Türk sivil havacılık sektöründe bir dönüm noktasıdır. Bu yasa ile sektörün serbestleştirilmesi yönünde ilk önemli adımlar atılmıştır. Yasanın temel ama-

cı özel havayolu şirketlerinin önünü açmak ve sektörde serbestleşme sürecinin startını vermek olarak özetlenebilir.

Ulusal bayrak taşıyıcımız Türk Hava Yolları A.O. (THY A.O.) 1980'li yılların ilk yarısında yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan yöneliş değişikliği paralelinde, kurumsal kimi "açılımlar" gerçekleştirdi. Bu paralelde yurtiçi hatlar yerine dış hatlara önem verilmeye başlandı. Aynı dönemde özel sektöre ait havayolu işletmelerinin sayılarında, filo kapasitelerinde ve sektörden aldıkları paylarda da önemli artışlar yaşandı.

Alaturka liberalleştirmenin yarattığı özel havayolu şirketleri

Ancak bir süre sonra birbiri peşi sıra kurulan özel havayollarının yine birbiri peşi sıra iflas ettikleri ve piyasadan çekilmek zorunda kaldıkları görüldü. Bunun başlıca nedeni, bu işletmelerin faaliyetlerini çok sağlıksız bir altyapı üzerine inşa etmeleriydi. Büyük bölümü mali açıdan zayıf olan bu şirketler, öz sermaye yetersizliği nedeniyle faaliyetlerini önemli oranda yabancı kaynak kullanımına, yani borca dayalı olarak sürdürmekteydi. Dolayısıyla özellikle ekonomik konjonktürde yaşanan daralmaların ortaya çıktığı yıllarda bu şirketlerin birçoğu faaliyetlerine son vermek durumunda kaldılar.

Bu havayolu iflasları hem sektör düzeyinde hem de ülke ekonomisi bağlamında önemli kayıplar doğurdu:

- Plansız bir biçimde aceleyle getirilen yatırımlar çok büyük kaynak israfına yol açtı.

- Batan havayolu şirketleri ve tahsili olanaksız hale gelen krediler nedeniyle çok ciddi bir ulusal gelir kaybı yaşandı.

- Turizm sektörü ve dolayısıyla ülke

ekonomisi bu iflaslardan olumsuz yönde etkilendi.

- Yabancıların dış hatlardaki payı ciddi bir artış gösterdi.

deki öncelikler belirlendi.

THY A.O., Özelleştirme Ana Planı'nda TURBAN, USAŞ, YEMSAN, ÇİTOSAN, TİGEM, TPAO ve ETİBANK'la

masına karşın, sendikamızın örgütlü olduğu yer hizmetleri şirketi Havaş özelleştirme kapsamına alındı ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi'ne

THY A.O.'nun özelleştirme kapsamına alınması

24 Ocak Kararları olarak bilinen ekonomik programın sistemli bir biçimde hayata geçirilmesi için, 1985 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından bir Özelleştirme Ana Planı'nın oluşturulmasına karar verildi. Bu kararlar amaçlanan, özelleştirme konusunda önceliklerin, kapsamın ve yön-temin stratejik bir plana dayandırılmasıydı.

Açılan ihale sonucunda Morgan Guaranty Trust Company of New York firması, Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası Yatırım Finansman A.Ş. ve Price Waterhouse/Muhaş A.Ş. ile birlikte, söz konusu planı hazırladı.

Bu planla, o tarihte özelleştirme kapsamına alınan 32 KİT, ekonomik yaşayabilirlik düzeyi ve yatırım ihtiyaçları gibi kriterler ışığında bir sınıflandırma-ya tâbi tutuldu ve özelleştirme sürecin-

birlikte "birinci öncelikte özelleştirilecek kuruluşlar" kategorisi içinde yer alıyordu.

25 Eylül 1990 tarih ve 20646 sayılı *Resmi Gazete*'de yayınlanan, 22 Ağustos 1990 tarih ve 90/822 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile THY A.O.'nun 3291 sayılı yasa kapsamına alınarak, özelleştirilecek KİT'ler arasına resmi olarak konuldu.

THY A.O.'nun bu yeni statüsü doğrultusunda ana sözleşmesi yeniden düzenlendi ve bu değişiklikler 5 Kasım 1990'da Ticaret Siciline tescil ettirildi.

THY A.O. 27 Kasım 1994 tarihinde ve 22124 sayılı *Resmi Gazete*'de yayınlanan 4046 sayılı yasanın 35. maddesi uyarınca Özelleştirme İşletmesi Başkanlığı'na (ÖİB) bağlı bir İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) haline getirildi.

Bu arada 25 Kasım 1993'te, DPT tarafından 1985 yılında hazırlanmış olan Özelleştirme Ana Planı'nda yer alma-

(DHMİ) ait olan hisselerinin yüzde 51'i özelleştirilmek üzere T.C. Başbakanlık Kamu Ortaklığı İdaresi'ne devredildi. Aslında bu ani karar dönemin hükümetinin 1993'te yapılan grev oylamasında greve "evet" demiş olan Havaş işçilerden intikam alma yolunda attığı bir adımdı. Hava-İş yönetimi bu ani özelleştirme kararının gerçek amacını işin başında sezdi ve dile getirdi. Daha sonra yaşanan gelişmeler de bu öngörünün haklılığını kanıtladı.

ÖİB, 9 Haziran 1994'te "Havaş geleceği hazırlanıyor" başlıklı satış ilanlarını gazetelerde yayınlanarak bu şirketin özelleştirilmesi sürecini resmen başlattı. 22 Kasım 1994 tarihinde çıkarılan yeni Özelleştirme Kanunu ile bu süreç ivme kazandı.

USAŞ'ın özelleştirilmesi

Bu yazının girişinde belirtildiği gibi havacılık sektörü yaygın olarak sanıldığı gibi yalnızca havayolu şirketlerinden

oluşmamaktadır. Bu karmaşık sistemin birçok unsuru bulunmaktadır ve bunlardan biri de ikram hizmetleridir.

USAŞ (Uçak Servisi A.Ş.) 1958'de Türk Hava Yolları'na ikram hizmeti sağlamak üzere bir alt birim olarak kuruldu. Daha sonra ayrı bir tüzel kişilik kazandırılarak şirketleştirildi. Sendikamızın örgütlü olduğu bu şirket daha sonra iş kolu tanımı değiştirilerek sendikamızın örgütlenme kapsamından yasal olarak çıkarıldı.

Ancak yasa yoluyla yapılan yapay ayrımlar her ne olursa olsun USAŞ havacılık sektörü içinde yer alan bir kuruluş ve 1980 sonrasında özelleştirmeleri içinde ilk özelleştirilmiş olan kuruluşlardan biri. O nedenle USAŞ'tan da kısaca da olsa söz edeceğiz.

USAŞ, 1989 yılında blok olarak satıldı ve bu satış daha sonra önemli hukuki sorunlara yol açtı. Ankara I. Bölge İdare Mahkemesi bu satış kararını iptal etti, ancak YPK'nın sırasıyla Özelleştirme-90/8 ve 90/1 sayılı Kararı ile geriye ve ileriye dönük işlem tesisine imkân bulunmadığı gerekçesiyle söz konusu satış işleminin geçerliliği sürdürüldü.

Böylece USAŞ'ı satın alan İskandinav Hava Yolları'na (SAS) ve diğer çok uluslu tekellere şu mesaj verilmiş oldu: "Özelleştirmelerimiz hukuksuzdur ama hiç merak etmeyiniz size en ufak bir zarar gelmeyecektir!"

İleride görüleceği gibi hukuku bu şekilde yok sayma ve mahkeme kararını fiilen tanımama senaryosu daha sonrak yıllarda Havaş'ta da sahneye kondu.

Sendikamızın Havaş'ın özelleştirilmesi karşısındaki tutumu

Hükümetin özelleştirme konusunda attığı adımlara karşı üyelerimiz 18 Nisan 1994 günü işverenin tek yanlı uygulamalarını ve özelleştirmeyi protesto etmek amacıyla THY A.O. ve Havaş Genel Müdürlük binaları önüne siyah çelenk bıraktılar. Bu eylemle Hava-İş özel-

leştirilmeye karşı girişeceği uzun soluklu mücadelenin startını vermiş oldu.

Havaş'ın eşi görülmemiş bir hızla gerçekleştirilen ihalesinin sürdüğü sırada ise üyelerimiz grevdeydiler. Üyelerimiz sendika yönetiminin önderliğinde özelleştirmenin iptali ve haklı taleplerinin karşılanması için Ankara'ya yürüdüler ve 14 gün boyunca Ankara'da direndiler.

Havaş toplu sözleşmesinde ise işveren tarafı kasıtlı bir biçimde son derece uzlaşmaz bir tavır aldı, resmi arabulucu aşamasında bile "sıfır zam" önerdi. Hükümetin uzlaşma çağrısı üzerine yapılan ortak toplantıya Havaş'tan hiçbir yetkili

30 Mart'ta basına yaptığı açıklamada lokavtın kaldırıldığını bildirerek, grevdeki işçileri işbaşı yapmaya çağırdı. Başkanımız Atılay Ayçin ise işvereni olayları çarpıtarak işçileri çalışmaya zorlamakla suçladı.

Bunun ardından Havaş işçileri önce İstanbul'da, daha sonra Ankara'da çok yoğun bir eylemlilik süreci içine girdiler. Ankara'daki eylemler sırasında CHP Genel Başkan Yardımcısı Hikmet Çetin işçi temsilcilerine TÜHİS'le görüşülmesini sağlayacaklarını söyledi. Ne var ki, 17 Nisan 1995'te Havaş'ın Yazeks'e devir işlemleri tamamlanması üzerine görüşmeler kesildi. Havaş işçileri İstanbul'a

katılmadı. Havaş yetkilileri 24 Şubat'ta lokavt ilan edildiğini açıkladılar.

Havaş'ın hisselerinin yüzde 60'ı, 28 Mart 1995'de, grev devam ederken şirketin özelleştirme öncesinde yıllık faaliyet geliri 43 milyon dolar düzeyinde olduğu halde, 2 yıl taksitle, 38 milyon dolara Turgay Ciner'in kontrolündeki Yazeks İç ve Dış Ticaret A.Ş.'ye satıldı.

Satış işlemini çalışanlara duyurmak amacıyla Yazeks tarafından yayımlanan bir bildiriyle grevci işçilerden işbaşı yapmaları istendi. Bu çağrı aynı zamanda işten atma tehdidini de içeriyordu.

TÜHİS Genel Sekreteri Ahmet Ateş,

geri döndüler ve İstanbul'da protesto eylemleri sürdürüldü.

Üyelerimiz bu protesto eylemlerini Havaş'ın Genel Müdürlük binası önünde süresiz oturma eylemine dönüştürdüler. Burada çadırlarla bir "grev-köy" kuruldu ve başta Atılay Ayçin olmak üzere sendikamızın yöneticileri ve işçiler günlerce bu çadırlarda protestolarını sürdürdüler.

15 Mayıs günü Atılay Ayçin bir mitingde yaptığı konuşma nedeniyle, Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1 maddesinden verilen hapis cezasının onaylanması üzerine, tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Yar-

gıta'dan büyük bir hızla çıkarılan onama kararı hiç şüphe yok ki grevi kırmaya yönelik kasıtlı bir girişimdi.

Sendikamız gerek yurtiçinde gerekse de uluslararası platformlarda "Ayçin'e özgürlük!" kampanyasını başlattı. Üst örgütümüz Uluslararası Taşımacılık İşçileri Federasyonu'nun (ITF) Genel Sekreteri David Cockcroft, Atıl Ayçin'i hapishanede ziyaret etti.

Havaş grevi 1 Temmuz 1995'te, Genel Başkanımızın hapiste olduğu bir sırada sona erdi.

6 Nisan 1997'de, Ankara 5 Nolu İdare Mahkemesi sendikamızın Havaş'ın özelleştirilmesiyle ilgili olarak yaptığı satışın iptalini başvurusunu haklı buldu. Daha sonrasında da Danıştay, İdare Mahkemesi'nin almış olduğu bu kararı kesinleştirdi. Yıllar sonra birbiri ardı sıra göreve gelen hükümetlerin, Havaş kararı da dahil olmak üzere Danıştay'ın bu kararlarına karşı, kapalı kapılar ardında kamuoyundan gizli olarak, "özelikle uygulamama kararı" aldıkları ortaya çıktı.

Havaş'ta özelleştirmenin ardından yaşananlar

Havaş özelleştirmesinin ardından yaşananları fazlaca yorum yapmadan ardı ardına sıralamak bile, kendi başına çok şey anlatmaya yeterli oluyor.

- 2.100 Havaş çalışanı işten çıkarıldı. Bu, aileleri ile birlikte 10.000 kişiyi etkileyen bir işçi kıyımıydı.

- Şirket sendikasılaştırıldı ve şirkete bugüne kadar devam eden, çağdışı, bütünüyle sendika düşmanı bir yaklaşım egemen oldu. Havaş o tarihten bu yana faaliyetlerini çekirdek çalışan kadrosunun dışında, geçici işçilik, part-time, 11 ay çalıştırıp giriş çıkış yapma vb. uygulamalarla sürdürmektedir. Bugün Havaş çalışanları şirketin ücret politikasını ve çalışma koşullarını "kölelik düzeni" olarak adlandırmaktadır.

- Havaş'ı satan DYP-CHP iktidarının ÖYK Başkanı Tezcan Yaramancı,

Park Holding'te dolgun bir maaşla işe başladı.

- Danıştay, Havaş'ın özelleştirme kararını iptal etti; ancak iptal kararı, diğer birçok iptal kararı gibi, sermaye yanlısı hükümetlerin yasaya karşı hileye başvurmaları nedeniyle uygulanmadı.

- Danıştay'ın iptal kararına rağmen Park Holding, aslında kendisine ait olmayan Havaş'taki hissesinin yüzde 70'ini 2005 yılında TAV isimli başka bir firmaya satabildi.

- Bugün TAV da bu şirkette aynı politikaları uygulamayı sürdürüyor.

Havaş'ın ihalesine katılmış olan şirketlerin talepleri

Park Holding dışında Havaş ihalesinde yer almış olan diğer şirketlerin talepleri aslında özelleştirmenin gerçekten ne anlama geldiğini somut bir biçimde özetlemesi açısından önemlidir.

Afken, çalışan sayısının yarı yarıya azaltılmasını ve 10 yıllık imtiyaz verilmesini (yani 10 yıl süreyle özel tekel olmayı); Demir Faktoring, işçilerin çalışma yerlerinde ve sistemlerinde düzenleme yapma hakkını; Doğuş, çalışan sayısında azaltıma gitmeyi; Nurol çalışan sayısında azaltıma gitmeyi ve bazı teçhizatın kamu tarafından yenilenmesini; Emperyal, yeni firmalara lisans verilmemesini (yani süresiz olarak özel tekel olmayı), Okan Holding, çalışan sayısında azaltıma gitmeyi ve süreli imtiyaz tanınmasını talep ettiler.

Görüldüğü gibi, özelleştirme ihalesine giren tüm şirketlerin hedefi çalışan sayısını azaltmak ve kimi önemli ayrıcalıklar elde etmek ve bunları aşırı kâra dönüştürmekti.

Havaş'ın özelleştirilmesinin ardından THY yükleme boşaltma, uçak temizliği ve kimi yer hizmetleri yapan departmanlarını tasfiye etti. Bunun ardından da yer hizmetleri şirketi Çelebi ile özelleştirilmiş olan Havaş'tan hizmet almaya başladı. Örneğin sadece 2002 yılında THY yer hizmetleri için bu iki fir-

maya 52 milyon dolar ödeme yaptı.

Burada özelleştirme ile sermayenin tabana yayılacağı, rekabet ortamının güçleneceği türünden argümanların gerçeği yansıtmaktan ne kadar uzak olduğu da rahatlıkla görülebiliyor.

THY A.O.'da özelleştirme süreci

1990 yılında Petkim'de kamu payının yüzde 7,83'ü ve THY A.O.'nın yüzde 1,8'i halka arz yoluyla satıldı. Burada amaç THY A.O.'yu hisseleri borsada işlem gören bir şirket haline getirerek özelleştirme konusunda ileriye doğru bir adım daha atmak, duvarda ilk gediği açmaktı.

Bu adımın etkisini tam 16 yıl sonra THY'nin hisselerinin borsada satılarak özelleştirme sürecinin derinleştirilmesi sırasında hep birlikte gördük.

1990'lı yıllar THY A.O.'nun özelleştirilmesi konusunda hükümetlerin çeşitli nedenlerden dolayı istedikleri hızda yol alamadıkları bir dönem oldu. Hiç kuşkusuz bu durumun ortaya çıkmasında Hava-İş'in özelleştirmeye karşı yürüttüğü kampanyanın önemli bir rolü vardı.

İşte bu yıllarda hükümetler "madem özelleştiremedik bari özel sektörün önünü açalım," diyerek THY A.O.'nun kargo kanadını budadılar. Amaç bu alanı boşaltıp uluslararası lojistik devlerinin taşeronluğunu yapmaya soyunan yerli şirketlere aslan payını terk etmekte.

Son derece bilinçli bir biçimde THY A.O.'nun kargo taşımacılığına yönelik filosuna yeni uçak alımı yapılmadı. Eski 727 tip uçaklardan modifiye edilen 2 adet kargo uçağı da satılığa çıkarıldı. Daha açıkça söylemek gerekirse bu alan siyasi ilişkileri ile gündeme gelen kargo taşımacılığı yapan tek bir özel havayolu na bırakıldı.

İşin acı yanı bu tür kasıtlı kararlarla yaratılan gelir ve kâr kaybı da daha sonra aynı politikacılar tarafından THY A.O.'nun özelleştirilmesi için bir gerek-

çe olarak kullanıldı!

Swissair deneyimi: THY A.O.'nun atlattığı büyük tehlike

Deregülasyon uygulamalarıyla sınır ötesi mülkiyet operasyonlarının önünün açılması zengin ve güçlü ülkelerin havayolu şirketlerinin daha önce hayal edilmesi bile kolay olmayan türden maceralara girişmesine yol açtı.

2000'li yılların hemen başlarında bu konuda THY A.O.'yu da yakından ilgilendiren zincirleme bir felâket Avrupa'nın birçok ülkesinde eş zamanlı olarak yaşandı. Bu felâketin baş aktörü, Swissair'in merkezinde yer aldığı SairGroup'tu.

Swissair küresel havayolu ittifaklarının kurulması sürecinde Qualiflyer Group adlı bir ittifak oluşturdu.

Swissair bu ittifak aracılığıyla Avrupa charter piyasasına hakim olmayı planlıyordu. 1999 yılına girilirken 6 charter şirketinde stratejik ortak konumuna gelmişti: LTU; Balair/CTA; Sobelair; Lauda; Air Europe ve Volare. Daha sonra Swissair, Belçika'nın özelleştirilen bayrak taşıyıcısı Sabena'yı satın aldı ve

hemen ardından da özelleştirilmesi gündemde olan Portekiz'in bayrak taşıyıcısı TAP'a el attı. Bu tarihlerde THY A.O.'yu da Swissair'in alacağı haberleri medyada ve fısıltı gazetesinde sık sık dillendirilir olmuştu.

Swissair'in amacı kuruluşuna öncülük ettiği bu havayolu ağını ele geçirmek ve bu havayolu şirketleri ağı üzerinden ülkeler arası ücret ve çalışma koşulları farklılıklarından faydalanarak esnek çalışmayı işçilerin aleyhine yaygınlaştırmaktı.

2001 yılının ilk çeyreği biterken Swissair'in hissedarları uygulanan saldırgan büyüme stratejisini yeterince kârlı bulmadılar ve genel müdür Philippe Bruggisser'in işine astronomik bir tazminat ödeyerek son verdiler. Swissair yeni stratejisi doğrultusunda özelleştirmeler ve satın almalar yoluyla uzantısı haline getirdiği havayolu şirketlerini bir anda ortada bıraktı.

Oysa birkaç yıl boyunca SairGroup Qualiflyer'ı geliştirmek ve bileşenlerini ele geçirmek üzere büyük paralar dökmüş ve kendi ağını British Airways'in ve OneWorld ittifakının önüne geçirmeye

çalışmıştı. Bu harcanan kaynakların bedelini ödeyen yine işçiler ve aileleri oldu ne yazık ki.

Sonunda Swissair iflas etti ve beraberinde Belçika'nın bayrak taşıyıcısına da götürdü. Fransız Air Littoral, AOM ve Air Liberté ise yok olma aşamasına geldi. Binlerce işçi işsiz kaldı. Hesabını özelleştirme ihalesi sonrasında SAirGroup'tan gelecek taze kaynağa göre yapmış olan Portekiz'in bayrak taşıyıcısı TAP da bu kaynak sağlanamadığı için uzunca bir süre kaos içinde çırpınıp durdu. Eğer THY A.O. 2000 yılında ya da daha önce özelleştirilmiş olsaydı Swissair'in ele geçirdiği havayollarından biri olacaktı ve muhtemelen Sabena'nın kötü kaderini paylaşacaktı.

Bugün geriye dönüp baktığımızda sendikamızın özelleştirmeye karşı mücadelesinin ulusal bayrak taşıyıcımızı yok olmaktan kurtardığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

THY A.O. bu badireyi atlattıktan sonra 2001 yılında kâra geçti ve o tarihten bu yana da hep kâr eden ve kârlılığını artıran ve bu başarısıyla uluslararası planda dikkatleri üzerine çeken bir ha-

vayolu oldu.

IMF'ye verilen niyet mektupları ve THY A.O.

1997 Kasımında, dönemin koalisyon hükümetinin IMF ile başladığı ve

1998 Temmuz ayında imzalanan Yakın İzleme Anlaşması ile sonuçlanan görüşmeler, son on yıllık dönemi kapsayacak olan en uzun dönemli Türkiye-IMF ilişkilerinin başlangıcını oluşturdu.

IMF'ye verilen taahhütler doğrultusunda THY A.O'nun yüzde 51 oranında hissesinin blok satışı için 14 Aralık 2000 tarihinde ihale duyurusu yapıldı; ancak 30 Mart 2001 tarihinde hiçbir teklif alınamadığından bu ihale iptal edildi. Bu ihaleye teklif gelmemiş olması THY A.O'nun değersiz bir havayolu olmasından değil, ülkenin tarihinde yaşadığı en önemli ekonomik krize düşmüş olmasından kaynaklanıyordu.

5 ay sonra ABD'de yaşanan 11 Eylül saldırıları ile bu kez dünya havacılık sektörü büyük bir krizin içine girdi ve bu THY A.O. özelinde blok satış yoluyla özelleştirmeden vazgeçilmesini getirdi. Dönemin hükümet ve şirket yetkilileri halka arzın çok daha gerçekçi ve uygun bir yol alacağı yolunda açıklamalar yaptılar.

Bu iptalin ardından IMF'ye verilen niyet mektuplarında hükümetler THY

A.O. ile ilgili niyetlerini dile getirdiler.

Sözelimi Mayıs 2001 tarihli niyet mektubunda, "THY gibi önemli kamu teşebbüslerinin çoğunluk hisselerinin özelleştirilmesi için gerekli hazırlık işlerinin tamamlanmasına odaklanılacaktır," deniliyordu.

Bir önceki niyet mektubunda ise Meclis'in "sivil havacılık sektörünü daha da serbestleştirmek ve yabancı sermayeyi çekebilmek amacıyla iç hat tarifelerini serbest bırakan bir yasayı kabul ettiği," söyleniyordu.

31 Temmuz 2001 tarihli niyet mektubunda da, "THY'nin özelleştirmeye hazırlanması amacıyla şirketin finansal pozisyonunu iyileştirmek üzere operasyonel yeniden yapılandırma (uçak satışı ve personel azaltılması suretiyle) çalışmaları[na]" girileceği taahhüt ediliyordu.

18 Ocak 2002 tarihli niyet mektubunda THY A.O'nun özelleştirmeye hazır hale geldiğinin "müjdesi" veriliyor, "Özelleştirme İdaresi piyasa koşulları elverdiği anda, THY'nin birincil halka arzını gerçekleştirmeye hazırdır," deniliyordu.

THY A.O.'da halka arz

2004 yılının Aralık ayı içinde THY A.O'nun hisselerinin yüzde 23'ü İMKB'de satışa sunuldu ve şirketteki kamu payı yüzde 75,18'e düştü.

2006 yılının Mayıs ayındaki ikinci dalga halka arz sonucunda kamu payı yüzde 49,12'ye düştü ve halka açıklık oranı ise yüzde 50,88 oldu.

Bu ikinci dalga arzın hemen sonrasında özelleştirme yanlılarının bir gerekçesinin daha gerçeklerden ne kadar uzak olduğunu bütün açıklığıyla gördük.

THY A.O'nun halka arz edilen hisse senetleri 25 Mayıs 2006'dan itibaren İMKB'de işlem görmeye başladı. Ancak THY A.O'nun hisse fiyatları İMKB'de

hızla düştü ve halka arz fiyatının oldukça altına indi. Bunun üzerine ÖİB, fiyat istikrarını sağlamak amacıyla, THY A.O. hissesi satın almaya başladı. Yasa fiyat istikrarı için yapılacak bu tür alımları 30 günle sınırlandırıyor. Ancak ÖİB burada fiyat istikrarını sağlama amaçlı alımları yaparken şirketteki payını yüzde 50'nin üzerine çıkarmamaya dikkat etti. Eğer ÖİB ek satış yaptığı tutarının tamamını fiyat istikrarı için kullansaydı, devletin THY A.O. sermayesindeki payı yüzde 50,18'e yükselecekti ve böylece Meclis'in bu şirketi denetleme yetkisi olacaktı.

Burada AKP Hükümeti'nin neyi amaçladığı açıkça görülmektedir. THY A.O. kâğıt üzerinde özel bir şirket haline getirilmiştir; ancak en büyük ortağı yüzde 49 ile kamu olduğu ve diğer ortakların hiçbirisi bu orana yaklaşmadığı için şirketin yönetimi esas olarak hükümetin elindedir.

AKP Türkiye'yi adım adım dini esaslara dayalı teokratik bir devlet haline getirme politikası doğrultusunda THY A.O.'yu çok önemsemekte ve bu stratejik kuruluşun denetimini elinde tutmak istemektedir. Bu doğrultuda şirket içinde hızlı ve acımasız bir kadrolaşma uygulaması sürmektedir. Bunun en önemli kanıtlarından biri YAŞ kararları ile İrticai faaliyetlerde bulundukları gerekçesiyle hava kuvvetlerinden ilişkili kesilen pilotlara işe almada verilen önceliklerdir. Kuşkusuz bu pilotların iş başvurusu yapmaya ve THY A.O. dahil her yerde çalışmaya hakları vardır. Ancak THY A.O. yönetimi pilot seçimini liyakat temelinde yapmamakta, önceliği beceri ve nitelikleri her ne düzeyde olursa olsun İrticai faaliyetlere katıldıkları gerekçesiyle orduyla ilişkili kesilmiş olan pilotlara vermektedir.

Görüldüğü gibi özelleştirme THY A.O. üzerindeki siyasi etkilerin varlığını hafifletmemiş, tarihte hiç olmadığı kadar artırmıştır. Politikacıların, bürokratların ve büyük tüccarların yıllarca KİT'leri bir arpalık olarak kullandığı,

bu kuruluşlarda yolsuzluğun kol gezdiği doğrudur, ama bunun sorumluluğu kamu mülkiyetine değil, doğrudan doğruya politik sistemde ve KİT'lerin yönetim biçimindedir. O nedenle Hava-İş özelleştirmeye dar bir bakış açısıyla değil, bu geniş perspektif üzerinden karşı çıkmaktadır.

THY A.O.'nun parçalanması ve taşeronlaştırma

Yukarıda anlatılanlar özelleştirme, serbestleştirme ve kuralsızlaştırmanın el ele yürüyen süreçler olduğunu, havacılık sektörü özelinde bütün açıklığıyla ortaya koyuyor. Sermayenin neo-liberal taarruzunun bu unsurlarına çalışma yasalarında yapılan değişiklikleri eklemek gerekiyor. 2003 yılında çıkarılan İş Yasası bu bağlamda işçiler ve onların örgütleri sendikalar açısından büyük tuzaklar içeriyor.

THY A.O. yönetimi bu tuzakları,

- Esnek çalışma uygulamalarını dayatarak,
- Taşeronlaştırmaya hız vererek ve çeşitli işyerlerini kapatarak,
- İşyeri temsilcilerimizi işten çıkararak,
- Şirketi parçalara ayırarak,
- Emekliliğe zorlama ve tayin adı altında sürgün uygulamalarına başvurarak sonuna kadar kullanıyor. Bunları yaparken sadece havacılık çalışanları için önemli olmayan ama aynı zamanda bir tüketici hakkı da olan uçuş emniyetine ilişkin uyarılarımızın hiçbirini kâle almıyor.

Bu çerçevede kısa süre önce yer hizmetleri Trabzon, Van, Diyarbakır, Erzurum, Malatya, Samsun, Mardin, Erzincan, Hatay, Kahramanmaraş, Denizli meydanlarında Çelebi firmasına, Dalaman, Bodrum, Gaziantep, Kayseri, Şanlı Urfa, Adıyaman, Batman, Elazığ, Konya, Muş, Sivas meydanlarında Havaş'a verilerek taşeronlaştırıldı. Ama aynı THY A.O. sadece birkaç ay sonra A Grubu iş-

letme ruhsatına sahip yer hizmetleri ile iştigal edecek TGS Yer Hizmetleri A.Ş.'nin tescil edilmesine ilişkin olarak İstanbul Ticaret Sicil Memurluğu'na bugün başvuruda bulundu!

Özelleştirilmeye bakışımız

Sendikamız Türkiye'nin istikrarsızlık –kriz–büyüme–kriz–istikrarsızlık sarmallarına dayalı, inişli çıkışlı geçen 1990'lı ve 2000'li yıllar boyunca özelleştirme karşıtı çok sayıda eylem düzenledi ve ortak eylemlerde yer aldı.

Bu eylemleri burada ayrıntılı bir biçimde anlatmamız yer darlığı nedeniyle mümkün değil. Ancak en az yapılan eylemler kadar bu eylemlerin neden, hangi perspektifle yapıldığı da önemlidir ve biz de yazımızı özelleşmeye yönelik perspektifimize vurgu yaparak sonlandırmak istiyoruz.

Hava-İşe göre Türkiye'de 24 Ocak 1980'den bu yana uygulanan neo-liberal ekonomi politikaları ve onun ayrılmaz bir parçası olan özelleştirmecilik, ekonominin yaşadığı sorunlara teknik birer çözüm değil, dünya devlerinin (çok uluslu şirketler) ve yerli büyük-tekelci sermayenin işçi sınıfına ve emekçilere yönelttiği kapsamlı bir taarruzunun genel stratejisidir. Bu politikalarla amaçlanan, her türlü dayanışmacı kurumu ve toplu savunma örgütleri olan sendikaları tırpanlayarak, işçileri ve emekçileri birbirlerinden koparmak ve yalnızlaştırmak, böylece aralarındaki rekabeti kızıştırarak haklarını ve kazanımlarını asgariye indirmektir.

Yani özelleştirme, basit bir mülkiyet değişiminden ibaret değildir. Devlet eliyle yürütülen iktisadi faaliyetin özel sektöre devredilmesi hiç değildir. Özelleştirme, sermayenin dizginsiz işleyişinin önündeki engellerin temizlenmesi için sermayenin ve piyasanın yasalara dolaysız biçimde tâbi olmayan her kurumun tasfiye edilmesidir. Bütün bunların özeti şudur: neo-liberal piyasacılık ve özelleştirmecilik bir sınıf politikasıdır.

Limanlar ve özelleştirme

Deniz AKDOĞAN

Liman-İş Sendikası Uzmanı

Dünyada hızla gelişen teknolojilere paralel olarak günümüzde deniz ve denizcilik; yük ve yolcu taşımacılığı başta olmak üzere gemi inşa sanayi, liman hizmetleri, deniz turizmi ve doğal kaynakların üretimi ile ilgili bir ticaret ve hizmet dalıdır. Denizyolu ulaştırmasının faaliyet alanı uluslararası bir özellik taşımaktadır. Bu tarafıyla uluslararası siyasi, ekonomik gelişmeler ve koşullar deniz ulaştırmasının kural ve yöntemlerini saptamaktadır.

Limanlar tarih boyunca ekonomik hayatın ve ticaretin vazgeçilmez parçası olmuştur. Ülkemiz tarihine baktığımızda da bazı liman kentlerimizin Roma Uygarlığı öncesinde de etkin olduğunu görebiliriz. Deniz ticaretinin gelişmesiyle üç tarafı denizlerle çevrili Anadolu limanları ticaretin merkezini oluşturmuştur.¹

Limanlarda gerçekleştirilen işlere bakıldığında limancılık faaliyetinin esas olarak gemiden karaya ve karadan gemiye yük ve yolcu taşımacılığı olduğu görülür.

Türkiye’de limancılık hizmeti Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte bir kamu hizmeti olarak değerlendirilmiştir. Anayasa ve 618 Sayılı Limanlar Kanunu ile bu hizmetlerin yerine getirilmesi ve bu birimdeki her türlü denetim ve uygulama konusunda devlet düzenleyici ve uygulayıcı olarak görevlendirilmiştir. Bu anlamda yabancı şirketlerin elinde olan limanlarımız sırasıyla kamulaştırılmıştır.²

1 Bkz: Liman-İş (2005) TCDD Limanları ve Gerçekler Dosyası, Yayınlanmamış Liman-İş Araştırmaları, Ankara.

2 Cumhuriyetin ilanına müteakip 29 Temmuz 1925 tarih ve 2256 Sayılı Kanun ile İstanbul Liman İşleri İnhisarı T.A.Ş. kurulmuştur. Bu kuruluşun ortakları: Sanayi ve Maadin Bankası, Türkiye İş Bankası, Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi, Bahri Muamelet T.A.Ş., İstanbul Mavna ve Salapuryacılar Tahmil ve

Ancak zaman içerisinde kamu hizmeti veren limanların özelleşmesi gündeme getirilmiştir. “Özelleştirme” tabi ki kendiliğinden ortaya çıkmamıştır. İki kutuplu dünyanın yıkılmasının ardından dünyada esen rüzgâr artık değişmiştir. Liberal politikaların hız kazanmasıyla birlikte devlet kamucu niteliğini kaybetmeye başlamıştır. Siyasi

Tahliye T.A.Ş. dir. Türkiye Cumhuriyeti’nin millileştirme politikasına paralel olarak 23 Kasım 1934 tarihinde 2265 Sayılı Yasa ile İstanbul Liman İşleri Umum Müdürlüğü kurulmuştur. 1935 yılında Fransız şirketinin bütün hisseleri 162 milyon Fransız Frangına satın alınarak liman millileştirilmiştir.

İstanbul sınırları içinde bulunan Haydarpaşa Limanı da 1903’te İstanbul-Bağdat demiryolunu inşa eden Almanya tarafından yapılmıştır. Bu liman da 31.01.1928 yılında demiryolu hattı ile birlikte millileştirilmiş olup halen TCDD’na bağlıdır.

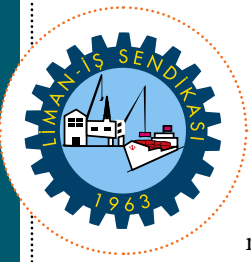
İzmir Limanı da 1875 tarihinde Sultan Aziz tarafından inşa ettirilmiş ve işletme imtiyazı Fransız şirketi M.R.Gifre’ye verilmiştir. İzmir’in 9 Eylül 1922’de düşmandan kurtuluşuna müteakip millileştirilen İzmir Liman ve Körfez İşleri İnhisarı T.A.Ş. 1934 tarihinde İzmir Liman İşletmeleri Umum Müdürlüğü’ne devredilmiştir.

İktidarların özelleştirme politikalarını uygulaması, burjuvazinin gözünü limanlara dikmesine neden olmuştur.

Ne var ki bugün dünya ticaretinin yaklaşık % 80’i, ülkemizin ithalat ve ihracat taşımalarının ise yaklaşık %90’ı deniz yoluyla yapılmaktadır. Denizyolu taşımacılığının diğer taşıma türlerine göre avantajları kuşkusuzdur. Demiryolu taşımacılığına oranla 3,5 kat, karayolu taşımacılığına oranla ise 7 kat daha ucuzdur. Diğer bir avantajı ise, özellikle sanayi hammaddesini oluşturan çok büyük miktarlardaki yüklerin bir defada bir yerden diğer bir yere taşınması imkânını sağlamasıdır.

İşte limanların “rant kapısı” olarak görülmesinin nedenleri bunlardır.

Özelleştirme öncesi ülkemizde limancılık faaliyetlerini Türkiye Denizcilik İşletmeleri (TDİ) ve Türkiye Cum-

hürriyeti Devlet Demiryolları (TCDD) yürütmekteydi. Ancak özelleştirme uygulamalarının hayata geçirilmesi ile birlikte TDİ limanları 1990'lı yılların başından itibaren özelleştirme kapsamına alınmışlar ve vakit kaybedilmeksizin ihaleye çıkarılmışlardır.

Gerekçe olarak kamuoyuna bu limanların zarar ettiği ve verimsiz olduğu açıklanmış ancak Kurum verileri ve mali hesapları ortaya çıkınca bu sav değiştirilmiş ve yeni bir gerekçe olarak modernleşme ve teknolojik yenilenme bahanesi ile toplumsal meşruiyet yaratılmaya çalışılmıştır.

TDİ tarafından işletilmekte olan; Antalya, Alanya, Marmaris, Güllük, Kuşadası, Çeşme, Dikili, Tekirdağ, Trabzon, Hopa, Rize, Giresun, Ordu ve Sinop limanları özelleştirilmiştir.³ Özelleştirme sonrasında çalışan işçilerin hepsi işten çıkarılmıştır. Özelleştirmeye ilişkin Liman-İş Sendikası tarafından açılan davalar sonucu alınan iptal kararlarına rağmen işleme konulmamıştır.

TCDD limanları da benzer şekilde 4046 sayılı yasaya bile aykırı olarak çıkarılan Özelleştirme Yüksek Kurulu

³ - Tekirdağ Limanı 09.05.1997 tarihinde Akport Liman İşletmesi A.Ş.'ne,

- Rize Limanı, 09.05.1997 tarihinde Riport Rize Liman Yatırım A.Ş.'ne,

- Hopa Limanı, 09.05.1997 tarihinde Park Denizcilik ve Hopa Liman İşletmesi A.Ş.'ne,

- Giresun Limanı, 09.05.1997 tarihinde Çakıroğlu Giresun Liman İşletmesi A.Ş.'ne,

- Ordu Limanı, 09.05.1997 tarihinde Çakıroğlu Ordu Liman İşletmesi A.Ş.'ne

- Sinop Limanı, 09.05.1997 tarihinde Çakıroğlu Sinop Liman İşletmesi A.Ş.'ne,

- Antalya Limanı, 1998 yılında Ortadoğu Antalya Liman İşletmeleri A.Ş.'ne,

- Trabzon Limanı, 2003 yılında Alport Trabzon Liman İşletmeciliği'ne,

-Alanya Limanı, ALİDAŞ Alanya Liman İşletmeleri Denizcilik Turizm Ticaret ve Sanayi A.Ş.'ne

-Marmaris Limanı; Marmaris Liman İşletmeciliği A.Ş.'ne,

(ÖYK) kararıyla özelleştirme programına alınmıştır. Liman özelleştirme programına alınmış, Haydarpaşa Limanı da Haydarpaşa Projesi'ne bağlı olarak kapatılma kararı alınmıştır. TCDD limanlarından özelleştirme kararı alınan limanlar Mersin, İzmir, Kocaeli/Derince, Samsun, Bandırma ve İskenderun'dur. Bu limanlardan Mersin Limanı, 2005 yılında PSA Akfen Grubuna satılmıştır. İzmir limanı ile ilgili sendikamızın açtığı davanın ardından Danıştay İzmir Limanı'nın özelleştirme ihalesinin yürütmesini durdurmuştur. TCDD Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü'ne ait Samsun Limanının 36 yıl süre ile "işletme hakkı verilmesi" yöntemiyle özelleştirme ihalesinin nihai görüşmesi tamamlanmıştır. Bandırma Limanı, Çelebi Ortak Girişim Grubu'na; Samsun Limanı da Ceynak'a verilmiştir. Dünya genelinde artık geçerli olan Inter-modal taşımacılık sistemine doğal olarak uygunluk taşıyan bu limanlarımız, demiryolu ağı ile doğrudan bağlantısı olduğu için avantajlı, konteynır taşımacılığı için uygun hinterlanda ve ekipmana sahiptir. Hemen hepsi doğal liman olan bu limanlar rıhtım uzunluğu ve derinliği açısından 600 Giosa ton ve üzerindeki bir çok yük gemisinin yanaşabileceği yegane limanlardır. Türkiye'nin dış ticaretinde yüzde 90'lık oranıyla deniz taşımacılığı çok yüksek bir konum ihtiva etmektedir.

İstihdam yaratan, ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayan bir o kadar da stratejik-politik konumda olan limanlarımızın özelleştirilmesinin nedeni açık ve nettir. Özelleştirme konusunda gerek basına gerekse yargıya intikal eden şaibeler ve rant sağlama yöntemleri, özelleştirmenin arkasında yatan mantığın verimlilik ve etkinlik gibi kriterler olmadığını göstermiştir. Kaldı ki, özelleştirme sonrasında bu limanları alan şahıslar, limanlara yönelik gerekli yatırımı yapmadığı gibi teknolojik olarak da bu limanlar geliştirilmemiştir. Liman kapasitelerinin artırılması bir yana, limanların zarar ettiği öne sürülerek ver-gi ödenmemiştir.

Özelleştirmenin çalışanlar açısından sonuçlarına gelecek olursak, liman özelleştirmeleri sonucu çalışanların işten çıkartılması aynı zamanda sendikasız da bırakılmalarına neden olmuştur. Daha düşük ücret seviyelerinde kayıtdışı çalışmaların yapıldığı özel limanlarda çalışanların iş sağlığı ve güvenliği de korunmamaktadır.

Limanlarımız daha da kârlı ve verimli hale getirilebilir. Sorunların tek çözümü özelleştirme değildir. Asıl sorun yatırım eksikliği ve personel yetersizliğidir. Bütün TCDD limanlarında 1943 ve 1983 model rıhtım vinçleriyle çalışmakta ve bunlar üyelerimizin bütün özveri ve gayretleriyle tamir edilerek kullanıma sokulmaktadır. Oysa dünyada hiçbir limanda artık bu araç gereç ve ekipman kalmamış, daha kaliteli ve yeni teknolojiyle çalışan araç parkıyla hizmet verilmektedir. Nitekim İzmir ve Mersin limanlarına yeni Gantry Cranelerin alınmasıyla burada hizmet sunumunda kârlılık oranları yüzde 50'nin üzerinde artış göstermiştir. TCDD'nin kendi verilerine göre son on yıllık süreç içerisinde limanlarımızda elleçleme yük miktarı artarken, limana yanaşan gemi sayısında ciddi artışlar olurken personel sayısında bununla zıt gelişmeler yaşanmıştır. 1992 yılında 5061 olan işçi sayısı 2002 yılına gelince 3576'ya düşmüştür. Aynı şekilde memur sayısı da 1420'den 1344'e düşürülmüştür.

Sonuç olarak özelleştirme gerçeği ülkemizin her alanında yıkıma yol açtığı gibi en önemli etkisini de ekonomimizin can damarı olan limanlarımızda göstermiştir.

Özelleştirme, ülkemize ihanettir.

Özelleştirme, onursuzluktur.

Özelleştirilen tüm kurumlarımızın kamulaştırılması gerekmektedir. Ülke çıkarının yolu ancak budur. Bizler Liman işçileri olarak bu konuda memleketimize sahip çıkmak için her türlü özveriyle çalışmaya hazırız. Bu limanları bazı çıkar çevrelerine karşı korumak için sonuna kadar mücadele edeceğiz.

Türk işçi hareketi için çok önemli bir tecrübe: Türk Telekom özelleştirmesi

Ali AKCAN

Türkiye Haber-İş Sendikası Genel Başkanı

Geçmiş 1924 yılında 406 Sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu ile kurulan Posta, Telgraf ve Telefon (PTT) Genel Müdürlüğü'ne dayanan Türk Telekomünikasyon A.Ş. Türkiye'nin görevli Telekom operatörüdür. Türk Telekom 24 Nisan 1995 yılında telekomünikasyon ve posta hizmetlerinin birbirinden ayrılmasıyla, Hazine Müsteşarlığı sahipliğinde bir anonim şirket olarak kurulmuştur.

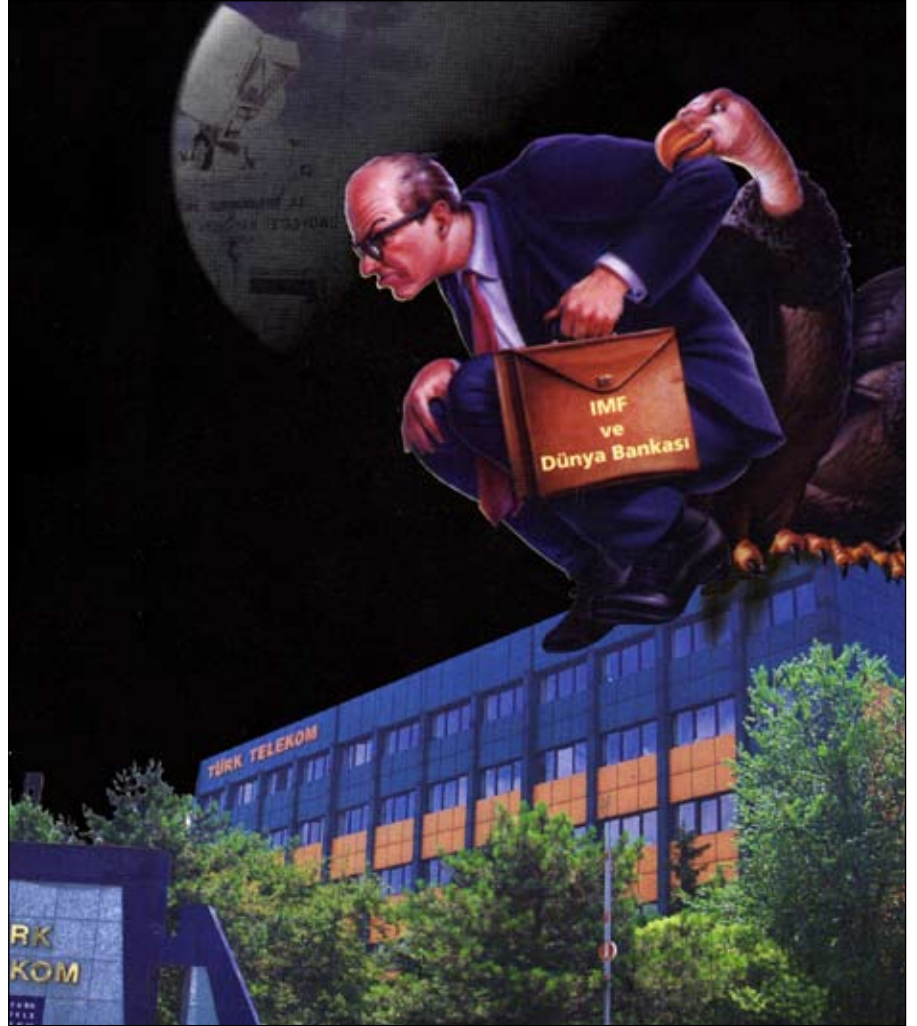
Türk Telekom'un özelleştirilmesinde gerek bazı kanuni eksiklikler, gerekse de ideolojik tartışmalar nedeniyle bir başarı sağlanamamıştır. 1990'lı yılların başından başlayarak, her ne kadar günümüze kadar telekomünikasyon alanında serbestleşme çalışmaları yürütülse de, bu çalışmalar özelleştirme çalışmalarıyla eş anlamlı yürütülemediği için olumsuz sonuç verememiştir.

Türk Telekom'un özelleştirme gerekçeleri

Türk Telekom'un özelleştirilmesinde amaçlar ve gerekçeler şöyle sıralanabilir:

Özelleşme ile birlikte, Türk Telekom'un sermaye yapısından kaynaklanan ve bir kamu şirketi olarak tâbi bulunduğu kanuni ve idari kısıtlamalar da ortadan kalkacağından, eşit ve rekabetçi şartlarda çalışma imkânı bularak, çağın gereklerine uygun modern bir yönetim anlayışıyla hizmet sunması sağlanacaktı.

Türk Telekom özelleştirmesinde amaç, devletin imkânları dahilinde yatırımlarla sağlanamamış olan; teknolojik temelde bilgi birikimi (*know-how*), yeni teknoloji, ilave katma değerli hizmet ve

modern işletmecilik anlayışı getirebilecek bir stratejik ortak kazandırmak suretiyle rekabetin sürekli arttığı piyasa koşulları altında, şirketin daha etkin ve verimli çalışmasının temin edilmesi ve bu sayede Türk Telekom'un blok satışı yöntemiyle devredilecek olan %55'lik bölümünün dışında kalan %45 oranındaki kamu hissesinin de değerinin artırılması idi.

Ancak;

- Ülkeyi yönetenler 20 yıldır özel-

leştirmenin her şeyi çözeceğini söylediler; peki neyi çözdüler? Ne işsizliğe çare bulundu ne halkın gelir düzeyi arttı.

- Özelleştirmeyle yeni iş alanları açılacak dediler; bu gün işsizlik tarihinin en yüksek oranına ulaştı. Satılan fabrikaların ve kurumların yerine yenisi açılmadı.

- Kamu kurumları ekonominin sırtında kambur, onun için özelleştirme şart dediler; ama yapılan özelleştir-

melerle ekonominin sırtındaki kambur küçülmedi, daha da büyüdü. Özelleştirmelerle en çok kâr eden ve kamu hizmeti üreten kuruluşlar peşkeş çekildi. Yüz binlerce işçi işsiz kalırken, aileleri ile birlikte milyonlarca insan yoksulluğa mahkum edildi.

- **Özelleştirmelerle ekonomiyi darboğazdan kurtaracaklarını söylediler, borçları ödeyeceğiz, yeni kaynaklar yaratacağız dediler;** ama geçen 20 yıl gösterdi ki, bütün bunların hepsi büyük bir yalan. Türkiye'nin borçları azalmadı, daha da çoğaldı. Faizlerle birlikte Türkiye'nin bütçesinin büyük bir bölümü borç ödemeleriyle yabancı tekellerin ka-

salarına aktarıldı.

Özelleştirmeye devlet tekelinin kaldırılacağı, sermayenin tabana yayılacağı, rekabetin artırılarak halka ucuz hizmet verileceği söylendi; ama sermaye tabana yayılmadı, devlet tekelini yerine yabancı sermaye tekelini oluşturuldu. Verilen hizmetlerde hiç bir ucuzlama olmadığı gibi aksine fiyatlar artırıldı.

Türkiye Haber-İş Sendikası'nın tutumu

Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirilmesini Türkiye Haber-İş Sendikası olarak özelleştirme taraftarlarının iddia

ettiği gibi doğru bulmuyor ve bu kurumun özelleştirilmemesi gerektiğine inanıyoruz. Dolayısıyla da Türk Telekom'un özelleştirilmesinin mali, stratejik ve milli güvenlik açısından etkileri olacağına, gelecekte ülkemizin bağımsızlığıyla ilgili büyük sıkıntılar içine girileceğine inandığımız için de Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirilmesine karşı tavır koyduk. Türk Telekom'un özelleştirilmesini engellemek için çeşitli etkinliklerle karşı duruş sergiledik. Basın açıklamaları, el ilanları, çeşitli eylemler, afiş çalışmaları, bazı radyo ve televizyonlarda ilanlar, 25 ilde bilboardlara bilgi afişleri asılarak halkımızı bilinçlendirmeye ve bu konuda aydınlatmaya, hükümetin üstünde de baskı yaratmaya çalıştık. Ayrıca sayın Cumhurbaşkanı ve milletvekillerine ayrı ayrı dosya hazırlanarak Türk Telekom'un özelleştirilmesine hangi gerekçelerden karşı olduğumuzu belgelerle anlatmaya çalışıldı. Ancak yapılan mücadelede başarılı olunamadı ve Telekom özelleştirildi.

Türk Telekom'un özelleştirilmesi, Türkiye'yi idare eden hükümetler tarafından ortaya atılan bir görüş değildir. Türkiye'ye dışarıdan gelen baskılar sonucunda gerek Erdemir, gerek TÜPRAŞ, gerekse de Türk Telekom gibi kuruluşlar özelleştirilmiştir. Bu kuruluşlara bakıldığında, kökeni dışarıda olan sermayenin büyük parasal destek sağladığı ortaya çıkmaktadır. Türk sermayesiyle ortak gibi görünse de büyük ortaklar hep yabancı sermayeye aittir. Türk Telekom altın yumurtlayan bir kuruluştur. Bu kuruluşun 3 yıllık kârı karşılığında 5 yıllık vadeyle verilmesi ve bunun özelleştirilmesinin de iyi bir iş yapılmış gibi gösterilmesi, gerçekleri saklamaya yetmemektedir. Özelleştirmenin üzerinden yaklaşık 2,5 yıl geçmiştir. Özelleştirmede bizim üstüne basa basa anlatmaya çalıştığımız gerçekler ortaya çıkmaya başlamıştır.

Türk Telekom'un özelleştirilmesi sürecinde önemli aşamalar

Türk Telekom hisselerine ilişkin satış stratejisi belirlenirken, o dönemde

telekomünikasyon sektöründe meydana gelen teknolojik gelişim ve artan rekabet irdelenmiştir. Bu çerçevede, Türk Telekom'un söz konusu gelişmelere daha güçlü bir şekilde hazırlanabilmesini teminen şirkete bir stratejik ortak kazandırılabilmesi amacıyla öncelikle blok satış ardından halka arz yöntemiyle özelleştirilmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda, 1998 yılında alınan Bakanlar Kurulu Kararları [1998/10794 sayı ve 16.02.1998 tarihli ve 1998/11472 sayılı ve 06.08.1998 tarihli] uyarınca Türk Telekom hisselerinden satışına imkân tanınan %39 oranındaki bölüme ilişkin olarak, şirketin % 20'ye kadar olan kısmının uluslararası sabit telefon altyapısı işletmecisine veya sabit telefon altyapısına sahip işletmecilerin çoğunluğu temsil ettiği stratejik bir ortaklığa blok olarak satılması, geriye kalan kısmın ise en az % 5'lik bölümün PTT ve şirket çalışanları ile küçük tasarruf sahiplerine olmak üzere yurtiçi ve yurt dışı piyasalarda halka arz edilmesine karar verilmiştir.

4161 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde %20'lik blok satış için 13.06.2000 tarihinde ihale açılmış, ancak katılım olmaması nedeniyle ihale sonuçlandırılmamıştır. İhaleye olan talep eksikliğinin nedenleri iki başlık altında toplanabilir:

1-İhalenin yapısı (blok satış kapsamında önerilen hisse miktarı ile verilen yönetsel hakların yatırımcılar nezdinde yetersiz oluşu)

2-Dönemde global telekomünikasyon piyasalarında meydana gelen konjonktürel değişim (3. jenerasyon mobil telefon lisansları için ödenen yüksek bedellerin yarattığı finansman darboğazı, büyük Telekom operatörlerinin yatırım planlarının değişmesi, sabit telefonun mobil hizmetler karşısında cazibesinin azalması, vb) % 20'lik blok satış ihalesindeki talep eksikliğinin giderilebilmesini teminen satış stratejisinde değişiklik yapılması gündeme gelmiştir. Bu çerçevede, Türk Telekom hisselerinin satış stratejisini belirleyen ilgili Bakanlar Ku-

rulu Kararları değiştirilerek 2000/1653 sayı ve 30.11.2000 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile blok olarak stratejik ortaklığa satılacak hisse oranı %20'den, o dönemde kanunen en yüksek sınır olan %33.5'e yükseltilmiş ve stratejik ortağa verilen yönetsel haklar genişletilmiştir. Yapılan yeni düzenlemeler çerçevesinde, Türk Telekom'un %33.5'lik hissesinin blok olarak satışı için 14.12.2000 tarihinde ikinci bir ihale açılmıştır. Ancak global telekomünikasyon piyasalarındaki olumsuz gelişmeler sebebiyle ikinci ihale kapsamında önerilen hisse oranı ve yönetsel haklar da yatırımcılar açısından yeterli olmamış, ayrıca, Ankara 6. İdare Mahkemesi'nce yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Bu çerçevede, bahse konu ihale 16.05.2001 tarihinde iptal edilmiştir. Ankara 6. İdare Mahkemesi, Türk Telekom özelleştirmesinde satışın cazip hale getirilmesi için stratejik ortağa uygun yönetsel haklar verilmesini hukuka uygun bulmuş ancak, bu konuda Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun yetkili olmadığı gerekçesiyle, yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.

Daha sonra değişen şartlar çerçevesinde, Türk Telekom özelleştirmesini yürütmek üzere yeni Değer Tespit ve İhale Komisyonları kurulmuştur. Telekom piyasalarındaki gelişmeler paralelinde, Türk Telekom için yeni bir satış stratejisi belirlenmesine ilişkin çalışmalar kapsamında 30.04.2003 tarihinde Bakanlar Kurulu şirket hisselerinin satışı için kontrol hakkının devrini içerecek bir blok satış ve halka arz için çalışmaların eş anlı yürütülmesi ve nihai satış stratejisinin oluşacak piyasa koşullarına göre belirlenmesi kararlaştırılmıştır.

Bu çerçevede, Türk Telekom için piyasanın nabzını tutan ve ekonomik konjonktürün gereklerini yansıtan esnek bir satış stratejisi oluşturulmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmiştir. Potansiyel yatırımcılar ile yurt içinde ve yurt dışında bir seri görüşme gerçekleştirilmiş ve nihai satış stratejisi bu görüşmelerden elde edilen geri bildirimler esas alınarak hazırlanmıştır.

Bakanlar Kurulu'nca 13.11.2003 tarihinde onaylanan 2003/6403

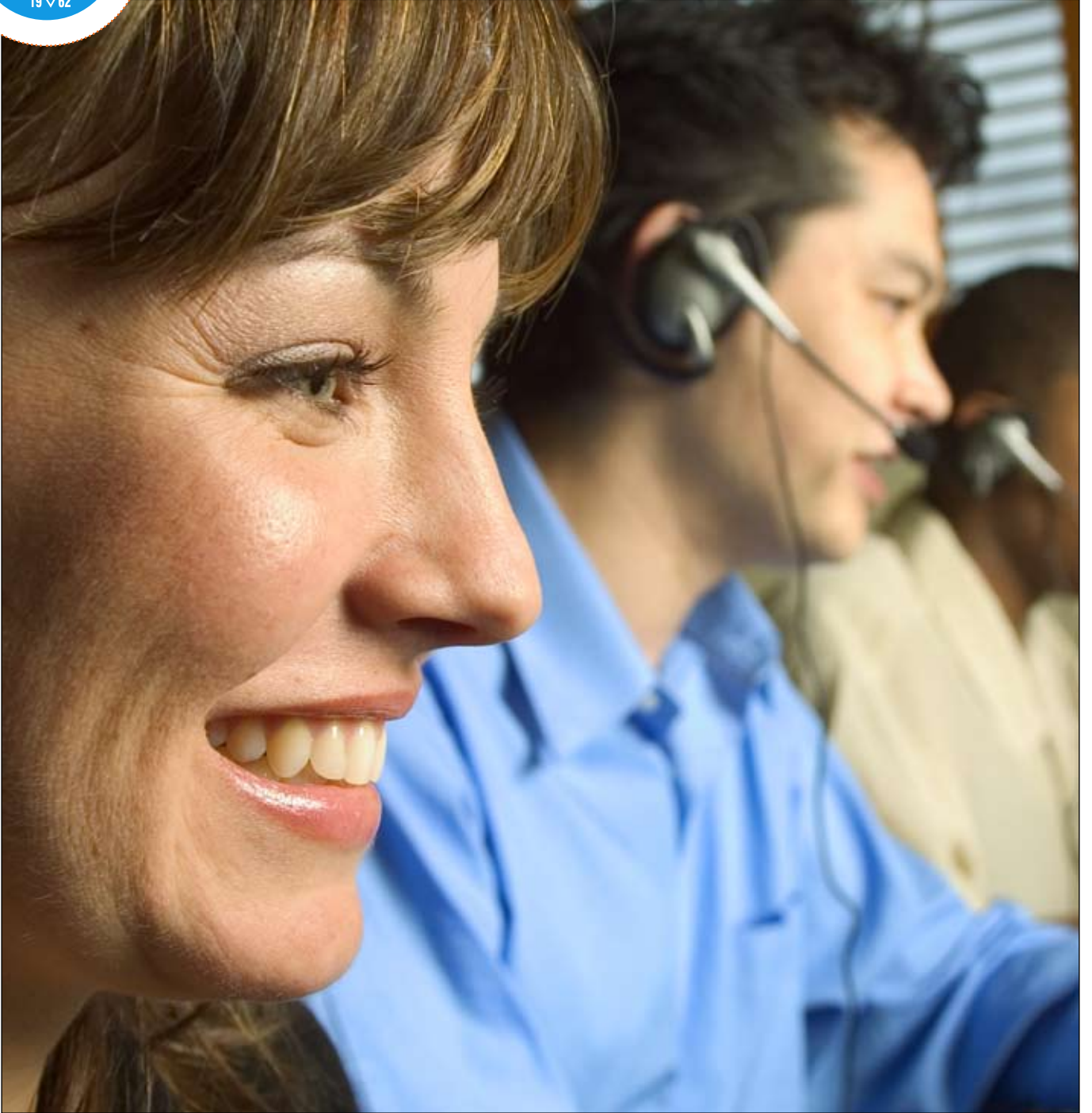
sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yeni satış stratejisi hüküm altına alınmış ve Türk Telekom'un en az % 51'lik hissesinin blok olarak satılması, blok satışa ilişkin ihale ilanının 31.05.2004 tarihinde kadar yayımlanması, blok satışı müteakip kalan hisselerin belirlenecek oran ve süreç çerçevesinde halka arz edilmesi karara bağlanmıştır.

Türk telekomünikasyon sektörü 01.01.2004 tarihinde tam rekabete açılmıştır. Bu çerçevede, Telekomünikasyon Kurumu, telekomünikasyon hizmetlerinin sunulması, telekomünikasyon altyapılarının kurulması ve işletilmesi için sermaye şirketlerini görev sözleşmesi, imtiyaz sözleşmesi, telekomünikasyon ruhsatı ve genel izin vermek suretiyle yetkilendirmeye başlamıştır.

Yüzde 55'lik blok satış süreci

Anayasa Mahkemesi'nin konuya ilişkin geçmiş kararlarının gereklerine uygun olarak, kanuni eksikliklerin giderilmesine ve bu kararlar doğrultusunda Türk Telekom'un özelleştirmeye hazırlanmasına, bu özelleştirmenin ülke için en uygun şartlarda gerçekleştirilmesine, özelleştirmeyle amaçlanan hedeflere ulaşılabilmesine, özelleştirme durumunda milli güvenliğin korunmasına, kamu hizmetinin gereği gibi ve aktsatılmadan yürütülmesi için alınacak tedbirlere ve özelleştirmenin hukuka uygun bir şekilde sonuçlandırılmasına yönelik değişiklikler yapılmıştır.

Türk Telekom'un %55'inin satışına yönelik özelleştirme stratejisi, geçmişte yaşanan sorunlardan ders alınarak, uzun süren yoğun bir hazırlık ve planlama döneminden sonra oluşturulmuştur. İlk kez bir ihale öncesinde, Özelleştirme İdaresi tarafından potansiyel yatırımcıları şirketin hukuki, operasyonel ve mali durumuna ilişkin olarak aydınlatmak, satış sürecine ilişkin bilgi vermek ve ilgililerin de özelleştirme sürecine ilişkin görüşlerini almak üzere, "Bilgilendirme Süreci" gerçekleştirilmiştir. Yerli ve ya-

bancı yatırımcının katıldığı süreçte, potansiyel yatırımcıların özelleştirme süreci ve yöntemi hakkındaki geri bildirimleri alınmış ve bu geri bildirimler ihale şartnamesinin ve sürecinin hazırlanmasında dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda, Türk Telekom'un özelleştirme stratejisi piyasa şartlarına duyarlı ve interaktif bir yaklaşım içinde şekillendirilmiştir. Bakanlar Kurulu'nun 15.10.2004 tarih ve 2004/7931 sayılı Kararı ile Türk Telekom'un %55 oranındaki hissesinin blok olarak satılmasına, 31.12.2004 ta-

rihine kadar ihale ilanına çıkılmasına ve ihale sürecinde katılımcılara "sermaye yapıları ve varlıkları ile telekomünikasyon sektöründeki tecrübelerine" ilişkin hususlarda kapsamı ve sınırları Türk Telekom İhale Komisyonu tarafından tespit edilecek ön yeterlilik kriterlerinin uygulanmasına ve bu konuda Türk Telekom İhale Komisyonu'nun yetkilendirilmesi hükme bağlanmıştır.

Global telekomünikasyon piyasalarının canlandığı bu yeni dönemde, uzun

bir hazırlık süreci ile piyasa şartlarına cevap veren bir özelleştirme stratejisi ile 25.11.2004 tarihinden itibaren yayımlanan ilanlarla, Türk Telekom ihale süreci yeniden başlatılmıştır. İhalede son teklif verme tarihi olan 24.06.2005 tarihinde Koç -The Cariyle Ortak Girişim Grubu, Oger Telecoms Ortak Girişim Grubu, Etisalat Ortak Girişim Grubu ve Turkcell Ortak Girişim Grubu'ndan olmak üzere dört adet teklif alınmış olup, en yüksek iki teklif sahibi ile müşterek pazarlık görüşmelerinde en yüksek tek-

lifi Oger Telecoms Ortak Girişim Grubu vermiştir.

Türk Telekom'un %55 oranındaki hissesinin blok olarak satışına ilişkin nihai devir işlemi 25.07.2005 tarih ve 2005/9146 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 02.08.2005 tarih ve 25894 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Diğer taraftan, Telekomünikasyon Hizmet ve Altyapılarına İlişkin Yetkilendirme Yönetmeliğine istinaden, Hisse Satış Sözleşmesi'nin imzalanmasından önce Telekomünikasyon Kurumu'ndan 04.08.2005 tarihinde hisse devrine ilişkin izin talep edilmiş ve gerekli izin 11.08.2005 tarihinde tesis edilmiştir. Daha sonra, taslak İmtiyaz Sözleşmesi, Türk Telekom ve Telekomünikasyon Kurumu arasında paraflanarak Anayasa'nın 155. maddesinin 2. fıkrası ve Danıştay Kanunu'nun 23. maddesinin (d) bendi uyarınca görüşü alınmak üzere 02.09.2005 tarihinde Danıştay'a gönderilmiştir. Danıştay İmtiyaz Sözleşmesine ilişkin görüşünü 27.10.2005 tarihinde vermiştir. Oger Telecom ve Telecom İtaliadan müteşekkil Konsorsiyuma 14.11.2005 tarihinde imzalanmıştır.

4971 sayılı Kanun çerçevesinde gerçekleştirilen ARIA ile AYCELL'in birleşmesi sonucunda AVEA şirketi Mart 2001 tarihinde faaliyete geçmiştir. AVEA'nın kuruluşunda sermaye yapısı hisse oranları itibarıyla %40,6 Telecom İtalia, %40,6 Türk Telekom ve %19,8 T. İşbank'tan müteşekkil iken, Telecom İtalia'nın sahip olduğu %40,6 oranındaki hissesini 500 milyon ABD Doları bedel üzerinden Türk Telekom satın alınarak Türk Telekom'un anılan şirketteki payı % 81 düzeyine yükselmiştir.

Türk Telekom'un özelleştirilmesi ile ilişkin işlemler 406 sayılı Telefon ve Telgraf Kanunu uyarınca, ihale ve Değer Tespit Komisyonları tarafından yürütülmektedir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı da aynı Kanun uyarınca söz konusu komisyonların usulî işlemlerini yerine getirmekle görevlendirilmiştir.

13.11.2003 tarih ve 2003/6403 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Türk Telekom'da halka arz edilecek hisse oranı ve halka arz işleminin zamanlamasının blok satış sonrasında belirlenerek, Bakanlar Kurulu'nun onayına sunulmasını hükme bağlamıştır. Hazine'nin Türk Telekom'da halen sahip olduğu %45 oranındaki hissenin bir bölümünün yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda halka arz edilmesine yönelik çalışmalara başlanılmıştır.

Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirilmesiyle ilgili hukuksal süreç

Örgütlü bulunduğumuz haberleşme iş kolunda faaliyet gösterilen Türk Telekomünikasyon A.Ş. nedeni hâlâ anlaşılamayan bir şekilde özelleştirilmiştir. Bu özelleştirmenin rasyonel ve bilimsel hiçbir dayanağı yoktur.

Bilindiği üzere, Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca 01.07.2005 tarihinde Türk Telekom A.Ş.'deki %55 oranındaki kamu hissesi yurt dışı kaynaklı Oger Telecoms Grubuna 6.550 Milyon Dolarla ihale edilmiştir.

Bu ihale, hükümet yetkilileri tarafından zafer kazanmış kumandan edasıyla başarılı bir özelleştirme olarak lanse edilmeye çalışılmıştır.

Fakat bu ülkenin gözbebeği konumundaki Türk Telekom A.Ş.'nin ve milletin sahipsiz olmadığının bilincinde olan Sendikamız, bu ihalenin iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemli iptal davası açmıştır.

Dava Danıştay 13. Dairesinde görüşülmüş ve fakat red kararı verilmiştir. Karar tarafımızdan temyiz edilmiş, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 17'ye karşı 14 oyla red kararını onamıştır.

Yine Sendikamız tarafından Rekabet Kurumu'nun, Türk Telekom özelleştirme ihalesinin rekabeti engellemediğine ilişkin kararına karşı da iptal davası açılmış olup yine bu dava da tüm gayretlerimize rağmen redle sonuçlanmıştır.

Sendika olarak açmış olduğumuz

bu iptal davalarında üzerinde ısrarla durduğumuz husus, bu özelleştirme ve özelleştirmeye cevap veren yasaların Anayasaya aykırı olduğudur.

Kısaca bilgi vermek gerekirse;

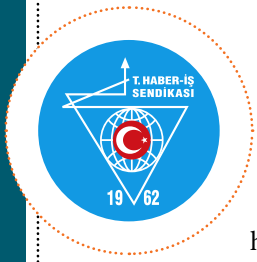
4673 Sayılı yasa ve 5189 sayılı yasalarla 04.02.1924 tarih ve 406 sayılı Yasaya getirilen değişiklikler ve bunlara dayanılarak çıkarılan 2004 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı Anayasaya aykırıdır.

Anayasanın 153. maddesi gereğince Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı göz önünde bulundurulduğunda, yasa koyucunun Anayasa Mahkemesi'nce daha önce verilmiş kararları hükümsüz ve uygulama niteliği olmayan geçersiz kararlar haline dönüştürmesi düşünülemez.

5189 sayılı Kanunun 2. maddesi hükmüne göre: "406 sayılı Kanunun ek 17 nci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "devamı süresince tekel mahiyetinin yaratabileceği sakıncalar da dahil" ve ikinci cümlesinde yer alan "yeni şirketler kurulması veya kurulu bulunan şirketlere iştirak edilmesi, uluslararası telekomünikasyon birliklerine katılınması veya uluslararası anlaşmalara taraf olunması" ibareleri ile aynı maddenin üçüncü fıkrası madde metninden çıkarılmıştır."

Buna göre 04.02.1924 tarihli 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu'nun Ek 17. maddesi aşağıdaki şekle dönüşmüştür: "Türk Telekom'un, yetkili kurullarında alınacak kararlarda, ekonomi ve güvenlik ile ilgili olarak millî yararların korunması amacıyla Devlete söz ve onay hakkı verecek bir adet imtiyazlı hisse dışındaki tüm hisseleri satılabilir. İmtiyazlı hisse, millî yararların korunması amacıyla ana sözleşme değişiklikleri, yönetim kontrolünü etkileyecek oranlardaki nama yazılı hisselerin devri ve nama yazılı hisselerin devrinin pay defterine işlenmesi konularında söz ve onay yetkisine sahiptir."

Yukarıda belirttiğimiz gibi yasa koyucu Anayasa Mahkemesi'nce daha ev-

vel verilmiş kararları hükümsüz ve uygulama niteliği olmayan geçersiz kararlar haline dönüştüremeyeceğine göre Türk Telekom hisselerinin büyük çoğunluğunun yerli ve yabancı kişilere satılması bu tür işlemlerin Anayasaya uygun düşmeyeceğini belirten Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki ilkeleri ile çelişmektedir.

Türk Telekom hisselerinin çoğunluğunun gerçek veya tüzel yabancı kişilere satılması durumunda ulusal güvenliğin, ulusal yararların ve bağımsızlığın korunması için 5189 sayılı yasada bulunduğu söylenen ve gerekçelerde vurgulanan önlemlerin yeterliği çok kuşkuludur. Önlemlerin bir yasaya konmuş olması, bunların uygulanmasına fiili koşullar dolayısıyla her zaman olanak bulunacağı anlamına gelmez. Özellikle yabancı şirketlerin Türk Telekom'a sahip olması durumunda yasal önlemlerin kullanılması sık sık uluslararası sorunların ortaya çıkmasına yol açacaktır ve ülkeyi gelecekte kritik sorunlarla karşı karşıya bırakacaktır. Yasanın bu konuda getirdiği önlemler yetersizdir. Zira, Telekomünikasyon Kurumu'nca ilgili şirketlere verilecek lisans ve imtiyazlara ilişkin sözleşmelere Anayasanın 125/1 ve 155. maddeleri hükümlerinden yararlanılarak "tahkim" koşulu konması durumunda Türk devletinin ruhsatı geri alma, imtiyazı feshetme ve benzeri nedenlerle yapacağı sınırlamalar dolayısıyla ağır tazminat ödemeye mahkum edilmesi her zaman mümkündür.

Bu bakımdan, Türk Telekom hisselerinin yüzde 55'inin blok satışına ilişkin Şartnamede bulunan "Uyuşmazlıkların halinde Türk hukuku geçerli olup Ankara Mahkemeleri münhasıran yetkilidir" (12.8) şeklinde bir ibarenin ne anlama geldiği ve ne ölçüde geçerli olduğu belirsizdir. Bununla, olsa olsa, yalnız "satış işlemi dolayısıyla ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklar" kastedilmiş olabilirse de, uluslararası uygulamalara göre ihalenin sonuçlanmasıyla ve satış işlemlerine başlanmasıyla birlikte "yabancı yatırım" da başlamış sayılacağı

için, bu aşamada bile uluslararası tahkim yolundan kaçınma olanağı yoktur. Kaldı ki, ihale sırasında açıklanan Taslak İmtiyaz Sözleşmesi'nin 48. maddesine "İşletmecinin tahkime ilişkin mer'i mevzuattan kaynaklanan talep hakları saklıdır" hükmünü koydurtan Telekomünikasyon Kurulu'nun kendisi olmuştur.

Aşağıdaki Anayasa Mahkemesi'nin kararlarında belirtilen ilkeler Telekom özelleştirilmesindeki çarpıklıklar daha net ortaya çıkmaktadır.

Özelleştirme konusu Anayasa Mahkemesi'nin önüne 3974 sayılı TEK'in özelleştirmesine ilişkin kanunun iptali için açılan dava ile ilk olarak gelmiş ve bu dava hakkında verdiği kararında Yüksek Mahkeme açıkladığı görüşlerini daha sonra önüne gelen davalarda tekrarlamıştır. Bu kararında Yüksek Mahkeme özelleştirmeyi "... kamuya ilişkin hak ve varlıklarla para ile ölçülebilen kamu kaynaklarının, yerli ya da yabancı özel kesime aktarılması" olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla bu kararında Anayasa Mahkemesi dar anlamda özelleştirme kavramını benimsemiştir. Söz konusu kararın verildiği dönemde Anayasada özelleştirmeye ilişkin düzenleme olmasına rağmen, özelleştirmenin kanun koyucu tarafından düzenleme konusu yapılmasının Anayasaca engellenmediği ve yasaklanmadığına hükmedilmiştir. Anayasa Mahkemesi böylece öğretide o dönem ileri sürülen kamu hukukunda yetkisizliğin asıl (kural), yetkinin istisna olduğu ve bu nedenle de yazılı kurallarla açıkça belirtilmeyen yetkinin kullanılmayacağını öne süren görüşe özelleştirme konusu açısından itibar etmemiştir. Mahkemeye göre Anayasada özelleştirmenin öngörülmemiş olması kanun koyucunun bu konuda düzenlemede bulunmasını engellemez. Dolayısıyla Anayasada özelleştirme açıkça düzenlenmediği ya da yasaklanmadığı için bu alanda kanun koyucunun takdirine bağlı olarak ve yasama yetkisinin asliliği ve ikelliği ilkelerinden hareketle özgür bir ortamın varlığı kabul edilmiştir. Ancak bu durumun düzenleme alanındaki

yetki açısından sınırsız bir anlama geldiği şeklinde yorumlanması mümkün değildir. Kanun koyucu özelleştirme konusunda yapacağı düzenlemelerde Anayasada öngörülen temel ilkelerle bağlıdır. Bu bağlılığın anayasal dayanağı da Anayasanın 11. maddesidir.

Anayasa Mahkemesi kanun koyucunun özelleştirmeye ilişkin yapacağı düzenlemede uyması gereken kuralları Anayasanın 47. maddesine yaptığı yolama ile açıklığa kavuşturmuştur. 47. maddeye göre devletleştirme için;

- a) kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde,
- b) gerçek karşılığı üzerinden ve
- c) kanunla yapılma zorunluluğu bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi 3974 sayılı Kanun açısından sadece "kanun ile yapılma" şartı üzerinde durmuştur. Ancak 3987 sayılı Kanun hakkındaki kararında "KİT'lerin özelleştirmesinde gerçek değerinin gözetilmesi gerekir" demiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararında anayasaya aykırılık iddiasını özelleştirmenin kanunla yapılması gerekliliğine dayandırmıştır. Anayasanın 47. maddesi hükmüne göre kamu hizmeti niteliğini taşıyan özel girişimlerin, kamu yararının zorunlu kıldığı durumlarda devletleştirilmesi mümkündür. "Bu hüküm "özel sektörde bulunsun devletleştirme gerekirdi" denilecek olan, fakat esasen kamu kuruluşlarınca yürütülen bir kamu hizmetinin özelleştirilmesini engelleyici niteliktedir. Çünkü, o hizmetin kamu kuruluşlarınca yürütülmesinde kamu yararı bulunduğu açıktır. Buradaki kamu yararı yalnız ekonomik yarar olarak anlaşılamaz. Sosyal, kültürel, bilimsel, teknik ve stratejik yararlarla bu kapsamda düşünülmelidir." "Telekomünikasyon hizmeti ülkenin ekonomik altyapısını oluşturan ve kalkınmada endüstriyel ve sosyal yapı yönünden stratejik ve temel bir sektördür."

Anayasa Mahkemesi, yukarıda belirtilen ilkeleri örnek kararlarında şöyle ifade etmektedir:

1- 07.07.1994 tarih ve E:1994/49, K:1994/45-2 sayılı kararında;

“Kalkınmayı hızlandırmak için elbette dış borçlanma, yabancı sermaye, yabancı ortaklıklardan yararlanmak gerekir. Ancak, özelleştirme yoluyla giderek yabancıların nüfuzuna yol açılması, ülke bağımsızlığı yönünden kabul edilemez. Bu gerçek, özelleştirme politikası uygulayan gelişmiş kimi ülkeleri bile önlem alma zorunda bırakmıştır. Örneğin, yabancılara satılabilecek pay oranı Fransa’da %20, Belçika’da %20-25, İngiltere’de ise %10 ile sınırlandırılmıştır. Türk Ulusu’nun çıkarlarının, ülke bağımsızlığının ve güvenliğinin gözetilmesi özelleştirmenin yabancılaştırmaya dönüşmemesi yönünden getirilecek kuralların önemi büyüktür. Uygulamaların karşılıklılık ilkesi gözetilerek yapılması gerekir. Telekomünikasyon, elektrik üretim, iletim ve dağıtım gibi stratejik önemi olan alanlara yabancıların girmesinin ötesinde, egemen olması, güvenlik, bağımsızlık ve ekonomik yönlere çok sakıncalı olabilir. Çünkü, bu tür kamu hizmetleri ülke güvenliği ile çok yakından ilgilidir.

Halka ya da çalışana satılsa bile yasadaki önlem getirilmedikçe payların hızla el değiştirmesi her zaman için olanağıdır. Özelleştirilen ve ilk aşamada halka satılan kuruluşların sonradan yerli ya da yabancı sermaye gruplarının eline geçme olasılığı fazladır. Düzenlemelerin bu tür durumları önleyecek biçimde yapılması gerekir.

Anayasanın 47. maddesinde devletleştirme olanağının getirildiği, yabancıya satışın ülke çıkarlarına olumsuz etkisi görülürse devletleştirme yoluna gidilerek bu riskin ortadan kaldırılabilmesi düşüncesi, ulusal ve uluslararası hukuk yönünden pek geçerli görülemez. Gerçekten, Devletleştirme Yasası’na göre özel teşebbüsleri Devletleştirme oldukça güçleşmiştir. Konunun uluslararası boyutuna bakıldığında olayın çok daha güç olduğu görülür. Nitekim Anayasa Mahkemesi “ yabancıya satılmış top- rakların yasal yollardan yerine göre geri

alınabilmesi olanağının varlığına güvenilemez. Yabancıların her an kendi devletlerinin himayesinde olduğu dikkate alındığında böyle bir yola başvurma devletlerarası çetin sorunları davet etmesi kaçınılmazdır.” yargısına vararak bu hususu açıkça vurgulamıştır. Kaldı ki önceden önleme olanağı varken, sonuçta bu denli sorunlarla yüklü bir yola girmek, mantıkla da bağdaşmaz.

Bu nedenlerle özelleştirme ile ilgili yasalarda yabancılarla ilgili kimi sınırlamalar getirilmesi ülkenin bağımsızlığı ve ulusun güvenliği ile doğrudan ilgilidir. Böyle bir düzenlemenin bulunmaması, uygulamanın, anılan ilkeleri zedeleyici sonuç doğurmasına neden olabilir. Devletin kuruluş, işletme, altyapı gibi ekonominin ögesi ve gücü olan tüm kamusal varlıklarının, gelir ortaklığı, satış ya da işletme hakkı yoluyla yerli-yabancı ayırımı gözetilerek elden çıkarılması, geleneksel yapısı ve niteliğiyle Anayasada öngörülen devlet düzenine uygun düşer. Anayasa Mahkemesi 1985/4 sayılı kararında bunu dolaylı yoldan belirtmiştir. Bu kararda, “nama muharrer” olmayan hisse senetlerinin bağımsızlık ilkesine ters düşmediği belirtilirken, bu senetlerin maliklerine aynı hak sağlamadığı, yönetimde temsil hakkı vermediği, bir borç senedi niteliğinde olduğu kabul edildiği için, bu senetlerini yerli ya da yabancı elinde olmasının bağımsızlık ilkesini zedelediği sonucuna varılmıştır. Anılan kararın genelde karşıt anlamından, yukarıda açıklanan hususları sağlayan düzenlemelerin bağımsızlık ilkesini zedeleyeceği sonucuna varılır. Dava konusu kanun ise doğrudan bu sonuçları sağlayıcı niteliktedir. Yabancı egemenliğine yol açmayacak yöntemlerle özelleştirme gerçekleştirilebilir.

Özelleştirmeye KİT’lerin arazi, arsa, bina, makine gibi tüm varlığı satılabilecektir. Türkiye’de kamu işletmelerinin birçoğunun taşınmaz mal varlıkları çok değerlidir. Bu nedenle yerli ve yabancı özel sektöre çoğu kuruluş çekici gelmektedir. Önemli olan KİT’lere ilişkin araç ve gereçlerle birlikte taşınmaz mal-

ların da satılmasıdır.

Bu yöntemle, Anayasa Mahkemesi’nin Anayasa-ya aykırı bularak kapatmış olduğu yabancılara taşınmaz mal satışı yolu, bu konuda dolaylı olarak yeniden açılmış olacaktır ki, bu da Anayasa Mahkemesi kararlarını etkisiz kılma anlamına gelir. Bu kararlar ve karşılıklılık ilkesi gözetilmeden yapılacak özelleştirme Anayasaya aykırı olur.

Diğer yönden, bu yöntem stratejik konumda olan bölgelerde de yabancıların taşınmaz mal edinmelerine olanak sağlayacaktır. Türkiye’de yabancıların toprak (arazi, arsa, bina) edinmesi yalnızca bir mülkiyet sorunu olarak görülemez. Çünkü toprak devletin vazgeçilmez temel ögesi, egemenliğin ve bağımsızlığın simgesidir. Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan bu yana, kapitülasyonların Osmanlı Devleti’ne verdiği zararları da gözeterek yabancıların taşınmaz mal, özellikle arazi edinmelerine çok duyarlı yaklaşmıştır. Yabancıların ülkede mülk edinmelerini olanaklar ölçüsünde sınırlayan Lozan Barış Antlaşması ile başlayan hukuk siyaseti, günümüze dek sürmüştür. Köy Kanunu ile yabancıların köyde taşınmaz edinmeleri yasaklanmış, bunu Tapu Kanunu’ndaki sınırlama izlemiştir. Yabancı tüzelkişilerin ülkede mülk edinemeyeceklerine ilişkin esasa kimi kanunlarla getirilen ayrıklıkların çok önemli ulusal çıkarlarımızla ilgili olduğu açıktır.

Ülkemizde sermaye birikiminin düzeyi düşünülürse, özelleştirmenin yabancılaştırma olasılığının yüksekliği daha anlaşılır olacaktır. Telekomünikasyon ve elektrik gibi stratejik öneme sahip kamu hizmetlerinin yabancılaştırılması, ülke savunması, güvenliği ve bağımsızlığı yönünden sakıncalıdır. Bu nedenlerle, dava konusu kanun, herhangi bir sınır getirmeden KİT’lerin müessese, bağlı ortaklık, iştirak, işletme ve işletme birimlerinin yabancılara satılmasına olanak sağlayan niteliğiyle, Anayasanın Başlangıcının yedinci paragrafındaki “Türk Millî Menfaatlerinin korunması

ve 5. maddesindeki devletin, “Türk Milletinin Bağımsızlığını ve “kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğu”nu sağlama ilkelerine aykırıdır.

Anayasanın 172. maddesinde devlete ayrıca “... tüketicileri koruyucu önlemleri almak” görevi de verilmiştir. Devletin, tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemek görevi temelde tüketiciyi koruma amacı gütmektedir. 172. madde ile devlete verilen tüketicileri koruma görevi ancak, tekelleşme ve kartelleşmelerin önlenerek özgür rekabet koşullarının sağlanması ile güvenceye alınabilir.

Piyasa ekonomisinin etkinliği, tam rekabet koşullarının varlığına bağlıdır. Tekelleşme ya da kartelleşmeye olanak veren ortamlarda piyasa ekonomisi etkinliğini yitirir. Bu nedenle özelleştirmeye ilişkin yasal düzenlemelerde, tekelleşmeyi ve kartelleşmeyi önlemeye, tüketicileri korumaya yönelik kuralların bulunması zorunludur.

Özelleştirilecek kuruluş tekel konumunda ise, kamu tekelinin yerini özel tekelin alması kaçınılmazdır. Kamu tekeli durumunda, mal ya da hizmet üretimine devletin doğrudan karışması olanağı varken özel tekel durumunda, bu olanak söz konusu olmayacak, mal ve hizmet fiyatları kamu tekelinde olduğundan daha yüksekte belirleneceği gibi kalite de olumsuz etkilenecektir.

Elektrik, su, telekomünikasyon gibi temel kamu hizmeti üreten ve doğal tekel niteliği taşıyan ve stratejik yönden önemli olan kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi önlem alınmadığında özel tekelleşme olanağı sağlanması, başka bir anlatımla kamu görevlerinin özel sektöre devri anlamına gelir. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyacağı koşullar ile devletçe yapılacak gözetim ve denetimin ilke ve yöntemleriyle uygulanacak yaptırımların gösterilmesi zorunludur. Bu nedenle, Özelleştirme Yasası’nda mal ya da hizmet üretiminin belirli sermaye gruplarının elinde toplanmasını, tekelleşmeyi ve kartelleşmeyi

önleyecek önlemlerin alınması gerekir. Tersi durum, düzenlemeyi Anayasa’nın 167. ve 172. maddelerine aykırı kılar.”

2- Anayasa Mahkemesi’nin 07.05.2002 tarih ve E:2000/17, K:2002/46 sayılı kararında; “Anayasanın 167. maddesinde, “Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak **tekelleşme ve kartelleşmeyi önler**. Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir” denilmektedir.

Bu hükümle yalnız fiilen oluşacak tekelleşme ve kartelleşmenin değil, anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmenin de önlenmesi görevi devlete verilmiştir. Madde gerekçesinde, “tekelleşme” kavramı açıklanırken, yalnız tekellerin değil, tekel benzeri gruplaşmaların da bu kapsamda görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca, tekelleşmenin önlenmesinin tüketim sektörü yanında hizmet sektörü yönünden de gerekliliği vurgulanmış, bu görevin “sağlıklı bir toplum” ve “sağlıklı bir demokrasinin” vazgeçilmez koşulu olduğu açıklanmıştır. Buna göre, tekelciliğin her türlüşünün zararından bireyleri ve toplumu korumak “kişinin ve toplumun huzuru ve refahı” ile de ilgilidir. Maddede yalnız, tekelleşme değil, tekel oluşturmaya üretim ve hizmet kuruluşlarının “fiyat anlaşmaları”, “coğrafi bölge paylaşma” ve “benzeri suretle” gerçekleştirilecek kartelleşme de yasaklanmış; Devlet, bunu engelleyici önlemleri almakla yükümlü tutulmuştur. Böylece rekabetin ortadan kaldırılması, tekellerin ve kartellerin fiyatları oluşturmaya etkilmesi önlenmek istenmiştir.

Devletin tekelleşmeyi ve kartelleşmeyi önlemek görevi, temelde tüketiciyi koruma amacı gütmektedir. Anayasanın 172. maddesi ile devlete ve

rilen tüketicileri koruma görevi ancak, tekelleşme ve kartelleşmelerin önlenerek özgür rekabet ortamının sağlanması ile güvenceye alınabilir. Piyasa ekonomisinin etkinliği, serbest rekabet koşullarının varlığına bağlıdır. Tekelleşmeye veya kartelleşmeye olanak veren ortamlarda piyasa ekonomisi etkinliğini yitirir. Tekel konumundaki bir kuruluş önlem alınmadan özelleştirildiğinde, kamu tekelinin yerini özel tekelin alması kaçınılmazdır. Üstelik kamu tekeli konumundaki mal ve hizmet üretiminde devletin doğrudan karışması olanağı varken, özel tekel durumunda bu olanak da söz konusu olmayacak, mal ve hizmet fiyatları kamu tekelinde olduğundan daha yüksekte belirleneceği gibi kalite de bundan olumsuz etkilenecektir. Bu nedenle, özelleştirmeye ilişkin yasal düzenlemelerde, tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemeye, dolayısıyla bireyleri ve toplumu korumaya yönelik kuralların bulunması zorunludur. Bu husus, Anayasanın 5. maddesindeki devletin “kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak” görevleri ile de doğrudan ilgilidir.”

Bütün bunların ışığında, ulusal güvenlik ve bağımsızlığın tehlikeye düşme riski konusunda Anayasa Mahkemesi’nin daha önceki kararlarında duyulan kaygının ortadan kalkmadığını ve konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi kararlarının geçerliğini sürdürdüğünü kabul etmek gerekmektedir.

5189 sayılı yasanın gerekçesinde ileri sürülen bir iddiayı, yani Anayasa’nın 47. maddesinde 1999 yılında değişiklik yapıldığı ve “devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine” olanak tanındığı, dolayısıyla “Anayasa Mahkemesi’nin daha önceki içtihatlarında ortaya koyduğu gerekçelerin maddi hukuku açısından dayanaksız kaldığı” biçimindeki mantığı da daha önce “Anayasa Mahkemesi’nin kararlarında özelleştirme” başlığı altında yapılan açıklamalar ışığında kabul etme olanağı yoktur.

Öte yandan, 5189 sayılı Yasayla güdülen amacın yabancıları da ihaleye katma yoluyla satış değerini arttırmak olduğu yolundaki sav Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki kararlarında dile getirilen sakıncaları ve Anayasaya aykırılık hallerini ortadan kaldırmamaktadır. İhaleye çıkarılan hisselerin %50'yi aşması durumunda fiyatta %25 oranında artma sağlanacağı şeklinde hangi verilere dayandığı belli olmayan soyut nitelikteki varsayım doğru olsa bile, bu durum üstelik yabancı nitelikte bir "tekel" in ortaya çıkmasını engellemiş olmamakta ve Anayasa'nın 167. maddesindeki "Devlet... piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler" biçimindeki hükme aykırı bir sonucun tehlikesini daha da arttırmaktadır.

Bütün bu nedenlerle, 4673 ve 5189 sayılı yasayla getirilen ve yukarıda belirtilen değişikliklerin anayasaya aykırı olduğu inancındayız.

Özelleştirme sonrası Türk Telekom çalışanlarının durumu

Türk Telekom, son on beş yıl içinde yaşadığı özelleştirme sürecinin uzunluğu, çıkarılan yasaların Anayasa Mahkemesi tarafından iptalleri, ihalelerin Danıştay tarafından iptal edilmesi, değer tespiti, milli güvenliğe etkisi gibi yönlerden üzerinde en çok konuşulan kurum olarak her zaman gündemin en önemli konusu olmuştur. Çalışanlara ilişkin tartışmalar ancak satış aşamasında ve hemen sonrasında hem hükümetin, hem de alıcı şirketin gündeminde olmuş, özellikle alıcı şirket devir öncesinde önemli bir sorun yaşamayacağı varsayımı ile herhangi bir strateji belirlemediği personel konularına yoğunlaşmak ve enerjisinin önemli bir bölümünü burada harcamak zorunda kalmıştır. Hatta konu öylesine önemli bir aşamaya gelerek, hükümeti tek maddelik bir yasayla, nakil hakkı olan çalışanlara, bu haklarını beş yıl içinde kullanmalarına imkân sağlanması noktasına getirmiştir.

Telefon hizmetlerini ve Türk Tele-

kom'un personel konularını düzenleyen 406 sayılı Kanunda, 1995 yılında Türk Telekom'un kurulmasını sağlayan 4000 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten, 2006 yılına kadar geçen 10 yıllık sürede on dört defa yasal düzenleme yapılmıştır. Kanun değişikliklerinin sekizi bu hükümet döneminde 2003 ile 2006 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Yapılan değişikliklerin önemli bir bölümü de çalışanlara ilişkin hükümler içermektedir.

Özelleştirme öncesi Türk Telekom personel profiline baktığımızda, karımıza beş farklı statüde çalışan gru-

çi personelin dışındaki diğer dört statüde çalışanların özelleştirme sonrasında başka kamu kurum ve kuruluşlarına nakil hakkı bulunmaktadır.

406 sayılı Kanunda 03.07.2005 tarihli ve 5398 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme kapsamında çalışanlara yönelik önemli değişiklikler yapılmıştır. Emeklilik halinde emekli ikramiyelerinin %30, istifaları halinde de kıdem tazminatlarının %20 fazlasıyla ödemesine imkân tanınmıştır. Türk Telekom'daki kamu payının %50'nin altına düşmesi durumunda; nakle tâbi perso-

bu çıkmaktadır. 406 sayılı Kanunun ek 22. maddesi ile ihdas edilen asli ve sürekli kadrolarda istihdam edilen üst yöneticiler ve denetim görevini üstlenen bir grup ile işçi olmasına rağmen toplu iş sözleşmesinin kapsamında olmayan kapsam dışı çalışan grubu ve Toplu İş Sözleşmesinin öteden beri kapsamında olanlar 406 sayılı Kanuna göre istihdam edilen üç grubu ifade etmektedir. 399 sayılı KHK'ye göre çalışan kadrolu ve sözleşmeli personel grubu ile birlikte toplam beş farklı statü ortaya çıkmaktadır.

Bu beş farklı statüden Toplu İş Sözleşmesi kapsamında olan yani kapsam

nelin kamu görevlerinden 180 gün aylıksız izinli sayılacağı, hizmetine ihtiyaç duyulmayanlarla kendi isteği ile nakil talep edenlerin ise talep tarihinden itibaren en geç 30 gün içinde Türk Telekom tarafından Devlet Personel Başkanlığı'na bildirileceği ve bunların Devlet Personel Başkanlığı tarafından her türlü özlük hakları ve tazminatları saklı kalmak kaydıyla başka kamu kurum ve kuruluşlarına nakledileceği hususları yer almıştır.

Buna ilaveten 2006 yılı içinde yapılan bir yasal düzenleme ile de 5398 sayılı Kanunla getirilen 180 gün aylıksız

izin süresi 5 yıla çıkarılmıştır.

Kapsam içi personel, 4046 sayılı Yasa'nın 21. maddesi uyarınca işlem yapılan ve nakil hakkı olmayan personeldir. Gerek 4046 sayılı Kanunda, gerekse özel hükümler ihtiva eden 406 sayılı Kanunda kapsam içi personelin nakline ilişkin hiç bir düzenleme yapılmamıştır.

Bununla birlikte, 4046 sayılı kanunun 21. maddesine göre özelleştirme kapsamına alınan kuruluşların iş sözleşmesine dayalı olarak ücret karşılığı çalışanlardan tâbi oldukları iş kanunları ve toplu iş sözleşmeleri gereğince tazminata hak kazanacak şekilde sona ermiş olanlara kanunlardan ve yürürlükteki toplu iş sözleşmelerinden doğan tazminatları dışında ilave iş kaybı tazminatı verileceği hükmü yer almaktadır. Ayrıca, bunların meslek edinmeleri ve meslek eğitim giderlerinin özelleştirme fonundan karşılanacağı belirtilmiştir. Ancak Türk Telekom bakımından bu ödemeler Özelleştirme Fonu yerine Hazine tarafından yapılmaktadır.

İş sözleşmesine dayalı görev yapan kapsam içi personele iş kaybı tazminatı adı altında belirli bir miktarda ücret ödeneceği de söz konusu maddede hüküm altına alınmıştır.

Özelleştirme sonucu devir teslim tarihinden itibaren bir yıl içinde, hizmet akitlerinin haklı neden olmaksızın işveren tarafından feshedilmesi veya haklı nedenlerle kendileri tarafından feshedilmesi sonucu işsiz kalan kapsam içi işçiler bu kanunda belirtilen tazminat ve diğer hizmetlerden yararlanmaktadırlar. Türk Telekom özelleştirmesi üzerinden bir yıldan fazla zaman geçmesine rağmen, 4046 sayılı Kanunun 21. maddesinden yararlanmayı sağlayacak, kapsam içi personele yönelik iş sözleşmesi feshi yaşanmaması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Özelleştirme sonrası özel sektör statüsüne geçen Türk Telekom'da, çalışanlara kamuya nakil hakkından vazgeç-

meleri halinde kazanılmış hakları korunarak çalışanın özelliğine göre %35'e varan maaş artışı ve 6 yıla varan iş güvencesi önerilmiştir. Ancak, bu özel iş güvencesi sadece kapsam dışı personele kapsamak ve kapsam içi olan personele ilişkin bir düzenleme ihtiva etmemektedir. Ayrıca, Şirketin başka kurumlara nakil hakkını beş yıl içinde kullanma imkânı bulunan yaklaşık 9 bin çalışanı vardır. Bu personel grubu çalışanların %24'üne tekabül etmektedir. Söz konusu personel yeni bir iş sözleşmesi imzalamak suretiyle çalışmaya devam ettiği halde, Şirket tarafından farklı bir çalışan grubu olarak değerlendirilmekte ve Toplu İş Sözleşmesi hükümleri yok sayılmaktadır. Bu yanlış değerlendirme Türkiye Haber-İş Sendikası tarafından çeşitli platformlara taşınmış olup, halen konu yargı gündeminde bulunmaktadır.

Türk Telekom'da çalışan kapsam içi işçilerin tamamı Türkiye Haber-İş Sendikası'nın üyesi olduğundan, örgütlenme anlamında herhangi bir olumsuzlukla karşılaşılmayacağı düşünülmektedir. Halen yürürlükte olan Toplu İş Sözleşmesi 28.2.2009 tarihi itibarı ile sona ereceğinden, yakın bir zamanda özel sektör konumundaki Türk Telekom A.Ş. yönetimi ile pazarlık masasına oturulacaktır.

Sonuç olarak; Türk Telekom A.Ş'nin özelleştirme süreci ve sonrasında çalışanların mağduriyetini önlemeye yönelik değişik düzenlemeler yapılmıştır. Fakat özelleştirme sürecinde 75 binlerden başlayan personel sayısı 40 civarına kadar inerek %45'lere varan bir genel istihdam daralmasına yol açmıştır. Bir taraftan kamudaki fazla istihdamın azaltılması ve verimliliğin yükseltilmesi için uygulamalar yapılırken, bir taraftan da çalışanların kamuda başka yerlere nakil hakkının tanınmış olması ve özelleştirme sonrası 13 bin civarındaki Türk Telekom çalışanın diğer kamu kurum ve kuruluşlarına aktarılması, bir çelişki olarak değerlendirilmektedir. Diğer özelleştirmelerde olduğu gibi, Türk Telekom A.Ş'nin özelleştirilmesi süreci ve sonrasında da istihdam anlamında bü-

yük düşüşler meydana gelmiş, eskiden var olan işsizlik oranları kat kat artmıştır. Bu itibarla, özelleştirme uygulamalarında çalışanların durumu ve makro anlamda istihdam politikaları doğru oluşturulamamıştır. Bu da, bir ülkede en önemli üretim faktörlerinden biri olan emek gücünün kullanılamaması demektir.

Özelleştirme sonrası süreç izlendiğinde, özelleştirmeden beklenen hiçbir yararın sağlanmadığı, hatta kamunun fevkalade maddi zarara uğradığını görmekteyiz. Özelleştirmeden önce kamuya aktarılan vergi miktarı yarıdan fazla bir oranda düşüş göstermiştir.

Özelleştirmenin sendikal özgürlüğe olumsuz etki yaptığı ise her türlü tartışmadan uzaktır. Tek amacı en az maliyetle en yüksek kârı elde etmek olan işverenin, on yıllardır yapılan sendikal mücadelelerle kazanılmış olan hakları geriye götürmeye hatta ortadan kaldırmaya çalıştığını, anlaşmazlıkla ve akabinde grevle sonuçlanan VII. Dönem Toplu İş Sözleşmesi görüşmeleri esnasında yaşayarak görmüş bulunuyoruz.

Çalışanlar üzerinde de işçi kıyımı şeklinde özetlenebilecek uygulamalarla çalışan azaltılması yoluna gidilmiştir. Özelleştirmede hemen önce 52.000 olan personel sayısı şu anda 34.000 seviyesine kadar düşmüştür. Süreç devam etmekte sendikamızın baskı ve yıldırma politikalarına karşı mücadelesi sürmektedir.

Türkiye'de özelleştirme ve küreselleştirme rüzgârları ile işçi hareketini ve ülkemizi güçsüzleştirmek ve savunmasız bırakmak isteyenlere karşı emeğin mücadelesi henüz daha yeni başlamaktadır. Türk milleti ve işçi hareketi yeni bir yüzyılın başında bu saldırılara karşı koyarak hak ettiği mutlu, adil ve güçlü bir geleceği yaratacak heyecan, inanç ve güce sahiptir.

Gelecek emeğindir, Emek gelecektir...

Sağlık iş kolunda özelleştirme

Mustafa BAŞOĞLU

Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Eski Başdanışmanı

Ülkemizde yaklaşık 20 yıldan beri özelleştirme çabaları sürdürülmektedir. Merhum Özal'ın başbakanlığı döneminde daha çok hızlandırılan özelleştirme çalışmalarında gerekçe olarak kamu kuruluşların zarar ettikleri, genel bütçeye yük oldukları, bu nedenle bu kuruluşlara zarar payı ayrıldığı için genel sağlık, ulaştırma, yol ve benzeri kamu hizmetlerinin yapılamadığı ileri sürülmüştür. Hatta merhum Özal zaman zaman özelleştirilen iş yerlerini satma değil bedava bile verilebileceğini ilan etmiştir.

O gün bugün ülkemizde sürdürülen özelleştirme çalışmalarının hiçbir derde deva olmadığı, satılan değerli kamu kuruluşlarının düşük fiyatla bazılarının hatır için satıldığı ve bazılarının başbakanın tercihinine göre el değiştirildiği bilinmektedir.

Özelleştirmeden satılan ve elde edilen paranın ülkenin dış borcunu azaltmadığı, dış ticarete denge kurmadığı, yeni yatırımlara dönüştürülmediği de bir gerçektir. Özelleştirme ülkemizde kâr eden kurumların satılmasıyla başlatılmış zarar eden kuruluşlar önce kâra geçirilerek daha sonra satılmıştır.

Bazı kuruluşların uygulanan politikalarla zarar etmesi âdeta uygulamalarla desteklenmiştir. Mesela bu kuruluşlara resmi bankalardan kredi verilmemiş, kuruluşların özel bankalarda özel faiz ve kredi alma mecburiyetinde bırakılmıştır. Bu kuruluşların mallarının fiyatları devlet tarafından tespit edilerek aşağı çekilmiş ve böylece özel sektörün mallarının daha yüksek fiyatla satılmasına katkıda bulunulmuştur.

Geriye dönük baktığımızda ülkemizdeki özelleştirmenin sorunu çözmediği, özelleştirilen yerlerdeki işçilerimizin işsiz kaldığı, daha sonra çıkarılan bir ka-

nunla kamu kurumlarına dağıtıldığı bilinmektedir.

Mesela bir fabrikada ustabaşı olarak çalışan bir işçinin daha sonra hastaneye ya da okula vasıfsız (hademe, hizmetli) bir iş yapmak üzere tayin edildiği bilinmektedir. Bu durumda olan işçiler iş yeri özelleştirilmeden önce sendika üyesi oldukları halde işçi sayılmıyor ve toplu iş sözleşmesinden yararlandırılmıyor. Bir bakıma özelleştirmenin faturası işçilere ödettirilmiştir.

Özelleştirme mağduru olup ülkenin muhtelif yerlerinden Ankara'da yürüyüş yapan işçilerin sorunlarını çözmek için, yukarıda sözünü ettiğim kanun çıkarılmış ama bu kanun işçinin hakkını aldığı gibi gelirini aşağı düşürmüştür. Sendika güvencesinden de mahrum edilmişlerdir.

Bu durumda olan işçilerin çalıştıkları yerlerde sendikaların âdeta küskün ve

dargın oldukları da bilinen gerçeklerdir. Sağlık iş kolunda özelleştirme genel olarak Sosyal Sigortalar Kurumu'nun sağlık kuruluşları zoraki Sağlık Bakanlığı'na devredilerek, özel hastanelere hasta sevk etme yolu açılmıştır. Sağlık iş kolundaki kamu kuruluşları doğrudan özel sektöre satılmamış, sadece özel sektörden hizmet satın alma yolu tercih edilmiştir.

Bu konuda Sosyal Güvenlik Kurumu'na gelen faturaların şişirildiği ve bazı hizmetler verilmeden fatura düzenlendiği artık bilinmektedir. Devlet bu konunun düzeltilmesi için yaptığı girişim karşısında, özel sektör, "ya benim istediğim fiyatı verirsin veya senin hastana bakmam" gibi bir boykot yolu tercih etmiştir.

Devlet bu konuda hastanın tedavi olduğu hastaneye %30 ilave edebilecek yetki tanımıştır. Bu yetki de özel hastaneleri tatmin etmemiştir. Her şeyden önce sağlık, parayla satın alınan bir hizmet olmaktan çıkarılmalıdır. Devlet eğer SSK'nın sağlık kuruluşlarının sorunlarını çözmüş olsaydı, içinde bulunduğumuz durum meydana gelmeyecekti.

Gerçi işçi, eskiye göre özel sağlık kuruluşlarına gidip, dilediği eczaneden ilacını alabilecektir. Ama bunun içinde ilave ücret ödeme zorunluluğuyla karşı karşıyadır.

Sonuç olarak ifade etmek isterim ki, sağlık iş kolunda özelleştirme çalışmaları diğer işkollarında olduğu gibi büyük bir darbe vurmamıştır.

Her şeye rağmen kabul edilmesi gerekir ki, yine de sağlık kuruluşlarının bir kanunla devletleştirilmesi özel sektöre kapı aralandığı anlamına gelebilir.

Yerel yönetimlerde özelleştirme uygulamaları ve sonuçları

Genel Olarak Özelleştirme

Özelleştirme politikaları neo-liberalizmin en çarpıcı ve etkili politikalarının başında gelmektedir. Sermaye, kamu kuruluşları aracılığıyla yürütülen ve “**kamu yararı**” gözetilerek verilen hizmetleri bir rant alanı olarak görmekte, bu tür kuruluş ve hizmet alanlarına el koymaktadır. Özelleştirme politikalarının dünyadaki sürdürücüleri olan, IMF ve Dünya Bankası, az gelişmiş ülkelere verdiği kredilerle özelleştirme politikalarını zorunlu tutmaktadır. Bu süreçte birinci halka, sosyal güvenlik, sağlık, eğitimden, enerjiye, haberleşmeye ve ulaşım kadar tüm kamu hizmetlerinin kamu hizmeti olmaktan çıkarılmasıdır. Uygulanan politikalarla, bu hizmetler kâr gözetilerek verilen hizmetlere dönüştürülmüştür.

Son yirmi yılda, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde özelleştirme aracılığı ile sermayeye yüz milyarlarca dolarlık bir kaynak aktarılmış, devletin sosyal harcamaları kısıtlanmış, piyasa koşullarıyla yürütülen kamu hizmetlerinin fiyatı artmış, “**paran kadar hizmet**” dönemi başlamıştır. Ayrıca, gelir dağılımı bozulmuş, işsizlik ve açlık sınırında yaşayanların sayısı artmış ve çalışanların sosyal güvenceleri, sosyal hakları ortadan kaldırılmış, taşeronlaştırma ve sendikasılaştırma önemli ölçüde artmıştır.

Bu sürecin ikinci halkası ise, ulusal ve uluslararası sermayenin yerel kamu hizmetlerini kamu hizmeti olmaktan çıkartma sürecidir.

Yerel kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi

Ülkemizde yaşanan hızlı kentleşme ve göç olgusu nedeniyle, yerel yö-

netimlerin öncelikli hedefi, yurttaşların asgari ortak yaşam düzeyini sağlamak iken, yerel yönetimlerinde çok sayıda hizmetin özelleştirilerek piyasalaştırılmasına tanık olunmaktadır. Oysa yerel kamu hizmetlerin özelleştirilmesi sonucu yaşanacak herhangi bir yetersizlik, uzun vadede değil kısa vadede salgın hastalıklar dâhil çeşitli toplumsal sorunlara yol açmaktadır. Bu gerçekliklere rağmen son yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle, yerel yönetim yasalarında, yerel hizmetlerin özelleştirilmesini sağlayan hükümler yasaların özünü oluşturmaktadır.

Kamunun bir bütün olarak hizmet yükünü hafifletmek üzere yerel yönetimlerin hizmet özelleştirmeleri olanaklarını artırmaktadır.

1980’li yıllardan bu yana uygulanan özelleştirme politikaları, yerel yönetim boyutunda geleneksel idari usulleri içerik ve amaç değişimine uğratmıştır. İhale mekanizması bir özelleştirme aracına dönüştürülmüş, bu araç ile kamu hizmetlerinin özel sektöre devri gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Belediyeler inşaat, temizlik ve çöp toplama, mez-baha, ulaşım, park ve bahçe düzenleme, ekmek üretimi, su bedellerinin ve vergilerin toplanması, mezarlık v.b. geçici ya da sürekli olarak üstlendikleri işleri sözleşme yoluyla taşeron müteahhit kullanarak ya da, şirketler kurarak gerçekleştirmeye teşvik edilmişlerdir. Bu uygulamalara sık başvuran belediyeler, irili ufaklı şirket ve taşeron kurumların yer aldığı bir tür “holding merkezi” görünümündedir.

Belediye bünyesinde yürütülen hizmet alanıyla birlikte istihdam da daralmakta, buna karşılık istihdam, şirket ve taşeron kuruluşlarda genişlemektedir.

Şirket ve taşeronlara devredilen işler, başlıca belediye hizmetleridir; belediye hizmeti yerel nitelikteki kamu hizmetlerindendir. Hizmetin piyasa kurallarına göre çalışan örgütler eliyle verilmesi yalnızca hizmetten yararlanan yurttaşlar açısından değil, aynı zamanda yönetim örgütlenmesi ve işgücü açısından da farklı sonuçlar doğurur. Belediye, her durumda, hizmetlerin eşitlikçi ve nitelikli bir şekilde sürdürülmesinden; bunun için gerekli örgütlenme ve istihdam koşullarının sağlanmasından sorumludur. Şirket ve taşeron uzantıları, belediyenin tamamlayıcı parçasını oluşturmaktadır.

Belediyelerde uygulanan taşeron-

luk uygulamalarından birisi şirketleşmedir. Belediyelerin, görevlerini şirket kurarak bunlar eliyle yürütmesi bir tür dâhili taşeronluk uygulamasıdır. Şirket karar organları belediye meclisi üyelelerinden oluşmakta karar süreci belediye yönetiminin tekelinde bulunmaktadır.

duğu sınırları belirlemektedir.

İhale sonucu ortaya çıkan sözleşmelerin çalışma ilişkilerine ait boyutu, genel iş hukuku sistemine bağlanmış bulunmaktadır. İş hukuku açısından kamu-özel sektör ayrımı yapılmamakta, kamu hizmetlerinin özel kesime gör-

düşme, çalışma koşullarında gerileme, sendikasızlaşma gibi sonuçlar yaratmıştır.

Şirketler asgari ücretin de altında kalan "piyasa ücreti" ödemek, sigorta primlerini eksik yatırmak, hizmetin ge-

Ancak şirket belediye karşısında bir özel hukuk tüzel kişisi olarak belediye ihalelerinde yarışan ve ihale alan unsur rolü oynamaktadır. Şirketler bu yapılarıyla piyasa mekanizması kurallarına göre çalışmakta, kamu kesiminin yönetsel denetim alanı dışında kalmaktadır.

Belediyelerde uygulanan taşeronluk uygulamalarından bir diğeri de, hizmetin özel kesime gördürülmesidir. Kamu kesiminin hizmetleri özel kesime gördürülmesi, ihale sistemi çerçevesinde gerçekleştirilir. İhale sistemi, söz konusu iş bir kamu kurumu tarafından ve kamu hizmeti olarak yürütüldüğü için idarenin uyması gereken kuralları, içinde kalmakla yükümlü ol-

dürülmesini gerçekleştiren sözleşmeler için herhangi bir özel yaklaşım ya da ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır.

Yerel yönetimlerde özelleştirme uygulamalarının yarattığı sonuçlar

Yerel kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, belediye hizmetlerinin farklı yükleniciler arasında dağıtılarak çok parçalı yönetilmesi sonucu yaratmakta; belediyelerin güçlü bir eşgüdüm makamı olarak örgütlenmemiş olmaları ve rimlilikte düşüşlere yol açmaktadır.

Yerel hizmetlerde özelleştirme uygulamaları istihdamda daralma; çalışanlar açısından iş kaybı, ücretlerde

rektirdiğinden daha az sayıda işçi çalıştırmak, sendikalaşmaya izin vermemek gibi yollara başvurmaktadırlar.

Hizmet özelleştirmelerinde ihale edilen iş maliyeti hesaplanırken, belediye araçları ve olanakları yükleniciye tahsis edildiği halde hesaba katılmamaktadır. Gerçek bir maliyet hesabı ve karşılaştırması için bu unsurların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Hizmet özelleştirmelerinde gerçek bir rekabet ortamı sağlanamamaktadır. Az sayıda yerel şirket, çeşitli yakınlık, akrabalık ya da siyasi ilişkilerin rekabeti zedelediği bir ortamda faaliyet gös-

DOSYA

termektedir.

Özelleştirme, hizmetlerin uzun vadeli bakış ile yürütülememesine neden olmuştur. İhaleyi alan özel yüklenicilerin, yerel hizmetlerin sürdürülmesi ve geliştirilmesi için uzun dönemli planlama yükümlülükleri bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak, bir hizmetin daha düşük standartlarda yapılmasının uzun dönemde yaratacağı sorunlarla ilgilenmek gibi bir düşünceden hareket etmemekte, hizmetlerin uzun vadede sosyal ve ekonomik sonuçları göz ardı edilmektedir.

Yerel Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesinin çalışma yaşamına etkileri:

Yerel yönetimlerde yaygın bir özelleştirme yöntemi olarak kullanılan taşeron uygulaması, işgücü piyasasının parçalanması esasına dayalı bir istihdam modelidir. Son yıllardaki uygulama biçimiyle taşeron asıl işin dışında, özel uzmanlık isteyen işlerin bir başka işverene verilmesi olmaktan çıkmış, işgücü piyasasının parçalandığı yeni bir istihdam modeli haline gelmiştir. Bu modelin özünü ise, işgücü içindeki işverenin denetimini gerektiğinde işverenin otoritesiyle yarışan bir başka otorite olan sendikayı da devre dışı bırakarak, en ucuz, en etkili yöntemi kullanarak yaratmak oluşturmaktadır.

İşgücü piyasasında yaşanan bu hiyerarşik parçalanma ve rekabet, etkilerini sadece işçilerin ücret ve diğer sosyal haklarında göstermemekte, ayrışma ve farklılaşma sistem tarafından da özendirilerek sosyal yaşama yansımaktadır. Bu ayrışmaya ve farklılaşmaya zorlama çekirdek işgücünün kendilerini taşeron işçilerinden üstün görme eğilimleri yaratmakta, bu üstünlüğü her gün yeniden üretmek isteyen çekirdek işgücü taşeron işçilerini aşağılayarak farklılıklarını ön plana çıkartarak işçiler arasında yeni statülerin, yeni sosyal ilişkilerin doğmasına yol açmaktadır.

Taşeron uygulamasından doğan sorunlar nedeniyle verilen Yargıtay kararlarını genel olarak izlemek dahi, taşeron

uygulamasının, sendikasızlaştırmada, Toplu İş Sözleşmesinin prosedürünün önünün tıkanmasında oldukça sık uygulandığını, Kamu İşyerleri de içinde olmak üzere, taşeron uygulamasının yasa karşı hilenin etkili bir aracı olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Taşeron uygulamasını işletmenin rekabet gücünün artırılması ve kâr pençesinden bakanlar, bu uygulamanın sosyal maliyetlerini de görmezlikten gelerek sistemi savunabilir. Ne var ki sosyal sonuçlara dikkat etmeyen hiçbir sistemin istikrar kazanamayacağı, hatta elde edilen kârın, rekabet üstünlüğünün tüm yararlarının ortadan kaldırarak sosyal maliyetlerin ortaya çıkacağı da, tarihsel bir gerçekliktir.

Ülkemizde uygulandığı biçimiyle taşeron uygulaması çağdaş bir köleliğe dönüşmüştür. Yarattığı sosyal sorunların büyüklüğü ile geleceğe taşınmaya adaydır. Bugün taşeron işçisi; aile dayanışması, kent rantından aldığı pay, örgütsüzlüğün vermiş olduğu ürkeklik ile kaderine razı görünmektedir. Ancak son yıllarda hızla çözülüp, azalan geleneksel dayanışma payandaları, sendikaların yerine aday olan belli silahlı taşeronların yaratacağı sorunlar taşeron sisteminin bağrında filizlenen açmazlarıdır. Yemek ihaleleri, nakliye işleri için sıkılan kurşunlar gazete haberlerinde yer almaya başlamıştır. Taşeron uygulamasıyla toplumu örgütsüzlüğe iten sendikasızlaştırmayı bir kazanç olarak görenlerin, sendika yerine mafyayla çalışmak zorunda kalacakları günler oldukça yakın bir gelecektir.

Sonuç: önce kamu yararı

Yirmi yıl önce bir vatandaş olarak sahip olunan haklar bugün artık paralıdır. İyi bir sağlık hizmeti, iyi ve kaliteli bir eğitim hakkı yalnızca varsılların ulaşabildiği, yoksulların ise erişemediği hizmetler durumuna dönüştürülmüştür. Bu süreci durdurmanın zamanı gelmedi mi? Peki ama şimdi ne yapmak gerekiyor?

Öncelikle “kamu yararını”, özelleş-

tirmeler karşısında işini ekmeğini insanca yaşama ve çalışma hakkını savunmanın, başta eğitim ve sağlık olmak üzere sosyal haklarının korunmasını ve geliştirilmesini, her şeyin para olmadığını bıkmadan usanmadan anlatmak gerekiyor.

Özelleştirilen işyerlerinde, çalışanların neden işten atıldığını, atılmayanların neden sendikasız ve düşük ücretlerle çalışmaya zorlandığını, neden tek bir “çalışanının mutlu ve huzurlu olduğu, geleceğe güvenle baktığı” bir özelleştirme örneği olmadığını sormak gerekiyor.

Bu hakları savunmanın “devletçilik”, ve eski köhnemiş KİT sistemini savunmak olmadığını bıkmadan usanmadan anlatmak gerekiyor. Özelleştirme yanlısı olmak “ideolojik” davranmak değilken, “özelleştirme karşıtı” olmanın neden ideolojik bir yaklaşım olarak değerlendirildiğini bunu söyleyenlere sormak gerekiyor.

Tüm stratejik işletmeler satılsa bile elde edilen gelirin Türkiye’nin bir yıllık iç ve dış borç faizinin yarısını bile karşılamadığını hatırlatmak gerekiyor.

En önemlisi tüm emekçilerin ve emek yanlısı güçlerin en azından sermayenin “yerli” ve “yabancı” unsurları kadar haklarını ve kazanımlarını koruyabilecek bir yapılanmaya, bir örgütlenmeye adım atmaları gerekiyor.

Devleti devlet yapan sadece savunma, adalet ve güvenlik hizmeti vermesi değildir. Devleti devlet yapan, onun halkın gözünde meşru olmasını sağlayan, vatandaşlarını aç, açık, işsiz bırakmamasıdır. Yani “sosyal devlet” olmasıdır. Sosyal devlet, vatandaşlarına iş sahası açmak için fabrikada kurar, sütte üretir, ette üretir kısacası ne gerekiyorsa onu yapar. Burada önemli olan, bu işletmelerin faaliyetlerinin denetlenmesi için demokratik bir katılım ve denetim mekanizmasının kurulmasıdır.

Kaynak: Bu çalışma, Belediye-İş Sendikası 1999-2003, 2003-2007 Faaliyet Raporları ve 8. Beş yıllık ÖİK raporlarından faydalanarak hazırlanmıştır.

MAKALE

İşçilerin sendikalara yönelik tutum ve davranışları: Kocaeli örneği ■

Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Betül URHAN

Ekonomik kriz döneminde kurumsal sosyal sorumluluk ■

Dr. Naci ÖNSAL

Bağımsız Sosyal Bilimciler: ■

İşçilerin sendikalara yönelik tutum ve davranışları: Kocaeli örneği

Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Betül URHAN

Giriş

Kapitalizm tarih sahnesine çıktığı andan itibaren sermaye kendi gereklerine uygun ekonomik, sosyal ve siyasal ortamı yaratmak için çalışmış, bunun için dönemin tüm üretim ilişkilerini değiştirmekle kalmamış, sosyal yapıyı biçimlendirmiş ve siyasal yapıyı değiştirmiştir. Dönemin tüm katı geleneklerini, tutum ve anlayışlarını parçalamış, kendisine özgür bir hareket alanı yaratmak için katı olan her şeyi buharlaştırmıştır. Sermaye tüketiciye ulaşmada ve daha fazla kâr elde etmede, her seferinde yeni model arayışlarına girmiş, model tıkanığında yaşanan krizleri başka bir modelle aşmaya çalışmıştır.

1970'li yıllardan günümüze kadarki dönem de sermayenin krizini aşmaya yönelik, makro ve mikro mekanizmalar aracılığı ile ulusal ve uluslararası ekonominin ve siyasetinin yeniden yapılandırıldığı bir değişim süreci olarak karakterize edilmektedir. Bu sürecin en önemli özelliği, sermayenin zaman ve mekan üzerindeki güç ve kontrolünü, katı olarak gördüğü güç ve üretim ilişkilerini kendi lehine esnekletmek yoluyla daha fazla perçinlemek istemesidir. Artık sermaye için, Keynesyen politikalar, sosyal korumacı yasal mevzuat ve sosyal güvenlik sistemleri, ulus devletin ekonomi ve bürokrasideki etkinliği, istediği dönüşümün önünde en büyük engeli oluşturmaktadır. Bu engellerin kaldırılması örgütlü emek hareketinin gerçekleştirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu süreçte işgücünün değişen yapısı, devletin değişen niteliği, kolektif hakların kullanımına ilişkin yasal sınırlamalar ve engellemeler, esneklik uygulamaları ve işsizlik, emek hareketinin temel kurumlarından olan sendikaların ciddi bir

güç ve güven kaybına uğramalarına neden olmuştur. Bu güç ve güven kaybıyla eş zamanlı olarak sendikaların bir temsil krizi içerisinde olduklarına yönelik tartışmalar yükselmiştir. Giderek işçi sınıfının dayanışma örgütleri olma özelliğini tartışmalı hale getiren bu sorunun görünür yüzü gerileyen sendika üye sayısıdır.

Türkiye'de sadece kayıtlı işçi sayısını esas alan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) verilerine göre 1992 yılında %62,7 olan işçiler arasındaki sendikalaşma oranı 2006 yılında %58,21'e gerilemiştir. Kamu görevlileri sendikalaşma oranı ise 2002 yılında %62 iken 2006 yılında %49,2'ye düşmüştür.¹ ÇSGB verileri çeşitli nedenlerle tartışmaya çok açıktır. Bundan dolayı sendikalaşma oranları ile ilgili farklı hesaplama yöntemleri denenmiştir. Türkiye'de ücretli ve maaşlı çalışanların tümü hesaba katılarak yapılan bir çalışmaya göre, çalışanların sendikalaşma ora-

¹ http://www.csgeb.gov.tr/CGM/4688_istatistik_2006.htm, 19.01.2007

nı 1988 yılında %22,2'den, 2004 yılında %15'e düşmüştür. Toplu sözleşmeden yararlananların oranı ise 2004 yılı için sadece %8 olarak hesap edilmiştir.²

Ayrıca Türkiye'de sendikal örgütlenmenin kamu ağırlıklı olduğu düşünülmüşse, özel sektörde bu oranların, ortalamanın çok altında olacağı tahmin edilebilir. Dolayısıyla etki ve üye sayısı bakımında çalışanları temsil gücü oldukça zayıf olan Türk sendikacılığında yaşanan güven ve dayanışma sorunları giderek kendini daha çok hissettirmektedir.

Sendikal hareketin gücü ve işçilerin sendikal tutum ve davranışları, ülkelerin sosyal, ekonomik ve tarihsel özelliklerine göre biçimlenmektedir. Bu bağlamda farklı dinamikler içeren Türk sendikacılığında yaşanan dayanışma ve güven sorunlarının tartışılması, küresel sisteme entegrasyon sürecinde ülkenin öznel koşulları ve sendikacılığın kendine özgü özelliklerinin yarattığı sorunların göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir.

1. Türk sendikal hareketinin nesnel koşulları

A. Yeni liberal politikalar

Türkiye'de 1980'li yıllar, ekonomik-finansal sistemin liberalizasyonu ile özel sektör öncülüğünde ekonominin küresel sisteme entegrasyonunun sağlanmaya çalışıldığı yıllardır. Bu süreçte özelleştirmelere hız verilmiş, kamu kesimi yatırım alanlarından tedrici olarak çekilmiş, ihracatçı sektörlerle yoğun teş-

² Aziz Çelik, Kuvvet Lordoğlu, "Türkiye'de Resmi Sendikalaşma İstatistiklerinin Sorunları Üstüne" www.calismatoplum.org/sayi9/celik_lordoglu.pdf, s.27, 19.01.2007

vikler sunulmuştur.³ Dolayısıyla kamu istihdamı daralırken, kamu sektöründe yoğunlaşmış sendikal hareket üye kaybetmiştir.

Dışa açık büyüme modeli ile ilişkili bir diğer gerçeklik ise, etkisini özellikle örgütlü işçi hareketi üzerinde gösteren ekonomik krizler ve istikrarsızlıktır. Kısaca, Türkiye ekonomisi son 15 yıllık dönemde büyüme-kriz sarmalında sıkışıp kalmış bir görünüm sergilemektedir.⁴ Dışa açık bir ekonomi ve kriz koşullarında, yasal ve kurumsal düzenlemelerle sendikal harekete yasaklar getirilmesi ise, işverenlerin artan rekabeti ve kâr oranlarını özellikle düşük ücretlere dayanarak dengeleyebilme olanaklarını güçlendirmiştir.

Kısaca, yeni liberal politikalarla işçiler arasındaki kolektif çözülme hızlanırken güvencesizlik derinleşmekte ve sendikal örgütlenme zorlaşırken dayanışma aşınmaktadır.

B. İstihdamın yapısı

Türkiye'de sendikal hareket, Batı'da olduğu gibi sanayi devrimiyle birlikte toplumun büyük bir kesiminin hızla işçileşmesi sürecine uzak bir ekonomik

ortamda doğmuş ve gelişimini sürdürmüştür.⁵ Günümüzde dahi işgücünün sadece %57'si ücretli ve yevmiyeli statüsünde çalışmaktadır. 2004 yılı ile karşılaştırıldığında kendi hesabına çalışanların oranında değişiklik olmazken, ücretsiz aile çalışanlarının sayısında tarımın çözülüşüne bağlı olarak bir düşme meydana gelmiştir. Bu tablo, henüz Türk işgücü piyasasının ücretli toplumlara özgü niteliklere sahip olmadığına açık bir göstergesidir.

Ücretli çalışanların önemli bir kısmı enformel ilişkilerin hakim olduğu küçük işletmelerde istihdam edilmektedir. Gerçekte ekonomi öteden beri küçük işletmeciliğe dayanmaktadır. Türkiye'de 2006 verilerine göre özel sektör işletmelerinin %94'ü 1-24 işçi çalıştıran işyerlerinden oluşmaktadır.⁶

2004 yılında %53 olan kayıt dışında çalışanların oranı, 2007 yılının ilk üç ayında %45,6'ya düşmüştür. 2004 yılında ücretlilerin %21,2'sinin, yevmiyelilerin %91,7'sinin kayıt dışı çalıştığı tespit edilmiştir. 2007 yılının ilk üç ayının verilerine göre ise bu durumun değişmediği anlaşılmaktadır. Verilere göre kayıt dışı çalışan ücretlilerin oranı %21,1,

yevmiyelilerin oranı ise %89,5 olarak gerçekleşmiştir.⁷

Tarımın payı yıllar itibariyle oransal olarak düşmekte ve son yıllarda hizmetler sektörü lehine daralmaktadır. Ancak hâlâ ücretsiz aile çalışanlarının ve kayıt dışılığın hakim olduğu tarım sektöründe istihdam edilenlerin payı, hizmetler sektöründen sonra en büyük payı oluşturmaktadır. Gerçekten 2004 yılında toplam istihdam içinde tarımın payı %34'ten 2007 yılının ilk üç ayında %24,9'a düşmüş, sanayi kesiminin payı %18'den %20'ye, hizmetler kesiminin payı ise %43'ten %50,1'e yükselmiştir.

Türkiye'de yetersiz sanayileşme ile 1980 sonrasında büyüme-kriz sarmalına sıkışan ve belirsizlikler içeren ekonomik yapı, gelişmekte olan ülkelerin özelliklerini taşıyan işgücü piyasasındaki katmanlaşmayı daha da artırmıştır. Günümüzde işgücü piyasası, kentsel alanda istihdam edilen vasıflı, sendikalı ve sosyal güvenlik kapsamındaki işçilerin oluşturduğu dar bir grubun dışında, sigortasız, düşük ücretli, niteliksiz ve örgütsüz büyük bir grubun oluşturduğu parçalı bir görünüme sahiptir. İşgücünün büyük bir kısmının istihdam edildiği, düşük ortalama ve rimlilik düzeyindeki tarım ve enformel

³ Hacer Ansal vd., *Türkiye Emek Piyasasının Özellikleri*, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2000, s. 94

⁴ Erinc Yeldan, *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi*, 2.bs. İstanbul, İletişim, 2001, s.31-32.

⁵ Alpaslan Işıklı, "Ücretli Emek ve Sendikalaşma", *Geçiş Sürecinde Türkiye*, 2.bs. Der. Irvin Cemil Schick, Ertuğrul Ahmet Tonak, İstanbul, Belge, 1993, s.326

⁶ ÇSGB, *Çalışma Hayatı İstatistikleri*, Ankara, 2006.

⁷ <http://www.tuik.gov.tr>, (erişim:10.06.2007)

Tablo 1: İstihdamın işteki durumuna göre dağılımı

	Ücretli/Yevmiyeli	Kendi Hesabına Çalışan/İşveren	Ücretsiz Aile Çalışanı
OECD Ortalaması	79.79	15.34	2.32
AB25	83	15.7	1.1
Güney Avrupa Ortalaması	72.63	24.26	2.97
Türkiye 2004	50.84	29.41	19.75
Türkiye 2007 Şubat	57.75	29.30	12.94
Portekiz	73.66	24.36	1.51
Yunanistan	63.40	30.22	6.35
Polonya	73.27	21.21	5.52

sektörler, bu işgücü piyasasının yapısal özellikleridir.⁸ Bu yapısal özellikleri istihdam ilişkisinin kolektif boyutunu zayıflatırken, sendikaların giderek küçülmelerine ve daha fazla içe kapalı savunmacı politikalara yönelmelerine neden olmaktadır.

C. Toplumsal güvensizlik ve alternatif dayanışmalar

1980 sonrasının liberal ekonomi ve özellikle tarım politikaları iç göçü yoğunlaştırırken kentlerde küçük üreticilik, marjinal işler, kayıt dışı çalışma ve kayıtlı işçilik arasında geçişlerin yoğun olduğu, heterojen bir toplumsal örgü oluşmuştur. Kentlerdeki bu yapı, göçmenlerin kente uyum sağlayabilmek amacıyla, aralarında geliştirdikleri dayanışma ilişkilerini sağlayan toplumsal mekanizmalardan beslenmektedir. Kente göç edenlerin günlük yaşamda tutunmalarını sağlayan ilişkilerde aile bağları, hemşerilik, dinsel örgütlenme-

ler ve benzeri geleneksel dayanışma biçimleri öncelikle gelmektedir. Kentlerde mahalli olarak gelişen bu savunma ağı, her dönemde çeşitli değişimlere uğramakla birlikte bugüne kadar varlığını korumuştur.

Kent nüfusunun önemli bir kısmını barındıran gecekondu mahallelerinin geleneksel dayanışma ağlarının gücü ile içine kapanması çalışanlar açısından ortak çıkarlar temelinde bütünleşecek sınıf temelli bir dayanışmanın, örgütlenmenin ve siyasetin önünü tıkamaktadır.⁹

D. İşverenlerin yaklaşımı

1980 sonrasında liberal politikaların artan etkisine bağlı olarak kamu ve özel kesimde, işverenler daha agresif sendikasılaştırma uygulamalarına yönelmişlerdir. Sözleşmeli personel, taşeron, geçici, mevsimlik ve part-time işçi çalıştırma artmış, kapsam dışı personel uygulaması, üretimin işyeri dışına kay-

dırılması ve insan kaynakları politikaları gibi çok çeşitli uygulamalar yaygınlaşmıştır. Ayrıca özel sektörde işverenler, sendikaların örgütlenme çabalarını engellemek için işten çıkarma tehdidini kullanmakta, etnik ayırım, hemşerilik, akrabalık ilişkilerinin yanı sıra yüz yüze görüşmeler gibi enformel ilişkilerden yararlanarak işçileri sendikasızlığa ikna etme girişimlerinde bulunmaktadır.

İşverenler yasal boşluklar ve sendikaların zaaflarından yararlanarak, işyerinde örgütlenme çabalarını etkisiz kılmaktadırlar. Sendikalar ise örgütlenme sürecinde yetki almak için işyerinde gerekli olan üye sayısına ulaşmaya kadar, işverenlerin bu taktiklerini engelleyebilmek amacıyla örgütlenme faaliyetlerini gizli yürütmek zorunda kalmaktadırlar.

E. Sendikal yapı ve sorunlar

Türk sendikacılığı tarihsel gelişimi içerisinde ideolojik sendikacılık özelliği kazanamamıştır. Yasal düzenlemelerin desteği ile düzen içi örgütler olarak doğan sendikalar, kamu sektörü ağırlıklı örgütlenme nedeniyle, işveren komundaki devletle ilişkilerini geliştirmeyi ve siyasal iktidarla uzlaşarak toplu sözleşmeleri sonuçlandırmayı tercih etmişlerdir. Böylesi bir yapılanma ise özellikle ücret pazarlığına odaklanan faydacı ve uzlaşmacı sendikacılık anlayışının gelişimine neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle, sendikal hareket kendi iç dinamiklerini harekete geçirerek iktidar üzerinde baskı kurmak yerine, endüstri ilişkileri yasalarıyla sorunlarını çözmeye yönelmiştir.¹⁰ Bu bağlamda sendikal hareket toplumda işçilerin kimliğini ve sesini yansıtacak temsil kapasitesi ve demokrasî anlayışı geliştirememiştir.¹¹

Öte yandan kamu sektörü daralırken, çoğunlukla küçük işletmelerde, kadın, genç ve vasıfsız işçilerden oluşan istikrarsız ve güvencesiz işgücünün yaygınlaştığı özel sektör genişlemektedir.

⁸ Fikret Şenses, "Neo liberal Ekonomi Politikaları, İşgücü Piyasaları ve İstihdam", 2000-2003 Petrol-İş Yılı, İstanbul, 2003, s.150

⁹ Tarkan H. Şengül, "Türkiye'de Krizli Yılların Toplumsal Sonuçları", İktisat Dergisi, Sayı:432, Aralık, 2002, s.131-132

¹⁰ Metin Kural, "Küreselleşme Sürecinin Türk Sendikacılığı Üzerindeki Olası Etkileri", Prof. Dr. Kemal Oğuzman'a Armağan, 1997, Ankara, s.262

¹¹ Meryem Koray, Değişen Koşullarda Sendikacılık, TÜSES, İstanbul, 1994, s.157, 260

Tablo 2: Türkiye’de işçilerin sektörel dağılımı (Ocak 2006)

	İşçi Sayısı	%
Metal	638.762	12.55
Gıda	349.661	6.87
Tekstil	586.378	11.52
Petrol, Kimya ve Plastik	232,293	4.56
Toplam	5.088.515	

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İşgücü İstatistikleri 2005, İşgücü Genel Müdürlüğü , No:31, Temmuz 2006, Ankara, s.123-127.

Tablo 3: Kocaeli’nde sendikalı ve sendikasız işçiler

Kocaeli	Sendikalı	Sendikasız
Petrol, Kimya ve Plastik	%79	%21
Gıda	%60	%40
Tekstil	%41	%59
Metal	%64	%36

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İşgücü İstatistikleri 2005, İşgücü Genel Müdürlüğü , Temmuz 2006, Ankara, s.123-127.

İşçi sendikalarının bu değişimlere yönelik stratejiler geliştirdikleri, işgücünü tümüyle kapsayacak uygulamalara yöneldikleri ve örgütsel yapılanma arayışında oldukları söylenemez.

Gerçekten Türk sendikacılığının önemli özelliklerinden birisi, katılımcılığa açık olmayan, merkezi ve bürokratik bir yapıya sahip olmasıdır. Kısaca, istişare organları (başkanlar kurulu, bölge temsilciler kurulu, işyeri temsilcilikleri ve çeşitli komiteler), karar organları karşısında etkisiz kalmışlardır. Sendika tüzüklerinde, örneğin toplu sözleşmelerin bağlanması, greve çıkma ve sendika kasasının kullanımı ile ilgili yetkilerin çoğunlukla yönetim kurullarına verilmiş olması, merkezi yapılanmayı güçlendirmiştir.¹² Şüphesiz merkezi yapı, sendikal liderliği güçlendirirken, yöne-

¹² Petrol-İş, **Sendikal Demokrasi**, İstanbul, Petrol-İş Yayın No:31, 1993, s.114

tim ve özellikle liderlik yaşam boyu devam eden profesyonel mesleki faaliyete dönüşmektedir. Böylesi bir sendikal yapının da sendika içi demokrasiyi güçlendirmesini beklemek mümkün değildir.

2. Türkiye’de işçilerin sendikalara yönelik tutum ve davranışları ile güven ilişkisi

A. Amaç

Sendikaların yaşadığı temsil krizinde işçi-sendika ilişkisi ve işçilerin sendikalara ilişkin tutum ve davranışlarının önemli bir belirleyendir. Bu nedenle sendikaların hem üyeleriyle hem de potansiyel üyelerle olan ilişkilerinin sorgulanması gerekir. Ancak bu ilişkilerin niteliğinin makro ve örgütsel faktörler tarafından etkilendiğinin de belirtilmesi gerekir. Yukarıda kısaca özetlemeye

çalıştığımız faktörler çerçevesinde işçilerin sendikalara yönelik tutum ve davranışlarını belirlemek araştırmanın temel amacını oluşturmuştur.

B. Araştırma Kapsamının Arka Planı

Araştırma, hem Türkiye hem de Kocaeli bölgesinde imalat sanayisinde ağırlığı olan dört sektörde (metal, gıda, tekstil ve petrol-kimya/lastik sektörleri) yapılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan 4 sektörde Türkiye genelinde çalışan işçi sayısının 28 sektörde çalışan toplam işçi sayısına oranı %35.51’dir.

1980 sonrasında esnekleşme, taşeron uygulaması ve eve iş verme sisteminin önem kazandığı dokuma sektörü, esnekleşmenin sektörün merkezindeki işgücünü daha az etkilerken yan sanayide derinlik kazandığı otomotiv sektörünü barındıran metal sektörü, özelleştirme, yabancı sermaye yatırımları ve teknolojik değişimin önemli olduğu petrol-kimya/lastik işkolu ile istihdam ve ihracat paylarında düşüş gösteren gıda sektörü,¹³ bu özellikleri nedeniyle

¹³ Ayşe Buğra, Fikret Adaman, Ahmet İnsel, **Çalışma Hayatında Yeni Gelişmeler ve Türkiye’de Sendikaların Değişen Rolü**, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Araştırma Raporu, s.8

Tablo 4: Kocaeli’nde özel sektör işletmelerinde anket cevaplayan işçi gruplarının dağılımı

İşçi Gruplarının Sayısı	%
1-9	4,8
10-24	1,8
25-49	2,6
50-99	4,1
100-249	34,3
250-499	17,7
500 +	34,7
Total	100,0

MAKALE

araştırma kapsamına alınmıştır.

Kocaeli'nde özel sektörde sendikalaşma oranı (%73) Türkiye top-

bettiği ve toplu pazarlık kapsamının da-
raldığı süreçte, bu dört sektör hem işçi
yoğunluğu hem de sendikal hareket açı-
sından önem taşımaktadır.

Tablo 5: Anketi cevaplayanların kendilerini tanımlamak için kullandıkları temel kriterler (%)

Kriterler	(2007)	(2004)
Din	27,8	17,7
Miliet	26,0	35,0
Sosyal Sınıf	15,9	26,6
Cinsiyet	5,8	
Meslek	4,7	
Memleket	4,0	
Siyasi Tercih	2,2	
İşyeri	0,4	
Diğer	5,8	
Boş	7,6	
Toplam	100,0	

lam sendikalaşma oranına (%58) göre yüksektir. Türkiye genelinde özel petrol, kimya, lastik sektöründe %52.11; gıda sektöründe %78.12; tekstil sektöründe %83.48 ve metal sektöründe %69.32 olan sendikalaşma oranları.¹⁴ Kocaeli'nde özel sektördeki sendikalaşma oranları ile karşılaştırıldığında, Kocaeli'nde petrol, kimya, lastik sektörünün dışındaki diğer üç sektörde özellikle tekstil sektöründe sendikalaşma oranının Türkiye geneline göre daha düşük olduğu görülmektedir.¹⁵ Metal ve gıda sektörlerindeki sendikalaşma oranları ise Türkiye geneline yakındır.

Genel olarak sendikaların üye kay-

C. Veri toplama yöntemi

Veri ve bilgilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, 2004 yılında İstanbul ve Kocaeli illerinde, dokuma, gıda, petrol, kimya, lastik ve metal sektörlerinde faaliyet gösteren özel sektöre ait işyerlerinde istihdam edilen 273 sendikal, 138 sendikasıız işçi olmak üzere toplam 411 işçiyle yapılan anket yeniden yapılandırılarak uygulanmıştır.¹⁶ 2004 ve 2007 yıllarının karşılaştırılmasında ise sadece Kocaeli ilini kapsayan veriler dikkate alınmıştır.

D. Örneklem

Örneklem Kocaeli'nde özel sektörde çalışan sendikal ve sendikasıız işçilerden oluşmaktadır. Toplam 400 anket hedeflenmiş, 300 anket yapılmış,

277 anket geçerli kabul edilmiştir. Anketlerin yüz yüze görüşmelerle yapılması tercih edilmiştir. Ancak gerek sendikal işçilerin işyerlerinde sahip oldukları boş zamanın yetersizliği, gerekse sendikasıız işyerlerine ulaşmada karşılaştığımız sorunlar, bir kısım anket formunun çalışanlara elden dağıtılması suretiyle işyeri dışında doldurulmasını, bir kısmının ise gruplar halinde doldurulmasını zorunlu kılmıştır. Bu nedenle anketin yüz yüze görüşmeler yoluyla yapılması hedefi kısmen başarılabilmektedir. Ayrıca anket uygulaması sırasında karşılaşılan bir diğer sorun işçilerin soruları cevaplandırırken birbirlerine ve işverenler karşı duydukları kaygı ve korku olmuştur. Bu nedenle özellikle kadın ve sendikasıız işçiler soruları yanıtlamak istememişlerdir.

E. Sonuçlar ve değerlendirmeler

1. İşçilerin özellikleri

Örgütlenmenin küçük ölçekli işletmelerde zorluğu ve sendikaların küçük ölçekli işletmeleri örgütlenme hedeflerinin dışında tutmaları nedeniyle, Türkiye'de örgütlenme orta-büyük ölçekli işletmelerde yoğunlaşmıştır. Oysa daha

Kurum	Yüzde
Ordu	47,6
Cumhurbaşkanı	14,2
Mahkemeler	11,8
Dini Kurumlar	5,9
Üniversiteler	4,3
Sendikalar	4,3
STÖ	3,5
Parlamento	3,1
Siyasi Partiler	2,8
Polis	1,6
İşveren Kuruluşları	0,8
Toplam	100

¹⁴ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İşgücü İstatistikleri 2005, İşgücü Genel Müdürlüğü, No:31, Temmuz 2006, Ankara, s.123-127.

* Bu oranlar sigortalı işçi sayısı dikkate alınarak hesaplanmıştır.

¹⁵ * Bu oranlar sigortalı işçi sayısı dikkate alınarak hesaplanmıştır.

¹⁶ Betül Urhan, *Sendikal Örgütlenme Bunalımı ve Türkiye'deki Durum*, İstanbul, Petrol-İş Yayınları, 2005, s. 358-372

önce ifade edildiği gibi, Türkiye’de küçük ölçekli işletmeler ekonomide ağırlıklıdır. Türkiye genelinde işçilerin yaklaşık %61,4’ü, 1-9 kişi çalışan olan işyerlerinde istihdam edilmektedir.¹⁷ Kocaeli’nde ise %48’i 1-49 işçi çalıştıran işyerlerinde istihdam edilmektedir.¹⁸

¹⁷ TÜİK Haber Bülteni, Hanehalkı İşgücü Araştırması 2007 Şubat Dönemi, Sayı:76, 15 Mayıs 2007. www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=496 (Erişim 12.06.2007)

¹⁸ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İşgücü İstatistikleri 2005, İşgücü Genel Müdürlüğü, Temmuz 2006, Ankara, s.145.

277 cevaplayıcının %54’ü metal işkolunda, %27,8’i petrol-kimya/lastik işkolunda, %11,6’sı dokuma işkolunda, %4,7’si ise gıda işkolunda istihdam edilmektedir.

2. İşçilerin kendilerini tanımladıkları kimlikler

Araştırma verileri, işçilerin, kimliklerini daha çok din (%27,8), milliyet (%26,9) ve sosyal sınıfa (%15,9) göre tanımlama eğiliminde olduklarını ortaya

Bu sonuç, Türkiye’nin genel siyasi ortamı ve konjonktürü ile ilişkili olabilir. Yeni dönemde işçilerin, bireysel ve kolektif kimlik arayışlarında milliyetçilik, yerellik, dinsellik gibi alternatif kimliklerin ve kurumların ön plana çıktığı söylenebilir. Bu durumun önemli nedenlerinden biri, işçilerin bu kimlikleri, ekonomik ve sosyal alanda görülen belirsizlik ve dengesizliğe karşı kendilerini güven ve aidiyet duygusunu hissetmelerinin bir aracı olarak algıla-

Tablo 8: Türkiye’de sendikalar güvenilir örgütlerdir (%) (2004 - 2007)

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama Tutum Puanı
2004	9,9	32,5	28,1	23,6	5,9	2,83
2007	19,3	25,6	32,6	19,6	3,0	2,61

Tablo 9: Türkiye’deki sendikalar güvenilir örgütlerdir (2007)

Hiç sendika üyesi olmayanlar	Daha önce üye olanlar	Üyeler
Ortalama 2,44	Ortalama 1,96	Ortalama 2,79

Araştırma kapsamında anketi cevaplandıranların %86’sı, sendika üyesi olanların %99,5’i, sendikasız işçilerin ise %60’ı 100 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde istihdam edilmektedir.

Cevaplayıcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında, %85,9’unun erkek, %11,6’sının ise kadın olduğu görülmektedir. Erkek cevaplayıcıların %70,4’ü sendikalı, %29,6’sı sendikasız, kadın cevaplayıcıların ise %48,4’ü sendikalı, %51,6’sı ise sendikasızdır. Ankete katılanların yaş dağılımında ise %52,4’ünün 30 yaşın altında olduğu görülmektedir.

koymaktadır. Sendika üyesi olmayan işçilerin kendini milliyete (%32,9) göre tanımlama eğiliminin, sendika üyesi işçiler arasında ise kendini dine (%30,2) göre tanımlama eğiliminin daha yüksek olduğu görülmektedir. Her iki grupta da kendini sosyal sınıfa (%17,5) göre tanımlama eğilimi görece düşük çıkmıştır. 2004 yılında yapılan araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında ise, 2007 yılında işçilerin kendilerini milliyete (%35’ten %26’ya) ve sosyal sınıfa (%26,6’dan %15,9’a) göre tanımlama eğiliminin zayıfladığı, dine (%17’den %27,8’e) göre tanımlama eğiliminin ise güçlendiği görülmektedir.

malarından kaynaklanmış olabilir.

3. Sendikal örgüte güven sorunu

1980 sonrasında yeni liberal politikaların sonucu artan göç ve krizlerin ekonomik alanda yarattığı eşitsizlik ve belirsizlikler, toplumda var olan kaderci, kuşkucu ve içe dönük birey anlayışını güçlendirmekte ve bireylerin topluma yabancılaşmasını artırmaktadır. Sosyal hareketlilik olanaklarının kısıtlanması, yargı sürecinde davaların uzaması, yasaaların toplumu düzenleme etkisini yitirmesi, kamu yönetiminde görülen yolsuzluklar, devletin formel ve enformel destek politikalarının zayıflaması, geniş halk kitlelerinin toplumsal düzenin değişeceğine dair umutsuzluk içinde olması gibi birçok neden, bireylerin kolektif örgütlere ve birbirlerine olan güvensizliğini artırmıştır.¹⁹ Nitekim Türk toplumunun değerleri konusunda yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, araştırmaya katılanların %90’ı başkala-

¹⁹ İlhan Azkan, “Ulusal Birlik ve Toplumsal Dayanışma Duygularının Aşınması, Anomi ve Yabancılaşma”, *Ulusal Sorunlar ve Demokratik Çözüm Yolları*, Der. İlhan Azkan, İstanbul, Ekin Kitapevi, 2001, ss.162-179

Tablo 10: Türkiye’de sendikalar işçilerin haklarını koruyup geliştirebiliyorlar mı? (%)

	Evet	Hayır	Kararsız
2004	10,8	82,3	6,9
2007	7,6	82,5	9,9

Tablo 11: Türkiye’de sendikalar işçilerin haklarını koruyup geliştirebiliyorlar mı? (%)

	Evet	Hayır	Kararsız
Sendikasız İşçiler	6,8	78,0	15,3
Daha Önce Sendika Üyesi Olan İşçiler	0,0	100,0	0,0
Sendika Üyesi İşçiler	8,9	81,6	9,5
Toplam	7,6	82,5	9,9

ryla herhangi bir ilişki kurarken ya da iş yaparken dikkatli olmak gerektiğini, yani insanlara güven duymadıklarını belirtmişlerdir.²⁰

Demokratik toplumun temel kurumlarına Türk toplumunda önemli bir güvensizliğin olduğu gözlemlenmektedir. Yapılan bir diğer araştırmada, toplumda çözülmesi gereken en önemli sorunun hayat pahalılığı ve işsizlik olduğu saptanmış, ancak bu sorunların çözüm yeri ve aracı olan siyasi partiler, meclis, merkezi hükümet ve sendikalara güven düzeyi düşük çıkmıştır. En güvenilir kurumlar arasında ise %77 ile ordu gelmektedir. Türkiye’nin çeşitli illerinde 3021 kişiyi kapsayan söz konusu araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılanların %34’ü sendikalara güvendiğini, %25’i orta düzeyde güvendiğini, %42’si ise güvenmediğini belirtmiştir.²¹ Bu du-

rum, sendikaların toplumla ilişkisinde sorunlar yaşandığını, bu sorunların ise toplumda yaygın olan genel güvensizlik haliyle ilişkili olabileceğini göstermektedir.

Toplum ve sendikalar arasındaki güvensizlik sorunu, işçi-sendika ilişkisinde de görülmektedir. 2007 yılında yaptığımız araştırma sonuçlarına göre orduyu en güvenilir kurum olarak görenlerin oranı %47,6 iken, sendikaları en güvenilir örgüt olarak görenlerin oranı sadece %4’tür.

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi işçiler sendikalara güven konusunda kararsız ve olumsuz bir tutum içersindedirler. 2004 yılı araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında, bu yöndeki eğilimlerinin çok değişmediği, ancak olumsuz tutumun biraz daha güçlendiği görülmektedir. Nitekim 2004 yılında sendikaları güvenilir bulanların oranı %29,5 iken 2007 yılında bu oran %22,6’ya düşmüştür.

Sendika üyelik değişkeni bakımından sonuçlar değerlendirildiğinde ise sendikalara güven düzeyi konusunda anlamlı bir farklılığın ortaya çıktığı görülmektedir. Hiç sendika üyesi olmamış işçiler ile özellikle daha önce bir üyelik deneyimi yaşamış ancak şu anda sendika üyesi olmayan işçilerin, sendika üyesi işçilere oranla Türkiye’de sendikalara güven düzeyi oldukça düşük çıkmıştır.

4. Sendikaların hak ve çıkarları koruma sorunu

Sendikal politikaların genel anlamda nasıl algılandığı ve başarılı olup olmadığı, sendikal güç ve güvenle ilişkilidir. Bu anlamda işçilerin, sendikaların hak ve çıkarları koruma ve geliştirme konusunda olumlu düşünceleri, sendikasız işçilerin üyelik eğilimini, sendikalı işçilerin ise sendika üyeliğinden duyduğu memnuniyet düzeyini artırır. Araştırma, böyle bir ilişkiyi test etmekten çok, sendikasız ve sendikalı işçilerin Türkiye’de sendikal harekete ve politikaların başarısına ilişkin genel düşüncesini ortaya koymaya çalışmıştır.

Yukarıdaki tablo, işçiler arasında, sendikaların genel olarak işçilerin hak ve çıkarlarını koruyabileceğine ilişkin inancın son derece düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca 2004 ve 2007 yılı araştırma sonuçları karşılaştırıldığında, olumsuzluğun değişmediği görülmektedir. Ancak, sendikaların genel olarak işçilerin hak ve çıkarlarını koruyabileceğine ilişkin olumlu düşünenlerin oranında bir düşme, kararsızların oranında ise bir artış olduğu görülmektedir.

Sonuçlar, sendika üyelik değişkeni bakımından incelendiğinde ise çarpıcı farklılıklar gözlemlenmektedir. Sendika üyesi işçilerin %81,6’sı ve daha önce sendika üyelik deneyimi yaşamış olan işçilerin ise tümü, Türk sendikalarının işçilerin hak ve çıkarlarını koruyup geliştiremediğine inanmaktadır. Anket sırasında yapılan gözlemler, bu durumun sendika üyelik deneyimi ile ilişkili olabileceğini göstermiştir.

Sendikaların işçi haklarını yeterin-

²⁰ Birsan Gökçe, “Türkiye’nin Toplumsal Yapısını Etkileyen Siyasal ve Toplumsal Öğeler”, *Ulusal Sorunlar ve Demokratik Çözüm Yolları*, Der. İlhan Azkan, Ekin Kitapevi, İstanbul, 2001, s.231-232

²¹ Fikret Adaman, Ali Çarkoğlu, Burhan Şenatalar, *Household View on the Causes of Corruption in Turkey and Suggested Preventive Measures*, TE-

SEV, İstanbul, 2002, s.34,37

Tablo 12: Sendikaların hak ve çıkarları koruyamama nedenleri (%)

Cevaplar	Sendika Üyeleri	Sendika Üyesi Olmayan İşçiler	Daha Önce Sendika Üyesi Olan İşçiler	Toplam
Yasalar anti-demokratik	31,8	13,3	16,7	26,3
İşverenlerin işçiler üzerindeki baskıları	29,1	31,1	16,7	28,1
Sendikacıların yetersizliği	17,6	40,0	45,8	25,3
Sendikalardaki yetersiz demokrasi	6,8	2,2	0,0	5,1
İşçilerin sendikalara güvenmemesi	1,4	8,9	8,3	3,7
Diğer sendikalarla yetersiz diyalog	8,8	2,2	8,3	7,4
İşverenlerle diyalogun yetersiz olması	1,4	0,0	4,2	1,4
Diğer	3,4	0,0	2,2	2,8

ce koruyup geliştiremediğini düşünen işçilere, bu durumun nedenleri sorulduğunda, sırasıyla işveren baskısı, yasaların anti-demokratik olması ve sendikacıların yetersiz olması belirtilmiştir. 2004 yılında ise işçiler, Türkiye’de sendikaların işçilerin hak ve çıkarlarını koruyamamalarının en önemli üç nedeni arasında; yasaların-anti demokratik olmasını (%58,1), işçilerin sendikalara karşı ilgisiz olmalarını (%51,5) ve sendikacıların yetersizliğini (%44,3) göstermişlerdir. Özetle 2004 yılı araştırması, işçilerin, sendikaların hak ve çıkarları yeterince koruyup geliştirememelerinin nedenlerini işveren baskısından çok, işçi-sendika ilişkisinde ve yetersiz yasal düzenlemelerde gördüklerini göstermektedir.

2007 yılı araştırma kapsamındaki işçilerde, sendikaların başarısızlığının kaynaklarını daha çok dışsal koşullara (özellikle yasalara) bağlama eğiliminin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ancak üyelik değişkenine göre düşüncelerin farklılaştığı görülmektedir. İlgili tablodan anlaşılacağı gibi hiç sendika üyesi olmamış işçiler ile daha önce sendika üyelik deneyimi yaşamış sendikasız işçiler, bu sorunun önemli oranda sendikacıların yetersizliğinden kaynaklandığını düşünmektedirler. Ayrıca hiç sendika üyesi olmamış işçilerin %31’i, işveren

baskısına işaret etmektedir. Yine her iki grup yasaların anti demokratikliğine bir neden olarak sendikacıların yetersizliğine oranla daha düşük düzeyde önem atfetmişlerdir. Oysa anket kapsamındaki sendika üyesi işçiler, sendikaların hak ve çıkarlarını koruyamamasının nedeni olarak birinci sırada yasaların anti demokratik olmasını, ikinci sırada ise işverenlerin baskısını görmektedirler. Ayrıca bu iki nedenin oransal olarak birbirine çok yakın ve ağırlıklı olması da dikkat çekicidir.

Görüldüğü gibi sendika üyesi işçilerin sendikaların başarısızlığını, yasaların anti demokratik olmasına bağlama eğilimi, sendikasız işçilere göre yüksektir. Muhtemelen bu sonuç, sendikaların üyelerini yasalar konusunda

güçlü biçimde bilgilendirmesinden kaynaklanmaktadır.

Bu sonucun bir diğer muhtemel nedeni ise, sendikacıların sendikal hareketteki başarısızlığı yasalara bağlama eğiliminin güçlü olmasıdır.²² Gerçekten Türkiye’de yasalara bağlı bir endüstri ilişkileri modeli hakimdir. Bu nedenle yasalar öteden beri sendikaların hem bir dayanağı, hem de mücadele ve şikâyet alanı olmuştur. Gerek bu araştırmanın sonuçları, gerekse bu alanda yapılmış diğer araştırma ve gözlemler, sendikal harekete ilişkin sorunların kaynağı ve çözümünün yasalara ve devlete bağlı olduğuna dair geleneğin sürdüğünü göstermektedir.

²² Buğra, Adman, İnsel, a.g.e., s. 22

Tablo 13: Türkiye’de sendikalar işçilerin haklarını koruyup geliştirebiliyorlar mı? (%)

	Evet	Hayır	Kararsız
2007	7,6	82,5	9,9
Sendikam işçilerin hak ve çıkarlarını koruyabilmektedir			
2004	41,9	48,8	9,4
2007	17,7	60,6	21,7

MAKALE

Ancak açıkça vur-gulamak gerekirse, 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu'nun emek-sermaye arasındaki dengeyi sermaye lehine bozan düzenlemelere yer vermesi ve kolektif iş hukukuna ilişkin baskıcı ve yasaklayıcı düzenlemelerin varlığını koruması, sendikal hareketin şikâyetle-rinin haksız olmadığını göstermektedir.

Özellikle iş güvencesi ile ilgili dü-zenlemeler işgücü piyasasının çok kü-çük bir kısmını kapsaması ve haksız iş-ten çıkarmalara karşı yeterli olmayan maddi tazminat dışında bir yaptırım öngörülmemesi, uygulamada sendikal örgütlenme açısından ciddi sorunlar yaratmaktadır.

1980 sonrasında yoğun olarak ya-şanan krizler, giderek enformel çalışma şeklinin bir istisna olmaktan çıkıp iş-gücü piyasasının yapısal bir unsuru ha-line dönüşmesi işçiler arasında iş gü-vencesinin tüm taleplerin önüne geç-mesine neden olmuştur. Bu durum for-mel sektördeki işçilerin pazarlık güç-leri, işten atılma yada eski ücretlerine ve haklarına razı olma arasında bir ter-cih yapmaya zorlayan, savunmasız ve daha esnek bir emek pazarı arasında sı-

kıştırılmalarına neden olmuştur. Böyle bir yapıda işsizlik sürekli olarak işçileri kontrol ve disipline etmede önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. İşveren-lerin bir taraftan örgütlü işçileri bu yolla düşük ücrete rıza göstermeye zorlarken diğer taraftan örgütsüz işyerlerinde sık-lıkla örgütlenmek isteyen işçileri işten çıkarılacağı tehdidi ile veya bu tehdidi hayata geçirerek işçilerin sendikalaş-masına engel oldukları gözlemlenmek-tedir. Son yıllarda işverenlerin sendikal örgütlenme karşısında işsizlik tehdidi-ni daha kolay ve sık uygulamaya sok-tuğunu gösteren veriler mevcuttur. Ni-tekim Türk-İş'in yaptığı bir araştırma, iş güvencesinin yasalaştığı 2003 yılı ile 2005 yılı arasında sadece Türk-İşe bağ-lı sendika üyesi 15.531 işçi, sendikal ör-gütlenme nedeniyle işten atıldığını ra-por etmiştir.²³

1980 sonrasında sendikalar için üyelerinin işlerini korumak temel amaç-lardan biri haline gelmiştir. Bu nedenle kendi üyeleri için düşük ücret artışına razı olmakta, aynı işyerinde dahi taş-e-ron işçilerinin düşük ücret, güvencesiz çalışma gibi kötü çalışma koşullarına rıza gösteren, savunmacı bir politika iz-

lemektedirler.²⁴ İşten çıkartmalara kar-şı işçiye yasal desteğin dışında her han-gi bir destek sunamayan sendikalara yö-nelik güvensizlik duygusunun, işçilerin sendika üyeliğini işsizliğin bir kaynağı olarak algılama eğilimini güçlendirdiği söylenebilir. Sendika üyelerinin ücretle-rindeki kayıplar ve bütün karşı çabalara rağmen yaygın şekilde görülen işten çı-karmalar, üyeler ve potansiyel üyeler arasında sendika temsiline yönelik gü-vensizliğin ve şüphelerin artmasına ne-den olmaktadır.

Bunun yanı sıra sendikal örgütlen-me ve toplu pazarlık faaliyetler ile ilgili yasal düzenlemelerin, özel sektörde ör-gütlenmeyi neredeyse durma noktasına getirdiği ifade edilebilir. Özellikle toplu sözleşme yetkisi için işyeri ve işkolu ba-rajının şart koşulması, gereksiz yetki iti-razlarını engellemeye yönelik her han-gi bir yasal düzenlemenin olmaması ve üyelik için noter şartı gibi pek çok dü-zenleme ile yargı sürecinde uzayan yetki davaları örgütlenmeyi zorlaştırmakta-dır. Ayrıca bu durum işverenlerin işye-rinde örgütlü veya örgütlenmek isteyen sendikaya karşı taktiklerini daha da et-

²⁴ Yüksel Akkaya, "Küreselleşme Kısacasında Türki-yede İşçi Sınıfı ve Temel Özellikleri", *Petrol-İş Yıl-lığı 2002-2003*, İstanbul, 2003, s. 231

Tablo 14: İşçilerin sendikaya üye olma nedenleri (%)

Cevaplar	Toplam	Hiç Sendika Üyesi Olmayan İşçiler	Daha Öce Sendika üyesi Olan İşçiler
Sendikalara güvenmiyorum	28,6	25,9	34,8
İşyerinde örgütlü bir sendika yok	23,4	27,8	13,0
İşyerimdeki mevcut durumum sendika üyeliğiyle değişmez	13,0	14,8	8,7
İşverenlerin baskıları (işten çıkarma ve tehdit gibi...)	10,4	5,6	21,7
Sendikacılara güvenmiyorum	7,8	7,4	8,7
Diğer arkadaşlarım sendika üyesi değiller	6,5	9,3	0,0
Sendikalar üyelerinin beklentilerini karşılayamazlar	2,6	3,7	0,0
İşyerindeki sorunlarımı işverenle veya yönetimle çözebilirim	1,3	0,0	0,0
Üyelik aidatını ödemek istemiyorum	1,3	1,9	0,0
Diğer	5,2	3,7	8,7

bir araştırmada, araştırma kapsamındaki işçi sendikalarında istihdam edilen örgütlenme uzmanlarının tümü, fiili örgütlenme sürecinde yaşadıkları başarısızlığın, işverenlerin sendikaları işyerinde etkisizleştirmeye veya yok etmeye yönelik karşıt stratejilerini uygulama olanağını artıran yasalardan ve boşluklarından kaynaklandığını ortak düşünce olarak dile getirmişlerdir.²⁵

5. Üyesi oldukları sendikaların hak ve çıkarları koruma sorunu

Sendika üyesi işçiler, Türkiye geneline kıyasla kendi sendikalarının hak ve çıkarları koruma başarısı ile ilgili daha olumlu bir düşünceye sahip olduklarını göstermektedirler. İlgili tablodan görüleceği gibi, 2007 yılı araştırma sonuçlarına göre sendika üyesi işçilerin %81,6'sı Türkiye'de sendikaların işçilerin hak ve çıkarlarını koruyamadığına inanmaktayken, kendi sendikası için bu oran %60,6'ya gerilemektedir. Ancak 2007 sonuçları ile 2004 sonuçları karşılaştırıldığında, sendika üyesi işçiler arasında üyesi oldukları sendikaların işçilerin hak ve çıkarlarını koruma ve geliştirme başarıları ile ilgili olumsuz düşünenlerin ve kararsızların oranının 2007 yılında dikkat çekici bir şekilde yükseldiği görülmektedir. Ekonomik krizlerin, reel ücretlerdeki gerilemenin, giderek yaygınlaşan esneklik uygulamalarının, işsizliğin ve toplu sözleşme ile elde edilen

kin kılmaktadır. Bu tip düzenlemeler o kadar büyük sorunlar yaratmaktadır ki, işçi sendikalarının sendika karşıtı politikaların çok daha sert uygulandığı özel sektörde örgütlenmelerini neredeyse durma noktasına getirmiştir. Nitekim

²⁵ Betül Urhan, *Sendikal Örgütlenme Bunalımı ve Türkiye'deki Durum*, İstanbul, Petrol-İş yayını, 2004, s.249-259.

Tablo 15: İşçilerin sendikal harekete ilişkin tutum ve değerlendirmeleri (%)

Cevaplar	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsız	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Sendikalar dayanışma ve işbirliği sağlayan demokratik kurumlardır	4,9	15,4	14,7	45,5	19,5
Sendikalar işçilerin hak ve çıkarlarını korumak için gereklidir	3,0	8,9	11,1	41,5	35,6
İşçiler sendikaya üye olursa, çalışma koşulları gelişecektir	1,9	12,2	18,5	39,6	27,8
Sendikalar tüm işçilerin hak ve çıkarlarını savunan kurumlardır	13,1	28,5	16,1	27,8	13,5

MAKALE

kazanımların zayıflaması gibi faktörlerin bu süreçte etkili olduğu düşünülebilir.

Sendika üyesi işçilerin, üyesi oldukları sendikaların hak ve çıkarlarını koruma ve geliştirme konusundaki başarısızlıklarının nedenlerini, Türkiye genelinde olduğu gibi anti-demokratik

lindiği gibi, işçinin sendikalara yönelik genel ve özel tutumlarını etkileyen pek çok ikincil kaynak bulunmaktadır. Birincil kaynaklardan en etkilisi ise işçinin sendika ile yaşadığı deneyimlerdir. Bu nedenle, doğrudan bilgilendirme kaynağı da olan sendika üyelik deneyimi, işçinin tutumları üzerinde etkili olmaktadır. Gerçekte bu etkinin yarattığı farkı, sendika üyelik durumunun değişken

şullarda üyeliğin yaratacağı riskleri sendika ile aşacaklarına ve üyeliğin kendi lehlerine bir durum yaratacağı ihtimaline inanmadıklarını göstermektedir.

Gerçekten araştırma kapsamında ki işçilerin %28,6'sı sendikalara güven duymadıklarını, %13'ü sendikaya üye olmakla işyerindeki şimdiki durumlarının değişeceğine inanmadıkları

Tablo 16: İşçilerin sendikal harekete ilişkin tutum ve değerlendirmeleri (2007)

Cevap	Hiç sendika üyesi olmayanlar	Daha önce üye olanlar	Üyeler
	Ortalama	Ortalama	Ortalama
Sendikalar dayanışma ve işbirliği sağlayan demokratik kurumlardır	3,37	3,20	3,73
Sendikalar işçilerin hak ve çıkarlarını korumak için gereklidir	3,66	3,20	4,21
İşçiler sendikaya üye olurlarsa, çalışma koşulları gelişecektir	3,64	3,20	3,88
Sendikalar tüm işçilerin hak ve çıkarlarını savunan kurumlardır	2,75	2,38	3,21

yasalara ve işveren baskısına bağlama eğiliminin güçlü olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye geneline göre, kendi sendikasının yasaların anti demokratik olmasından dolayı başarısız olduğunu düşünenlerin oranı daha yüksektir.

2004 yılı sonuçlarında ise sendikal işçilerin %62,8'i yasaların anti-demokratik olmasını, %52,6'sı işçilerin sendikaya ilgisiz olmalarını, %47,4'ü sendikacıların yetersizliğini ve %39,7'si ise işveren baskısını, sendikaların başarısız olmalarının en önemli üç nedeni arasında göstermişlerdir. 2004 yılı ile karşılaştırıldığında ise 2007 yılında yasaların anti-demokratik olması oransal olarak önemini korurken, işveren baskısı 2004 yılına oranla daha önemli hale gelmiştir.

6. İşçiler sendikaya neden üye olmuyorlar?

İşçilerin sendikaya neden üye olmadıkları sorusunun cevabı, dışsal koşulların yanı sıra işçilerin sendikaları algılayış biçimlerinde yatmaktadır. Bi-

olarak kullanıldığı bütün sorularda görmek mümkün olmuştur. İşçilerin sendikaya üye olmama nedenlerine ilişkin sonuçlarda da sendika üyelik değişkenine göre bir anlayış farklılığının olduğu gözlemlenmektedir.

Daha önce ifade edildiği gibi, Türkiye'de işçilerin özel sektörde sendikalaşması giderek ağırlaşan dışsal koşulların etkisiyle daha fazla zorlaşmaktadır. Bunun yanı sıra gözlemler, işçilerin bu ko-

rını, %7,8'i sendika yöneticilerine güvenmediklerini, %2,6'sı ise sendikaların üyelerin beklentilerini karşılayamadıklarını düşündükleri için, sendikaya üye olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, araştırma kapsamındaki işçilerin %52'sinin sendikalara güvensizlikten kaynaklanan nedenlerle üye olmadıklarını göstermektedir.

Önemli bir diğer sonuç ise, sendikası işçilerin işyerinde örgütlü bir sen-

Tablo 17: Yıllara göre işçilerin sendikal harekete ilişkin tutum ve değerlendirmeleri (2004 - 2007)

	2004	2007
Sendikalar dayanışma ve işbirliği sağlayan demokratik kurumlardır	3,78	3,59
Sendikalar işçilerin hak ve çıkarlarını korumak için gereklidir	4,17	3,98
İşçiler sendikaya üye olurlarsa, çalışma koşulları gelişecektir	3,91	3,79
Sendikalar tüm çalışanların hak ve çıkarlarını savunan örgütlerdir	---	3,01

dikanın olmamasını (%27,8) sendikaya üye olmama nedenlerinin başında görmüş olmasıdır. Diğer işçi arkadaşları sendikaya üye olmadığı için sendikaya üye olmadığını belirten sendikasız işçilerin oranı da (%9,3) dikkate alındığında, işyerinde örgütlülüğün olmamasından dolayı sendikaya üye olmayanların oranı sendikasız işçiler arasında %37,1'e yükselmektedir. Bu durum, sendikasız

tersizliğine, hem de işyerinde sendika öncülüğünde örgütlenmenin önemine işaret etmektedir. Gerçekten Türkiye'de işçilerin örgüt desteği olmaksızın bir işyerinde örgütlenmesi uygulamada mümkün görünmemektedir.

Sendikaya üye olmama nedenleri üyelik değişkenine göre önemli farklılıklar göstermektedir. Sendika üyesi

ve işveren baskısı (%21,7) olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, hiç sendika üyesi olmamış işçilere kıyasla üyelik deneyimi olanların sendikaların işleyişine ilişkin daha fazla bilgili olmalarını ve özellikle örgütlenme aşaması ile üyelikten çekilme sırasında işveren baskısının büyüklüğünü göstermektedir.

Tablo 18: Üyelerin sendikalar yönelik tutum ve değerlendirmeleri (%)

Cevap	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Çalışma koşullarım sendika üyeliğiyle birlikte gelişti	6,1	12,2	17,2	46,1	18,3
Üyeler sendika politikaları üzerinde etkilidir	12,2	27,1	26,5	16,2	9,4
Sendikama sendika üyelik aidatlarının ve finansal kaynakların kullanımında güveniyorum	14,0	13,5	39,3	29,2	3,9
Sendikam tüm üyeleri arasında dayanışma ve işbirliği sağlayan demokratik bir sendikadır	8,8	26,9	29,1	20,6	3,8
Tüm üyeler sendikamın aktiviteleri, kararları ve politikaları hakkında bilgi sahibidir	7,2	29,4	26,1	27,8	9,4

Tablo 19: Üyelerin sendikalara yönelik tutum ve değerlendirmeleri (2004 - 2007)

	Ortalama	
	2004	2007
Çalışma koşullarım sendika üyeliğiyle birlikte gelişti	3,92	3,58
Üyeler sendika politikaları üzerinde etkilidir	3,28	2,92
Sendikama sendika üyelik aidatlarının ve finansal kaynakların kullanımında güveniyorum	3,36	2,96
Sendikam tüm üyeleri arasında dayanışma ve işbirliği sağlayan demokratik bir sendikadır	3,48	2,95
Tüm üyeler sendikamın aktiviteleri, kararları ve politikaları hakkında bilgi sahibidir	3,57	3,03

işyerlerinde üyeliği motive edecek sosyal bir ortamın zayıf olmasının, işçilerin sendikaya üye olmamalarında önemli bir etken olduğunu göstermesi açısından dikkate değerdir. Dolayısıyla örgütsüzlük yeniden örgütsüzlüğü üretmektedir. Bir anlamda sonuçlar, sendikaların hem hiç üye olmamış sendikasız işçilerle iletişim düzeyinin ye-

olmayan işçilerin %27,8'i işyerinde örgütlü bir sendikanın olmamasından, %25,9'u ise sendikalara güven duymadıklarından dolayı sendikaya üye olmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak daha önce sendika üyelik deneyimi yaşamış olan sendikasız işçilerin sendikaya üye olmamalarını etkileyen önemli nedenler arasında sendikaya güvensizlik (%34,8)

7. İşçilerin sendikalara yönelik Düşünceleri

a. Genel anlamda sendikalara bakış

Sendikalara yönelik genel tutumlar, işçilerin, örgütün, amaçlarına, başarılarına ve liderliğine ilişkin görüşlerinden kaynaklanır. Araştırma sonuçları, işçiler açısından sendikaların önemini kay-

bettiğini söylemenin doğru olmadığını göstermektedir. Nitekim işçilerin genel olarak sendikal harekete ve örgüte karşı olumlu bir tutum içerisinde oldukları gözlemlenmektedir.

“Sendikalar işçilerin hak ve çıkarlarını korumak için gereklidir” ifadesine işçilerin %77,1’i olumlu cevap vermiştir. İşçilerin %67,4’ü ise sendikalara üyeliğin çalışma koşullarını geliştireceğine inandıklarını belirtmişlerdir. Sendikaların işçilerin birliğini ve dayanışmasını sağlayan örgütler olduğunu düşünen işçilerin oranı ise %65’dir.

Tablo 20: Sendika yöneticilerinin üyelik için işçilerle görüşüp görüşmeme durumu (%)

	Geçerli Yüzde
Evet	24,7
Hayır	75,3
Toplam	100,0

Diğer sonuçlarda gözlemlendiği gibi, genel olarak sendikal harekete ve örgüte yönelik tutumlarda da sendika üyelik değişkenine göre önemli farklılıklar vardır. İlgili tablodan anlaşılacağı üzere, sendika üyesi işçiler, sendika üyesi olmayan veya daha önce üyelik deneyimi yaşayan işçilere kıyasla sendikalara yönelik daha olumlu bir tutum göstermektedirler. Ayrıca daha önce üyelik deneyimi yaşayan sendikasız işçiler ise sendikal harekete ve örgüte yönelik tutumlarında en fazla olumsuzluk gösterenlerdir.

2007 yılı sonuçları 2004 yılı araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında, sendikal harekete ve örgüte yönelik tutumların çok değişmediği, ancak olumlu tutumun az da olsa zayıfladığı izlenmektedir. Örneğin, 2004 yılı araştırmasında cevaplayıcıların %85’i sendikaların işçilerin hak ve çıkarlarını korumak için

gerekli olduğunu düşünmekteyken, bu oran, 2007 yılında %77’ye düşmüştür.

b. Üye işçilerin sendikalarına yönelik düşünceleri

Türkiye’de toplu sözleşme bağtılarak üyeleri adına kazanımlar elde etmek sendikaların nerdeyse tek ve en önemli faaliyet alanıdır. Bu bağlamda sendika üyesi işçilerin “sendikaya üye olmakla çalışma koşullarım gelişti” ifadesine verdikleri olumlu cevap (%64.4), toplu sözleşmenin önemini vurgulamak açısından dikkate değerdir. Kısaca sendika üyesi işçiler, sendika üye-

Tablo 20: Sendika üyeliğini engelleyen nedenler olmasaydı sendikaya üyelik istenir miydi (%)

	Geçerli Yüzde
Evet	74,1
Hayır	25,9
Toplam	100,0

liğinin çalışma koşullarında bir gelişme sağladığını düşünme eğilimindedirler. Araştırmayı yürütürken sendika üyesi işçiler arasında çok yaygın olarak kullanılan “en kötü sendika, sendikasızlıktan iyidir” ifadesi, sendikalı işçilerin bu değerlendirmeyi, sendikasız olma durumunu veri alarak yaptıklarını düşündürmektedir.

Üyelerin işyerinde örgütlü olan sendika ile ilişkilerini ve sendikal politikalar üzerinde etkilerini değerlendirme amacını taşıyan “üyeler sendikal politikalar üzerinde etkili oluyor” ifadesine yönelik kararsızlık (%26,5) ve olumsuz görüş (%39,3) önemli bir vurgudur. Ayrıca “tüm üyelerin sendikaların faaliyetleri, kararları ve politikaları hakkında bilgileri vardır” ifadesine olumlu (%37,2) ve olumsuz (%36,6) görüş bildirenlerin oranları birbirlerine çok yakın olmakla birlikte, kararsızlar (%26,1)

dikkate alındığında, üyelerin sendikalarıyla ilişkilerinin çok güçlü olmadığını ifade etmek yanıltıcı olmayacaktır. Diğer bir ifadeyle, işçilerin üyesi oldukları sendikaların karar alma, politika oluşturma ve işleyişinde demokratik olup olmadığı konusunda olumsuz yakın kararsızlık içerisinde oldukları görülmektedir. Gerçekten işçilerin yalnızca %25,6’sı üyelerin sendikal politikalar üzerinde etkili olduğunu, %24,4’ü sendikasının tüm üyelerin birliğini ve dayanışmasını sağlayan ve demokratik bir sendika olduğunu ve %37,2’si ise tüm üyelerin sendikal karar, politika ve faaliyetler konusunda bilgilendirildiğine inanıyor. Tüm bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, sendika üyesi işçilerin genel olarak sendikal harekete ilişkin olumlu düşüncelerinin kendi sendikalarına karşı çok da güçlü olmadığını görülmektedir.

2004 yılı araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında, kararsız tutumun değişmediği, 2007 yılı araştırmasında tüm ifadelerle verilen cevaplarda ortalama tutum puanının görece düştüğü görülmektedir. Olumsuz bir gelişme olarak değerlendirilebilecek olan bu durum en genel ifadeyle sendikaların üyeleriyle olan ilişkilerinin zayıflama eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Türk sendikacılığının önemli niteliklerinden birisi, kamuya ait işletmelere odaklanmış olmasıdır. Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kamudaki potansiyel örgütlenme tabanı özelleştirmeler nedeniyle giderek daralmaktadır. Bu nedenle sendikal hareketin geleceğini, sendikaların özel sektörde örgütlenme faaliyetlerindeki çabası ve bu yönde gösterecekleri başarı belirleyecektir. Ancak sendikaların katılımcılığa uzak yapılarından, kendi aralarındaki yıkıcı rekabetten ve işçilerle olan ilişkilerinden kaynaklanan birçok sorunun varlığının yanı sıra giderek ağırlaşan dışsal ortam, yakın gelecekte özel sektörde örgütlenme zorluğunu aşabilmede başarı şanslarının

olmadığını göstermektedir.

Araştırmaların sonuçları ve bu konuyla ilgili yapılan gözlemler, sendikalar güç kaybedip içe kapalı savunmacı politikalar izledikçe, işçilerin sendikalara karşı güvenlerinin azaldığını göstermektedir. Gerçekte Türkiye’de tarımın çözülmesi nedeniyle işçileşme sürecinin hızlandığı ve çalışma koşullarındaki olumsuzlukların arttığı bir dönemde sendikalaşma ihtiyacı duyan kitlelerin artması, sendikal örgütlenme bakımından bir fırsat yaratmaktadır. Nitekim araştırma sonuçlarına göre işçilerin %74,1’i sendikaya üye olmayı engelleyen nedenler ortadan kalkarsa, sendikaya üye olmayı istediklerini belirtmişlerdir. Ancak sendikasız işçilerin %75,3’ü bugüne kadar kendileriyle hiçbir sendika yöneticisinin üyelik talebi için görüşmediğini ifade etmiştir. Gerek bu sonuçlar gerekse diğer gözlemler sendikaların bu ihtiyacı talebe çevirme konusunda politika ve yapı değişikliği ne yönelmediklerini göstermektedir.

Sendika üyeliğinin işsizliğin kaynağı haline geldiği bir ortamda, işçiler üyeliğin yaratacağı riskleri sendika ile aşacaklarına ve üyeliğin kendi lehlerine bir durum yaratacağı ihtimaline inanmamaktadırlar. Böyle bir durumda, sendikaların işçiler için önemini kaybettiği söylenebilir. Ancak araştırma sonuçları bu savı doğrulamamaktadır. Gerçekten hem 2004 hem de 2007 yılı araştırma sonuçları, işçilerin hak ve çıkarlarını korumak için sendikaların gerekli olduğuna inandıklarını göstermektedir.

Gerek sendikalı gerek sendikasız işçiler genel sendikal harekete karşı olumlu bir tutum içerisinde olmalarına rağmen, Türkiye’deki sendikalara, üyelerin ise kendi sendikalarına karşı 2004 yılına kıyasla güvensizliğin ve inançsızlığın arttığı gözlemlenmektedir.

Özellikle toplu sözleşmeden elde edilen kazanımlar azalıp, çalışma koşulları geriledikçe sendika üyeleri arasında pragmatizmin yaygınlaştığı gözlemlenmektedir. Nitekim “sizce sen-

dikaların uzun vadede en önemli amacı ne olmalıdır?” sorumuza karşılık, üyelerin %46,4’ü işçilerin daha iyi ücret ve çalışma koşullarına kavuşmalarını sağlamak olduğunu belirtmişken, %24,3’ü Türkiye’de sendikacılığın birliğini ve güçlenmesini sağlamak ve %16’sı ise sadece işçilerin değil toplumun genel refahını yükseltmeye çalışmak olduğunu ifade etmişlerdir. 2004 yılındaki araştırmada ise tam tersi bir sonuç çıkmıştır. Söz konusu araştırmada sendika üyesi işçilerin %33,8’i toplumun genel refahını yükseltmeye çalışmanın, %30,6’sı Türkiye’de sendikaların birliğini ve güçlenmesini sağlamanın öneme vurgu yaparken, sadece %22,5’i işçilerin daha iyi ücret ve çalışma koşulları sağlamanın sendikaların uzun vadedeki en önemli amacı olması gerektiğine inanmaktadır. Dolayısıyla çekişmede işgücü daralırken, bu işgücü içerisinde yer alan sendika üyesi işçilerin ücret ve çalışma koşullarını koruma güdüsüyle hareket etme eğilimlerinin güçlendiği söylenebilir.

Türkiye’de sendikal hareket ve işçileşme süreci çok özgün koşullarda doğmuş ve gelişimini sürdürmüştür. Bu süreçte sendikal hareketin kazandığı nitelikler, ekonomik ve siyasi konjonktür sendikal alanda yaşanan sorunların kaynağını oluşturmuştur. İşçiler günümüzde sendikaların başarısızlığını, işveren baskısının yanı sıra sendikacıların yetersizliğine, yasaların anti demokratik olmasına ve işçilerin ilgisizliğine bağlamaktadırlar. İşverenin sendikaya karşı düşmanca tutumu ve bunun işçiler arasında yarattığı korku önemli olmakla birlikte, sendikaların işveren tehdidini neden göğüsleyemedikleri veya işçilerin korkusunu giderip onları sendikalara çekemedikleri konusunda daha fazla düşünmelerini gerekmektedir.

Kaynakça

Adaman, Fikret, Ali Çarkoğlu, Burhan Şenatlar: Household View on the Causes of Corruption in Turkey and Suggested Preventive Measures, TESEV, İstanbul, 2002.

Akkaya, Yüksel: “Küreselleşme Kıscakında Türkiye’de İşçi Sınıfı ve Temel Özellikleri”, Petrol-İş Yılı 2002-2003, İstanbul, 2003.

Ansıl Hacer vd.: Türkiye Emek Piyasasının Özellikleri, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2000.

Buğra, Ayşe, Fikret Adaman, Ahmet İnşel: Çalışma Hayatında Yeni Gelişmeler ve Türkiye’de Sendikaların Değişen Rolü, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Araştırma Raporu.

Çelik, Aziz, Kuvvet Lordoğlu: “Türkiye’de Resmi Sendikalaşma İstatistiklerinin sorunları Üstüne” www.calismatoplum.org/sayi9/celik_lordoglu.pdf, s.27, 19.01.2007

ÇSGB: Çalışma Hayatı İstatistikleri, Ankara, 2006.

Gökçe, Birsen: “Türkiye’nin Toplumsal Yapısını Etkileyen Siyasal ve Toplumsal Ögeler”, Ulusal Sorunlar ve Demokratik Çözüm Yolları, Der. İlhan Azkan, Ekin Kıtapevi, İstanbul, 2001.

İşıklı, Alpaslan: “Ücretli Emek ve Sendikalaşma”, Geçiş Sürecinde Türkiye, 2.bs. Der. Irvin Cemil Schick, Ertuğrul Ahmet Tonak, İstanbul, Belge, 1993.

Koray, Meryem: Değişen Koşullarda Sendikacılık, TÜSES, İstanbul, 1994.

Kutal, Metin: “Küreselleşme Sürecinin Türk Sendikacılığı Üzerindeki Olası Etkileri”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’a Armağan, 1997, Ankara.

Petrol-İş, Sendikal Demokrasi, İstanbul, Petrol-İş Yayın No:31, 1993.

Şengül, Tarık H., “Türkiye’de Krizli Yılların Toplumsal Sonuçları”, İktisat Dergisi, Sayı:432, Aralık, 2002.

Şenses, Fikret: “Neoliberal Ekonomi Politikaları, İşgücü Piyasaları ve İstihdam”, 2000-2003 Petrol-İş Yıllığı, İstanbul, 2003.

Urhan, Betül: Sendikal Örgütlenme Bunalımı ve Türkiye’deki Durum, İstanbul, Petrol-İş Yayınları, 2005.

Yeldan, Erinc. (2001); Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, İletişim, İstanbul

Ekonomik kriz

döneminde kurumsal sosyal sorumluluk

Dr. Naci ÖNSAL

TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı

Fortune dergisi Aralık 2008 sayısının sosyal sorumluluk konusunda dünyanın ilk 100 şirketini yayımladı. İlk 100'ün içinde Türk şirketi maalesef yok. 31 şirketle ABD 1. sırada, 13 şirketle Almanya 2., 10 şirketle Fransa 3., 8 şirketle Japonya 4., 4 şirketle İtalya ve Güney Kore 5., 6.sırada 3'er şirketle Çin, İspanya, İsviçre, Hollanda geliyor. 2 şirketle Rusya 7. sırada, 1'er şirketle Finlandiya, Belçika, Norveç, Brezilya, Meksika, Malezya, Hollanda 8'inciliği paylaşıyorlar.

Bu 19 ülke ilk 100 şirketin sahibi olarak gözüküyor. Şirketlerin 95'i 2007 yılında da ilk 100'ün içinde, sadece 5 şirket 2008'de ilk 100'ün içine girme başarısı göstermiş. Sosyal sorumluluk açısından da şirketlerin kurumsallaştığı görülüyor.

Bu sıralama işlemi 2004 yılından itibaren yapılıyor. www.accountabilityrating.com sitesine girerek 2004 yılından itibaren ilk 100 şirketi bulmak mümkün.

Kurumsallaşma, sürdürülebilir büyüme için olmazsa olmaz kabul ediliyor. Saydamlık, hesap verilebilirlik, adalet ve sorumluluk, kurumsallaşmanın 4 temel ilkesi olarak sayılıyor. Sorumluluk ilkesi içinde sosyal sorumluluğu da barındırıyor.

Ülkemizde sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde şirketlerin ve hükümet dışı bazı kuruluşların faaliyetlerini hatırlayabildiğim kadarıyla ve fikir vermesi için şöylece sıralayabilirim:

Eti Şirketler Grubu ile Çekül Vakfı'nın çevre bilincini yaygınlaştırmak amacıyla birlikte yürüttükleri "Kültür

Elçisi" projesi ile 4 bin çocuğun eğitilmesi; Garanti Emeklilik'in müşterilerine briç, dans, fotoğraf, müzik, resim, şarap, takı tasarımı, tenis, yelken ve yemek kulüpleri kurarak kurslar vermesi; DYO ve Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı'nın ödüllü resim yarışması düzenlemesi; Boeing şirketinin bilgisayar, bilgisayar masa ve sandalyeleri, projeksiyon cihazı, kesintisiz güç kaynağı, printer, akıllı tahta ve öğretici yazılımları ile donattığı 7 bilişim teknolojileri sınıfı; Avea'nın Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte yürüttüğü proje çerçevesinde 51 ilde 200 okula bilişim teknolojileri sınıfı kurması; Türk Telekom'un yaptırdığı okullarda 40 bin öğrencinin okuması, matematik, kimya, biyoloji ve fizik gibi dersleri kapsayan online eğitim yazılımının kullanılması için 25 bin öğrencinin hazırlanması; Avea'nın Fiziksel Engelliler Vakfı ile birlikte yürüttüğü özürllülere iş ve istihdam olanağı sağlayan proje; Garanti Bankası'nın Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte yürüttüğü ve 100 bin öğretmene ulaşmayı amaçladığı öğretmenlerin eğitimine yönelik proje; Türkiye İş Bankası'nın 81 ilde 81 öğrenciyi eğitim hayatları boyunca destekleyen projesi, kültür yayınları; Sivas'taki Marka Alışveriş Merkezinin Sosyal ve Kültürel etkinlikleri destekleyen projeleri; Tefken Eğitim, Sağlık, Kültür, Sanat ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı'nın 200'e yakın çocuğa karşılıksız burs vermesi; İstanbul Kimyevi Maddeler ve Mamulleri İhracatçıları Birliği'nin 10 bin ağaç dikme projesi; *Hürriyet* gazetesinin ekonomik krizde sayfalarını esnafa açan projesi...

Görüldüğü gibi bu faaliyetlerin önemli kısmı "hayır faaliyeti" niteliğindedir. Ancak sanılmasın ki bu şirketler bu faaliyetleri sadece hayır olsun diye

yapmaktadırlar. Sosyal sorumluluk hayır işi olmasının ötesine geçmiştir. Çünkü günümüz tüketicisi, sosyal sorumluluklarını yerine getirmeyen şirketlerin ürünlerini almak istemiyor. Ayrıca yapılan araştırmalar sosyal sorumluluk uygulamalarının şirketlere para kazandırdığını da gösteriyor.

Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin bir boyutu da "reklam" bu faaliyetler yazılı ve görsel medyada yayımlanıyor ve halk arasında konuşuluyor. Böylece ücretsiz bir reklam aracı haline geliyor. Ancak kurumsal sosyal sorumluluğun amacı "hayır" ya da "reklam" değil.

Kurumsal sosyal sorumluluk; herhangi bir organizasyonun- kar amacına yönelik olarak oluşturulmuş bir şirket, kamu kuruluşları ya da hükümet dışı organizasyonlar- hem iç hem de dış çevresindeki tüm paydaşlara karşı etik ve sorumlu davranmasını, bu yön- de kararlar alması ve uygulamasını ifade eden bir kavramdır.

Günümüzde "kriz ortamında" sosyal sorumluluk kavramını ve uygulamalarını yeniden gözden geçirmek ve değerlendirmek uygun olacaktır.

Türkiye'de kurulmuş yerli şirketler ya da dışarıdan gelmiş yabancı şirketler ülkemizde faaliyet göstermekte mal ve hizmet üretmektedirler.

Şirketlerin faaliyetleri tedarik, üretim ve satış olarak özetlenebilir. Bu faaliyetlerin sonucunda şirketler kâr amacına ulaşırlar. Şirketleri amacına ulaştıranlar onların ürettikleri mal ve hizmetleri satın alanlardır. Bu alıcıların bankalarda biriktirdikleri küçük tasarruflarından oluşan kaynakları da yine

bu şirketler kullanır. Ayrıca bu şirketlere ucuz ve verimli emeği sağlayan da aynı alıcılardır. Devlet ise, bu şirketleri teşvik eder, çeşitli istisna ve muafiyetler uygular. Vergi ve sosyal güvenlik prim borçlarını erteler, taksitlere bağlar veya bir bölümünü ya da tamamını affeder. Ürettiklerini satabilmeleri için yardımcı olur. Ülkenin Başbakanı ülke ülke dolaşır, yeni pazarlar arar.

Piyasa ekonomisinde kazanmak olduğu gibi kaybetmek de vardır. Kaybedenler bu gün yoktur. Bizim konumuz bu yarışı kazanmış olan şirketlerdir. Şirketler çalışanlar gibi değildir. Çalışanlar ücretsiz yaşayamazlar. Şirketler ise kar etmeden de yaşamlarını sürdürebilirler. Kriz döneminde yapmaları gereken de

budur. Hatta kar ettikleri gibi zarar da edebilirler.

Şunu da söylemek gerekir; bu kriz aniden gelmemiştir. “Geliyorum” diye ünleye ünleye gelmiştir. Bu geliş görülen olmuştur, göremeyenler olmuştur. Şimdi tüm şirketler krize karşı tedbirler üretmek aşamasındadırlar. Bu tedbirler şirketlerin faaliyette bulunduğu işkoluna, üretim teknolojisine, öz kaynak düzeyine vb. birçok faktöre bağlıdır.

Kriz, geçici bir zaman döneminin adıdır. Sonra tekrar normal döneme geçilecektir. Kriz döneminde kar etmeyi, hatta geçmiş dönem karları ile olası zararları karşılamayı kabullenmek gerekir.

Ancak birçok şirketin ilk tedbir olarak işçileri ücretsiz izne gönderdikleri, üretimi durdurdıkları veya işçileri işten çıkardıkları görülmektedir.

Bu tedbirleri kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ile bağdaştırmak mümkün değildir. Şirketler kendilerini yaratan topluma karşı borçlarını ödeme günündedirler. Piyasa ekonomisinin küçülttüğü ve sosyal niteliğini azalttığı devletten kalan boş alanı her zamankinden daha çok doldurmak zorundadırlar.

Sosyal sorumluluk sertifikaları, işçileri ile birlikte kriz ile mücadele eden, işçi çıkarmaya aklına bile getirmeyen şirketlere verilmelidir.

Bağımsız Sosyal Bilimciler: Kriz emekçi sömürüsü ile aşılmaya çalışılıyor

Bağımsız Sosyal Bilimciler, küresel çapta yaşanan ve Türkiye'yi içine alan krizle ilgili bir bildiri yayımladı. Bildiri şöyle:

“Kapitalizm son 70 yılın en ağır bunalımını yaşıyor. Küresel krizin derinleşmesi ve giderek Türkiye ekonomisini de etki altına almasıyla birlikte IMF ile yeni bir ‘stand by’ programı da gündeme gelmiştir. Egemen sermaye sınıfının sözcüleri, yerli ve yabancı sermaye kuruluşlarının öneri ve gözetimi altında kriz ortamını bahane ederek, emeğin zaten sınırlı olan kazanılmış haklarını

gerileterek işgücü maliyetlerini düşürmek; böylece bir fırsata dönüştürülen krizi emekçilerin artan sömürüsü ile aşma gayreti içerisinde. Hükümet böylece, ülkemizde alın teriyle yapılan üretimin insanlarımızın ihtiyaçlarını değil sermayenin ihtiyaçlarını karşılamaya amade edilmesinden başka bir anlamı olmayan neoliberal projeye daha da hız kazandırmak istemektedir. Üstelik, bütün bu olumsuz gelişmeler Türkiye ekonomisinin içerisinde bulunduğu bağımlılık ilişkilerini giderek daha da derinleştirici unsurlar içermektedir. Bu olumsuz gözlemler karşısında Ba-

ğımsız Sosyal Bilimciler olarak bir araya gelmiş olan bizler, Aralık 2008’de bir durum değerlendirmesi yapmak ve kamuoyunu uyarmak ihtiyacı duyuyoruz.

Para üretimden kopuyor

Yaşamakta olduğumuz ve küreselleşme olarak adlandırılan dönem, her şeyin para ilişkisine tabi edilmeye çalışıldığı bir süreci içermektedir. Para ve parasal hareketler, toplumsal ilişkileri tüm boyutlarıyla boyunduruk altına almış, neredeyse kutsallaştırılmış bir ‘piyasalar’ söylemiyle gündelik hayatımıza kadar sızmıştır. ‘Piyasalar’ salt paranın

mantığına tabi oldukça, parayı kontrol eden gruplar da toplumsal yapılar üzerinde belirleyici olmaya başlamışlardır. Para, dünya tarihinde hiç olmadığı kadar üretimden kopmakta, karmaşık spekülasyonlar yoluyla kontrolsüz olarak büyümekte; değer karşılığı olmayan

resizleştiren bir yabancılaştırma aracıdır. “Serbest” piyasanın, toplumların özgürlüğün ve demokrasi için tartışılmaz bir kurum olduğunu savunmak en yalın anlamıyla piyasaya içkin güç ilişkilerini gözardı ederek doğallaştırmak, piyasaya içkin eşitsizlikleri derinleştirmek

bağımlı duruma gelmiştir. Mevcut krizin aşılması için öne sürülen yeni-düzenlemeler veya denetleyici kurumların oluşturulması gibi girişimler, finans dünyasının kârlılığını engelleyeceğinden, küresel kapitalizmin bugünkü mantığına aykırıdır. Sermaye yanlısı muhafazakâr ideologların “şeffaflık” veya “yönetişim” gibi muğlak söz oyunları ile finansal serbestleştirmenin sınırlamasına karşı durması bu nedenle boşuna değildir.

Küresel kriz sayesinde serbest piyasanın dengeli ve istikrarlı bir ekonomi yaratacağı ve her türlü devlet müdahalesinin kaynak israfına yol açacağını savlayan neoliberal iktisat dogmalarının geçersizliği açıkça ortaya çıkmıştır. “Serbest” piyasaların kuralsızlaştırılarak, “derecelendirme kuruluşları” ya da “bağımsız idari otoriteler - üst kurullar” aracılığıyla denetlenebileceği savı boşadır. İnsan için ve insani koşullara sahip bir üretim yapısı kurulmasının yolu, öncelikle finansal ekonominin gerek ulusal, gerekse uluslararası düzeyde topyekün bir kurallar bütünü içinde, sistemik olarak gözetim altında tutulmasından geçmektedir.

Türkiye krizi bankacılıkta değil, şirketlerde yaşayacak

Türkiye’nin küresel krizi daha çok bankacılık sistemi üzerinden değil, finans dışı şirketlerin üretim, ithalat finansmanı ve işsizlik sorunları aracılığıyla yaşaması olasılığı yüksektir. Zira 2003 sonrası dönemde Türkiye’nin uluslararası ekonomiyle olan ilişkilerinin ana aktörleri bankacılık kesimi dışındaki şirketler ve hanehalkları olmuştur. Bu süreç içerisinde finans-dışı şirketlerin ve hanehalklarının dış borçlarının hızla artmakta oluşu; ve özellikle şirketlerin ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmek için aşırı derecede ithalat ve dış borçlanma bağımlılığı içine sürüklenmesi, ulusal ekonomik dengelerde önemli bir kırılma kaynağı oluşturmıştır. 2009’da dünya ekonomisinin durgunluk içine sürüklenmesi ve uluslararası fi-

bu kumarvari büyümeyi idare etme çabaları, dünya halklarına iktisadi, toplumsal ve siyasi krizler olarak geri dönmektedir. Küresel düzeyde paranın ve paranın toplumlar üzerinde kurduğu tahakkümün dilini oluşturan neoliberal politikalar ve bu politikaları savunan iktisatçılar, piyasa anarşisinin çılgın despotluğunun, sadece finansal krizlerle değil, aynı zamanda derin toplumsal bunalımlarla da sonuçlandığını unutmaktadırlar. “Serbest” piyasa, toplumların özgürlüğü ve demokrasi için tartışılmaz bir kurum değil, tam aksine insanlığın önemli bir kısmını değersizleştiren, ça-

istemektir. Dolayısıyla bu söylem, yaşamı emek ve Güney ülkelerinin halkları için daha da çekilmez kılmayı hedefleyen neoliberal siyasi projenin bir uzantısıdır.

Düzenleyici kurum denetlemesi başarısız oldu

Küresel ekonominin içine sürüklenmediği 2007 krizi, kapitalizmin kaçınılmaz krizlerini finansallaşma ile aşma çabasının doğrudan bir ürünüdür. Günümüzde kapitalizm ve uluslararasılaşmış sermayenin genişleyen yeniden üretimi finansal spekülasyonun sanal rantlarına

MAKALE

nansman girişlerinin daralması nedeniyle bu kırılğanlıkların su yüzeyine çıkacağı, IMF ve TC Merkez Bankası da dahil olmak üzere bir çok kesim tarafından dile getirilmiştir.

2003 sonrası dönemde Türkiye ekonomisinin yaklaşık 85 milyar dolarlık bir sıcak para şoku yaşadığı ve 2006'ya değin süregelen girişlerin 2008'de yerini büyük çıkışlara bırakmakta olduğu gözlenmektedir.

IMF ile yeni program şantajına boyun eğilmemeli

Buna ek olarak, özel yabancı bankalar Türkiye ticari bankacılık kesiminin finansmanını üstlenmekten kaçınmakta, özel ticari kredilerin de daralması durumunda dış finansmanın bütün yükü resmi kredilere ve IMF ve Dünya Bankası kredilerine yöneltilmektedir. Bu kredilerin ekonomik ve siyasal şartlarının ne kadar ağır olduğu çokça yazılarak da öğrenildiği için Türkiye'de herkes tarafından bilinmektedir.

Türkiye "IMF ile yeniden program yapılsın" şantajına boyun eğmemelidir. Bilindiği üzere, Türkiye IMF ile daha 1998'in Ağustos ayında Yakın İzleme Anlaşması imzalamış ve iktisadi yönetimini IMF'nin denetim ve gözetimine terk etmiştir. Türkiye'nin IMF ile olan on yıllık birlikteliğinin ayrıntılı bir dokümü Bağımsız Sosyal Bilimciler'in Yordam Kitap tarafından Mart 2007'de yayımlanmış olan *IMF Gözetiminde On Uzun Yıl, 1998-2008: Farklı Hükümetler, Tek Siyaset* başlıklı incelenmesinde sergilenmiştir. Bu uzun birlikteliğin ardından elde edilen bilgi ve deneyim birikimi, "IMF programının" temel unsurlarının ve uzantılarının iki kümede toplanabileceğini gösteriyor: Uluslararası sermaye hareketlerine tam serbesti sağlamak ve Türkiye'nin uluslararası finans şebekesine yüksek reel faiz sunan bir ekonomi olarak eklenmesini gözetmek; yüksek reel faizin cezbediği sıcak para akımlarının olası kıldığı ucuz döviz kaynakları aracılığıyla Türkiye'yi bir ucuz ithalat merkezine dönüştür-

mek, bu arada bir yandan kaçınılmaz olarak genişleyen cari işlemler açığının finansman gereksinimi, bir yandan da YTL'li yüksek kredi faizlerinden kaçmak isteyen şirketlerin ucuz dövizli krediler araması sonunda dış borçlanmanın dörttnala artışı.

"Yapısal reformlar" söylemi altında, iktisadi politikaları demokratik kontrol süreçlerinin dışına çıkartmak ve devletin ekonomideki rolünü uluslararasılaşmış sermayeye yeni kaynak aktarım mekanizmaları sağlayacak biçimde yeniden düzenlemek; "işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi" adı altında emeğin kazanımlarının sınırlandırılmasını gözetmek ve emeğin ulusal gelirden aldığı payın azaltılması yoluyla sermaye birikiminin önünü açmaya çalışmak; "özelleştirme" söylemleri ile kamu kesiminin stratejik nitelikli varlıklarının yerli ve yabancı sermaye kesimlerine aktarılmasını yönlendirmek ve devletin ekonomiye müdahale olanaklarını olabildiğince kısıtlayarak, ekonomimizin geleceğini sermayenin kâr ve rant elde etmeye yönelik çıkar hesaplarına terk etmek...

'IMF programının bedeli cari açık ve işsizlik'

Türkiye, IMF programı altında dış borçlanmaya dayalı, spekülâtif nitelikli bir büyüme süreci yaşamıştır. Bu sürecin bedeli ise ileri düzeyde dış kırılğanlık (cari işlemler açığı) ve göreceli olarak düşük istihdam (yüksek işsizlik) olarak ortaya çıkmıştır. Program, son beş yılda Türkiye'nin dış borç stokunu dolar bazında iki misli artırılması sayesinde 1999-2001 arasında gerileyen potansiyel hasıla düzeyine yeniden ulaşmak için gereken ithalatın finansmanını sağlamış, ancak işsizlik ve cari açığın yüksek tempoda sürdürülmesine seyirci kalmıştır.

Türkiye, yükselen piyasa ekonomileri diye anılan grup içerisinde, yüksek cari işlemler açıkları ve dış borç yükü nedeniyle, küresel krizin etkilerini en yoğun yaşayan ekonomiler arasındadır. Bu durum on yıldır kesintisiz uygulan-

mış bulunan IMF programının ve AKP Hükümetinin bu programı uygularken yaptığı siyasi tercihlerin doğrudan bir sonucudur. Bu gözlemler ışığında, yukarıda sıralanan hedefler doğrultusunda hala "yabancı yatırımcıya güvence vermek" söylemi altında yeniden oluşturulacak bir IMF programının ne Türkiye ekonomisinin kronikleşen dış açık ve ithalata bağımlı yapısına, ne de ayakta kalma mücadelesi veren emekçilerin her gün artan sorunlarına çözüm üretebileceğini vurgulamamız gerekmektedir.

'İşsizlikle mücadele ana amaç olmalı'

Emekten ve ulusal bağımsızlıktan yana bir istikrar -ve giderek kalkınma-stratejisinin temel unsurları olarak şu önlemlerin önemini vurgulamak istiyoruz: İşsizlikle mücadele ve emekçi halkın gelirlerinin korunması istikrar programının ana amacı olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda olası IMF programının daraltıcı reçeteleri reddedilmeli; Batı ülkelerinin, neoliberal modelin tüm öğelerini çiğneyerek uygulamaya koydukları genişletici ve istihdam artırıcı önlemler örnek alınmalıdır. ABD ve Britanya gibi çok yüksek cari açıklarla krize sürüklenen Batı ülkelerinin, neoliberal modelin tüm öğelerini çiğneyerek uygulamaya koydukları genişletici ve istihdam artırıcı önlemler karşısında suskun kalan, hatta bunlara örtülü destek veren IMF'nin bizim gibi ülkelere tamamen zıt doğrultuda reçeteler önermeye hakkı yoktur.

Vergi indirimi ve işsizlik sigortası kullanımı önerisi

İşsizlikle mücadele doğrultusunda, örneğin, 2003 tarih ve 4857 Sayılı İş Kanunu'nun "esnek" istihdamın önünü açan ve işten çıkarmayı kolaylaştıran hükümleri gözden geçirilmeli ve söz konusu hükümlerin belirli bir süre için askıya alınması sağlanmalıdır. Özel girişimlere faiz ve dolaylı/dolaysız vergi indirimi yoluyla sağlanacak desteklerin ya da işsizlik sigortası fonundan yarar-

lanmanın kayıtdışılıktan çıkma ve işçiyi işten çıkarmama şartlarına bağlanması gibi önlemler düşünülmelidir. Bu tür taahhüdler, reeskont imkanlarının geliştirilmesini ve karşılık oranlarının düşürülmesini isteyen ticari bankalardan da talep edilmelidir.

Sermaye üzerindeki vergi yükü yaygınlaştırılsın

Kamunun genişleyici politikalarının kamu kesimi bütçe dengelerinde istikrarsızlık yaratmaması için sermaye gelirleri üzerindeki vergi yükü yaygınlaştırılmalıdır. Öncelikle finansal işlemler vergilendirilmelidir. Borsa ve döviz işlemleri üzerine, düşük oranlı, ancak yaygın bir finansal işlem vergisi uygulamaya konulmalıdır.

TC Merkez Bankası'nın ekonomiye olan sorumluluklarını sadece fiyat istikrarı hedefiyle sınırlayan ve merkez bankasını, ulusal para ve finans piyasalarına müdahale edebileceği tüm araçları elinden alarak edilgenleştiren, enflasyon hedeflemesi anlayışı terk edilmelidir. Küresel krizin yayılma biçimi, "döviz ve diğer menkul kıymet piyasalarında istikrar sağlamadan, sadece fiyat istikrarını sağlamış olmanın makro ekonomik istikrarı sağlamaya yetmeyeceği" gerçeğini açıkça ortaya çıkarmıştır.

Küresel krizin ana unsurları ürün piyasalarındaki enflasyonist baskılardan değil, finansal varlıkların değerlerindeki şişkinlik ve istikrarsızlıktan kaynaklanmaktadır. Uluslararası şoklara açık ve kırılgan yapısıyla Türkiye'nin uluslararası mal ve finans piyasalarından gelecek kriz dalgalarına sadece faiz oranlarında günlük ayarlamalarla ve "biricik sorumluluğumuz fiyat istikrarıdır" kör inancıyla karşı koyması olanaklı değildir. Bu tespitten hareketle, Merkez Bankası dövizin reel fiyatını hedef alan ve Türk Lirası'nın aşırı değerlenmesini önleyecek tedbirleri uygulamaya koymalıdır.

Sermaye hareketleri sınırlansın

Bu tür politikaların etkili olabilmesi

için sermaye hareketlerinin denetim altında tutulması gereklidir. Bu amaçla yabancı sermaye giriş çıkışı, yurtdışından borçlanma ve sıcak para hareketleri, ek vergi, munzam karşılık oranları v.b. önlemlerle sınırlandırılmalı, sermaye hareketlerinin kısa vadeli öğeleri caydırılmalı; ulusal ekonomi spekülasyon saldırılara karşı korunmalıdır.

Sermaye hareketlerinin bugünkü görünümünde Türkiye'nin dış borcunu döndürmek, uluslararası finans çevrelerinin insafına terkedilmiş durumdadır. Daralması muhtemel döviz girişleri altında dış borçların da yeni bir ödeme profiline kavuşturulması gereklidir. Döviz işlemleri denetim altına alınınca, özel dış borçların ana para öğeleri için döviz tahsis edilmesi yükümlülüğü ortadan kalkacaktır. Alacaklılarla yapılabilecek düzenlemeler, uygun zamanda başlatılabilir.

Gümrük birliği daraltılsın

Bilindiği üzere, Gümrük Birliği (GB) anlaşması gereği, üçüncü ülkelerden ithalata karşı Avrupa Birliği'nin ortak gümrük tarifesi uygulanmaktadır. Bu nedenle Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü'nün imkân verdiği koruma önlemlerini dahi kullanamamakta ve çok büyük çaplı bir dış ticaret açığı vermektedir. Böylelikle ithalat baskısı rakip ulusal sanayiler üzerine yıkıcı ve işsizliği arttırıcı etkiler yaratmaktadır. Hem krizin etkilerini en aza indirmek, hem de uzun vadede işsizliği azaltmak için Gümrük Birliği'nin çerçevesi, "DTÖ'nün imkân verdiği koruma önlemlerini kullanarak" veya bizzat "GB anlaşmasının olağanüstü şartlarına ilişkin hükümlerine başvurmak" suretiyle daraltılmalıdır.

Reel döviz kurunun hedeflenmesine imkân veren sermaye hareketlerinin denetimi, GB anlaşmasında sözü geçen revizyonlar ve dış borç yükümlülüklerinin zaman içine yayılması, Türkiye ekonomisinin önemli bir istikrarsızlık ve kırılganlık ögesi olduğu kadar, yaygın işsizlik sorununun da temel nedeni olan dış açık olgusunun kontrol altına

alınmasını mümkün kılacaktır. Ulusal ekonominin yatay ve dikey bağlantılarının güçlendirilmesinin; ulusal sanayinin ithalat bağımlılığının azaltılmasının; uzun vadede işsizliğin azaltılmasının yolları böylece açılacaktır.

Önlem alınmazsa bedel ağır olur

Alınmasını önerdiğimiz bu önlemlerin benzerleri ister gelişmiş, ister az gelişmiş olsunlar, ekonomik bunalım yaşamakta olan ülkeler tarafından yakın geçmişte uygulanmıştır. Toplum özgüvenini daha da yitirmeden, birkaç yıl sonrasının daha büyük siyasal ve ekonomik açmazlarına sürüklenmeden bu tür önlemleri almakta gecikmenin, toplumumuza daha büyük bir bedel ödeteceği bilinmelidir. Ülkemiz yaşadığı bunalımdan sahip bulunduğu insangücü, bilgi ve sermaye birikimiyle, uluslararası finans kapitale ve sermaye çevrelerine bugün istedikleri ağır bedeli ödemedi çıkabilir ve çıkmalıdır. Unutulmamalıdır ki, Türkiye'nin, uzun vadeli ve dengeli bir sanayileşme / kalkınma vizyonu, kısa / orta vadeli ama ardı arkası kesilmeyen istikrar programlarına terk etme zihniyetinden vazgeçmesi gerekmektedir. Sektörler ve bölgelerarası kaynak tahsislerini uzun vadeli bir iktisadi kalkınma stratejisi doğrultusunda yönlendiremeyen hiçbir ülkenin özellikle de Türkiye gibi görece geri bir ekonomik yapılanmanın gelişmiş ülkeler arasına girmesi ve orada varlığını korumaya devam etmesi olasılığı bulunmamaktadır.

Kriz dönemleri egemen iktisat anlayışının aşılması ve giderek yenilgiye uğratılması için fırsatlar oluşturur. İlerici, yurtsever, emekten yana sosyal bilimcilerin ortaklaşa düşünme, eleştiri ve araştırma çabalarına girmeleri için kriz konjonktürü uygun bir ortam sunmaktadır. Benzer değerleri, endişeleri paylaşan tüm fikir insanları arasında kurulacak eleştirel ve yapıcı bir iletişimin yarının sömürsüz, eşitlikçi, özgür Türkiye'si'ni oluşturma mücadelesine katkı yapacağını düşünüyoruz."

Çalışma Hayatı Takvimi

Hazırlayan: Çiğdem ŞAHİN

1 Mayıs, Perşembe

• İstanbul'da 1 Mayıs'ı Taksim'de kutlamak isteyen emekçilerle polis arasında çıkan arbedede yaralanmalar oldu. Ankara'da ise Sıhhiye mitinginde yaşanan olaylarda polis biber gazı ve gaz bombası kullandı.

• TÜİK, Nisan ayı enflasyon rakam-

larını açıkladı. Buna göre,TÜFE'de artış yüzde 1.68, ÜFE'de ise yüzde 4.50 olarak gerçekleşti. Yıllık enflasyon ise TÜFE'de 9.66, ÜFE'de de 14.56 oldu.

7 Mayıs, Çarşamba

• T.Kamu-Sen 4 kişilik bir ailenin Nisan ayı yoksulluk sınırını 2 bin 537

YTL olarak açıkladı.

13 Mayıs, Salı

• Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşarlığı'nda kurulu komisyonda çalışmaları yürütülen sendika ve toplu iş sözleşmesi yasalarında değişiklik yapılması konusunda işçi ve işveren

sendikalarının tam bir görüş birliği içerisinde olmadıkları bildirildi.

- 2008 yılı bütçesinin ocak-nisan döneminde 5.4 milyar YTL açık verdiği bildirildi.

14 Mayıs, Çarşamba

- Tes-İş Başkanlar Kurulu Ankara'da toplandı. Genel Başkan Mustafa Kumlu Hükümetin hız verdiği elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilme gerekçeleri ile uygulama arasında büyük bir çelişki olduğunu söyledi.

19 Mayıs, Pazartesi

- TBMM'nin 2007 yılındaki sağlık harcamalarının 56.6 milyar YTL olarak gerçekleştiği açıklandı.

20 Mayıs, Salı

- İşçi ve İşveren sendikalarının büyük oranda uzlaşmayla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderdiği ve genel bir mutabakatla çıkması beklenen Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Kanunu ile Sendikalar Kanunu taslaklarında son dönemece girildiği bildirildi.

22 Mayıs, Perşembe

- Sendikalar, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunlarında değişiklik öngören yasa taslağının TBMM başkanlığına sunulduğu açıklandı.

24 Mayıs, Cumartesi

- Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Tuzla'da meydana gelen ölümlü iş kazalarına ilişkin yaptığı açıklamada, "Gelinen noktada, hemen her gün can kaybı yaşadığımız Tuzla, Türkiye'nin ayıbidir" dedi.

26 Mayıs, Pazartesi

- Türk-İş Mayıs ayı açlık sınırını 720.32 YTL, yoksulluk sınırını da 2 bin 346.31 YTL olarak açıkladı.

27 Mayıs, Salı

- Sosyal güvenlik açığının ilk dört ayda 10.8 milyar YTL'ye ulaştığı açık-

landı.

28 Mayıs, Çarşamba

- TÜİK, Türkiye'de 9 milyon 920 bin kişinin kayıtdışı çalıştığını açıkladı.

31 Mayıs, Cumartesi

- Türk-İş tarafından yapılan bir araştırmada, 1946'dan bu yana Türkiye'de meydana gelen iş kazalarıyla Türkiye'nin Avrupa'da birinci sırada yer aldığı tespit edildi.

3 Haziran, Salı

- TÜİK, 2008 yılı Mayıs ayına ilişkin fiyat endekslerini açıkladı. Buna göre TÜFE yüzde 1.49, ÜFE ise yüzde 2.12 oranında artış gösterdi. Yıllık enflasyon ise TÜFE'de 10.74, ÜFE'de ise yüzde 16.83 olarak gerçekleştiği öğrenildi.

6 Haziran, Cuma

- Tes-İş Başkanlar Kurulu Ankara'da Genel Başkan Mustafa Kumlu Başkanlığında toplandı. Kumlu yaptığı konuşmada, elektrik dağıtımının farklı el-lerde olmasının elektrik fiyatlarını daha da yükselteceğini söyledi.

9 Haziran, Pazartesi

- Tes-İş Sendikası tarafından yapılan yazılı açıklamada, toplam 11 ili içeren Başkent ve Sakarya Elektrik Dağıtım Bölgeleri'nin özelleştirilmesine yönelik ihalenin yapıldığı saatlerde işçilerinde basın toplantısı düzenleyeceği kaydedildi.

10 Haziran, Salı

- Tes-İş Sendikası tarafından, elektrikteki özelleştirme sürecinin başlatılarak tekliflerin alınacağı aynı saatte, Ankara ve Sakarya'da yapılan basın açıklamalarında, özelleştirmenin Türkiye'ye getireceği sıkıntılar anlatıldı ve "gerekirse şartları indiririz" denildi.

- Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. ve Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin özelleştirilmesine yönelik ihale tekliflerinin alındığı 10 Haziran günü Gediz EDAŞ A.Ş. İzmir İl Müdürlüğü önünde Tes-İş İzmir 1 ve 2 Nolu Şube Yönetici ve üye-

lerinin katılımı ile bir protesto eylemi yapıldı.

12 Haziran, Perşembe

- Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, 97.Uluslar arası Çalışma Konferansında yaptığı konuşmada, Türkiye'de son 4-5 yılda 35 bin işçinin, özelleştirme ve sendikasızlaştırma nedenleriyle işten çıkarıldığını söyledi.

26 Haziran, Perşembe

- Türk-İş, Haziran ayı açlık ve yoksulluk sınırı rakamlarını açıkladı. Buna göre, 4 kişilik bir ailenin Haziran ayında açlık sınırı 710.82 YTL, yoksulluk sınırı ise 2 bin 315.37 YTL olarak belirlendi.

29 Haziran, Pazar

- Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Tek-Gıda-İş Sendikası'nın Ri-ze'de düzenlediği ve Çay-Kur'da yaşanan sendika mücadelesinin tartışıldığı toplantıda yaptığı konuşmada "İşçilerimiz istediği sendikaya geçmekte hürdür. İşçi başka bir sendikaya geçmek isterse biz sevgiyle uğurlarız" dedi.

1 Temmuz, Salı

- Tes-İş Sendikası Yönetim Kurulu tarafından BEDAŞ ve SEDAŞ'ın özelleştirilmesine ilişkin yapılan yazılı açıklamada, elektrik piyasasının kâr hırsına terk edilmek istenildiği kaydedildi.

- Başkent Elektrik Dağıtım AŞ özelleştirme ihalesini Sabancı Holding'in de aralarında bulunduğu Enerjisa Enerji Üretim A.Ş. Ortak Girişim Grubu'nun aldığı açıklandı.

3 Temmuz, Perşembe

- TÜİK, Haziran 2008 ayı enflasyon rakamlarını açıkladı. Buna göre, Haziran ayında TÜFE 0.46, ÜFE ise yüzde 0.83 oranında artış gösterdi. Yıllık enflasyon ise TÜFE'de yüzde 10.61, ÜFE'de de yüzde 17.03 olarak gerçekleşti.

5 Temmuz, Cumartesi

- Tes-İş Sendikası tarafından yapılan yazılı açıklamada, ülkede yaşanan son

ÇALIŞMA TAKVİMİ

siyasi ve hukuki gelişmelerin endişe verici olduğu kaydedildi.

14 Temmuz, Pazartesi

• T.Kamu-Sen, 4 kişilik bir ailenin Haziran ayındaki yoksulluk sınırını 2 bin 626 YTL olarak açıkladı.

16 Temmuz, Çarşamba

• Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Şeker Fabrikalarının özelleştirilmesine ilişkin yaptığı yazılı açıklamada "Milli şeker sanayiinin özelleştirilmesi, ekonomimizde derin yaralar açacak, sosyal sorunlara neden olacaktır" dedi.

20 Temmuz, Pazar

• Türk-İş Genel Mali Sekreteri Erğün Atalay yaptığı açıklamada, basında yer alan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'in kıdem tazminatını kaldıracakları yönündeki açıklamalarına sert tepki göstererek, "Kıdem Tazminatı kalkarsa genel greve gideriz" dedi.

21 Temmuz, Pazartesi

• Türk-İş Genel Sekreteri ve Tek Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel'in, Çay-Kur Genel Müdürlüğü önünde, üyelerine yönelik baskıları ve tehditleri protesto etmek amacıyla çadır kurduğu ve nöbet tutmaya başladığı bildirildi.

22 Temmuz, Salı

• Türk-İş'e bağlı T.Çimse-İş, T.Haber-İş ve T.Harb-İş Sendikaları tarafından yapılan açıklamada, Türk-İş Genel Sekreteri ve Tek Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel'in, Çay-Kur Genel Müdürlüğü önünde başlattığı direnişin desteklendiği bildirildi.

23 Temmuz, Çarşamba

• Türk-İş Genel Sekreteri Mustafa Türkel'in Türkiye'de yaşanan sendikal hak ihlalleri ve özgürlükler konusunda AB Parlamentosu'na ve AB Komisyonu'na bir mektup gönderdiği açıklandı.

28 Temmuz, Pazartesi

• Türk-İş Yönetim Kurulu tarafından yapılan yazılı açıklamada, İstanbul Göngören'de meydana gelen bombalı saldırının nefretle kınandığı belirtildi, "Döktükleri kanın ve akıttıkları gözyaşının hesabını mutlaka vereceklerdir" denildi.

• Türk-İş, Temmuz 2008'de dört kişilik bir ailenin açlık sınırını 717 YTL, yoksulluk sınırını da 2 bin 338 YTL olarak açıkladı.

31 Temmuz, Perşembe

• Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Anayasa Mahkemesinin kapatma davasında red kararı vermesine ilişkin yaptığı açıklamada, "Artık ülkenin gerçek gündemi olan işsizlik ve yoksulluk üzerine yoğunlaşılmalı" dedi.

• Türk-İş Yönetim Kurulu, konfederasyonun kuruluşunun 56.yıldönümü dolayısıyla yaptığı yazılı açıklamada, "Türk-İş, bundan böyle daha çok demokrasi, barış, özgürlük, ekmek, iş ve aş için mücadelesine devam edecektir" denildi.

2 Ağustos, Cumartesi

• ILO'nun, Türk-İş Genel Sekreteri Mustafa Türkel'in başvurusu üzerine orman işletmeleri, belediyeler ve Çay-Kur'da çalışan işçilere sendika değiştirmeye yönündeki baskı iddialarını Türk yetkililere sorduğu açıklandı.

3 Ağustos, Pazar

• Türk-İş'in çalışmasına kaynaklık eden OECD'nin "Factbook 2008" yayınındaki verilere göre yaptığı değerlendirmede, Türkiye'nin yılda ortalama bin 918 saatlik çalışma saati süresiyle OECD içinde vatandaşını en çok çalıştıran ülkelerin başında yer aldığı bildirildi.

• Türk-İş Sosyal Güvenlik Uzmanı Celal Tozan, SGK'nın Konut Edindirme Yardımı hesapları konusunda tutması gereken kayıtlardan kaynaklanan sıkıntının hak sahiplerine çıkartılması gerektiğini söyledi.

4 Ağustos, Pazartesi

• TÜİK, Temmuz ayında Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE)'nin yüzde 0.58, Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) nin de yüzde 1.25 oranında arttığını açıkladı. Yıllık enflasyon ise TÜFE'de yüzde 12.0, ÜFE'de ise yüzde 18.41 olarak gerçekleşti.

5 Ağustos, Salı

• Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu ve Genel Sekreter Mustafa Türkel imzasıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na gönderilen mektupta, KEY ödemelerindeki mağduriyetlerin giderilmesi için, sigorta prim bordrosundaki kazançların esas alınarak hesaplama yapılmasının istenildiği bildirildi.

13 Ağustos, Çarşamba

• Tes-İş tarafından, Tuzla Tersaneleri'nde meydana gelen ve 3 işçinin ölümü ile sonuçlanan olayla ilgili yapılan açıklamada, "Yasalar bir yana insanlık nerede" sorusu yöneltildi.

16 Ağustos, Cumartesi

• TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anket sonuçlarına göre; işsizlik bir önceki döneme göre sabit kalarak yüzde 8.9 olarak gerçekleşti.

20 Ağustos, Çarşamba

• Türk-İş tarafından, tersane işçilerine dağıtılmak üzere "İş Sağlığı ve Güvenliği Temel Bilgileri" başlıklı cep kitabı hazırlandığı açıklandı.

27 Ağustos, Çarşamba

• Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na, 1 Ekim 2008'de yürürlüğe girecek olan Kanun hükümlerini soran Türk-İş'in, emekliliğini hak eden işçilerin hak kaybına uğrayabileceği endişesiyle üyelerini uyardığı bildirildi.

28 Ağustos, Perşembe

• Türk-İş, Ağustos ayında 4 kişilik bir ailenin açlık sınırını 729.83 YTL, yoksulluk sınırını da 2 bin 377.30 YTL olarak açıkladı.

29 Ağustos, Cuma

• KİT'lerin 2007 yılı kârının yüzde 43 artarak 1.2 milyar YTL'ye ulaştığı bildirildi.

3 Eylül, Çarşamba

• TÜİK Ağustos 2008 enflasyon rakamlarını açıkladı. Buna göre Ağustos ayında, tüketici fiyatları bazında yüzde 0.24, üretici fiyatları bazında da yüzde 2.34 gerileme tespit edildi. Yıllık enflasyon ise ÜFE'de yüzde 14.67, TÜFE'de ise yüzde 11.77 olarak gerçekleştiği belirtildi.

• Türk-İş Araştırma Bölümü Müdür Yardımcısı Namık Tan, özelleştirmeler nedeniyle Türk-İş'in 280 bin üye kaybına uğradığını açıkladı.

• Türk-İş Eğitim Uzmanı Özcan Karabulut tarafından hazırlanan Tuzla Raporu'nda "Kurallara uymayan işverenlere kesilen idari para cezaları yetersiz ve caydırıcı olmaktan uzaktır. İş kazalarına neden olan işverenler yargılanmalıdır" denildi.

5 Eylül, Cuma

• KİT'lerin borç stokunun yılın ilk yarısında 4.6 milyar YTL arttığı bildirildi.

7 Eylül, Pazar

• Memur-Sen Ağustos ayı açlık sınırını 817 YTL, yoksulluk sınırını da bin 936 YTL olarak açıkladı.

10 Eylül, Çarşamba

• TÜİK, yılın ikinci çeyreğine ilişkin büyüme oranlarını açıkladı. Buna göre, Ocak-Haziran döneminde büyüme yüzde 4.2 olarak gerçekleşti.

14 Eylül, Pazar

• T.Kamu-Sen, Ağustos ayında 4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırını 2 bin 664 YTL olarak açıkladı.

15 Eylül, Pazartesi

• TÜİK, 2008 Haziran ayı işsizlik oranlarını açıkladı. Buna göre, Haziran

ayı işsizlik oranı yüzde 9 olarak gerçekleşirken, resmi işsiz sayısı da 2 milyon 737 bine çıktı.

18 Eylül, Perşembe

• TÜİK, 2007 Hane Halkı Tüketim Harcamaları araştırma sonuçlarını yayınladı. Buna göre, 2006'da bin 225 Lira olan hanehalkı başına aylık harcama tutarı, 2007'de bin 319 YTL'ye yükseldi.

20 Eylül, Cumartesi

• SGK Başkanı Fatih Acar, çalışan emekliden 1 Ekim'de yeni yasanın yürürlüğe girmesinden sonra da herhangi bir kesinti yapılmasının söz konusu olmadığını söyledi.

24 Eylül, Çarşamba

• Türk-İş'in, bazı sendikalarda gündeme gelen usulsüzlük iddiaları nedeniyle "Etik Kurul" oluşturulması için çalışma başlattığı bildirildi.

25 Eylül, Perşembe

• Türk-İş, Eylül ayı açlık ve yoksulluk araştırma sonuçlarını açıkladı. Buna göre, açlık sınırı 726.40 YTL, yoksulluk sınırı da 2 bin 366 YTL olarak gerçekleşti.

26 Eylül, Cuma

• 1 Ekim'de yürürlüğe girecek olan Sosyal Güvenlik Reformu'nun 8 Ekim'de Ankara'da, 21 Ekim'de de İzmir'de düzenlenecek "Sosyal Güvenlik Reformu Sempozyumu"nda masaya yatırılacağı açıklandı.

2 Ekim, Perşembe

• Hükümetin, şimdiye kadar net bir adım atmadığı iş piyasalarına yönelik esneklik konusunu gündemine aldığı ve yarı zamanlı çalışmaya yönelik süreci başlattığı öğrenildi.

• Sosyal Güvenlik Kurumları açığının, Ağustos ayı itibarıyla 17.2 milyar YTL'ye ulaştığı açıklandı.

3 Ekim, Cuma

• TÜİK, Eylül 2008 enflasyon rakamlarını açıkladı. Buna göre Eylül ayında Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) de yüzde 0.45 artış, Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) de 0.90 azalma oldu. Yıllık enflasyon ise TÜFE de yüzde 11.13, ÜFE de ise yüzde 12.49 olarak gerçekleşti.

7 Ekim, Salı

• Türk-İş ve Gazi Üniversitesi İşbirliği ile düzenlenen "İnsan Onuruna Yabancılaşma" paneli Ankara'da yapıldı.

13 Ekim, Pazartesi

• Memur-Sen tarafından yapılan araştırmada, Eylül 2008 de 4 kişilik bir ailenin açlık sınırının 818, yoksulluk sınırının da 2 bin 157.25 YTL olduğu tespit edildi.

15 Ekim, Çarşamba

• TÜİK, Haziran-Temmuz-Ağustos dönemine ilişkin verileri açıkladı. Buna göre, işsizlik temmuz ayında yüzde 9.4 olarak gerçekleşti.

18 Ekim, Cumartesi

• Sendikalar, meslek odaları ve diğer sivil toplum kuruluşları tarafından Hükümete karşı Ankara'da düzenlenen "Zamlara, Yoksulluğa, Yolsuzluğa, Hak Gasplarına Son vermek için AKP'yi Durduralım" mitingi yapıldı.

19 Ekim, Pazar

• Güneydoğu Avrupa Enerji Sendikaları Bölge Ağı (RETUNSEE) nin 2. çalışma toplantısında konuşan Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, önlemlere rağmen krizin etkilerinin devam edeceğine dikkat çekerek "Nerede olursa olsun krizin faturası emeği ile geçinenlere kesilmiştir. Bu nedenle dileğimiz krizle ilgili kara senaryoların gerçekleşmemesidir" dedi.

21 Ekim, Salı

• Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Ankara Dedeman Otel'de

ÇALIŞMA TAKVİMİ

başlayan uluslar arası bir konferansta yaptığı konuşmada, “Krizi görmezden gelirsek yanlış yaparız. Kriz var ve dalga dalga yayılıyor” dedi.

- Uluslar arası Federasyonlardan ICEM, IUF ve ITF temsilcileri, 148 gündür Gebze Muallim Köy’de işten çıkarıldıkları için direniş yapan Unilever Firması depo işçilerini ziyaret etti.

23 Ekim, Perşembe

- Türk-İş Yönetim Kurulu’nun aldığı bir kararla, ekonomik krizin ülke çalışma hayatı ve işçiler üzerindeki etkisini ve gelişmeleri izlemek, değerlendirmek ve izlenecek politikaları belirlemek üzere konfederasyon bünyesinde “Krizle Karşı Emek Masası” oluşturulduğunu açıklandı.

25 Ekim, Cumartesi

- Türk-İş’in çeşitli illerde düzenlediği “İş Sağlığı ve Güvenliği” Seminerinin Antalya’da yapılan bölümünde konuşan Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri ve Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Nihat Yurdakul, yaşanan kriz ortamının yine çalışanları mağdur edeceğine dikkat çekerek mücadeleye hazır olumasını istedi.

27 Ekim, Pazartesi

- Türk-İş 4 kişilik bir ailenin Ekim ayı açlık sınırını 742 YTL, yoksulluk sınırını da 2 bin 417 YTL olarak açıkladı.

28 Ekim, Salı

- Türk-İş Başkanlar Kurulu toplandı. Toplantıdan sonra yayınlanan bildirgede, krize karşı acil önlemler alınması ve istihdamın artırılması istenildi.

29 Ekim, Çarşamba

- İŞ-KUR, ülke genelindeki tüm işyerlerinde, muhtelif sektör ve branştaki işgücü açığının belirlenmesi amacıyla bir anket çalışması yaptı.

5 Kasım, Çarşamba

- Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu düzenlediği basın toplantısında, bazı konfederasyonların iktidar desteği ile kayırıldığını ve işçilerin sendika değiştirmeye zorlandığını söyledi.

8 Kasım, Cumartesi

- Türk-İş’e bağlı T.Maden-İş Sendikasının Ankara’da yapılan Olağanüstü Genel Kurulunda Genel Başkanlığa Ekrem FEDAI seçildi.

12 Kasım, Çarşamba

- DİSK, TÜRK-İŞ ve KESK İstanbul Şubeleri, son yapılan zamlara karşı İstanbul’da İGDAŞ Genel Müdürlüğü önünde eylem yaptılar.

15 Kasım, Cumartesi

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, İzmir’de bir sempoziumda yaptığı konuşmada, kriz döneminde, işçi, işveren temsilcileri, bilim adamları ve Hükümetin dışarıdan gelen büyük bir olumsuzluğa karşı ortak bir irade ortaya koymaları gerektiğini söyledi.

20 Kasım, Perşembe

- Türk-İş’e bağlı Teksif Sendikası’nın Ankara’da toplanan Başkanlar Kurulu toplantısına Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu da katıldı. Kumlu, toplantının açılışında yaptığı konuşmada, üst üste yapılan doğalgaz ve elektrik zamlarının ardından 24 bin 98 sendikali işçinin işten çıkarıldığını söyledi.

25 Kasım, Salı

- Türk-İş tarafından hazırlanan “Ekonomik Krize Karşı Önlemler” başlıklı raporda, Hükümetin krizden çıkış için hazırlayacağı teşvik uygulamasında işçi çıkarmama şartının temel alınması gerektiği kaydedildi.

26 Kasım, Çarşamba

- Türk-İş, 4 kişilik bir ailenin aylık sınırını Kasım ayında 738, yoksulluk sınırını da 2 bin 404 YTL olarak açıkladı.

ladı.

29 Kasım, Cumartesi

- Genel Maden-İş Sendikası Olağanüstü Genel Kurulu Zonguldak’ta yapıldı. Genel Başkanlığa Ramis MUSLU seçildi.

7 Aralık, Pazar

- Türk-İş tarafından hazırlanan bir raporda, bağlı sendikalara üye yaklaşık 27 bin işçinin kriz döneminde işini kaybettiği kaydedildi.

- T.Kamu-Sen, Kasım ayında 4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırını 2 bin 749 YTL olarak açıkladı.

9 Aralık, Salı

- Memur-Sen, 4 kişilik bir ailenin Kasım ayı açlık sınırını 816.96 YTL, yoksulluk sınırını da 2 bin 251.73 YTL olarak açıkladı.

15 Aralık, Pazartesi

- TÜİK, Türkiye ekonomisinin 2008 yılı üçüncü çeyreğinde önceki yılın aynı ayına göre yüzde 0.5 büyümeye gösterdiğini açıkladı.

- TÜİK, Eylül ayı işsizlik rakamlarını açıkladı. Buna göre işsizlik oranı önceki yılın aynı ayına göre Eylül’de yüzde 10.3 olarak gerçekleşti. Bu rakamın içinde kriz nedeniyle işten çıkarılanların olmadığı bildirildi.

- Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 2009 yılı zammı için ikinci kez toplandı.

28 Aralık, Pazar

- Tes-İş Sendikası Olağanüstü Genel Kurulu Ankara’da yapıldı. Genel Başkanlığa Mustafa Kumlu, Genel Başkan Yardımcılığına Ferudun Yükselir, Genel Sekreterliğine Mustafa Şahin, Genel Mali Sekreterliğine Hasan Tahsin Zengin, Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreterliğine İsmail Bingöl, Genel Teşkilatlandırma Sekreterliğine Esat Durmuş ve Genel Eğitim Sekreterliğine Bayram Eren seçildi.

Mustafa Kumlu
Genel Başkan

Ferudun Yükselir
Genel Başkan Yardımcısı

Mustafa Şahin
Genel Sekreter

Hasan Tahsin Zengin
Genel Mali Sekreter

İsmail Bingöl
Genel Araştırma ve Mevz. Sekreteri

Esat Durmuş
Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

Bayram Eren
Genel Eğitim Sekreteri

TES-İŞ GENEL MERKEZİ: Şenyuva Mah. Meriç Sk. No: 23, 06510 Beştepe - Ankara Tel: (312) 212 65 10 (20 hat) Faks: 212 65 52 - 212 65 42

TES-İŞ ŞUBELERİ

ADANA ŞUBE (Başkanı): Mustafa ÖĞÜT
İnönü Caddesi TEKSİF İş Merkezi Kat:2 No:5 Seyhan-ADANA
Tel: 0.322. 352 34 44 – 352 48 00 Faks: 352 34 09

ADAPAZARI ŞUBE (Başkanı): Sedat ÇOKOL
Semerciler Mah. Yenibosna Cad. No:58 ADAPAZARI
Tel: 0.264. 282 33 40 Faks: 282 33 41

AFŞİN ŞUBE (Başkanı): Sittik SERT
Afşin Bey Caddesi No:41 Afşin-KAHRAMANMARAŞ
Tel: 0.344. 511 42 68 Faks : 511 20 51

ANKARA 1 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Dural KARAKOÇ
Süleyman Sırrı Sok. No:2/11 Yenışehir-ANKARA
Tel: 0.312. 435 36 55 Faks: 435 29 40

ANKARA 2 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Recep DURSUN
Karantfil Sokak No:34/ 7 Bakanlıklar-ANKARA
Tel: 0.312. 419 11 41-42 Faks: 419 26 86

ANTALYA ŞUBE (Başkanı): Hacı Mevlüt ÜNAL
Fabrikalar Mah. Hasan Tahsin Cad. 3002 Sok. No: 1 ANTALYA
Tel: 0.242. 334 34 00 Faks: 344 78 68

AYDIN ŞUBE (Başkanı): Mustafa AYDIN
Efeler Mah. Atatürk Bulvarı Eylül Sokak Piramit Sitesi No:2 Kat:1 AYDIN
Tel: 0.256. 225 89 54-213 62 02 Faks: 225 88 17

BALIKESİR ŞUBE (Başkanı): Necdet ÖZBAY
Gözem Sokak No:4 Kat:4 BALIKESİR
Tel: 0.266. 241 36 01 Faks: 241 67 61

BURSA ŞUBE (Başkanı): Necati İÇÖZ
Çakırhamam Temiz Cad. Sütmen İşhanı Kat:2 No:14 BURSA
Tel: 0.224. 225 58 71-221 40 02 Faks: 221 03 41

ÇAYIRHAN ŞUBE (Başkanı): Sinan TÜRKEL
Gazi Mah. İşçiler Sok. Nazmi Biyıklı Pasajı Çayırhan-ANKARA
Tel: 0.312. 796 15 40 Faks: 796 03 02

DİYARBAKIR 1 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Ali ÖNCÜ
İstasyon Cad. Oryıl 20 Apt.Kat:2 No:3 DİYARBAKIR
Tel: 0.412. 229 39 94 Faks: 228 48 23

DİYARBAKIR 2 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Şükrü KAÇMAZ
Ofis İstasyon Cad. Kupik Apt. No:1 DİYARBAKIR
Tel: 0.412. 223 63 06 Faks: 224 83 20

EDİRNE ŞUBE (Başkanı): Adnan BAYRAKTAR
Talat Paşa Cad. Özdiç Pasajı Kat:1 EDİRNE
Tel: 0.284. 225 24 56 Faks: 212 53 33

ELAZIĞ ŞUBE (Başkanı): Hayrettin TAŞKIN
Bosna Hersek Bulvarı No: 17/C ELAZIĞ
Tel: 0.424. 233 92 25 Faks: 236 07 62

ERZURUM ŞUBE (Başkanı): Muharrem DEMİRCAN
İsmet Paşa Cad. No:4/2 ERZURUM
Tel: 0.442. 234 76 75 Faks: 233 53 52

ESKİŞEHİR ŞUBE (Başkanı): Ünal DAR
Ulus Cad. Bili Sokak No:12 ESKİŞEHİR
Tel: 0.222. 233 27 86 Faks: 234 41 56

ISPARTA ŞUBE (Başkanı): Mustafa KAYA
Mimar Sinan Cad. Halı Sarayı C Blok Kat:2 ISPARTA
Tel: 0.246. 218 36 13 Faks: 218 29 01

İSTANBUL 1 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Ersin AKMA
Sivritaş Sok. Elbir İşhanı No:18/3 Mecidiyeköy-İSTANBUL
Tel: 0.212. 217 43 97-98 Faks: 217 40 00

İSTANBUL 2 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Nevzat ÖZBAY
Büyükdere Cad. No:56/2 Mecidiyeköy-İSTANBUL
Tel: 0.212. 275 72 30-31 Faks: 266 17 42

İSTANBUL 3 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Hüseyin OZİL
Mithatpaşa Cad. No:5 Kat:4 Daire:30 Ümraniye-İSTANBUL
Tel: 0.216. 412 45 50 Faks: 412 65 42

İZMİR 1 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Seydi ÖNDER
1401 Sokak Bastıyalı Apt. 24/A Kahramanlar-İZMİR
Tel: 0.232. 421 70 89 Faks: 422 39 23

İZMİR 2 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Hüseyin İNAL
1356 Sokak Gökdemir Apt. No:1/3-4 Alsancak-İZMİR
Tel: 0.232. 421 45 79 Faks: 421 07 62

KAHRAMANMARAŞ ŞUBE (Başkanı): Lütfi ERGİN
İsa Divanlı Mah. Şeyh Adil Cad. No: 41 Mert - Han Kat: 2 / 9
KAHRAMANMARAŞ Tel: 0.344. 221 36 94 Faks: 221 36 95

KAYSERİ ŞUBE (Başkanı): Rıfat PAKKAN
Sahabiye Mah. Kanal Cad. No:6/2 KAYSERİ
Tel: 0.352. 231 21 40 Faks: 222 72 67

KONYA ŞUBE (Başkanı): Mehmet SOLAK
Alaaddin Cad. Zafer Çay Bahçesi Arkası No:19/2 KONYA
Tel: 0.332. 351 20 18 Faks: 350 66 62

KÜTAHYA ŞUBE (Başkanı): Eşref ERDEN
Ethem Erdiç Cad. Ali Kalfa Çarşısı Kat:1 KÜTAHYA
Tel: 0.274. 224 56 22 Faks: 224 56 23

SAMSUN ŞUBE (Başkanı): İrfan ÜNLÜ
Şevketiye Cad. Erçallar İşhanı No:1 Kat:2 SAMSUN
Tel: 0.362. 231 38 00-01 Faks: 233 28 48

SİVAS ŞUBE (Başkanı): Tervik GÜVERİ
Hükümet Meydanı Meydan Ticaret Mrk. No:303/4 SİVAS
Tel: 0.346. 221 18 60 Faks: 221 39 16

SOMA ŞUBE (Başkanı): C. Tayyar GÜZEL
Gazi Osman Paşa Cad. No:1 Soma – MANİSA
Tel: 0.236. 613 53 62-613 23 36 Faks: 613 10 33

ŞANLIURFA ŞUBE (Başkanı): Ramazan DÜZME
Esentepe Mah. Temiz. Sok. TES-İŞ Ap. ŞANLIURFA
Tel: 0.414. 313 79 03 Faks: 313 21 85

TRABZON ŞUBE (Başkanı): Cengizhan GÜNDOĞDU
İskender Paşa Mah. Sümer Sok. İhsan Bey Kültür Mrk. Ark.
PK.17 TRABZON Tel: 0.462. 326 49 64 Faks: 323 30 19

VAN ŞUBE (Başkanı): Naif BALANDI
Bahçıvan Mah. Zübeyde Hanım Cad. Odalar İş Mrk. No:5 K: 2 VAN
Tel: 0.432. 216 19 99 Faks: 216 18 74

YATAĞAN ŞUBE (Başkanı): Fatih ERÇELİK
Yeni Mah. İnönü Bulvarı Ünal Toksöz Cad. No:22/B Yatağan - MUĞLA
Tel: 0.252. 572 69 66 Faks: 572 25 03

ZONGULDAK ŞUBE (Başkanı): Ahmet HASANEFENDİOĞLU
Terakki Mah. Dereici Sk. Aydın İşhanı No:2 Kat:2 ZONGULDAK
Tel: 0.372. 253 01 95 Faks: 253 10 89